

ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“

ქედის მუნიციპალიტეტის საკრებულო და გამგეობა

**ქედის მუნიციპალიტეტის
სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების
სტრატეგიული გეგმა
2012-2022**

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა შემუშავებული იქნა პროექტის - „აჭარის რეგიონში თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის“ ფარგლებში.

პროექტი განხორციელდა ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით.

პროექტის ავტორი და დირექტორი - ლევან გობაძე, ა(ა)იპ ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს გამგეობის თავმჯდომარე.

ავტორთა კოლექტივი:

- ✎ **ლევან გობაძე** - საინჟინრო მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი, ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **ნონა ხუჯაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **ასლან დევაძე**, ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **დავით არძენაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **ზაზა გორგაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **პაატა ბახტაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✎ **ზვიად ელიზიანი** - ბიზნესის ადმინისტრირების მაგისტრი, საერთაშორისო ბიზნესის განვითარებისა და ინვესტიციათა ხელშეწყობის ცენტრი;
- ✎ **უჩა ოქროპირიძე**, ისტორიის აკადემიური დოქტორი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნიკო ბერძენიშვილის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი;
- ✎ **ოლეგ ჯიბაშვილი**, ისტორიის აკადემიური დოქტორი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნიკო ბერძენიშვილის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი.

ავტორთა კოლექტივი მაღლობას უხდის თანამშრომლობისა და გაწეული დახმარებისათვის ერთობლივი სამუშაო ჯგუფის წევრებს:

- ✎ **მამუკა დიასამიძეს**, ქედის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს აპარატის უფროსს;
- ✎ **ჯემალ ტაკიძეს**, ქედის მუნიციპალიტეტის გამგეობის ბიუჯეტის დაგეგმვისა და ფორმირების განყოფილების უფროსს;
- ✎ **ჯუმბერ ბეჟანიძეს**, ქედის მუნიციპალიტეტის გამგეობის ადმინისტრაციული სამსახურის უფროსს;
- ✎ **სულიკო ბოლქვაძეს**, ქედის მუნიციპალიტეტის გამგეობის ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების სამსახურის უფროსს;
- ✎ **შოთა ბერიძეს**, ქედის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს საბიუჯეტო და ეკონომიკურ საკითხთა კომისიის თავმჯდომარეს.

ქედის მუნიციპალიტეტი

www.keda.ge

სარჩევი

1	სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების სამართლებრივი საფუძვლები და წინაპირობები.....	7
2	სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების მეთოდოლოგიური საფუძვლები	9
3	ინფორმაციული ბაზის შექმნისა და გამოყენების ასპექტები მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენაში.....	14
4	ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის განხორციელების შეფასების ინდიკატორები	26
5	მუნიციპალიტეტის ისტორია.....	29
6	მუნიციპალიტეტის მმართველობითი და ადმინისტრაციული სტრუქტურა	37
7	გეოგრაფიული დახასიათება.....	39
8	ბუნებრივი რესურსები	41
8.1	მიწის ფონდი	41
8.2	წყლის რესურსები.....	42
8.3	სასარგებლო წიაღისეული.....	44
8.4	ტყის რესურსები	45
8.5	სტიქიურ-გეოლოგიური მოვლენები	48
9	დემოგრაფია	51
9.1	მოსახლეობის ზრდის დინამიკა და გეოგრაფიული სტრუქტურა	51
9.2	მოსახლეობის განაწილება სქესისა და ასაკის მიხედვით	52
9.3	ბუნებრივი მატება	53
9.4	შრომისუნარიანი მოსახლეობა და პენსიონერთა რაოდენობა	54
9.5	სოციალური მდგომარეობა.....	55
10	ინფრასტრუქტურა	57
10.1	სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა	57
10.2	საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა	59
10.3	ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურა	59
10.4	წყალმომარაგების, სამელიორაციო და საკანალიზაციო ინფრასტრუქტურა.....	60
11	ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სფერო.....	61
11.1	ინფორმაცია სამედიცინო დაწესებულებების მუშაობის შესახებ	61

11.2	ინფორმაცია სამედიცინო დაწესებულებებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის შესახებ	62
11.3	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამები	63
11.4	სოციალური დაცვის სააგენტოს მომსახურებები	67
12	განათლება.....	69
12.1	სრული ზოგადი განათლება.....	69
12.2	სკოლამდელი განათლება	71
13	დარგობრივი ეკონომიკა.....	73
13.1	ეკონომიკის დარგობრივი დინამიკა და ეკონომიკური ზრდა	73
13.2	სოფლის მეურნეობა	75
13.3	ტურიზმი.....	87
14	უსაფრთხოება.....	96
15	საჯარო ფინანსები	97
15.1	ბიუჯეტის შემოსულობების აღრიცხვა და ანგარიშგება	97
15.2	ბიუჯეტის გადასახდელები.....	101
16	სოციოლოგიური კვლევები	104
16.1.1	მეთოდოლოგია	104
16.1.2	მიზნები და ამოცანები.....	104
16.1.3	კვლევის გეოგრაფიული არეალი და სამიზნე ჯგუფი	104
16.2	მოსახლეობის გამოკითხვა.....	106
16.3	ბიზნესმენთა გამოკითხვა	114
16.4	სპეციალისტების გამოკითხვა	118
17	მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეების ანალიზი (SWOT).....	124
18	ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სცენარი	136
19	მისია	139
20	მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიმართულებების შემუშავებისა და განხორციელების ძირითადი პრინციპები და ასპექტები	140
21	ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის სტრატეგიები, ქვესტრატეგიები და პროექტები	145
21.1	სტრატეგიები	156
21.1.1	სივრცითი დაგეგმარება.....	156

21.1.2	სოფლის მეურნეობის განვითარება	158
21.1.3	მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის ათვისება	171
21.1.4	ტურისტული პოტენციალის ათვისება და განვითარება	175
21.1.5	ინფრასტრუქტურის განვითარება.....	192
21.1.6	ბუნებრივი რესურსების გამოყენება	198
21.1.7	კომუნიკაცია	200
21.1.8	ჯანდაცვისა და სოციალური დაცვის სისტემის გაუმჯობესება	202
21.1.9	განათლების სისტემის ხელშეწყობი გარემოს ფორმირება	204
21.1.10	მუნიციპალიტეტის კულტურული განვითარება.....	206
21.1.11	მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დანერგვა.....	209
22	დანართები.....	211

1. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების სამართლებრივი საფუძვლები და წინაპირობები

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“.

კანონი საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტისა და „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის შესაბამისად განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ფინანსურ საფუძვლებს, სახელმწიფო გარანტიებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის წესს, მათ უფლებამოსილებებს და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობას.

კანონით განსაზღვრულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ისეთი ექსკლუზიური უფლებამოსილებები, როგორცაა: თვითმმართველი ერთეულის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების, მუნიციპალური პროგრამებისა და გეგმების დამტკიცება; თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ქონების მართვა და განკარგვა; თვითმმართველი ერთეულის სივრცით-ტერიტორიული მოწყობა; მიწათსარგებლობის დაგეგმვა, თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიის ზონებად (გამწვანების, დასვენების, სამრეწველო, სავაჭრო და სხვა სპეციალური ზონები) დაყოფა, მათი საზღვრების დადგენა და შეცვლა; თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული მიწის რესურსების მართვა; თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის პროექტის განხილვა და დამტკიცება, ბიუჯეტში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის მოსმენა და შეფასება; ადგილობრივი მნიშვნელობის გზების შენახვა, მშენებლობა და განვითარების უზრუნველყოფა; თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სფეროში რესურსების მობილიზება, შესაბამისი ღონისძიებების (ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნა, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება, ჯანმრთელობისთვის რისკფაქტორების იდენტიფიცირება) შემუშავება, განხორციელება და მოსახლეობის ინფორმირება; სოციალურ-კულტურული ღონისძიებების განხორციელება და შესაბამისი ადგილობრივი მნიშვნელობის ობიექტების (არქივი, ბიბლიოთეკა, მუზეუმი, საგანმანათლებლო და საადმინისტრაციო დაწესებულებები და სხვა) საქმიანობის ხელშეწყობა.

ზემოთმოყვანილი და ორგანული კანონით გათვალისწინებული სხვა ექსკლუზიური უფლებამოსილებები აყალიბებს სამართლებრივ საფუძვლებს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული წინამდებარე გეგმის შემუშავებისათვის.

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავებას ასევე საფუძვლად დაედო გარკვეული წინაპირობები.

2006 – 2010 წლებში ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს მიერ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მუნიციპალიტეტებში ევროკავშირის და საქართველოში აშშ საელჩოს მხარდაჭრით განხორციელებული იქნა რამოდენიმე პროექტი:

- თემთა მობილიზაციის ინიციატივა;
- თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიები აჭარის მაღალმთიანეთში;
- თემზე დაფუძნებული ანტიკორუფციული სამოქალაქო ინიციატივა.

პროექტების რეალიზაციის დროს მიღებულმა გამოცდილებამ იმ პრობლემებისა და გამოწვევების იდენტიფიცირების საშუალება მოგვცა, რომლებიც განსაკუთრებით აქტუალურია ამ მუნიციპალიტეტებისათვის და რომელთა გადაწყვეტაც, არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან, სახელმწიფო და რეგიონული პოლიტიკიდან, თვითმმართველობის პროცესებში მოქალაქეთა მონაწილეობის არსებული დონიდან გამომდინარე, გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს.

მიღებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით 2009 წელს, ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს მიერ შემუშავებული იქნა პროექტი „აჭარის რეგიონში თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის“ რომელმაც მონაწილეობა მიიღო ევროკავშირის მიერ გამოცხადებულ საგრანტო კონკურსში, გაიმარჯვა და მიიღო დაფინანსება მისი განხორციელებისათვის.

პროექტის მიზანი იყო ისეთი კომპლექსური ღონისძიებების რეალიზაცია, რომელიც ხელს შეუწყობდა თვითმმართველობის ორგანოების ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების გაძლიერებას მუნიციპალური ტერიტორიების მდგრადი განვითარების, მუნიციპალური მომსახურების სისტემის დახვეწის, რეგიონის მუნიციპალიტეტების ქვეყნის და საერთაშორისო საინფორმაციო სისტემებში ინტეგრაციისათვის.

2010 წლის 6 ივნისს ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტს“, ქედის მუნიციპალიტეტის საკრებულოსა და გამგეობას შორის გაფორმდა სამხმრივი თანამშრომლობის მემორანდუმი, რომელმაც განისაზღვრა თანამშრომლობის სფეროები და პრინციპები ზემოთაღნიშნული პროექტის ფარგლებში.

თანამშრომლობა მოიცავდა შემდეგ სფეროებს:

1. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავება;
2. მოსახლეობისა და ბიზნეს სექტორის მომსახურების, ერთი ფანჯრის პრინციპით მოქმედი ცენტრის ჩამოყალიბება;
3. მუნიციპალური მომსახურების სტანდარტების შექმნა და მათი იმპლემენტაცია;
4. საინვესტიციო პასპორტის მომზადება;
5. მარკეტინგული სამოქმედო გეგმის მომზადება;
6. მუნიციპალიტეტის საინფორმაციო ინტერნეტ პორტალის მომზადება.

პროექტით გათვალისწინებული ყველა დაგეგმილი საქმიანობა განხორცილდა სრულად.

2. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების მეთოდოლოგიური საფუძვლები

მუნიციპალური ერთეულების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ეფექტური მოდელის შემუშავება და განხორციელება ქვეყნის ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემაა. როგორც მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, თავიანთი ფუნქციების მაღალხარისხოვანი შესრულებისათვის, ესაჭიროებათ ეფექტური სამოქმედო პროგრამა და მისი შესატყვისი მექანიზმების ამოქმედება. მუნიციპალიტეტმა უნდა შეძლოს ისეთი მთავარი მიზნის მიღწევა, როგორიცაა მოსახლეობის ცხოვრების დონის ხარისხობრივი ამაღლება ეკონომიკის მდგრადი ფუნქციონირებით, ხელშემწყობი საინვესტიციო კლიმატის ჩამოყალიბებით, ადამიანური რესურსების პოტენციალის განვითარებით, ხარისხიანი სოციალური და საცხოვრებელი გარემოს შექმნით და აშ.

ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარების გეგმების შემუშავების პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მეთოდის სწორად შერჩევას. ყველა მუნიციპალიტეტისათვის დამახასიათებელია როგორც საერთო, ისე განმასხვავებელი სპეციფიკური თავისებურებანი, რაც მოითხოვს ეფექტური მეთოდოლოგიური ბაზის გამოყენებას. შესაძლო გამოყენების მქონე მეთოდების ნუსხა საკმაოდ ფართოა.

მუნიციპალიტეტის განვითარების გეგმის ქვეშ იგულისხმება სოციალური, ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, საწარმოო და ორგანიზაციული ხასიათის ურთიერთდაკავშირებულ ამოცანათა კომპლექსის და ღონისძიებების განხორციელება. გეგმა ერთი მიზნის ქვეშ გაერთიანებული, განსაზღვრულ ვადებში გაწერილი, გამოვლენილი რესურსებისა და წყაროების, მათი მიღების გზების, მონაწილეთა და შემსრულებელთა ჩართვის, სასურველი შედეგების მიღების პროცესის მართვის და მონიტორინგის ჩამოყალიბებული სისტემაა.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმების პროექტების შედგენისას გამოყენებულ იქნა საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები: სპეციფიკურობა, მიღწევადობა, გაზომვადობა და შესრულების დროის გრაფიკთან მიბმულობა:

სპეციფიკურობა - პროგრამა უნდა შეესაბამებოდეს დამკვეთის კომპეტენციას, ე.ი. პროგრამით გათვალისწინებული საკითხები უნდა შედიოდეს იმ პრობლემათა ჩამონათვალში, რომელთა გადაწყვეტაზე პასუხისმგებელია მუნიციპალიტეტი. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შედგენისას ერთ-ერთ მოთხოვნად განისაზღვრა ქვეყნისა და რეგიონის დონეზე, კერძო და არაკომერციული სტრუქტურების მიერ განხორციელებული სხვა პროგრამების ღონისძიებების დუბლირების არ დაშვება.

მიღწევადობა - გულისხმობს რომ მთავარი და ქვემიზნები პოტენციურად უნდა იყოს მიღწევადი, რეალურად განხორციელებადი.

გაზომვადობა - გეგმაში დასახული მიზნები არამარტო მიღწევადი უნდა იყოს არამედ შეიძლებოდეს მისი მასშტაბის დადგენა, მიზნის მიღწევის შემოწმება.

დროის გრაფიკთან მისადაგება - გულისხმობს მიზნის მიღწევის ვადებისა და გეგმის რეალიზაციის ეტაპების დადგენას.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმების შედგენისადმი მეთოდური მიდგომა საშუალებას იძლევა ცალკეული მიზნები და ამოცანები განისაზღვროს მოკლე, საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მეთოდური უზრუნველყოფა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მეთოდური უზრუნველყოფა ეფუძვნება სამ ძირითად მიდგომას:

1. **ზუსტი გაანგარიშებებისა და ლოგიკური სქემების მიდგომა** - გულისხმობს მათემატიკური ფორმულებისა და ლოგიკურ-ანალიტიკური სქემების გამოყენებით პროექტებისა და პროგრამების დასაბუთებას;
2. **სოციალურ-ეკონომიკური მიდგომა** - გულისხმობს სოციოლოგიური კვლევის პროცესების ხარჯზე საჭირო ინფორმაციის მიღებას, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის წინაშე არსებული პრობლემების გამოვლენას, მათი გადაჭრისათვის მიზანშეწონილი გადაწყვეტილების შემუშავებას, საზოგადოების აქტიური ნაწილისა და სამეურნეო სუბიექტების ინტერესთა გათვალისწინებას და პროგრამის შესრულებაში ჩართვას;
3. **სცენარული მიდგომა** - მისი მთავარი პრინციპია მუნიციპალიტეტის განვითარების შესაძლო ალტერნატიული ვარიანტების შემუშავების სასურველი ვექტორიდან მოსალოდნელი გადახრების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი ანალიზი, მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მაღალი ალბათობის მქონე შესაძლო სცენარების განსაზღვრა, ადგილობრივი თვითმმართველობის პროგრამული, ობიექტური მოქმედება მისთვის ყველაზე სასარგებლო მიმართულების რეალიზებისათვის, რომელშიც მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი რისკ ფაქტორების მოქმედება, არასასურველი სცენარების განვითარება.

ჩვენ შემთხვევებში სცენარული მიდგომა, გამოყენების თვალსაზრისით, პრიორიტეტულად შეიძლება ჩაითვალოს, თუმცა ცალკეული პროექტების შემთხვევაში არ არის გამორიცხული სამივე მიდგომის ცალკეული ელემენტების გამოყენება. სცენარული მიდგომა სხვა არაფერია თუ არა ანალიზის დროს იმიტაციური მოდელების მეთოდების გამოყენება. ანუ ის არაა ფოკუსირებული მკაცრად ფორმალიზებული მეთოდების უპირატეს გამოყენებაზე. ამ შემთხვევაში შეუძლებელია და არც მოითხოვება ზუსტი პარამეტრების დადგენა მათემატიკური ფორმულებით. სიტუაციის ანალიტიკური შეფასებების მიღება ორიენტირებულია ვერბალური განზოგადების საფუძველზე. ასეთი მიდგომა რეალურად ასახავს კვლევის სიღრმესა და გადაწყვეტილების მიახლოების ალბათობას სინამდვილესთან.

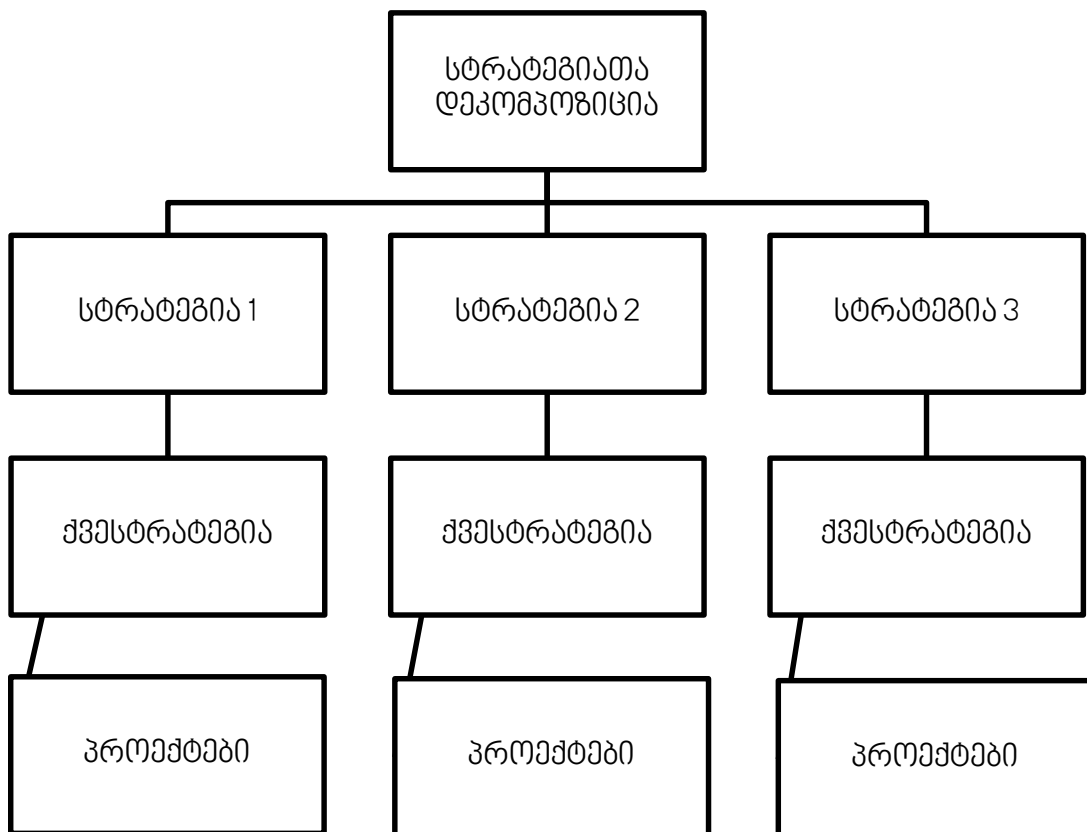
სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების დროს გამოყენებული მეთოდური მიდგომა გულისხმობს წინადადებათა კომპლექსის შემუშავებას სხვადასხვა მოქმედებისათვის. პირველ რიგში - მმართველობითი კომპეტენტური გადაწყვეტილებების მიღებისათვის, რაც მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელთა დელეგირებული ფუნქციაა.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმა განიხილება როგორც მუნიციპალიტეტის მთელი საზოგადოების საქმიანობის პროექტი. ის მოწოდებულია უზრუნველყოს კოორდინაცია სხვა სუბიექტებთან - ბიზნესი, საზოგადოებრივი ინსტიტუტები, მუნიციპალიტეტის გარე კონტრაგენტები, სხვადასხვა სახელისუფლებო ორგანოები რეგიონში, ქვეყანაში და მის გარეთ სუბიექტებთან.

პროგრამულ-მიზნობრივი მეთოდის პრინციპებზე დაყრდნობით სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის სქემა პირობითად ასეთია:

- მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასება მრავალვარიანტული, მრავალფაქტორული ანალიზის საფუძველზე მუნიციპალიტეტის შესაძლო განვითარების ალტერნატიული ვარიანტების შემუშავება;
- რისკების, რესურსული შესაძლებლობების, ძლიერი და სუსტი მხარეების, საფრთხეების გათვალისწინებით მისაღები სცენარის შერჩევა;
- მიზნობრივი სცენარის მიხედვით მუნიციპალიტეტის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების შერჩევა.
- გეგმის რეალიზაციის ძირითადი მაჩვენებლები. ე.წ. მიზნის ხის პრინციპით ფორმირებული იერარქიის სტრუქტურაში სტრატეგიებისა და ქვესტრატეგიების რანჟირებული ჯგუფების ორიენტაცია მთავარი მიზნის შესრულებაზე.

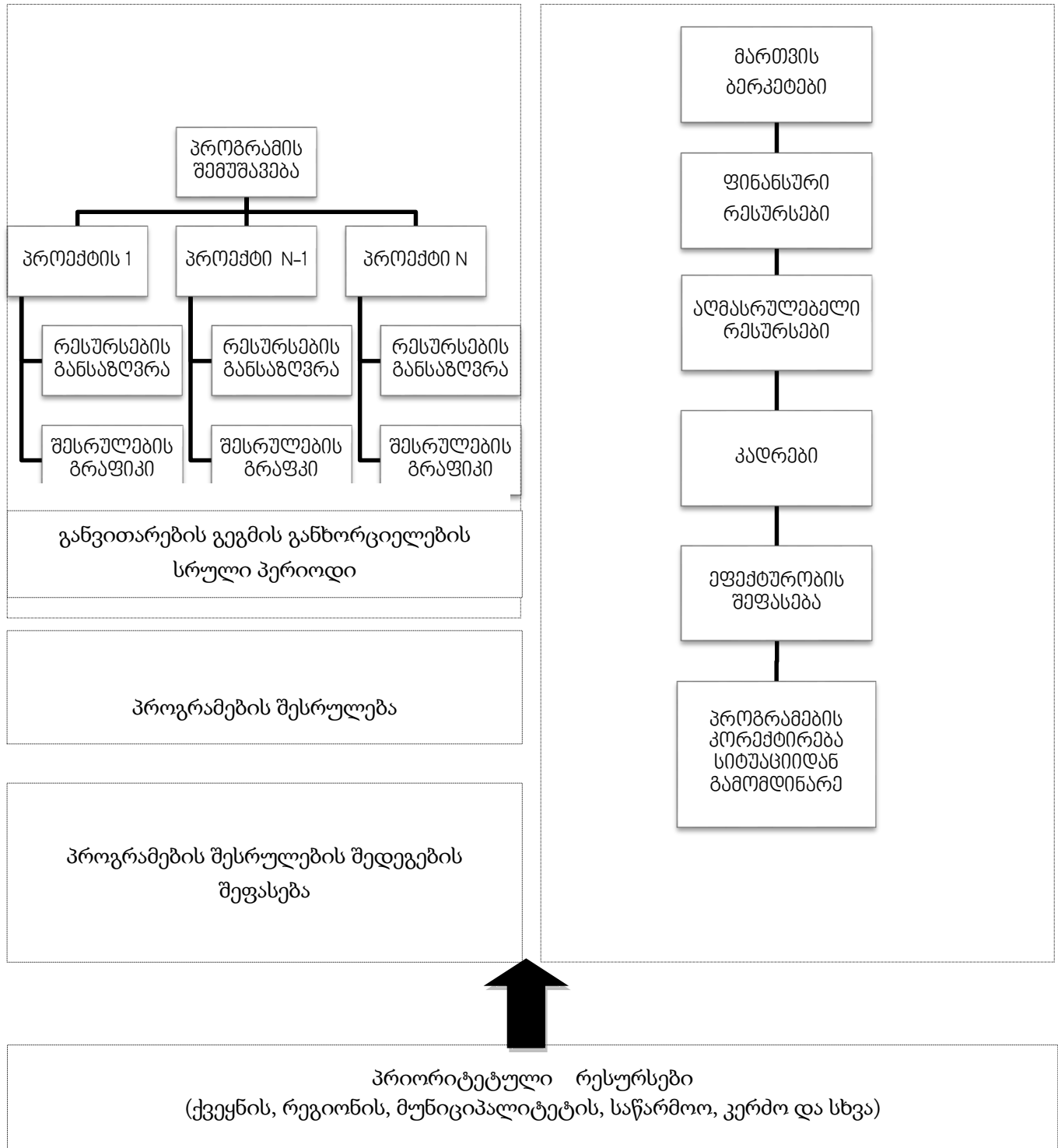
დიაგრამა №2.1. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავების იერარქიული სტრუქტურა

სტრატეგიათა დეკომპოზიცია დამოკიდებულია მუნიციპალიტეტის გადასაჭრელ პრობლემათა რაოდენობაზე და მასშტაბებზე. თითოეული ქვეამოცანა თავის, მხრივ განსხვავებული რაოდენობის პროექტებს შეიცავს. მეთოდურად თითოეული ამოცანის განსაზღვრისა და შესრულების რეგლამენტი ზოგად პრინციპებზეა დაფუძნებული.

მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენა თავის მხრივ უზრუნველყოფილი იქნება მისი განხორციელების ეფექტური ორგანიზაციით, რომელიც სქემატურად ასე შეიძლება წარმოვიდგინოთ.

დიაგრამა №2.2. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის სქემა

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავებას საფუძვლად უდევს ქვეყნისა და საზღვარგარეთის ცნობილი და აღიარებული მეცნიერებისა და სპეციალისტების ნაშრომები მაკროეკონომიკაში, საერთო და სპეციალურ მენეჯმენტში, რეგიონულ პრობლემებში, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სფეროში

და ა.შ. გეგმების მეცნიერული დასაბუთებულობის მაღალი დონისა და მოსალოდნელი შედეგების ოპტიმალურობის მიღწევისათვის გამოყენებული იქნება აღიარებული და აპრობირებული, ეფექტური მიდგომებისა და მეთოდების ცალკეული ელემენტები და ასპექტები, მაგალითად:

- მიზნობრივი მიდგომა-მიზნები, მისი მიღწევის გზები;
- სისტემური მიდგომა (სისტემურ კომპლექსური, სისტემურ პროგრამული, სისტემურ ნორმატიული და ა.შ.) მუნიციპალიტეტი როგორც სისტემა;
- გეოსისტემური მიდგომა - მუნიციპალიტეტის როგორც კვლევის ობიექტის სიღრმისეული შესწავლა მასში შემავალი მიკროსისტემების დონემდე. (მუნიციპალიტეტი-სოფლები, ზონები);
- პრობლემატური მიდგომა - სივრცობრივ დროითი განვითარების წინააღმდეგობების შესწავლა;
- გეოპოლიტიკური-საზოგადოებრივი ურთიერთობების სუბიექტების ინტერესთა წარმოშობის, გავრცელებისა და რეალიზაციის პრობლემები;
- ინოვაციური მეთოდი-განვითარების სტრატეგია, მიზნები, ამოცანები, პროექტები, პროგრამები, მოსალოდნელი შედეგები, დასკვნითი დებულებანი.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შედეგების მეთოდური უზრუნველყოფა სამ ძირითად ეტაპად შეიძლება წარმოვიდგინოთ:

- ორგანიზაციულ-მოსამზადებელი ეტაპი;
- პროგნოზულ-ანალიტიკური ეტაპი;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმა.

გეგმის რეალიზაცია ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის განვითარების გეგმის უწყვეტობას დროში, რაც გულისხმობს სხვადასხვა ვადიანი პროგნოზული დოკუმენტების მიღებას პერიოდულობის პრინციპით, რაც საშუალებას მისცემს მუნიციპალიტეტს ჩამოაყალიბოს მართვის მუდმივად განვითარებადი ეფექტურ სისტემა.

N	პროგნოზული დოკუმენტი	პროგრამული დოკუმენტი	შესრულების ვადა	ახალი დოკუმენტის შედგენის ან კორექტირების პერიოდულობა
1	გრძელვადიანი პროგნოზი	კონცეფცია	10 წელი და მეტი	10 წელი
2	საშუალო-ვადიანი პროგნოზი	პროგრამა	3-5 წელი	3-5 წელი
3	მოკლე-ვადიანი პროგნოზი	გეგმა	1 წელი	1 წელი

3. ინფორმაციული ბაზის შექმნისა და გამოყენების ასპექტები მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენაში

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საშუალო და გრძელვადიანი გეგმების შემუშავებისას ინფორმაციული ბაზის საიმედოობა, მრავალფეროვნება და საკმარისობა ერთ-ერთი ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორია. გეგმის შემუშავების პროცესში მთავარ მოთხოვნებად განისაზღვრა:

- ინფორმაციის შეგროვებისას აპრობირებული, აღიარებული და ეფექტური ფორმებისა და მეთოდების გამოყენება;
- მუნიციპალიტეტის, როგორც კვლევის ობიექტის შესახებ ამომწურავი, საიმედო, პროექტის მიზნებისა და ამოცანების განხორციელებისათვის მაღალკომპეტენტური დონეზე დასაბუთებული სტრატეგიული გეგმის მიღებისათვის აუცილებელი და საკმარისი მონაცემთა ბაზის ფორმირება;
- ინფორმაციულ-ანალიტიკური მასალების კომპლექსურობა და საბოლოო დასკვნების სისტემურობის პრინციპით ჩამოყალიბება;
- ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორების შესაძლო ზემოქმედების გათვალისწინება.

სხვადასხვა წყაროებით მიღებული ინფორმაცია არის ის მთავარი რესურსი, რომელიც ინტელექტუალური პროდუქტის საბოლოო სახეს მუნიციპალიტეტის განვითარების პროგრამის სახით წარმოადგენს. პროექტზე მუშაობის მთელი პროცესი მოიცავს იმ საყოველთაოდ ცნობილ ფაზებსა და ეტაპებს, როგორიცაა ინფორმაციის შეგროვება-გადამუშავება-შენახვა-გადაცემა.

ინფორმაციული მასალების შეგროვების პროცესი, მიუხედავად გარკვეული შეფერხებებისა, რაციონალურად წარიმართა, რამაც უზრუნველყო შემდეგი:

- ინფორმაციის რეალობასთან მაქსიმალური მიახლოება, კვლევის ობიექტის ფუნქციონირებაზე მოქმედი სხვადასხვა ფაქტორების ზემოქმედების შესაძლო მახასიათებლების დადგენა;
- მუნიციპალიტეტის დონეზე ეროვნული მეურნეობის სხვადასხვა დარგებისა და სფეროების შესახებ საცნობარო, შეფასებითი, საკონტროლო და ზოგადპარამეტრული ინდიკატორების განსაზღვრა;
- კვლევის ობიექტების მართვისა და ფუნქციონირების, ეფექტურობის შეფასება ვერტიკალურ-იერარქიული და ჰორიზონტალური ორგანიზაციულ ფუნქციონალური კომუნიკაციების გათვალისწინებით.

სტრატეგიული თვალსაზრისით ინფორმაციული ბაზა საკმაოდ მრავალფეროვანია და შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი.

1. ისტორიული, ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით;
2. მუნიციპალიტეტის ორგანიზაციული სტრუქტურა და მართვის პრინციპები;
3. გეოგრაფიული მდგომარეობა;
4. ბუნებრივი რესურსები (მიწა, წყალი, სასარგებლო წიაღისეული, ტყე და სხვა.) და მათი გამოყენების მდგომარეობა;

5. დემოგრაფია, შრომითი რესურსები;
6. ინფრასტრუქტურა (ტრანსპორტი, გზები, კომუნიკაციები, ენერგეტიკა, წყალმომარაგება, კანალიზაცია, მელიორაცია და ა.შ.);
7. ჯანმრთელობა და სოციალური დაცვა;
8. განათლება, კულტურა, სპორტი;
9. დარგობრივი ეკონომიკა (სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი და სხვა.);
10. საჯარო ფინანსები. სხვა ფინანსური წყაროები;
11. სოციოლოგიური მასალები (კრიტიკული შენიშვნები, წინადადებები, პროგრამული ხასიათის რეკომენდაციები);
12. ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტის“ საკუთარი მონაცემთა ბაზა;

ინფორმაციული ბაზის საბოლოო პროგრამული სახის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმად ტრანსფორმაციის პროცესში, ერთ-ერთ მთავარ მომენტად განისაზღვრა პრობლემური და რესურსული ასპექტების წარმოჩენა. ეს მიეკუთვნება ინფორმაციის გადამუშავების ეტაპს, რომლის ანალიტიკურმა შეფასებებმა შესაძლებელი გახადა განსაზღვრულიყო პრობლემებისა და რესურსული პოტენციალის შემდეგი ნუსხა:

პრობლემები

- ეკონომიკური ინფრასტრუქტურის განვითარების დაბალი დონე;
- სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის დიდი ხვედრითი წილი;
- მიწათმოქმედების რისკიანი ზონა;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაბალი მოსავლიანობა, საერთო მოსავლის შემცირების ტენდენცია;
- ნიადაგების მრავალფეროვნება, შემადგენლობის შეუსწავლელობა, სასუქების გამოყენების დოზირების არ ცოდნა, აქედან გამომდინარე დაბალი ეკონომიკური ეფექტი;
- ექსტენსიური და ინტენსიური მიწათმოქმედების პროგრესული ტექნოლოგიების გამოუყენებლობა;
- სასუქების, შხამქიმიკატებისა და სხვა საშუალებების უხარისხობა, ფალსიფიკაცია, ბაზრის მონოპოლია და მაღალი ფასები;
- ბოსტნულის წარმოების საჭირო გარემო, მაგრამ მიწის რესურსების სიმცირით გამოწვეული შეზღუდვები წარმოების მოცულობის ზრდაში;
- მრავალწლიანი ხეხილის ნარგავების გაფანტულობა, ხანდაზმულობა, დაბალი მოსავალი, ნაყოფის არასტანდარტულობა და უხარისხობა;
- ხილის ნარგავებისა და მოსავლიანობის აღწერის მასალების არასაიმედოობა და მონიტორინგის არარსებობა;
- ხილის გადამამუშავებელი საწარმოების არარსებობა და აქედან გამომდინარე ოჯახური და ფერმერული მეურნეობების დაბალი ინტერესი მეხილეობისადმი.
- სასუქების, შხამ-ქიმიკატების, ბიოპრეპარატებისა და სხვა საშუალებების გამოუყენებლობა;
- სხვადასხვა გავრცელებული დაავადებების, მავნებლების შეუსწავლელობა და პრევენციული ღონისძიებების გაუტარებლობა;
- საირიგაციო და სამელიორაციო სისტემების არარსებობა საჭირო მასშტაბით;
- არ არის დაცული ჯიშური სიწმინდე, დაცემულია ნაყოფის ჯიშური თვისებები;

- ნიადაგები გამოფიტულია და არ ხდება გამდიდრების მეცნიერულად დასაბუთებული აგრო-ტექნოლოგიების გამოყენება;
- არ არის სანერგე მეურნეობები;
- სერიოზული დეფიციტია აგრო-სპეციალისტების მხრივ;
- არ არის ხეხილის, ბოსტნეულის და სხვა პროდუქციის დამზადების სისტემა, რაც ხელს შეუწყობდა ბაზრების სეგმენტების ათვისებას;
- ქედის მუნიციპალიტეტი აჭარის რეგიონში ერთ-ერთი გამორჩეული მუნიციპალიტეტია მევენახეობის განვითარების ხელსაყრელი პირობებით და ისტორიული წარსულით, ტრადიციებით, მაგრამ არ არის შექმნილი ამ დარგის განვითარების ხელშემწყობი გარემო.
- არ არის ვენახის სანერგე მეურნეობა. ოჯახურ მეურნეობებში მცირე რაოდენობით წარმოებული ნერგები უხარისხოა და ჯიშობრივი სიწმინდის მხრივ დაუცველი;
- მუნიციპალიტეტში არ არის თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი და წარმოებული ყურძნის მოსავლის მოცულობის შესაბამისი სიმძლავრის ქარხანა. ღვინო ძირითადად იწარმოება ოჯახური ტექნოლოგიებით, რაც ვერ უზრუნველყოფს მაღალ კონკურენტუნარიანობასა და ხარისხს. ვერ ხდება ადგილობრივი ღვინით იმპორტული ხელოვნური და დაბალხარისხიანი ღვინის პროდუქციის ჩანაცვლება;
- სათანადო დონეზე არ დგას მეცხოველეობის განვითარება; მაღალია პრუტყვის დაცემის სიხშირე;
- სუსტია მეცხოველეობის საკვები ბაზა;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის საერთო ფართობში, რელიეფური სირთულის გამო, ძალიან დიდი ხვედრითი წილით არის წარმოდგენილი არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების გამოუყენებელი მიწების რაოდენობა;
- საჭირო მასშტაბის სათანადო გამწმენდი ინფრასტრუქტურის არარსებობის გამო, მნიშვნელოვნად მაღალია აჭარისწყლის აუზის დიდ და პატარა მდინარეთა დაბინძურების დონე. დასახლებული პუნქტების უმეტესი ნაწილი კანალიზაციის გარეშეა;
- მთელს ტერიტორიაზე მრავლადაა თვითნებური ნაგავსაყრელები, რომელთა გაწმენდა, გაუვნებელოება არ ხდება;
- გარემოს დაბინძურებას იწვევს საწარმოო, საყოფაცხოვრებო და მომსახურების ობიექტები;
- უნებართვოდ მოჭრილი ხე-ტყე;
- ტყეთსარგებლობის აღრიცხვის არასაიმედოობა;
- ტყეების სანიტარულ-ეკოლოგიური მდგომარეობის არადაამაკმაყოფილებელი დონე. სხვადასხვა მავნებლების, დაავადებების გავრცელების მასშტაბურობა და მუდმივი ზრდის დინამიკა. აღმკვეთი ღონისძიებების გატარების არასაკმარისობა ან საერთოდ პრევენციული ზომების მიუღებლობა;
- ტყის, სიმეჩხერე, აღდგენითი პროექტებისა და პროგრამების გატარების არასაკმარისობა და არაეფექტურობა;
- გზების გაყვანითა და ხე-ტყის დამუშავება-გამოზიდვით მიყენებული ზიანი;
- რელიეფური სივრცით გამოწვეული ბუნებრივ-სტიქიური მოვლენები;
- ადამიანის საქმიანობით გამოწვეული სტიქიური მოვლენები (ტყეკაფი, მკვეთრი დახრილობის მიწების დამუშავება, გზების გაყვანა, სანიაღვრე არხების არარსებობა, ახალი ტყის პირუტყვისაგან დაუცველობა და ა.შ.);
- მდინარეების კალაპოტებიდან ინერტული მასალების მასიური გატანა სხვადასხვა დანიშნულებით (მშენებლობა, გზების მოხრეშვა და ა.შ.);

- საკარმიდამო ნაკვეთებად და საცხოვრებელი სახლების დამხმარე შენობა-ნაგებობების ასაშენებლად დიდი დახრილობის მიწის ნაკვეთების გამოყენება, აგრეთვე მოძრავ ქანებიანი ადგილების დასახლებული პუნქტების მოსაწყობად გამოყენება. ქანების გამოკვლევის გარეშე გზების გაყვანა, აფეთქებები და მძიმე წონიანი ტექნიკის გამოყენება. მათ შორის ტყეებიდან გადამეტებული დატვირთვის სატვირთო მანქანების მოძრაობა;
- გეოლოგიური გამოკვლევების გარეშე, დასახლებული პუნქტების გაფართოებისა და ახალი დასახლებების შექმნის ფაქტები, ადგილის შესაბამისი კონსტრუქციის შენობების პროექტების გამოუყენებლობა, თვითნებობა და უკონტროლობა;
- იალაღებზე პირუტყვის ჭარბი რაოდენობით მოვება და მცენარეთა საფარის დაუცველობა - გაჩანაგება, ტყეების იარუსოვანი სტრუქტურის დარღვევა და თვითგანახლების პროცესების შეზღუდვა;
- ხე-ტყის დამამუშავებელი საწარმოების ტექნიკური აღჭურვილობის კაპიტალით უზრუნველყოფის, წარმოებული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობასა და ხარისხის, წარმოების მასშტაბების დაბალი დონე. ამ სფეროში არაღებულური სამეწარმეო საქმიანობის ფაქტები;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული სხვადასხვა სახის რესურსების პოტენციალთან შედარებით მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების სისუსტე;
- მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოტენციალის ქვეყნის ეროვნულ ეკონომიკაში გამოყენებისა და მიღებული ეფექტის ხვედრითი წილის დაბალი დონე;
- საბანკო კრედიტების სიძვირე და კაპიტალის ალტერნატიული ბაზრების არარსებობა;
- ტურიზმის განვითარების ჩანასახოვანი მდგომარეობა. მუნიციპალიტეტში არ არის არცერთი კურორტი, გარდა სასოფლო სარგებლობის იალაღებისა, სადაც ძირითადად მესაქონლე ოჯახები ზაფხულობით დადიან;
- აგროტურიზმის რესურსების გამოუყენებლობა;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ისტორიული ძეგლების მნიშვნელოვანი რაოდენობისა და ღირსშესანიშნაობის მიუხედავად, შეუძლებელია მათი ჩართვა ტურისტულ მარშრუტებში ისეთი მიზეზების გამო, როგორიცაა: გზების გაუმართაობა, აღდგენითი სამუშაოების შეფერხება, მეცნიერული კვლევების ჩაუტარებლობა და მის საფუძველზე ამომწურავი ინფორმაციის მომცემი ბაზის მომზადება-რეკლამირების აუცილებლობა;
- გზებზე მოძრაობის მარეგულირებელი და მაჩვენებელი ნიშნების, სასტუმროების, კვების ობიექტების, მოსაცდელ - დასავენებელი ადგილების, საყოფაცხოვრებო და მომსახურების, კომუნიკაციების ქსელის ობიექტების არარსებობა და არათანაბარი განლაგება;
- გაზომომარაგების არარსებობა;
- მუნიციპალიტეტში სასტუმრო და საკონფერენციო დარბაზის არ არსებობა;
- სატრანსპორტო გადაზიდვების ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა. შიგა მუნიციპალური და საერთაშორისო გადაზიდვების სისტემის არარსებობა;
- სამედიცინო მომსახურების ობიექტების მატერიალურ-ტექნიკური და საკადრო უზრუნველყოფის გაუმჯობესების აუცილებლობა, შრომის ანაზღაურების მასტიმულირებელი გარემოს შექმნა, სამედიცინო დახმარების მიღების მისაწვდომობის გაზრდა მოსახლეობისათვის;
- საწოლთა დატვირთულობის და ბრუნვადობის დაბალი მაჩვენებლები;

- მაღალია სხვადასხვა სახით დაავადებულთა რიცხვი და მათ შორის მძიმე დაავადებების მქონე პაციენტები, თუ გავითვალისწინებთ მოსახლეობის დაბალ გადახდის უნარიანობას, აღნიშნული მაჩვენებლები ბევრად აღემატება ოფიციალურ მონაცემებს;
- სამედიცინო და სოციალური დაცვის პროგრამებისა და პროექტების განხორციელების გაფართოება, ფინანსური რესურსების მოზიდვის ზრდა და სადაზღვევო სისტემის გაუმჯობესება;
- კულტურის სახლებისა და სასოფლო კლუბების ბაზის არასაკმარისობა და აღდგენა - რეაბილიტაციის აუცილებლობა;
- მყარსაფარიანი გზების ნაკლებობა;
- სოფლებში წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის სისტემები არ არსებობა;
- სხვა პრობლემები.

რესურსები

- მუნიციპალიტეტისა და მუდმივმოქმედი კომისიების დებულება დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში, ფუნქციონირების ხელშემშლელი და მასტიმულირებელი ფაქტორების შეფასებისა და ადეკვატური მოქმედების განხორციელების შესაძლებლობა;
- ქვეყნის ხელისუფლების ეფექტური სტრატეგიული კურსი ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარება-გამდიდრებისა და სივრცობრივი მოწყობის, პოლიტიკის გატარებაში. ამ სფეროში საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარებისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარების მიღების შესაძლებლობები;
- სოფლის მეურნეობის დარგის დომინირებული მდგომარეობა და წამყვანი საკვანძო როლი სხვა დარგების განვითარებასთან მიმართებაში;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამები;
- მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან დაფინანსებული სამედიცინო და სოციალური დაცვის პროგრამები;
- სოციალური დაცვის სააგენტოს მომსახურებები;
- აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ სხვადასხვა პროექტების განხორციელება;
- მრეწველობის განვითარების საკმაოდ მაღალი პოტენციალი რესურსების მრავალფეროვნებასა და მარაგების თვალსაზრისით. განსაკუთრებით სამთო მომპოვებელი და გადამამუშავებელი პროფილის სამრეწველო ინფრასტრუქტურის განვითარების პერსპექტივები;
- მინერალური წყლების ჩამოსხმის, ქვიშა-ხრეშის, ანდეზიტო-პორფირიტების, სიენიტ-დიორიტის კარიერების ამოქმედებით, ჰიდრორესურსების გამოყენებით, ელექტო-ენერგიის წარმოებით გამოხატული სამრეწველო ინფრასტრუქტურის განვითარების პოზიტიური შედეგები;
- ხე-ტყის რესურსებისა და მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარების შესაძლებლობათა გამოყენების დადებითი ტენდენცია;

- თევზის სატბორე მეურნეობების განვითარების დინამიკა. აუზების მოცულობა, ფართი, რაოდენობა, თევზის პროდუქცია, რეალიზაცია;
- მუნიციპალიტეტში წარმოებული პროდუქციის ეკოლოგიური სისუფთავე;
- მუნიციპალიტეტის ალპურ ზონაში სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ათვისება, ეკოლოგიური სისუფთავე. ადგილზე ორგანული სასუქების გამოყენების უზრუნველყოფა საშუალებას იძლევა, ტურისტული ობიექტების ამოქმედების შემთხვევაში, მიეწოდოს კვების პროდუქტები;
- ბოსტნეულის, განსაკუთრებით კიტრისა და პომიდორის, ყველაზე მაღალი მოსავლიანობა და გემური თვისებები აჭარაში;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გავრცელებული ჩხავერის უნიკალური და გამორჩეული თვისებები. მისგან მაღალი ხარისხის ცქრიალა და სუფრის ღვინოების დამზადების შესაძლებლობები, რაც დადასტურებულია სამეცნიერო კვლევებით და სხვადასხვა ფესტივალებზე ღვინის ნიმუშების მაღალი სადეგუსტაციო შეფასებებით;
- ოჯახური ტექნოლოგიებით დამზადებული ღვინოების მცირე პარტიებით, მაგრამ საგვარეულო და სახელობითი პროდუქციის სახით ბაზარზე მიწოდების დიდი შესაძლებლობები, რაც დიდად შეუწყობს ხელს ტურიზმის განვითარებას, მოსახლეობის დასაქმებას და შემოსავლების გაზრდას;
- მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოებისა და მის ბაზაზე გადამამუშავებელი მრეწველობის ჩამოყალიბების შესაძლებლობანი;
- ოჯახურ და ფერმერულ მეურნეობებში ფრინველის ხორცისა და კვერცხის წარმოების გაფართოების ტრადიციები და გარკვეული შესაძლებლობანი, უმეტესად საკუთარი მოხმარებისათვის;
- ისტორიულად ტრადიციული მეფუტკრეობის დარგისადმი მოსახლეობის დიდი ინტერესი, თაფლის წარმოებისა და მოხმარების ზრდა;
- მინერალური და თერმული წყლების მნიშვნელოვანი მარაგი და რესურსები, ჰიდროკარბონატული, სულფატური, კალციუმიანი, რკინიანი, გოგირდწყალბადიანი, ქლორიდულ-სულფატური და სხვა შემადგენლობის;
- მინერალური და თერმული წყლები ბალნეოლოგიური, გულსისხლძარღვთა, გინეკოლოგიური, ძვლების, კუნთების, სახსრებისა და კანის დაავადებების სამკურნალო-პროფილაქტიკური თვისებებით;
- საკმაოდ მაღალი პოტენციალური შესაძლებლობები სხვადასხვა სიმძლავრის ჰესების ასაშენებლად;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გამოვლენილია სხვადასხვა სახის წიაღისეული, რომელთა ათვისება რადიკალურად შეცვლის საწარმოო ინფრატრუქტურას და გააჯანსაღებს ეკონომიკას არამარტო მუნიციპალიტეტის, არამედ მთელი ქვეყნის მასშტაბით;
- მერისის მადანგამოვლინება, რომელიც აერთიანებს 5 მადნიანიან ველს. აქ არის ოქრო, ვერცხლი, ტელერი, კალიუმი, სტრტონციუმი, მოლიბდენი, გოგირდის კოლჩანი, ალუნიტები;
- ნამონასტრევის სიენიტ-დიორიტის საბადო;
- ღორღის ნედლეული - ვულკანური ქვის ქანები, სინდეზიტ-პორფირიტების საბადო;
- აჭარის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს მიერ ლიცენზიები უკვე გაცემულია შემდეგი რესურსების გამოყენებაზე: წონიარისის ქვიშა-ხრემის გამოვლინება, დოლოგნის

- ანდეზიტო-პორფირიტების საბადო, პირველი მაისის ქვიშა-ხრემის გამოვლინება, დოლოგნის ქვიშა-ხრემის გამოვლინება, ნამონასტრევის სიენიტ-დიორიტის გამოვლინება;
- მუნიციპალიტეტს გააჩნია წიწვოვანი და ფოთლოვანი ტყეების დიდი ტერიტორია, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას გეგმაზომიერი ტყეკაფისათვის. პრიორიტეტულად უნდა ჩაითვალოს დაცული ზონებისა და ტყეპარკების მოწყობა ტურისტული ზონების შესაქმნელად;
 - მუნიციპალიტეტს გააჩნია ტურიზმის განვითარებისათვის დიდი რესურსები, რომელთა გამოყენება ეკონომიკის გაჯანსაღებასა და სოციალურ-ეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესებას შეუწყობს ხელს. ისტორიული ძეგლები, ღირსშესანიშნაობები, სახალხო რეწვა, ფოლკლორი ეკოლოგიურად სუფთა გარემო, რელიეფი, წყლის რესურსები, მრავალფეროვანი სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოება, კვების პროდუქტების უსაფრთხოება, სტუმართმოყვარეობა, მდიდარი ფლორა, ფაუნა და ა.შ.;
 - ქედის მუნიციპალიტეტის მუზეუმი მდიდარი ექსპონატებით და მომსახურების მაღალი დონით;
 - ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულების მრავალფეროვნება;
 - სახალხო რეწვის ტრადიციები და ოსტატთა დიდი რიცხოვნობა;
 - შემოქმედებითი კოლექტივების, სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლები საინტერესო რეპერტუარებით;
 - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ინტერნეტისა და სატელევიზიო ქსელების, სატელეფონო კავშირების, კომუნიკაციური სისტემით დაფარვის საკმაოდ კარგი დონე და გაუმჯობესების პერსპექტივები;
 - სასტუმრო ტიპის სახლები, რომლებიც აშენებულია CHF-ის პროგრამით;
 - აჭარის ა.რ. ტურიზმის დეპარტამენტის მომსახურების საკონსულტაციო ცენტრი;
 - ქედის ცენტრში ორი სკვერი დასვენებისა და გართობისათვის;
 - რამდენიმე ტურისტული მარშრუტი საინტერესო პროგრამებით და პროფესიონალი გიდების მომსახურებით;
 - სამკურნალო ტურიზმის ობიექტები (კოკოტაური, ნამონასტრევი, საბადური);
 - მუნიციპალიტეტში მიღწეულია რეგისტრირებულ დანაშაულთა შემცირებისა და გახსნილი დანაშაულთა ზრდის მაჩვენებლები. შექმნილია უსაფრთხოების ჯანსაღი გარემო;
 - მუნიციპალიტეტში მაღალია შრომისუნარიანი მოსახლეობის ხვედრითი წილი. სტაბილურად ზრდადია დემოგრაფიული მაჩვენებლები მოსახლეობის რიცხოვნობის მატების თვალსაზრისით;
 - მუნიციპალიტეტში საკმაოდ განვითარებულია ინტეგრირებული სასკოლო ბიბლიოთეკების ქსელი, რომელთაც გააჩნიათ მნიშვნელოვანი წიგნადი ფონდი და ჰყავთ მკითხველთა მზარდი კონტიგენტი;
 - აქტიურად ხორციელდება აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს ეგიდით შემუშავებული პროგრამები;
 - მიმდინარეობს მასწავლებელთა სერთიფიცირება. ხორციელდება პედაგოგთა გადამზადება სხვადასხვა სპეციალურ საგნებში და კომპიუტერულ უნარ-ჩვევებში;
 - ზრდადი ხასიათისაა ერთიანი ეროვნული გამოცდებით ჩარიცხულთა რაოდენობა და აბიტურიენტების სასწავლო გრანტებით უზრუნველყოფის მაჩვენებლები;

- მნიშვნელოვანია აჭარის ა.რ. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს მიერ დაგეგმილი ღონისძიებები, რომელიც ეხება მიწის მიზნობრივ გამოყენებას, გარემოს დაცვას, ტყით სარგებლობას, წყალმომარაგებასა და კანალიზაციას, ნაგავსაყრელების მოწესრიგებას და ა.შ.

ინფორმაციული მასალები ქმნის იმის საფუძველს რომ ჩამოყალიბდეს რესურსებსა და პრობლემების ურთიერთკავშირებისა და პროგრამის შესაძლო ვარიანტების შემუშავების მიმართულებები. სქემატურად მთელი ტექნოლოგიური ციკლი ასე შეიძლება გამოვსახოთ:

I ეტაპი.

კვლევის ობიექტის, მუნიციპალიტეტის განვითარების პროგრამის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა.

- მიზნები და ამოცანები;
- საფუძვლები;
- სამუშაოთა განხორციელების გეგმა;
- საჭირო ინფორმაციის სტრუქტურის განსაზღვრა და შეგროვების გზები, მომწოდებლები;
- გამოკითხვის ანკეტები, პირველადი ინფორმაციის შეგროვების ფორმები;
- მეთოდოლოგიის არჩევანი;
- შემსრულებლები და თანამონაწილეები.

II ეტაპი.

საწყისი ინფორმაციული ბაზის ფორმირება ინფორმაციის შეგროვება.

- ქედის მუნიციპალიტეტის გამგეობა;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო;
- სოციალური მომსახურების სააგენტო;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი;
- საქართველოს კულტურის ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო;
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტრო;
- შინაგან საქმეთა სამინისტროს აჭარის ა.რ. რესპუბლიკის მთავარი სამმართველო;
- ანკეტური გამოკითხვის მასალები;
- სხვა ინფორმაციული წყაროები.

ინფორმაციის სახეობების (ჯგუფების) ჩამოყალიბება

- მუნიციპალიტეტის ისტორია და სტრუქტურა;
- მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიული დახასიათება;
- ბუნებრივი რესურსები;
- ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობისა და არაორგანული ბუნების ძეგლები;

- მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები. არსებული მდგომარეობა;
- დარგობრივი ინფრასტრუქტურა;
- ჯანმრთელობა, სოციალური დაცვა, განათლება, კულტურა;
- მუნიციპალური ეკონომიკის მდგომარეობა;
- ფინანსები;
- სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები.

III ეტაპი.

ინფორმაციის დამუშავება.

- ზოგადსაგნობარო ინფორმაციის გამოყოფა;
- კვლევის ობიექტის, მუნიციპალიტეტის შესახებ მიღებული მასალების სრულყოფა და დასკვნების გაკეთების უზრუნველყოფის დონე;
- სიღრმისეული შესწავლა, ინფორმაციული უკმარისობის გამოვლენა ცალკეული საკითხების მიმართ. დამატებითი ინფორმაციის შეგროვების ორგანიზება;
- მუნიციპალიტეტის ცალკეულ სფეროებში და მიმართულებებში, პროექტებში ძლიერი და სუსტი მხარეების წარმოჩენა. არსებული მდგომარეობის შეფასებიდან გამომდინარე პრობლემებისა და რესურსების ნუსხის განსაზღვრა.

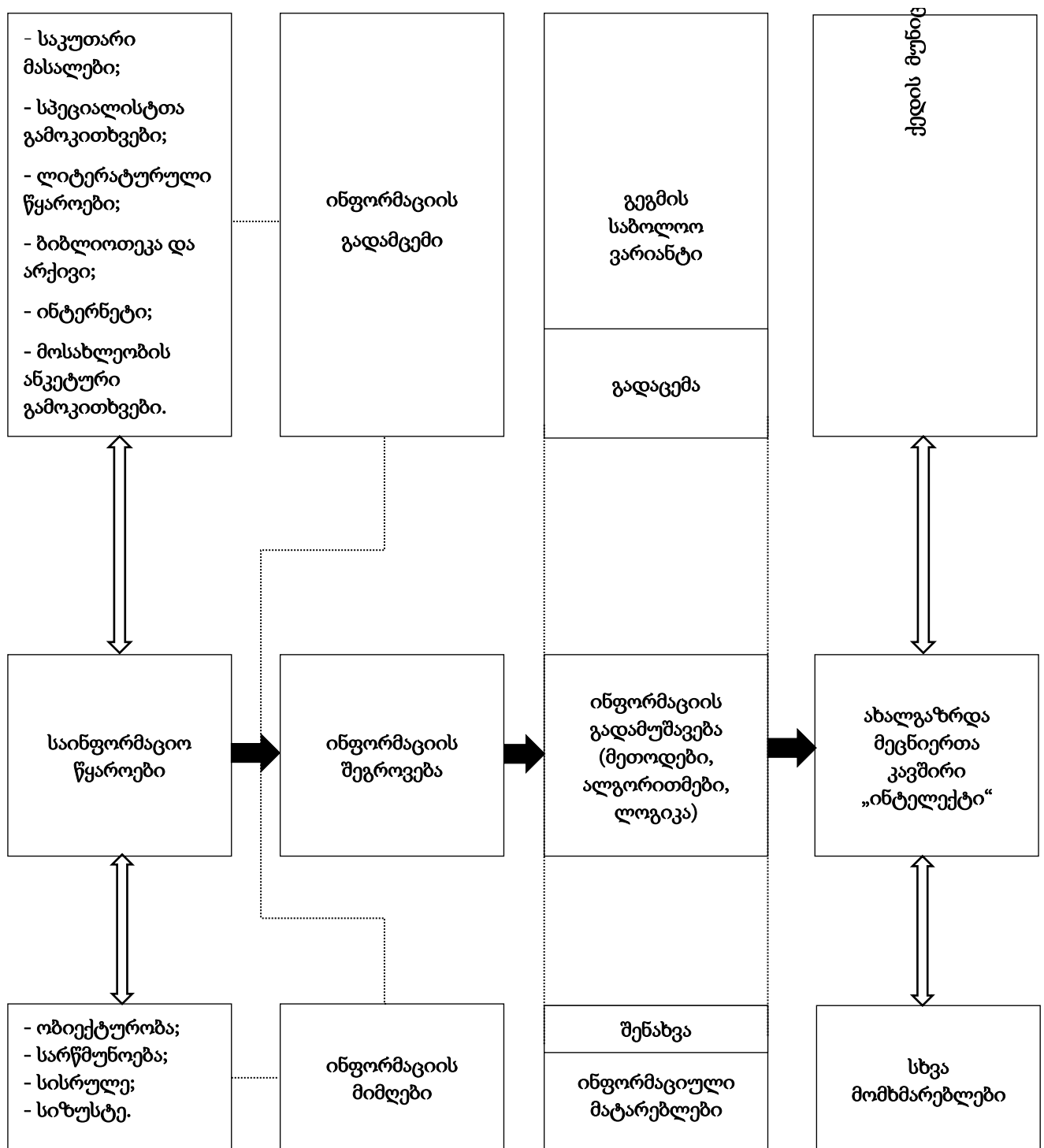
საბოლოო გადაწყვეტილების, პროექტის მომზადება.

- გამოვლენილ პრობლემათა ნუსხის დადგენა;
- პრობლემათა პრიორიტეტების დადგენა ისეთი მიმართულებების გათვალისწინებით როგორიცაა:
 - o პრობლემების გადაჭრის მოსალოდნელი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები;
 - o საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფის პოტენციალური შესაძლებლობების არსებობისა და მოზიდვის დასაბუთება;
 - o საჭირო გარემოს არსებობის დასაბუთება, გამომდინარე სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსიდან, მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებიდან, ბიზნეს სფეროსა და მოსახლეობის ინტერესებიდან და სხვა გარემოებებიდან;
 - o პრობლემის წამყვანი როლი სხვა პრობლემების გადაჭრაში ანუ მათთან დამოკიდებულების ხარისხი;
 - o პრობლემათა პრიორიტეტულობის პრინციპით რანჟირება, გადაჭრის გზების, შემსრულებელი სუბიექტებისა და შესრულების პერიოდების განსაზღვრა;
- შესრულების პროცესში შესაძლო რისკ-ფაქტორების განვითარების და ზემოქმედების ვარიანტების დამუშავება;
- ანკეტური გამოკითხვის მასალების საფუძველზე პრობლემათა გადაჭრის აუცილებლობის გათვალისწინება ასევე მოწოდებული რეკომენდაციების, წინადადებების, სურვილების, შეხედულებების შეფასება და პროგრამაში ჩართვის აქტუალობის ან უარყოფის მოტივაციების დადგენა;
- საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგიული კურსისა და სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების გათვალისწინება;

- საერთაშორისო თანამეგობრობის, პარტნიორი და დონორი ქვეყნების, საერთაშორისო პოლიტიკური და ფინანსური ორგანიზაციების ინიციატივით განსახორციელებელი პროექტებისა და პროგრამების გათვალისწინება;

IV ეტაპი. ინფორმაციის შენახვა და გადაცემა.

დიაგრამა № 3.1. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმების შემუშავების პროცესი

- პროგრამის საბოლოო ვარიანტის ფორმირება, მოზიდვა, ექსპერტული შეფასება საჭიროებიდან გამომდინარე აუცილებელი კორექტივების შეტანა;
- პროგრამის ელექტრონული ვერსიით და ბეჭდური სახით ფორმირება;
- პროგრამული დოკუმენტი;
- მომხმარებელზე გადაცემა, პრეზენტაცია.

მუნიციპალური განვითარების სფეროში საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგია მუდმივად განვითარებადი სისტემის ჩამოყალიბებაზეა ორიენტირებული. ქედის მუნიციპალიტეტის განვითარებაზე ორიენტირებული პროგრამის შედგენისას სწორედ ეს პრინციპი იქნა გათვალისწინებული. ინფორმაციული ბაზის დამუშავების შედეგად გამოვლენილ პრობლემათა შორის პრიორიტეტულად შეიძლება განხილულ იქნეს შემდეგი ჯგუფები:

- სტრუქტურული პრიორიტეტები - მუნიციპალიტეტის ცალკეული დარგების განვითარება;
- სამეურნეო-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის შესაძლო პრიორიტეტული მიმართულებები;
- პრიორიტეტები სოციალურ სფეროში;
- მუნიციპალიტეტის მართვის სისტემის სრულყოფისა და აქტუალური პრობლემების გადაჭრის პრიორიტეტები.

პროგრამის საბოლოო ვარიანტის ჩამოყალიბებისა და მასში ობიექტურად დასაბუთებული პრიორიტეტული პრობლემების ასახვა და მათი გადაჭრის გზების განსაზღვრა დაეფუძნა ისეთ ასპექტებს როგორიცაა:

- პრობლემათა შერჩევა, მათი გადაწყვეტის აუცილებლობის დასაბუთება;
- პრობლემათა რანჟირება პრიორიტეტულობის მიხედვით, მნიშვნელობა, სირთულე, ტრადიციული მეთოდებით მათი გადაჭრის შეუძლებლობა ან არაეფექტურობა, რესურსული უზრუნველყოფის შესაძლებლობები, პრობლემათა გადაჭრაში მუნიციპალიტეტის, აჭარის მთავრობის, ან ქვეყნის ხელისუფლების ჩართვის აუცილებლობა და ა.შ.;
- ქვეყნისა და აჭარის რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამებთან შესაბამისობა;
- პროგრამის განხორციელებით მაქსიმალური საბიუჯეტო და ეკონომიკური ეფექტის მიღება;
- მუნიციპალიტეტის განვითარების საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის პროგრამის ფორმირებისას გათვალისწინებულ იქნა, ე.წ. „მიზნის ხის“ აგების პრინციპით სარგებლობა, რაც გულისხმობს გენერალური მიზნის მიღწევისთვის ორ და სამ საფეხურიანი ქვემიზნებით პროგრამის შედგენას. ამის მიღწევის კრიტერიუმად გამოიყენება ისეთი ინსტრუმენტები და მექანიზმები, როგორიცაა ეკონომიკური, ლოგიკური ანალიზი, ქვედა რანგის მიზნების ერთობლიობა მთავარი მიზნის მისაღწევად, მიზნების კონკრეტულობა და შემსრულებელთა კომპეტენტურობა;
- მიზნის მიღწევისათვის აუცილებელ ღონისძიებათა სისტემა, მისი გაწერა განსაზღვრულ დროში შემსრულებელ ადრესატებზე;
- პროგრამის სტრუქტურირაცია - ქვესისტემები, პროექტები;

- რესურსების შეფასება-რესურსები, რომლებიც აუცილებელია მთლიანად პროგრამის განხორციელებისთვის. რესურსების უკმარისობის შემთხვევაში პროექტებისა და მიზნების დაზუსტება. დამატებითი რესურსების მოძიების გზების დადგენა;
- მარკეტინგული კვლევა-პროგრამის მოსალოდნელი ეფექტის შეფასება. არაეფექტური პროექტების ამოღება.

რეალურად, მიუხედავად კონკრეტული სტადიების გამოყოფისა და ცალკე დაუხასიათებლობისა პროგრამის შედგენის სტადიებად შეიძლება განვიხილოთ: ტექნიკური დავალება;

- ესკიზური პროექტი;
- ტექნიკური პროექტი;
- მუშა პროექტი;
- განხორციელება;
- ახალი საპროექტო მიმართულება.

უი

4. ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის განხორციელების შეფასების ინდიკატორები

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შედგენისა და შესრულების შეფასების ინდიკატორები განსაზღვრულია კვლევის შედეგად გამოვლენილი პრობლემებისა და რესურსების გათვალისწინებით. მთავარი ამოსავალი წერტილი - ყველა შესაძლო ინდიკატორებისაგან რეალურად გამოყენებადი და მიღწევადი ინდიკატორების შერჩევა, ეფუძნება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის ძირითად სტრატეგიებსა და ქვე-სტრატეგიებს, მათში შემავალი პროექტების მიზნებსა და ამოცანებს. ინდიკატორები დაჯგუფებულია ცალკეული პირობითი მიმართულებების მიხედვით, რომლებიც მთლიანობაში პასუხობენ გეგმით განსაზღვრულ საერთო და დარგობრივ სფეროებს.

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შედგენისა და შესრულების შეფასების ინდიკატორები ფორმულირებული იქნა შემდეგნაირად:

1. მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის კეთილდღეობისა და ცხოვრების ხარისხის ამაღლება

- ცხოვრების დონის ინდექსი (რეალური შემოსავლები, მოსახლეობის ჯგუფები, ფასები სამომხმარებლო საქონელზე და მომსახურებაზე);
- ნომინალური და რეალური საშუალო თვიური ხელფასი (საბიუჯეტო ორგანიზაციები, არასაბიუჯეტო ორგანიზაციები, ბიზნეს სფერო);
- საარსებო მინიმუმის დონე ქვეყნის დონესთან შედარებით;
- საარსებო მინიმუმის ქვევით მყოფი მოსახლეობის ხვედრითი წილი;
- ოჯახური ბიუჯეტის შემოსავლებისა და ხარჯების დინამიკა და თანაფარდობა;
- ოჯახების ფულადი შემოსავლების თანაფარდობა საარსებო მინიმუმთან;
- ოჯახური და ფერმერული მეურნეობების განვითარების დინამიკა, საშუალო წლიური შემოსავალი ერთ დასაქმებულზე, დანაზოგები.

2. ეკონომიკური პოტენციალის ზრდა

- სამრეწველო პროდუქციის წარმოების მოცულობა, ზრდის ინდექსი;
- სამრეწველო პროდუქციის წარმოება ერთ მცხოვრებზე;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მოცულობა, წარმოების ზრდის ინდექსი;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის სამრეწველო გადამუშავების ხვედრითი წილი;
- სამელიორაციო სისტემა, სარწყავი არხების სიგრძე, მორწყული ფართობის რაოდენობა, მიღებული შემოსავლების ზრდა, დანახარჯები;
- მუნიციპალური ბიუჯეტის შემოსავლების საკუთარი რესურსები, მისი ზრდის დინამიკა;
- სახელმწიფო და კერძო ინვესტიციების ზრდა ძირითად კაპიტალში;
- საცალო ვაჭრობის მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- ფასიანი მომსახურების საერთო მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- ინფრასტრუქტურული უზრუნველყოფის დონე ქვეყანაში არსებულ დონესთან შედარებით;
- მყარსაფარიანი გზების საერთო სიგრძე, სასოფლო გზების ხარისხობრივი მაჩვენებლები;

- სატელეფონო, სხვადასხვა საკომუნიკაციო ქსელების, სატელევიზიო არხების, ინტერნეტის განვითარების დონე და მოსახლეობისათვის მათი მისაწვდომობის ხარისხი;
- დასაქმება, დასაქმებულთა ხვედრითი წილი შრომისუნარიანი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში;
- წარმოების ფაქტორების პოტენციალის გამოყენება, დარგთაშორისი ბალანსი;
- ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების დინამიკა. ტურიზმი, როგორც დარგთაშორისი საკვანძო დარგი;
- ვიზიტორთა საშუალო წლიური რაოდენობა სეზონების მიხედვით;
- ადგილობრივი წარმოების სასოფლო-სამეურნეო, სამრეწველო და ხალხური რეწვის პროდუქციის მოწოდება რეალიზაცია ტურისტთა კვების ობიექტებში;
- ტურისტული რესურსების ტურისტულ პროდუქტებში და მარშრუტების ჩართვის დონე;
- სასტუმროებსა და კვების ობიექტებში ადგილების რაოდენობა;
- ტურიზმის ცალკეული სახეობების განვითარება.

3. ადამიანური კაპიტალის განვითარება

- მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა და მიგრაციის დონე;
- ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის დინამიკა (მეწარმეობის სხვადასხვა ფორმები);
- სიცოცხლის ხანგრძლივობის საშუალო დონის ტენდენცია;
- ადამიანური პოტენციალის განვითარების ინდექსი (სიცოცხლის ხანგრძლივობა, სწავლის ხანგრძლივობა, მსყიდველობითი უნარი ა.შ.);
- მრავალშვილიანობის ხელშეწყობა და დაბადებულთა ჯანმრთელობის შენარჩუნება;
- ჯანდაცვის დანახარჯები ერთ სულზე. დანახარჯების საერთო მოცულობა დაფინანსების ყველა შესაძლო წყაროდან;
- მოსახლეობის დაზღვევის უზრუნველყოფა სხვადასხვა წყაროებით და ფორმებით;
- ექიმებითა და მედ-პერსონალით მოსახლეობის უზრუნველყოფა 1000 კაცზე;
- პერიოდული პროფილაქტიკური დათვალიერებისა და მკურნალობის ღონისძიებით მოსახლეობის უზრუნველყოფა;
- დაავადებულთა საშუალო რაოდენობა და ხვედრითი წილი მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში;
- სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის დინამიკა;
- დაავადებათა ინტენსივობა და გავრცელება (ტუბერკულოზი, ონკოლოგია, ნარკოლოგია, ფსიქიატრია და ა.შ.);
- ბავშვთა და მოზარდთა უზრუნველყოფა სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ობიექტებით;
- ქორეოგრაფიული ანსამბლები, შემოქმედებითი კოლექტივები;
- უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების მქონე მოსახლეობის ხვედრითი წილი;
- ერთ სულ მოსახლეზე განათლების სფეროში მუნიციპალური ბიუჯეტის დანახარჯების დონე;
- ბავშვთა და მოზარდთა სკოლებში ადგილებით უზრუნველყოფა ერთცვლიან რეჟიმში;
- ბაგა-ბაღებით უზრუნველყოფის დონე;
- პროფესიული მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების, გადამზადების მუნიციპალური პროგრამები. დანახარჯები მუნიციპალური ბიუჯეტიდან;
- კინოთეატრების რაოდენობა, თეატრების რაოდენობა, კულტურის სახლების რაოდენობა, მათში დასაჯდომი ადგილების რაოდენობა;

- მუზეუმები, ბიბლიოთეკები, დამთვალეირებლთა და მკითხველთა რაოდენობა.

4. მოსახლეობის ცხოვრების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა

- გარემოს დაცვისა და საგანგებო სიტუაციების პროფილაქტიკის ღონისძიებებზე დანახარჯები – სიტუაციის გაჯანსაღების დინამიკა;
- ტექნოლოგიური საშიშროების პოტენციური ობიექტების რაოდენობა (გამწმენდი ნაგებობები, კანალიზაცია, საწარმოები, გზები, მშენებლობები, ტრანსპორტი, კომუნალური მეურნეობა და ა.შ.);
- გარემოს დაცვის მდგომარეობის ძირითადი მაჩვენებლები (ჰაერი, წყალი, ნიადაგი);
- საგანგებო სიტუაციების რაოდენობა და ნეგატიური შედეგები;
- ბუნებრივ სტიქიური მოვლენების შემცირების მაჩვენებლები. დანახარჯები ამ მიმართულებების ღონისძიებებზე;
- დარეგისტრირებულ დანაშაულთა რაოდენობა.

5. მოსახლეობის საცხოვრებელი გარემოს ხარისხის გაუმჯობესება

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სიმჭიდროვე. მიგრაციის ტენდენციები;
- სამეურნეო გამოყენებაში მყოფი ტერიტორია. მიწათსარგებლობის ტექნოლოგიების დაცვა. მეწყერული და სხვა ფაქტების რაოდენობა;
- ტყეპარკები და დასვენებისა და გასართობი ზონები;
- მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების რესურსები;
- საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა. კეთილმოწყობის დონე. სანიტარული ჰიგიენის, წყალმომარაგების, ენერგომომარაგების, კანალიზაციის და სხვა უზრუნველყოფის დონე;
- მოსახლეობის შემოსავლებისა და კომუნალური გადასახადების თანაფრდობა.

6. მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერის გაფართოება

- სწავლებისა და კონსულტირების გააქტიურება;
- ინფორმაციული მხარდაჭერა;
- ინვესტიციური რისკების დაზღვევა;
- შეღავათიანი კრედიტების მიღებისათვის გარემოს გაუმჯობესება. საშუალო საპროცენტო განაკვეთი;
- პროექტების განხორციელების რესურსული უზრუნველყოფა (ლიცენზია, წყალი, მიწა, კომუნიკაცია და ა.შ.);
- ცალკეული დარგების საინვესტიციო მიმზიდველობის გამოვლენა და სხვა ქონებრივი რესურსების ბაზაზე საკონსულტაციო საბჭოს შექმნა;
- წარმოების ფაქტორების საჯარო მოცულობით მოზიდვის გაფართოება;
- საკუთრების უფლებების დაცვა;
- მუნიციპალური შესყიდვების გაფართოება. ადგილობრივი პროდუქციის საერთო სახელმწიფო შესყიდვებში ჩართვა. ექსპორტის წახალისება და ხელშეწყობა;
- შეღავათიანი პრივატიზაცია.

ჩვენს მიერ განსაზღვრული ინდიკატორების ნუსხა და დატვირთულობის ხარისხი შეიძლება გარკვეული მიმართულებითა და შინაარსით კომპლექსურად იქნეს გამოყენებული. ამავე დროს შესაძლებელია გარკვეული კორექტირება განიცადოს ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური პროგრამის შესრულების პროცესში.

5. მუნიციპალიტეტის ისტორია

ქედის მუნიციპალიტეტი მდებარეობს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, აჭარისწყლის ხეობის ქვემო წელზე.

მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული ცენტრია დაბა ქედა, რომელსაც მოიხსენიებს ვახუშტი ბაგრატიონი თავის ნაშრომში „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“. იგი მიუთითებს, რომ ქედა „არს მცირე ქალაქის მზგავსი დაბა, მოსახლენი არიან ვაჭარნი“.

შიდამთიანი აჭარა (აჭარისწყლის ხეობა), ტრადიციით, იყოფა ზედა (ცენტრით ჯერ დიდ-აჭარაში, შემდგომ ხულოში) და ქვედა (ცენტრით ქედაში) აჭარად. საზღვარი სოფელ დანდალოსთან გადის. შუა საუკუნეებშიც, „აჭარა დანდალოს ზეითი“ მტბევარის სამწყსოს მიეკუთვნებოდა, ხოლო „დანდალოს ქვემოთი აჭარა ქუთათლის სამწყსო ყოფილა“. არსებული მოსაზრებით, აჭარისწყლის ხეობის ზემო და ქვემო „ხევეზად“ დაყოფა ჯერ კიდევ გვიანი ბრინჯაოსა და ადრეული რკინის ხანაში უნდა იღებდეს სათავეს. აღნიშნულ ვარაუდს მხარს უმაგრებს ტოპონიმ „ქედა“-ს ერთ-ერთი ეტიმოლოგიური ვერსია, რომლის მიხედვითაც იგი წარმოდგება ზედსართავი სახელიდან „ქუედა“ და შეესაბამება ამ რაიონის გეოგრაფიულ მდებარეობას აჭარისწყლის ხეობაში. მოტანილი ვერსიით, პუნქტი „ქედა“ შიდამთიანი აჭარის ქვემო ნაწილის უძველესი ცენტრი უნდა ყოფილიყო.

ქედის მუნიციპალიტეტში შემავალ გვერდით ხეობებს შორის უდიდესია მდინარე აკავრეთას (იგივე მერისის) ხეობა. თანამედროვე ადმინისტრაციული დაყოფით, ხეობაში შედის ორი თემი – ოქტომბრისა და მერისის. გავრცელებული ეტიმოლოგიური ვერსიით „მერისი“ ნაწარმოებია არსებითი სახელისაგან „მერე“. საბას განმარტებით, „მერე არს მდინარის კიდე, ჭალა“, ხოლო ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით მერე არის „წყლის სანაპიროზე მდებარე ვაკე ადგილი“. მდინარის ნაპირის მნიშვნელობით ეს სიტყვა დღესაც გვხვდება აჭარულ დიალექტში.

წერილობითი წყაროები თუ არქეოლოგიური მონაპოვრები თვალნათლივ მიუთითებენ, რომ აჭარა, მასზე გამავალი სავაჭრო-საქარავნო გზებით უძველესი ეპოქებიდანვე იყო ჩაბმული იმ დიდ სავაჭრო ურთიერთობებში, რომლებიც მოიცავდა ბერძნულ სამყაროს, ახლო აღმოსავლეთს, მცირე აზიასა და ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთს, აგრეთვე, საქართველოს შიდა რაიონებს. უფრო მეტიც, აჭარისწყლის ხეობა, თავისი მთავარი საგზაო არტერიით იყო და არის დიდი აბრეშუმის გზის ტრანსკავკასიური მონაკვეთის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განშტოება. ცხადია, ეს გზა თანამედროვე ქედის მუნიციპალიტეტის ანუ ქვემო აჭარის ტერიტორიასაც გაივლიდა ხოლმე და, როგორც დღეს, წარსულშიც მდინარე აჭარისწყლის გასწვრივ მიემართებოდა, განტოტებებით გვერდით ხეობებს უკავშირდებოდა, აქედან კი უფრო შორეულ კუთხეებსა თუ ქვეყნებს. ასე მაგალითად, უჩხითის გადასასვლელით, აგრეთვე კოლოტაურისა (ხოხნისწყლის) და მერისის ხეობებით უკავშირდებოდა მაჭახლის ხეობას. მერისის ხეობიდან გზები აგრეთვე გადადიოდა ერთის მხრივ შავშეთში, მეორეს მხრივ აჭარისწყლის მარცხენა შენაკად მარეთის ხეობაში.

გამოკვლევები ადასტურებს, რომ ქობულეთში მოხვედრილი ქარავნებისათვის დიდად მოსახერხებელი იყო ხინოს გზით აჭარისწყლის ხეობაში (ქედაში) გადასვლა, საიდანაც გზა

არტანუჯისაკენ და სამხრეთ საქართველოს სხვა რეგიონებისაკენ იხსნებოდა. სწორედ ამ დროს უნდა შეერჩიათ მოსახერხებელი გადასასვლელი და აეშენებინათ თაღოვანი ქვის ხიდები კობალაურში, ბოდბეში, ვარჯანაულში (ქობულეთის მუნიციპალიტეტი), წონიარისში, პირველ მაისში, აგარაში (ქედის მუნიციპალიტეტი) და ა.შ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ახლანდელ დაბა ქედის ორივე ნაწილს, დიმიტრი ბაქრაძის ცნობით, აერთიანებდა აჭარისწყალზე გადებული ქვისთაღოვანი ხიდი სამი ბურჯით.

აჭარისწყლის ხეობა პალეოლითის ხანიდანვე ადამიანის განსახლების არეალს წარმოადგენს, რასაც აშკარად მოწმობს არქეოლოგიური მონაცემები. თუმცა, საკუთრივ ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მნიშვნელობით გამორჩეული აღმოჩენები შედარებით მოგვიანო პერიოდებისათვის გვაქვს.

ადრებრინჯაოს ხანის (ძვ.წ. IV ათასწლ.-ის II ნახ. – ძვ.წ. III ათასწლ.-ის II ნახ.) მასალებს შორის აჭარაში განსაკუთრებით საყურადღებოა ქედის მუნიციპალიტეტის სოფელ კოლოტაურის მონაპოვარი. ჩვენამდე მოაღწია ორმა მთლიანად დაცულმა ჭურჭელმა, რომელთაც არ ეძებნებათ ზუსტი ანალოგი. მათ აქვთ დახვეწილი პროპორციები, წვრილმარცვლოვანი კეცი და თხელი კედლები. ისინი დამზადებული უნდა იყოს ძვ.წ. IV ათასწლ.-ის II ნახ.-ის ადრეულ საფეხურზე. შიდადამთიან აჭარაში აღმოჩენილ ზოგიერთ სხვა ექსპონატთან ერთად აღნიშნული სამეთუნეო ნაწარმი ადასტურებს, რომ აჭარისწყლის ხეობის ადრებრინჯაოს ხანის მატერიალური კულტურის ძეგლები სიახლოვეს ჰპოვებენ მტკვარ-არაქსის, ანატოლიისა და წინააზიის უძველეს ცივილიზაციებთან.

შუაბრინჯაოს ხანის (ძვ.წ. III ათასწლ.-ის ბოლო – ძვ.წ. II ათასწლ.-ის I ნახ.) ბრინჯაოს ორფერდა ყუამილიანი ცული და ბართოხის ნატეხი აღმოჩნდა სოფელ მახუნცეთში. ცული მიჩნეულია ორფერდა ყუამილიანი ცულების ყველაზე განვითარებულ და დახვეწილ ნიმუშად. მნიშვნელოვანია ბართოხის ნატეხიც – ამგვარი თოხები ამ დანიშნულების სასოფლო-სამეურნეო იარაღების უძველეს ნიმუშადაა აღიარებული.

გვიანბრინჯაოს ხანის (ძვ.წ. II ათასწლ.-ის II ნახ.) ბრინჯაოს ცულების ე.წ. „განძი“ აღმოჩნდა სოფელ საღორეთში. ისინი მსგავსია აჭარისწყლის ხეობაში მოპოვებული სხვა იმდროინდელი ნიმუშებისა.

არსებული არქეოლოგიური მასალების მიხედვით დგინდება, რომ ბრინჯაოს ხანაში შიდადამთიანი აჭარა (ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიითურთ) ბრწყინვალე კოლხური კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კერაა. აღსანიშნავია, რომ ბრინჯაოს მეტალურგია ვითარდება ადგილობრივი ნედლეულის ბაზაზე. ადგილზევე მზადდება შრომისა და საბრძოლო იარაღები, რომლებიც გამოირჩევიან შესრულების მაღალი დონითა და მხატვრული გაფორმებით. მართლაც, ქედის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში ბევრგან გვხვდება ამ მიზნისათვის ვარგისი სპილენძის შემცველი მადნები (ვარაზა, ობოლო, ვერხნალი, ველიბერი, ვაიო). განსაკუთრებით გამოვყოფდით მერისის სპილენძისა და ტყვიის საბადოს. მისი მარაგი საკმაოდ დიდია და სამრეწველო მნიშვნელობაც გააჩნია. ამუშავებდნენ კიდევ სხვადასხვა პერიოდში. მაგ., თ. სახოკია მიუთითებს, რომ დაბა ქედაში 1897 წლისათვის არსებობდა სპეციალური საწყობი და სასწორი მერისიდან ჩამოტანილი სპილენძისათვის.

ჩანს აგრეთვე, რომ ბრინჯაოს ხანაში დაწინაურებული ყოფილა მიწათმოქმედება, მესაქონლეობა, ნადირობა და ხელოსნური წარმოების სხვადასხვა დარგიც.

ანტიკური ხანის ძეგლებიდან აღსანიშნავია სოფელ კვამტასთან აღმოჩენილი ნასახლარი. იგი ძვ.წ. V ს-ით თარიღდება. აქ მოპოვებულ მასალებში წამყვანი ადგილი თიხის ადგილობრივ ნაწარმს უკავია, არის იმპორტული (ბერძნული) კერამიკაც, მრავლადაა რკინისა და ბრინჯაოს ნაკეთობები, მძივები და სხვა.

ნასახლარი წარმოადგენდა საფორტიფიკაციო, სათვალთვალო პუნქტს, რომელიც კონტროლს უწევდა აჭარისწყლის ხეობის მოზრდილ მონაკვეთს. იგი შედიოდა ხეობის ერთიან საფორტიფიკაციო-დაცვაცვით სისტემაში და იყო მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლი. ამასთანავე, განათხარი მასალის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ კვამტა და მისი მსგავსი სამოსახლოები წარმოადგენდნენ ძლიერ ეკონომიკურ ერთეულებს, სადაც მაღალ დონეზე იყო განვითარებული სოფლის მეურნეობის უმთავრესი დარგები (მემინდვრეობა, მევენახეობა, მესაქონლეობა) და ხელოსნობა, განსაკუთრებით მეთუნეობა, მელითონეობა, საფეიქრო საქმე, მეთევზეობა და სხვა.

ანტიკურ და ადრეშუასაუკუნეების ხანაში ქვემო აჭარა (თანამედროვე ქედის მუნიციპალიტეტი) აქტიური მონაწილე იყო რეგიონში მიმდინარე პოლიტიკურ-ეკონომიკური და კულტურული პროცესებისა.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ახ.წ.-ის I ს.-ში ქვემო აჭარა (აჭარის სხვა კუთხეებთან ერთად) ერთ-ერთი პირველი ეზიარა ქრისტეს სჯულს უშუალოდ ქრისტეს მოციქულებისაგან და მოექცა.

განვითარებული შუასაუკუნეები საქართველოს ერთიანი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების, მისი ეკონომიკური, კულტურული და პოლიტიკური დაწინაურების პერიოდია. აყვავებას განიცდის ქვემო აჭარაც. ფართოდ არის გაშლილი სააღმშენებლო საქმიანობა (საფორტიფიკაციო კომპლექსები, ეკლესიები, საგზაო ნაგებობანი და ა.შ.), რისი კვალიც დღეისათვის მრავლად გვხვდება ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე.

XI-XIII სს.-ში ქედა, ისევე როგორც აჭარა, აბუსერისძეთა ფეოდალური გვარის გამგებლობაშია, რომლებიც მეფეთა ერთგული მსახურები იყვნენ. XII-XIII სს.-ში ისინი ერისთავთ-ერისთავებად იწოდებოდნენ.

ერთიანი საქართველოს დაშლის შემდეგ აჭარა ცილობის საგნად იქცა სამცხის ათაბაგებსა და გურიელებს შორის, XVI ს.-ს 60-იანი წლებიდან კი აქ ოსმალეთი იწყებს დამკვიდრებას. 1563 წელს, სულთნის ბრძანებით, აჭარისწყლის ხეობაში სანჯაყი დაარსდა. იგი შედიოდა ახალციხის საფაშოში და იყოფოდა ზემო და ქვემო აჭარის ნაპიებად (რაიონებად). თანამედროვე ქედის მუნიციპალიტეტი, ცხადია, წარმოადგენდა ქვემო აჭარის ნაპიეს.

1828-1829 წწ. რუსეთ-ოსმალეთის ომის შემდეგ ახალციხის საფაშო გაუქმდა (მისი დიდი ნაწილი ახალციხითურთ გადაეცა რუსეთს). ოსმალეთის ფარგლებში დარჩენილი შიდა-მთიანი აჭარა ტრაპიზონის ვილაეთს (შედგებოდა ლაზისტანის, ტრაპიზონის, ჯანიკის, გიუმში-ხანეს სანჯაყებისაგან) შეუერთეს. 1870-იანი წლებისათვის, ოსმალური ადმინისტრაციული დაყოფით, თანამედროვე ქედის ტერიტორია შედიოდა ლაზისტანის სანჯაყში (ცენ-

ტრით ბათუმში) და შეადგენდა ლაზისტანის საკაიმაკამოს ქვემო აჭარის (სუფლია-აჭარა) კაზას ცენტრით ქედამი.

ბრძოლა ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის ქედელებს არასდროს შეუწყვეტიათ. ისინი, სხვა თანამომხმეებთან ერთად, აქტიურად იღებდნენ მონაწილეობას მრავალრიცხოვან ანტიოსმალურ აჯანყებებში. თავანწირულად იცავდნენ ქრისტიანულ სარწმუნოებასაც. თუმცა, ოსმალურმა წესწყობილებამ თანდათან მაინც იწყო დამკვიდრება.

ტრაპიზონში ინგლისის კონსულის ჯიფორდ პალგრევის 1872 წ. მოხსენებაში მითითებულია, რომ ქვემო აჭარის მოსახლეობა მაჰმადიანური სარწმუნოების მიმდევარია და რომ აქ საერთოდ არ არის სკოლა, ხოლო მოსახლეობა ხასიათდება მშფოთვარე ბუნებით. დიმიტრი ბაქრაძის დაკვირვებითაც (1874 წ.), აქაურები, განსაკუთრებით კი საღორეთელები, გამოირჩევიან მეზრძოლი ხასიათით და ყველგან შეიარაღებული დადიან.

პალგრევისავე აღნიშვნით, ამ კუთხეში ბევრგან ფუნქციონირებდა იარაღის სახელოსნოები, სადაც აკეთებდნენ კარგი ხარისხისა და გემოვნებით მოჭედილ თოფებს, პისტოლეტებსა და ხანჯლებს. მისივე თქმით, აქაური მიწა ზემო აჭარულთან შედარებით უფრო ნაყოფიერია, მოდის ყურძენი და კომში, ხოლო ტყეში იზრდება დიდი ზომის სხვადასხვა ჯიშის ხეები, რომელთაგანაც გარკვეული კომერციული მნიშვნელობა მხოლოდ კაკალს გააჩნია.

ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მასალებითაც ცხადად ჩანს, რომ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში ცეცხლსასროლი და ცივი იარაღის დამზადების ორი მთავარი ცენტრი არსებობდა – მაჭახლის ხეობა და ქვემო აჭარა. აქ დამზადებულ საბრძოლო იარაღს საბაზრო დანიშნულებაც ჰქონდა და რეგიონის გარეთაც სარგებლობდა მოწონებით. ქედამი არსებული იარაღის წარმოების ლოკალური ცენტრებიდან (ცხმორისი, საღორეთი, ახო) XIX ს-ის II ნახ.-ში განსაკუთრებით ცხმორისი გამოირჩეოდა, სადაც ამ დროისათვის 25 სამჭედლო არსებობდა.

ოსმალთა მფლობელობის დროს ქედამი, ისევე, როგორც მთლიანად აჭარაში, დაეცა სოფლის მეურნეობის მწარმოებლობის დონე, მთლიანად განადგურდა მევენახეობა და მეღორეობა, რომლებიც მანამდე კარგად განვითარებულ დარგებად ითვლებოდა.

1877-78 წწ.-ის რუსეთ-ოსმალეთის ომის შემდეგ აჭარა, ე.წ. „ოსმალის საქართველოს“ დიდ ნაწილთან ერთად, რუსეთს გადაეცა. ამ მოვლენის უმთავრესი დადებითი მხარე ის იყო, რომ საქართველოს ნაწილებმა ერთ პოლიტიკურ სივრცეში მოიყარა თავი. თუმცა, ადგილობრივი მოსახლეობა ერთბაშად ვერ შეეგუა რუსულ მმართველობას და ბევრი მათგანი სამშობლოდან ოსმალეთში გადაიხვეწა, მუჰაჯირად წავიდა (ამ მოვლენაში ბრალი მიუძღვის როგორც ოსმალურ, ისე რუსულ მხარეს). მუჰაჯირობა შეეხო ქედის მხარესაც.

1878 წლის (20 დეკემბრის განკარგულება) რუსული ადმინისტრაციული დაყოფით თანამედროვე ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია შევიდა ბათუმის ოლქში და ქვემო აჭარის უზნის სტატუსით (ცენტრით ქედამი) გაერთიანდა აჭარის ოკრუგის შემადგენლობაში. შემდგომშიც, მიუხედავად ბათუმის ოლქთან დაკავშირებით მიმდინარე მსხვილი ადმინისტრაციული ცვლილებებისა, ქედის ტერიტორია ყოველთვის ფიგურირებდა როგორც ქვემო აჭარის უბანი, რომელსაც ხშირად ქედის მაზრასაც უწოდებდნენ.

მიუხედავად გარკვეული უარყოფითი მხარეებისა, უნდა ითქვას, რომ ოსმალურთან შედარებით, რუსული მმართველობის პერიოდში ბევრად უკეთესი პირობები შეიქმნა აჭარის, და მათ შორის ქედის უბნის, ეკონომიკური და კულტურული განვითარებისათვის.

ქვემო აჭარის ცხოვრება, ძირითადად, ქედის გარშემო ტრიალებდა.

„ქედა ქვედა-აჭარის ადმინისტრაციული ცენტრია, ამასთან შუაგულია, ბაზარია ამ კუთხის ნაწარმოებისა. ყოველი აღებ-მიცემა ქვემო-აჭარლისა უმეტეს ნაწილად აქა სრულდება. რაც უნდა უბრალო რამ დასჭირდეს ქვემო-აჭარელს სასყიდლად, უეჭველად ქედის უნდა მოატანოს“ – მიუთითებდა 1897 წელს თედო სახოკია.

1903 წელს დაბა ქედაში, მდ. აჭარისწყლის მარჯვენა ნაპირზე, ქედის მაზრის მაშინდელი უფროსის, შტაბსკაპიტან ნიკოლოზ ვოიჩეხის ძე ვოიჩეკის დიდი ზრუნვითა და ძალისხმევით, აგრეთვე ადგილობრივთა მონდომებით, დასრულდა სკოლის შენობა, რომელშიც იმავე წლის 7 ოქტომბერს საერო განათლების სამინისტრომ გახსნა ქედის მაზრაში პირველი „საეროზო ნორმალური ორკლასიანი რუსული სასწავლებელი“. შემდგომში ქედელებმა ღირსეულად დააფასეს ნიკოლოზ ვოიჩეკის ღვაწლი.

1915-16 წლებში წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ინიციატივით შიდათთან აჭარაში გაიხსნა 6 დაწყებითი ქართული სკოლა. მათ შორის იყო სოფელ აგარაში გახსნილი ერთკომპლექტიანი სკოლაც, პირველი ქართული სკოლა თანამედროვე ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. მასწავლებლად დაინიშნა ნიკიფორე გეგელია.

აღსანიშნავია, რომ ქედელი იყო აბდულ ეფენდი მიქელამე, პირველი ქართველი მუსლიმი აჭარიდან, რომელიც გაზეთში დასაბეჭდად წერილებს წერდა. იგი 1853 წელს დაიბადა. ქართული წერა-კითხვა ზაქარია ჭიჭინაძისაგან ისწავლა. მისი წერილები ხშირად იბეჭდებოდა ილია ჭავჭავაძის გაზეთ „ივერიაში“, აგრეთვე სხვა პერიოდულ გამოცემებში. აბდულ მიქელამე აქტიურად იბრძოდა ქართული წერა-კითხვის გავრცელებისათვის, რისთვისაც სამოცი წლის მოხუცი ციხეშიც კი ჩასვეს.

რუსეთის იმპერიის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, აჭარაში ერთი პერიოდი ჯერ თურქები, შემდეგ კი ინგლისელები ბატონობდნენ. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ აქ მხოლოდ 1920 წლის 7 ივლისს დაამყარა თავისი იურისდიქცია. უნდა ითქვას, რომ ქართული ხელისუფლების აღდგენაში თავისი წვლილი შეიტანა ადგილობრივი მოსახლეობის, მათ შორის ქედელების, აბსოლუტური უმრავლესობის პატრიოტულმა განწყობამ. თუმცა, დამოუკიდებლობის პერიოდი დიდხანს არ გაგრძელებულა – საქართველო ბოლშევიკურმა რუსეთმა შეიერთა. 1921 წლის 18 მარტს საბჭოთა ხელისუფლება გამოცხადდა აჭარაშიც. იმავე წლის 16 ივლისის დეკრეტით კი შეიქმნა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა.

1921 წლის 25 დეკემბრის დადგენილებით აჭარაში ჩამოყალიბდა ხუთი მაზრა. აქედან ერთ-ერთი იყო ქვემო აჭარის მაზრა (იგივე ქედის), რომელიც მოიცავდა ახლანდელი ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიას. 1930 წელს მაზრები რაიონებით შეიცვალა. ასეთი მდგომარეობა გაგრძელდა 1962 წლამდე.

საბჭოთა პერიოდის საწყის ეტაპზე აჭარაში ადგილი ჰქონდა ანტისაბჭოთა გამოსვლებს. მათში ქედელებიც იღებდნენ მონაწილეობას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1929 წლის გამოსვლები, რომელშიც აქტიურად ჩაებნენ მერისელებიც. საერთოდ, ჩანს, რომ მერისელების მონაწილეობა სახალხო მღელვარებებში რაღაც თავისებურ ეფექტს იძლეოდა. სწორედ ამ მოვლენას უკავშირდება ფრთიანი ფრაზა – „დიდი მერისი ჩვენთანაა“.

საბჭოთა წყობილებას თავისი უარყოფითი მხარეები გააჩნდა, მაგრამ ობიექტურობა მოითხოვს ითქვას, რომ ამ პერიოდში ქედის რაიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ბევრად დაჩქარდა. გაყვანილ იქნა სატრანსპორტო გზები და საკომუნიკაციო საშუალებები. შეიქმნა განათლებისა და ჯანდაცვის ფართო ქსელი. სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში დაინერგა რენტაბელური დარგები. ამალდა მოსახლეობის სოციალური და მატერიალური უზრუნველყოფის დონე და სხვ.

1937 წლის შემოდგომაზე ექსპლუატაციაში შევიდა მდ. აჭარისწყლის ჰიდროელექტროსადგური „აწვესი“, რომელიც ქედის მუნიციპალიტეტში მდებარეობს. მისი საპროექტო სიმძლავრე 40 000 კილოვატია. მიუხედავად იმისა, რომ იგი დღეს ნაკლები სიმძლავრით მუშაობს, აჭარის მასშტაბით მაინც უმთავრესი ობიექტია ელექტროენერგიის წარმოების თვალსაზრისით.

ქედის ისტორიაში აღნიშვნის ღირსია მეორე მსოფლიო ომთან დაკავშირებული ერთი საინტერესო ფაქტი. 1943 წელს ვარჯანისის კოლმეურნეობის თავმჯდომარე ჯელილ დაუთის ძე ბერიძე გამოეხმაურა სტალინის მოწოდებას და 50 000 მანეთი შეიტანა სატანკო კოლონა „ქართველი კოლმეურნის“ მშენებლობის ფონდში, რისთვისაც მიიღო სტალინის პირადი სამადლობელო წერილი, დათარიღებული 1943 წლის 18 აპრილით. 1983 წელს ჯელილ ბერიძემ საბჭოთა კავშირის მაშინდელ თავდაცვის მინისტრ დიმიტრი უსტინოვს გაუგზავნა სტალინის წერილის ასლი და თხოვნით მიმართა ნაომარი ტანკის გადმოცემის თაობაზე. ტანკი მართლაც გადმოაგზავნეს. იმავე წლის 9 მაისს მოხდა მემორიალის საზეიმო გახსნა.

1962-1963 წლებში, ხრუშოვის განკარგულებით, ჩატარდა საბჭოთა კავშირის ადმინისტრაციული სტრუქტურის რეორგანიზაცია. ამ კურსის შესაბამისად 1962 წლის 5-10 დეკემბერს აჭარაში შეიქმნა ორი გამსხვილებული რაიონი – ქობულეთისა (ქობულეთ-ხელვაჩაურის ბაზაზე) და შუახევის (ქედა-შუახევი-ხულოს ბაზაზე). მალე ხულოს რაიონი გამოყვეს, როგორც მაღალმთიანი და 25 დეკემბერს შუახევის რაიონულ ცენტრში ჩატარებული დამფუძნებელი კონფერენციის გადაწყვეტილებით შეერთდა მხოლოდ შუახევი-ქედის რაიონები. თუმცა ეს გაერთიანებაც მალევე დაიშალა და 1962 წლის 30 დეკემბრის გადაწყვეტილებით შუახევი ხულოს რაიონს მიუერთეს. ერთიანი პაუზის შემდეგ ქედის რაიონმა კვლავ გააგრძელა არსებობა, როგორც დამოუკიდებელმა ადმინისტრაციულმა ერთეულმა.

1966 წელს ქედას ოფიციალურად მიენიჭა დაბის სტატუსი.

1990 წლის ოქტომბერში საქართველოს უმაღლესი საბჭოს არჩევნებით სახელმწიფოს სათავეში ეროვნული ძალები მოვიდნენ. თანდათან დაიწყო ძველი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სისტემის დემონტაჟი და ახალი დემოკრატიული საქართველოს მშენებლობის პროცესი. 1991 წლის მარტში შეიცვალა რაიონული მმართველობის სტრუქტურები – გაუქმდა რაიონული საბჭოს აღმასკომი და მის ნაცვლად შემოღებული იქნა რაიონის პრეფექტურა.

ცოტა მოგვიანებით, 1991 წლის აგვისტოში, საქართველოში კომპარტიის საქმიანობაც აიკრძალა და გაუქმდა პარტიის ქედის რაიკომი. ამის შემდგომ რაიონის ცხოვრებაში ახალი ეპოქა დაიწყო.

2006 წლიდან, თვითმმართველობის სისტემის საკანონმდებლო რეფორმის შემდეგ, ქედის რაიონს ეწოდა ქედის მუნიციპალიტეტი.

ქედა ძირითადად მთიანი მუნიციპალიტეტია, სადაც მეურნეობის მთავარი დარგი სოფლის მეურნეობაა. იგი საკმაოდ მდიდარია სასარგებლო წიაღისეულით, წყლის რესურსებითა და მინერალური წყაროებით.

შიდამთიან აჭარაში ქედა ყველაზე დაბალმთიანი მუნიციპალიტეტია. მას შუახევ-ხულოსთან შედარებით ნაკლებად საზაფხულო ალპური საძოვრები გააჩნია. შესაბამისად, აქ უფრო მეტად მიწათმოქმედება იყო წინა პლანზე წამოწეული.

მეურნეობის ტრადიციული დარგი იყო მემინდვრეობა. ფართოდ იყო გავრცელებული ტერასული მიწათმოქმედება. თესდნენ ხორბალს, ქერს, ფეტვსა და სხვა ხორბლეულს. XIX ს.-ის მეორე ნახევრიდან ფართო გავრცელება ჰპოვა სიმინდმა. იგი კარგად მოერგო ადგილობრივ გეოგრაფიულ პირობებს და დიდად შეავიწროვა სხვა ხორბლეული კულტურები. XIX საუკუნის 80-90-იანი წლებიდან მოსახლეობა ეცნობა კარტოფილს. სამეურნეო ცხოვრებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ლობიო და სხვა ბახჩეული.

ტექნიკური კულტურებიდან, საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში, ფართო გავრცელება ჰპოვა მეთამბაქოეობამ, თუმცა თამბაქო აჭარაში XVII ს.-ში ჩანს შემოტანილი. ქედის მუნიციპალიტეტის მიკროკლიმატი ზედგამოჭრილი აღმოჩნდა ამ კულტურისათვის (აჭარის მასშტაბით თამბაქოს მოსავლის თითქმის ნახევარი ქედაზე მოდის) და საშუალებას იძლევა მოყვანილ იქნეს საუკეთესო ხარისხის „სამსუნისა“ და „ტრაპიზონის“ ჯიშის თამბაქო. ბოლო ხანებში მეთამბაქოეობამ დაკარგა სამრეწველო მნიშვნელობა და მეურნეობის დამხმარე დარგად გადაიქცა.

ქედაში ძველთაგანვე იყო განვითარებული მეხილეობა, რასაც მოწმობს სხვადასხვა ხეხილის, განსაკუთრებით ვაშლის, მსხლისა და ქლიავის ჯიშების სიმრავლე, აგრეთვე მეხილეობასთან დაკავშირებული ტრადიციებისა და ეთნოგრაფიული მასალების სიუხვე. ხილისაგან ამზადებდნენ ბეთმეხს, ჩირს, ტყლაპს, წოწოქასა და ა.შ. ფართოდ იყო გავრცელებული კაკალი. ფერდობებზე შეფენილი ხილისა და კაკლის ხეები ხელს უწყობდნენ ნიადაგის გამაგრებასა და მის დაცვას ეროზიისაგან.

მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობოდა მეფუტკრეობასაც.

განსაკუთრებულად უნდა გამოიყოს მევენახეობის დარგი, რომლის განვითარებისათვის კარგ პირობებს ქმნის ქედის მიკროკლიმატი. შესაბამისად, ეს დარგი აქ უძველესი დროიდან არსებობს, რასაც მოწმობს ადგილობრივი ჯიშების სიუხვე და მეღვინეობასთან დაკავშირებული მატერიალური კულტურის ისეთი ძეგლები, როგორიცაა კლდეში ან მთლიან ლოდში ნაკვეთი მასიური საწნახლები. სოფელ მახუნცეთის ტერიტორიაზე ნაპოვნია კლდეში ნაკვეთი, ხოლო სოფელ აქუცაში (1977 წ.) – დიდ ქვის ლოდში ამოკვეთილი ძველთა-ძველი საწნახლები. ქედაში დღეს 40-მდე ჯიშის ვაზი ხარობს. მათი უმრავლესობა მუნიციპალიტეტის

ზედა ზონაში – წონიარისში, ცხმორისში, დანდალოს, მერისისა და ოქტომბრის თემებშია თავმოყრილი. ქედის მიკროზონა ხელსაყრელია ისეთი ძვირფასი ჯიშების მოსაშენებლად, როგორიცაა ცოლიკაური და ჩხავერი, რომლებისგანაც ქედაში მაღალი ხარისხის ღვინოებს აყენებენ. ბოლო ხანებში აქ დაარსდა ე.წ. ღვინის სახლები, სადაც ვაზის იშვიათ ჯიშებსაც აშენებენ და ღვინის ტურებსაც მასპინძლობენ.

თავისთავად ცხადია, რომ ქედაში ძველთაგანვე მისდევდნენ მესაქონლეობასაც. ჰყავდათ როგორც მსხვილფეხა, ისე წვრილფეხა საქონელი. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ აქაური მესაქონლეობა თავისი მასშტაბებით შედარებით ჩამორჩებოდა ხულოსა და შუახევის შესაბამის მაჩვენებლებს.

სამეურნეო ყოფაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა ხელოსნობასა და შინამრეწველობის ისეთ დარგებს, როგორიცაა: მჭედლობა, ხის და ქვის დამუშავება, ქსოვა, მეთუნეობა, ტყავის დამუშავება, დაწნა, საპნის დამზადება ა.შ.

ქედის მუნიციპალიტეტში ხუროთმოძღვრების მნიშვნელოვანი ძეგლებია საღორეთის, ცივა-სულას, გულების, ზენდიდის შუა საუკუნეების ციხეები. აღსანიშნავია დანდალოს, მიწის, მახუნცეთის, წონიარისის ასევე შუა საუკუნეების ქვის თაღოვანი ხიდები. ისინი ძირითადად ძველ სავაჭრო-საქარავნო გზებზეა განლაგებული და ურთიერთთან აერთებდა როგორც შიდა, ისე გარე სამყაროსთან დამაკავშირებელ გზებს. ისტორიული წყაროებიდან ცნობილია, მაგრამ ჩვენამდე ვერ მოაღწია ცხმორისისა და ქედის ხიდებმა.

არსებობს სხვა ძეგლების ნაშთებიც. როგორც არქეოლოგიური გათხრებისა და დაზვერვების შედეგებმა დაადასტურა, შიდამთიან აჭარაში, მათ შორის ქედაში, ვერ ნახავთ ვერცერთ სოფელს, სადაც XI-XIII საუკუნეების ან ცოტა მოგვიანო პერიოდის საეკლესიო ნაგებობის კვალი არ იყოს დაფიქსირებული, ზოგიერთ სოფელში კი რამდენიმეცაა. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებობს 9 მეჩეთიც, რომლებიც აგებულია XIX ს.-სა და XX ს.-ის დასაწყისში, ძირითადად, ლაზი ოსტატების მიერ (რესტავრირება გაუკეთდათ 1980-90-იან წწ.-ში), და გააჩნიათ გარკვეული ისტორიულ-კულტურული ღირებულება.

6. მუნიციპალიტეტის მმართველობითი და ადმინისტრაციული სტრუქტურა

ქედის მუნიციპალიტეტი წარმოადგენს თვითმმართველ ერთეულს, მისი ადმინისტრაციული ცენტრია დაბა ქედა.

მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოებს წარმოადგენენ მუნიციპალიტეტის საკრებულო და გამგეობა.

საკრებულო არჩევითი ორგანოა, რომელიც შედგება ათი პროპორციული სისტემით და ყოველი თემიდან არჩეული ერთი მაჟორიტარი საკრებულოს წევრით. ქედის საკრებულოს წევრების რაოდენობა შეადგენს 19 წევრს.

საკრებულოს თავმჯდომარე არის თვითმმართველი ერთეულისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს ხელმძღვანელი.

საკრებულოში, საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს და მისი სტრუქტურული ერთეულების კონტროლის მიზნით შექმნილია ხუთი მუდმივმოქმედი კომისია:

1. იურიდიულ და საპროცედურო საკითხთა კომისია;
2. განათლების, მეცნიერების, კულტურის, ტურიზმისა და სპორტის საკითხთა კომისია
3. აგრარულ და გარემოს დაცვის საკითხთა კომისია;
4. ჯანმრთელობის და სოციალურ დაცვის საკითხთა კომისია;
5. საფინანსო-საბიუჯეტო და ეკონომიკურ საკითხთა კომისია.

მუნიციპალიტეტის საკრებულოში წარმოდგენილია ორი ფრაქცია:

1. ნაციონალური მოძრაობა - „საქართველოს აღმშენებლობისა და გამთლიანების სია“;
2. ქრისტიან-დემოკრატები.

მუნიციპალიტეტის გამგეობა წარმოადგენს აღმასრულებელ ორგანოს, რომელიც ახორციელებს საქმიანობას თავისი სამსახურების საშუალებით. ქედის მუნიციპალიტეტის გამგეობაში ფუნქციონირებს 7 სამსახური:

- გამგეობის ადმინისტრაციული სამსახური;
- გამგეობის მობილიზაციის, სამხედრო აღრიცხვისა და გაწვევის სამსახური;
- გამგეობის საფინანსო სამსახური;
- გამგეობის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახური;
- ინფრასტრუქტურისა და ეკონომიკური განვითარების სამსახური;

- ზედამხედველობის სამსახური;
- განათლების, კულტურის, სპორტის, ტურიზმის, ძეგლთა დაცვისა და ახალგაზრდულ საქმეთა სამსახური.

ქედის მუნიციპალიტეტი შედგება 10 ტერიტორიული ორგანოსაგან:

- დაბა ქედის ტერიტორიული ორგანო;
- დანდალოს ტერიტორიული ორგანო;
- ზვარეს ტერიტორიული ორგანო;
- მახუნცეთის ტერიტორიული ორგანო;
- მერისის ტერიტორიული ორგანო;
- ოქტომბრის ტერიტორიული ორგანო;
- პირველი მაისის ტერიტორიული ორგანო;
- ცხმორისის ტერიტორიული ორგანო;
- წონიარისის ტერიტორიული ორგანო;
- დოლოგნის ტერიტორიული ორგანო.

7. გეოგრაფიული დახასიათება

მდებარეობა. ქედის მუნიციპალიტეტი წარმოადგენს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის თვითმმართველ ერთეულს, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ქობულეთის, დასავლეთით – ხელვაჩაურისა და აღმოსავლეთით შუახევის მუნიციპალიტეტები. სამხრეთ ნაწილში კი – შავშეთის ქედზე გადის საქართველო–თურქეთის სახელმწიფო საზღვარი.

ქედის მუნიციპალიტეტის საერთო ფართობი შეადგენს 452 კმ²-ს. მუნიციპალიტეტის შემადგენლობაში შედის დაბა ქედა და 10 თემი. მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის საშუალო სიმჭიდროვე 1კმ²-ზე 44,7 კაცია. ქედის მუნიციპალიტეტი მდებარეობს ზღვის დონიდან 200-400 მეტრზე.

რელიეფი. ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია ზღვის დონიდან სხვადასხვა სიმაღლეზე მდებარეობს. მდინარე აჭარისწყლის ხეობის ძირი ზღვის დონიდან 100-200 მ-ზეა. ჩრდილო–დასავლეთით ტერიტორიას ავსებს მესხეთის ქედის განშტოებანი. მათ შორის მთავარია ჩაქვის ქედი, რომელიც ქმნის წყალგამყოფს მდ. აჭარისწყლის მარჯვენა შენაკადებს, მდინარეებს ჩაქვისწყალსა და კინტრიშს შორის. მუნიციპალიტეტის სამხრეთ ნაწილში შემოჭრილია შავშეთის ქედის განშტოებები – ღომა წინაველა და მეძიბნა მილისი.

მუნიციპალიტეტის უმაღლესი ადგილი არის მთა ღომა, რომლის სიმაღლე 2441 მ-ია.

მდინარე აჭარისწყლის ხეობა ვიწრო და ღრმაა, ფერდობები დატერასებულია. აგებულია შუა ეოცენური ასაკის ანდეზიტებით და პიროკლასტოლითებით. ვულკანოგენური ფაციესის შრეებრივი ტუფო–ბრექჩებითა და არგილიტებით. შუა ეოცენის ზედა სერიის უხეშშრეებრივი მასიური ანდეზიტური ტუფო–ბრექჩებით. სოფელ მერისის მიდამოებში გვხვდება შუა და ზედა ეოცენური ინდეზიტები–სიენიტები და დიორიტები, რასთანაც დაკავშირებულია მერისის სპილენძისა და ტყვია თუთიის საბადოები. მუნიციპალიტეტში მოიპოვება საშენი ქვები, სააგურე თიხა. მუნიციპალიტეტი მდიდარია აგრეთვე მინერალური წყლებით.

ჰავა. მდინარე აჭარისწყლის ხეობის გასწვრივ ხმელთაშუა ზღვის ტიპის მსგავსი სუბტროპიკული ჰავაა. ადგილის სიმაღლის მატების შესაბამისად ჰავა ზომიერად ნოტიო ხდება, სადაც ზამთარი ზომიერად თბილია და ზაფხული თბილი. მთების ზედა სარტყლის ზონაში დამახასიათებელია ნოტიო ჰავა, შედარებით ცივი ზამთარი და გრილი ზაფხული. საშუალო წლიური ტემპერატურა 12,8°C, იანვარში 3,4°C, ივლისში 21,2°C; აბსოლიტური მინიმალური ტემპერატურა – 15,1°C; აბსოლიტური მაქსიმალური ტემპერატურა 42°C. ნალექების წლიური რაოდენობა წელიწადში 1500მმ-ია. ზაფხული იცის გვალვიანი, ჭარბობს აღმოსავლეთისა და მთა–ხეობათა ქარები, თოვლიან დღეთა რიცხვი 16-30 დღეს აღწევს.

შიგა წყლები. მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მიედინება მდ. აჭარისწყლის დიდი ნაწილი (42კმ.), მისი მარცხენა შენაკადებია მდინარე აკავრეთა (მერისი), ხოხნისწყალი, მარჯვენა შენაკადები უფრო მცირეა, მ.შ. აღსანიშნავია აგარისწყალი და წონიარისი. მდინარეები შერეული საზრდოობისაა, წყალდიდობა გაზაფხულზეა, წყალმცირეობა – ზამთარში, ბევრია

წყაროების გამოსასვლელები, რომელთაგანაც ზოგს სამკურნალო მნიშვნელობა აქვს, მ.შ. აღსანიშნავია ნამონასტრევის, მერისის, შევაბურის და კოკოტაური წყაროები.

ნიადაგები. ძირითადად გავრცელებულია ქვედა და შუა სარტყლის ტყის ყომრალი ნიადაგები. მაღალმთიან ზონაში ტყის ზედასარტყლის უხეშჰუმუსიანი ყომრალი ნიადაგებია. ზემოთ მას ცვლის მთა-მდელოს ნიადაგები. ნიადაგები ბევრგან ჩამორეცხილი და ეროზირებულია.

ფლორა და ფაუნა. მდ. აჭარისწყლის ხეობაში შეჭრილია კოლხური ტიპის მცენარეულობა, ფერდობები დაფარულია წიფლნარ-წაბლნარით. კარგადაა განვითარებული ქვეტყე (შქერი, წყავი, მოცვი, იელი, თხილი). დამახასიათებელია გარეული მსხალი, ვაშლი, კაკალი, ბალი, ზღმარტლი, ხურმა, ტყემალი. ზემოთ ვრცელდება შერეული ტყეები და წიწვოვნები, მცირე მონაკვეთზე სუბალპური და ალპური მცენარეულობა. ტყიანობის მიხედვით ქედის მუნიციპალიტეტი ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა საქართველოში. ქვედა სარტყლის ტყეები ძლიერ გაჩეხილია.

წიფლნარ-წაბლნარებში გვხვდება გარეული ღორი, კავკასიური ირემი, ევროპული შველი, კავკასიური მურა დათვი, მგელი, ტურა, მელა, მაჩვი, ზღარბი, გველებიდან ანკარა და ცხვირქოსანი გველგესლა; მრავალფეროვანია ფრინველთა სამყარო. გვხვდება ბულბული, ტოროლა, შაშვი, ძერა, კაჭკაჭი. მდინარეებში გვხვდება წვერა, კალმახი, ღორჯო.

ძირითადი ლანდშაფტები. 1. დაბალ მთა-ხეობათა ლანდშაფტი ხმელთაშუა ზღვის ტიპის მსგავსი სუბტროპიკული კლიმატით, კოლხური მცენარეულობით; 2. საშ. სიმაღლის მთა-ხეობათა ლანდშაფტი დანაწევრებული რელიეფით, ზომიერად თბილი კლიმატით, წიფლნარ-წაბლნარი ტყეებით; 3. მაღალ მთა-ხეობათა ლანდშაფტი ძლიერ დანაწევრებული რელიეფით; ზომიერად ცივი კლიმატით, შერეული და წიწვოვანი ტყეებით; 4. მაღალმთის მთა-მდელოს ლანდშაფტი მოსწორებული წყალგამყოფებით, ძლიერ დანაწევრებული ფერდობებით, ზომიერად ცივიდან მთის ცივი ჰავისკენ გარდამავალი ტიპის კლიმატით, სუბალპური და ალპური მცენარეულობით.

8. ბუნებრივი რესურსები

8.1 მიწის ფონდი

2004 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით ქედის მუნიციპალიტეტში სასოფლო-სამეურნეო და საცხოვრებელი დანიშნულებით გამოიყენებოდა 5 067 ათასი კვადრატული მეტრი მიწის ნაკვეთი, რაც შეადგენს მთელი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის 12,4%-ს¹.

ცხრილი 8.1. მიწის ფონდის გამოყენების მაჩვენებლები 2004 წლის 01 იანვრის მდგომარეობით.

№			კერძო საკუთრებაში არსებული მიწები	სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწები მათ შორის:		საფარველი	ადმინისტრაციული საზღვრის გარეთ არსებული მიწები	ადმინისტრაციული საზღვრის შიგნით არსებული მიწები	საფარველი	
				სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების	არასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების					
1	სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები. მათ შორის:		2725	7164	359	10248	5155	0	5093	
	1.1	სახნავი	2374	70	22	2466			2466	
	1.2	მრავალწლიანინარგავები	197	80	16	293	0	0	293	
		1.2.1	ხეხილის ბაღები	80	5	15	100			100
		1.2.2	ვენახები	43	22	1	66			66
		1.2.3	ჩაი	66	53		119			119
		1.2.4	დაფნა	3			3			3
		1.2.5	კაკლოვანი	3			3			3
		1.2.6	სხვა დანარჩენი	2			2			2
	1.3	სათიბი	154	8		162			162	
	1.4	საძოვრები		7006	321	7327	5155		2172	
2	ტყეები			17230	17609	34839			34839	
3	ბუჩქნარები			2348	31	2379			2379	
4	წყლები			202	312	514			514	
5	გზებით დაკავებული ტერიტორიები			199	113	312			312	
6	შენობებით დაკავებული მიწები		76	81	19	176			176	
7	სხვა დანარჩენი გამოუყენებელი			2391	175	2566	679		1887	
სულ			2801	29615	18618	51034	5834	0	45200	

¹ 2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით

ამის ძირითადი მიზეზია მუნიციპალიტეტის რელიეფი. რელიეფის ძირითად ნაწილს შეადგენს მთები და ციცაბო ფერდობები, რის გამოც ახალი მიწის ნაკვეთების ათვისება სირთულეებთანაა დაკავშირებული. მუნიციპალიტეტის ტერიტორია, ძირითადად, დაკავებულია ტყეებით (77%), ბუჩქნარებითა (5,3%) და ჯერჯერობთ ათვისებელი (4%) ტერიტორიებით. ქედის მუნიციპალიტეტში მიწის ფონდის გამოყენების მდგომარეობის შესახებ იხილეთ ცხრილი № 8.1.

8.2 წყლის რესურსები

8.2.1 მდინარეები

ქედის მუნიციპალიტეტის, როგორც მთლიანად აჭარის შიგა წყლების და მათ შორის მდინარეების, მინერალურ და თერმული წყლების ხასიათი განპირობებულია რთული გეოლოგიური აგებულებითა და რელიეფის და კლიმატის თავისებურებით. ზემოაღნიშნული პირობები გავლენას ახდენს ჩამონადენის სისწრაფეზე, ქიმიურ შემადგენლობაზე და ჩამონადენის მოდულზე.

ქედაში ძირითადად მთის ტიპის მდინარეები გვხვდება. რელიეფის ძლიერი დანაწევრების გამო მდინარეების სიგრძე მოკლეა და მათ მიერ დაკავებული აუზის ფართობი მცირე. მუნიციპალიტეტის არცერთი მდინარე სათავეს არ იღებს მუდმივი მყინვარის და თოვლის ტერიტორიიდან. მდინარეები, უმეტესად, იკვებებიან მიწისქვეშა წყლების, წვიმის და თოვლის ნადნობი წყლებით, ამიტომაც მათ გაზაფხულსა და შემოდგომაზე წყალდიდობები ახასიათებთ. მდინარეები ხასიათდება დიდი ვარდნით, ჩქარი დინებით, ზოგიერთ მონაკვეთზე ისინი მიედინება ვიწრო და ღრმა ხეობებში, ქმნის ჭორომებს და ჩანჩქერებს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ყველა მნიშვნელოვანი მდინარე წარმოადგენს მდინარე აჭარისწყლის შენაკადს და ჩაედინებიან შავ ზღვაში. მონაცემები მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული მდინარეების შესახებ იხილეთ № 1 დანართში.

8.2.2 მინერალური და თერმული წყლები

მინერალური და თერმული წყლების ფორმირება დაკავშირებულია ზედაპირული წყლების ღრმად ჩაჟონვასთან ტექნიკური რღვევის ზონებში. სიღრმეში ეს წყლები ცხელდება და მათი ნაწილი ხელშემწყობ გეოლოგიურ ზონებში ზედაპირზე ამოდის.

ცალკე უნდა გამოიყოს ნამონასტრევის სამი წყარო, რომლებიც თავისი შემადგენლობით ახლოს დგანან წყალტუბოს წყლებთან. აღნიშნული წყლები შეიძლება გამოყენებულ იქნას ბალნეოთერაპიული, გულსისხლძარღვთა, გინეკოლოგიური, ძვლების, კუნთების, სახსრების და კანის დაავადებების სამკურნალოდ.

როგორც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს, ქედის მუნიციპალიტეტში მინერალური და თერმული წყლები საკმაო რაოდენობისაა, რომელთა დებეტი მათი საწარმოო დანიშნულებით გამოყენების საშუალებას იძლევა.

მინერალური და თერმული წყლების შემადგენლობის, მდებარეობის და მახასიათებლების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ცხრილში № 8.2.

ცხრილი № 8.2. ქედის მუნიციპალიტეტის მინერალური და თერმული წყლები²

№	მინერალური/თერმული წყაროს ადგილმდებარეობა	წყლის ტიპი ქიმიური შემადგენლობის მიხედვით	დებეტი (ლიტრი/დღე-ღამეში)	ტემპერატურა (°C)	pH (ტუტე-მყავიანობა)	შენიშვნა
1	კოკოტაური	ჰიდროკარბონატული-სულფატური კალციუმიან-მაგნიუმიან-ნატრიუმიანი	50 000	10	6.6	ხდება სამრეწველო ჩამოსხმა (შპს „კოკატაური“, გაცემულია ლიცენზია 2005წ, 10 წლის ვადით, 10 მ ³ /დღე-ღამეში)
2	ნამონასტრევი	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიან-ნატრიუმიანი	16 000	12	6.7	
3	დუმბაძეების წყარო	სულფატური ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდური კალციუმიან-ნატრიუმიან-მაგნიუმიანი	200 000	14	4.0	
4	საქაჯია	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიან-მაგნიუმიანი	3 000	13	6.5	
5	საინი	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიან-მაგნიუმიანი	30 000	13.5	3.8	
6	ბაკანეთი	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	5 000	14.5	4.8	
7	წისქვილის ღელე	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	20 000	11.5	4.6	
8	მერისის აბანო	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	30 000	12	4.6	
9	დვალდიძეების აბანო	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	70 000	12	3.4	
10	ჭიდლის ხევი	სულფატური რკინიან-კალციუმიანი	6 000	13	4.4	
11	სარეცხელა	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	2 000	13	4.4	
12	გუნდაურის წყარო	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული რკინიან-კალციუმიანი	4 000	14	4.5	გაცემულია ლიცენზია, ხდება სამრეწველო ჩამოსხმა
13	ასანიშვილების წყარო	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიან-ნატრიუმიანი	50 000	13	4.6	
14	იხტიარიშვილების წყარო	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიანი	1 200	13	4.4	
15	წყალბოკელა	სულფატურ-ჰიდროკარბონატული კალციუმიან-ნატრიუმიანი	12 000	11	6.0	
16	ცხმორისი	თერმული, გოგირდწყალბადიანი, ქლორიდურ-სულფატურ-ჰიდროკარბონატული ნატრიუმიან-კალციუმიანი	60 000	31	7.6	

² აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო; გურამ ხომერიკი, ტარიელ ტუსკია, აჭარის გეოლოგიური აგებულება და სასარგებლო წიაღისეული, გამომცემლობა „ალიონი“, ბათუმი, 2005.

8.2.3 წყალაღების, სუფთა წყლის გამოყენების, წყალჩაშვების მდგომარეობა, წყლის დაბინძურების კერები

ქედის მუნიციპალიტეტში ძირითადი არტერიის - მდინარე აჭარისწყალის დაბინძურებას იწვევს დაბა ქედისა და მიმდებარე, მჭიდროდ დასახლებული პუნქტების, ფეკალური და საყოფაცხოვრებო მიწნებისათვის გამოყენებული წყლები. გამოყენებული წყლების დადგენილი წესით გაწმენდა არ ხდება, ისინი გაუწმენდავად ჩაედინებიან მდინარეში და აბინძურებენ მას.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია მოსახლეობის მხრიდან მდინარეთა კალაპოტებში მოწყობილი თვითნებური ნაგავსაყრელები.

ქედის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 6, შედარებით დიდი ზომის წყლის გამწმენდი ნაგებობა, რომელთა საერთო საპროექტო სიმძლავრე 400 მ³ - ს შეადგენს.

ქედის მუნიციპალიტეტს, ისევე როგორც მთლიანად აჭარას, დიდი ჰიდროენერგეტიკული რესურსები გააჩნია. აქ არსებულ მდინარეებსა და მათ შენაკადებზე შესაძლებელია მცირე სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურების აშენება.

8.3 სასარგებლო წიაღისეული

ქედის მუნიციპალიტეტში აღსანიშნავია მერისი კვანძის სახელით ცნობილი მადანგამოვლინება, რომელიც აერთიანებს ხუთ მადნიან ველს, რომელთაგან 3 – ლოდნარის, ვაიო-სურნალის და ნამონასტრევის ველები მდებარეობს ქედის მუნიციპალიტეტში. ამ კვანძებში, უკანასკნელ პერიოდში ჩატარებული კვლევებით, ოქროს შემცველია არამარტო მადნიანი ძარღვები და ზონები, არამედ მადანშემცველი ქანებიც, რაშიც ოქროს შემცველობა მნიშვნელოვნად აღემატება სამრეწველოს და აღწევს 10-70 გ/ტ). ქანები ასევე შეიცავს სელენს, ტელურს, კადმიუმს და სტრონციუმს აღსანიშნავია იშვიათი ელემენტების შემცველობაც: კალიუმი 700 გ/ტონაში, ვერცხლი 100 გ/ტ, მოლიბენდი 0.1% და გალიუმი 30 გ/ტ. ამ მონაცემებით მერისის კვანძის საბადოები წარმოგვიდგებიან, როგორც კომპლექსურები, რაც, თავის მხრივ, ზრდის მათ სამრეწველო პერსპექტიულობას. გოგირდის კოლჩედანს³ ფართო გავრცელება აქვს მერისის მადნიანი კვანძის საბადოებზე და მადანგამოვლინებებზე. ასევე მნიშვნელოვანია ალუნიტები⁴, რომელთა გამოვლინება თანხვედრა გოგირდის კოლჩედანის გავრცელების არეალს.

ქედის მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობს სიენიტ⁵-დიორიტის⁶ საბადოების შესწავლა (მდებარეობა: ნამონასტრევი).

³ კოლჩედანი-საერთო მომკვლელებული დასახელება, რომელიც გამოიყენება ისეთ მინარალებთან მიმართებაში, რომლებიც შეიცავს გოგირდს, რკინას, კალას, მადანს და დარიშხანს.

⁴ ალუნიტი-მინერალი, რომლისგანაც იღებენ შაბს, კალიუმის მარილებს; იყენებენ საფეიქრო, ტყავისა და ქაღალდის მრეწველობაში.

⁵ სიღრმული მაგმური ქანი; საუკეთესო საშენი მასალაა (კარგად პრიალდება); იყენებენ შენობის ფასადების, ძეგლების მოსაპირკეთებლად;

⁶ სიღრმიდან ამოთხეული ქანი; ძვირფასი საშენი მასალაა.

ქედის მუნიციპალიტეტი წარმოადგენს ერთ-ერთ პერსპექტიულ მუნიციპალიტეტს საქართველოში სამადნო საქმიანობისთვის, მაგრამ იქ მიმდინარე სამუშაოები იშვიათი და არასისტემური ხასიათისაა, რაც ვერ იძლევა მისი პერსპექტიულობის სრულ სურათს.

ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული სასარგებლო წიაღისეულის საბადოები და მადანგამოვლინებები იხილეთ დანართი № 2–ში.

2011 წლის 1 ივნისის მონაცემებით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების უწყებრივი სალიცენზიო რეესტრის მონაცემების მიხედვით ლიცენზიები, გაცემულია შემდეგი სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებაზე:

ცხრილი №8.3. ლიცენზია გაცემული სასარგებლო წიაღისეულები

№	ლიცენზიის სახე	მოპოვების მოცულობა ლიცენზიის მიხედვით	ლიცენზი ისმფლობელი	ლიცენზიის №	გაცემის თარიღი და ვადა
1	მდინარე აჭარისწყლის წონიარისის ქვიშა-ხრეშის გამოვლინება	27 000 მ ³	შპს „არენა“	00126	02.11.2007, 4 წლით
2	დოლოგნის ანდეზიტო- პორფირიტების საბადო	70 400 მ ³	შპს „რასე“	100293	14.01.2010, 3 წლით
3	მდინარე აჭარისწყლის პირველი მაისის ქვიშა-ხრეშის გამოვლინება	112 500 მ ³	შპს „ბელ-ბაუ“	100307	13.09.2010, 3 წლით
4	მდინარე აჭარისწყლის დოლოგანის ქვიშა-ხრეშის გამოვლინება	155 100 მ ³	შპს „გზა“	101001	16.09.2010, 3 წლით
5	ნამონასტრევის სიენიტ- დიორიტის გამოვლინება		შპს „გრანმარ ჯორჯია“	101002	01.11.2010, 5 წლით, შესწავლა- მოპოვების მიზნით

8.4 ტყის რესურსები

ქედის მუნიციპალიტეტში ტყის რესურსების საკმაო რაოდენობისაა და ტყიანობის კოეფიციენტი 77%-ს აღემატება. პრაქტიკულად არ ხდება ტყის განახლება.

ცხრილი № 8.4. ტყის ფართობი და სატყეო უბნების მონაცემები ქედის მუნიციპალიტეტში (2005-2010 წწ.)

ტყის ფართობი (ჰა)	სატყეო უბნების რაოდენობა	კვარტლების რაოდენობა სატყეო უბანში
37 679,50	3	269

ცხრილი №8.5. ტყის მერქნული რესურსები ქედის მუნიციპალიტეტში-სახეობები, ფართობები, მარაგი (2005-2010 წწ.)

სახეობა	ფართობი (ჰა)	მარაგი (მ³)	ფართობი (%)	მარაგი (%)
წიწვოვანი:				
სოჭი	21	6 800	0,06	0,06
ნაძვი	694	205 500	1,87	1,72
ფიჭვი	174	40 900	0,47	0,34
სულ წიწვოვანი	889	253 200	2,39	2,11
ფოთლოვანი:				
წიფელი	19 733	8 540 300	53,14	71,30
მუხა	1 940	247 800	5,22	2,07
რცხილა, ჯაგრცხილა	974	193 700	2,62	1,62
წაბლი, კაკალი	9 658	2 391 800	26,01	19,97
ნეკერჩხალი, ივანი, თელა	2	600	0,01	0,01
თხმელა	2 189	322 600	5,90	2,69
ცაცხვი	6	500	0,02	0,00
აკაცია, გლეგიჩია	35	5 800	0,09	0,05
ხურმა	2	200	0,01	0,00
ბუჩქნარი	1 705	21 400	4,59	0,18
სულ ფოთლოვანი	36 244	11 724 700	97,61	97,89
სულ, ყველა სახეობა	37 133	11 977 900	100,00	100,00

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ძირითადად წიწვოვანი და ფოთლოვანი ტყის მასივებია, რომელთაგანაც ყველაზე მეტად გავრცელებულია ნაძვის და წიფელი, აღნიშნულ სახეობებს გონივრული გამოყენების შემთხვევაში ეკონომიკური სარგებლის მიიღების დიდი პოტენციალი გაჩნიათ.

8.4.1 ტყის რესურსების დაცვის მდგომარეობა:

უნებართოდ მოჭრილი ხეების რაოდენობა, ანალიზურ პერიოდში, რეგრესულ დინამიკაზე მიუთითებს გასულ წლებში მიყენებული ზიანი გარემოზე საკმარისად დიდია და საჭიროებს ახალი ნარგავების დარგავს, რათა შემცირდეს გარემოზე უარყოფითი გავლენა.

ცხრილი № 8.6. უნებართვოდ მოჭრილი ხე-ტყის მოცულობა და გარემოზე მიყენებული ზიანი ქედის მუნიციპალიტეტში (2005-2010 წწ.)

წელი	უნებართვოდ მოჭრილი ხე ტყის მოცულობა (მ³)	გარემოზე მიყენებული ზიანი (ლარი)
2005	517	18 642
2006	361	34 325
2007	371	30 999
2008	360,2	12 867
2009	711,4	48 671

2010	68	3 388
------	----	-------

ცხრილი № 8.7. უნებართვო ჭრები ქედის მუნიციპალიტეტში (2009-2010 წწ)

წელი	უნებართვო ჭრების შემთხვევათა რაოდენობა	უნებართვო ჭრები (მ³)			სექცესტრს დაქვემდებარებული ხე-ტყე (მ³)			გარემოზე მიყენებული ზიანი (ლარი)
		მასალა	შეშა	სულ	მასალა	შეშა	სულ	
2009	112	122	589	711	54,8	53,9	108,7	48 671
2010	23	18,4	49,6	68	8,8	3,2	12	3 388

2009-2010 წლებში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს ნებართვით დაშვებულ იქნა სპეციალური და მოთხრილ-მოტეხილი ხე-ტყის ჭრები.

ცხრილი № 8.8. სპეციალური და მოთხრილ-მოტეხილი ხე-ტყის ჭრები ქედის მუნიციპალიტეტში (2009-2010 წწ)

წელი	სამმართველოს ნებართვით (მ³)			ათვისებულია ხე-ტყე (მ³)			შესრულება (%)
	მასალა	შეშა	სულ	მასალა	შეშა	სულ	
2009	133	23 873	24 006	102	16 841	16 943	71
2010	23	27 254	27 277	0	19 493	19 493	71

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო.

ათვისების არსებული მაჩვენებელი ძირითადად განპირობებულია გამოყოფილ ტყეკაფებში სატყეო-სამეურნეო მნიშვნელობის გზების სიმცირით და არსებულის დაზიანებით.

8.4.2 ტყეების სანიტარულ-ეკოლოგიური მდგომარეობა

აჭარის ტყის მასივები (როგორც წიწვოვანი, ასევე ფოთლოვანი კორომები), მათ შორის ქედის მუნიციპალიტეტში, დაავადებულია სხვადასხვა მავნებლებით: წაბლის ქერქის კიბო (Criphectria parasitica), ნაძვის დიდი ლაფანჭამია (Dendroctonus micans), მბეჭდავი ქერქიჭამია (Ips typographus), კენწეროს ქერქიჭამია (Ips acuminatus), სიდამპლის გამომწვევი სოკოები-Phelinnus pini, Armillaria mellea (მანჭკვალა) და სხვა. დაავადებებს გააჩნიათ მრავალი კერა და გამოირჩევიან მაღალი ინტენსივობით.

ცხრილი №8.9. ტყის დაავადებული და მეჩხერი ფართობი ქედის მუნიციპალიტეტში (2010 წ.)

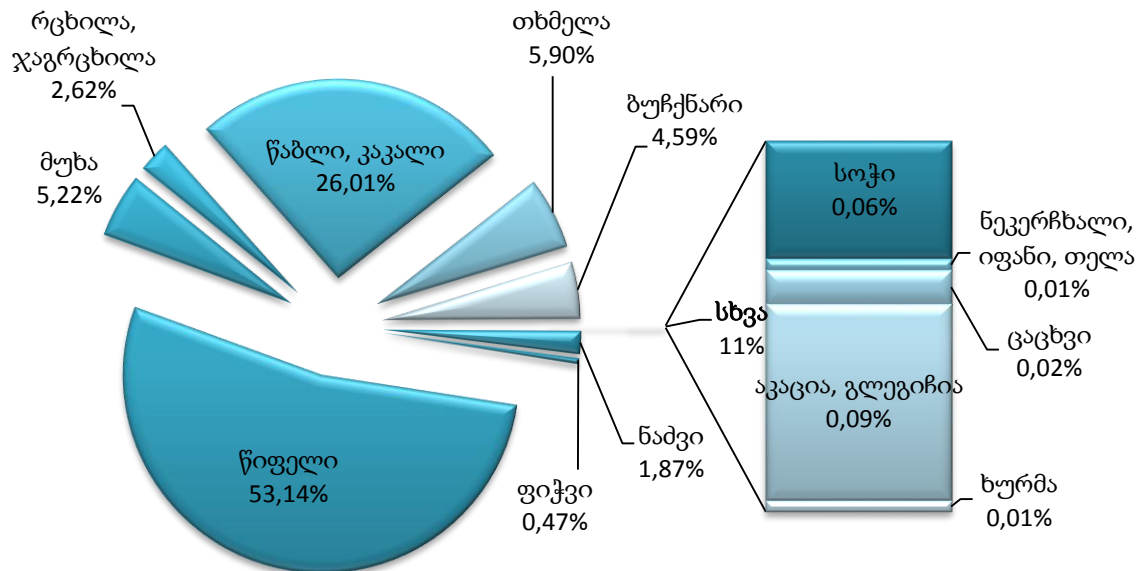
ტყის საერთო ფართობი (ჰა)	მათ-შორის დაავადებული ტყის ფართობი (ჰა)	დაავადებული ტყის ფართობის წილი ტყის საერთო ფართობში (%)	მეჩხერი ფართობი (ჰა)	მეჩხერი ტყის ფართობის წილი ტყის საერთო ფართობში (%)	შემადგენლობა	ხეების საერთო რაოდენობა დაავადებული ტყეებში (ძირი)	ხე-ტყის მარაგი დაავადებულ ტყეებში (მ³)	დაზიანებული მოსაჭრელი მარაგი დაავადებულ ტყეებში (მ³)
--------------------------	---	---	----------------------	---	--------------	--	--	--

37 697,5	2 381	6,32	145	0,38	წაბლი	125 592	71 420	71 420
----------	-------	------	-----	------	-------	---------	--------	--------

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო.

ცოცხალი ბუნების ძეგლები. ტყის ძვირფასი კორომი (ჩირუხი) გავრცელებულია - ქედის მუნიციპალიტეტის, სოფელი მახუნცეთის ტერიტორიაზე (აწვეს-ის მიმდებარედ).

დიაგრამა № 8.1. სხვადასხვა ჯიშის მერქნაიანი მცენარეებით დაკავებული ფართობი

8.5 სტიქიურ-გეოლოგიური მოვლენები

სტიქიურ-გეოლოგიური მოვლენების გააქტიურებაში მოქმედებს რამდენიმე ფაქტორი: კლიმატური, გეოლოგიური და ადამიანის სამეურნეო საქმიანობით გამოწვეული. ტერიტორიები წარმოადგენენ გორაკ-ბორცვიან რელიეფს. ტერიტორიების გეოლოგიურ აგებულებაში მონაწილეობას იღებენ შუა ეოცენის ასაკის ვულკანოგენური ტუფობრექჩიები, ბრექჩიები, ტუფები და სხვადასხვა წარმომობის ვულკანოგენური წარმონაქმნები, რომლებიც უმეტეს შემთხვევაში გადაფარულია მეოთხეული ასაკის დელუვიური ნალექებით, თიხა-თიხნარებით და სხვადასხვა უხეშნატეხოვანი მასალების ჩანარებით, ხოლო მდინარეთა ხეობებში-ალუვიური ნალექებით. ვულკანოგენური წარმონაქმნები უმეტეს შემთხვევაში ქიმიურად გამოფიტულია და ხასიათდებიან მკვეთრად დაქვეითებული ფიზიკურ-მექანიკური თვისებებით. ეს გარემოება ხელსაყრელ პირობას ქმნის სტიქიური გეოლოგიური პროცესების განვითარებისათვის. ამ პროცესების განვითარებაში დიდ როლს თამაშობს ასევე რელიეფის მორფოლოგია. გრავიტაციული პროცესები (ჩამოქცევა, მეწყერი, ჩამოშლა) უმეტესად ვითარდება ციცაბო რელიეფის პირობებში, რომლის დახრის კუთხე 25%-ს აღემატება. ფერდობების მდგრადობისა და მეწყრული პროცესების განვითარების უმთავრესი კრიტერიუმი არის ფერდობების ამგები ქანების გაწყლიანება ჭარბი ატმოსფერული ნალექებით. ქანების გაწყლიანება ხდება როგორც ზედაპირული, ასევე გრუნტის წყლებით, რომელთა დონეები მნიშვნელოვნად შეივსო ჩანაჟონი წყლებით. ფერდობების ამგები ქანების გაწყლიანება-გადამძიმებამ გამოიწვია ისედაც სუსტი სტატიკური წონასწორობის დარღვევა

და გრავიტაციული პროცესების განვითარება. აღსანიშნავია, რომ დაზიანებული ფართობების უმეტესობა გამოყენებულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებად, რაც დიდ ზეგავლენას ახდენს მეწერული პროცესების აქტივიზაციაზე. სადრენაჟო არხები არ არის გაყვანილი სასოფლო გზების გასწვრივაც, რის გამოც წარმოქმნილი ღვარცოფული ნაკადები მიედინებიან უსისტემოდ და ხელს უწყობენ გეოლოგიური პროცესების აქტივიზაციას.

საშიში ბუნებრივი პროცესების განვითარება, ბოლო პერიოდში, გამოწვეულია ასევე წარსულში ადამიანის მიერ პერსპექტივაში გაუთვალისწინებელი ინტენსიური შეტევით ბუნებაზე. XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან სახელმწიფომ და კერძო პირებმა მდინარეთა ხეობებიდან ინტენსიურად დაიწყეს ქვებისა და ხრემის ამოღება საცხოვრებელი სახლების და სამრეწველო ობიექტების მშენებლობისათვის, აგრეთვე საძირკვლის და გზების მყარი გრუნტის შექმნისათვის. მოსახლეობის მაღალმა ბუნებრივმა მატებამ გამოიწვია დიდი, დახრილობის 25-40°-იანი ფერდობების ათვისება საკარმიდამო ნაკვეთებისა და საცხოვრებელი სახლების მოწყობისათვის. მთიან პირობებში ტყეების გაჩეხვამ მშენებლობისა და შეშისათვის დიდი უარყოფითი გავლენა მოახდინა ეკოსისტემაზე. აგრეთვე აღსანიშნავია აფეთქებით და მძიმეწონიანი ტრაქტორებით გზების გაყვანა სოფლებში და ალპურ სამოვრებზე, ალპური სამოვრების გადატვირთვა ჭარბი პირუტყვის ძოვებით და სხვა. ჭარბი დასახლების გამო, ხშირად ახალი მოსახლეობა დასახლებას იწყებს წინასწარ შესწავლილ სარისკო მეწყერულ უბნებზე, ადგილებზე, სადაც არის ღვარცოფისა და ზვავის საშიშროება.

ცხრილი №8.10. ქედის მუნიციპალიტეტში სტიქიურ-გეოლოგიური პროცესების განვითარების ზონები და რისკფაქტორიანი უბნების

სოფელი	გეოლოგიური პროცესი	საშიშროების ხარისხი	ობიექტები, რომლებიც შესაძლებელია მოექცნენ საშიშ ზონაში	საინჟინრო-გეოლოგიური თვისებები
ჯალაბაშილები	მეწყერი, ღვარცოფი და ეროზიული მოვლენები	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები, საავტომობილო გზები და სხვა დანიშნულების შემოხა-ნაგებობები	ატმოსფერული ნალექების სიუხვე, ქანების არამდგრადობა ხელსაყრელ პირობებს ქმნის ღვარცოფული და მეწყერული პროცესების ფორმირებისათვის
კოკოტაური				
დანდალო				
უჩხითი	მეწყერი, ღვარცოფი	საშუალო	საცხოვრებელი სახლები და საუბნო გზები	ტუფოგენური ნალექები წყლით გაჯერების შემთხვევაში ხელსაყრელ პირობას წარმოადგენს მეწყერული მოვლენების განვითარებისათვის
ქვედა ბზუბზუ				
ზედა ბზუბზუ				

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო;

2010 წელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს მიერ ავტონომიური რესპუბლიკის მასშტაბით მიმდინარეობდა სტიქიის შედეგად დაზიანებული შენობებისა და მიწის ნაკვეთების შესწავლა. მონიტორინგის

შედეგად მომზადებული დასკვნების მიხედვით ქედის მუნიციპალიტეტში ადგილმდებარეობის შეცვლას (უსაფრთხო ადგილზე გადატანას) ექვემდებარება 58 სახლი.

2011 წლისთვის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს მიერ დაგეგმილი იყო შემდეგი ღონისძიებები:

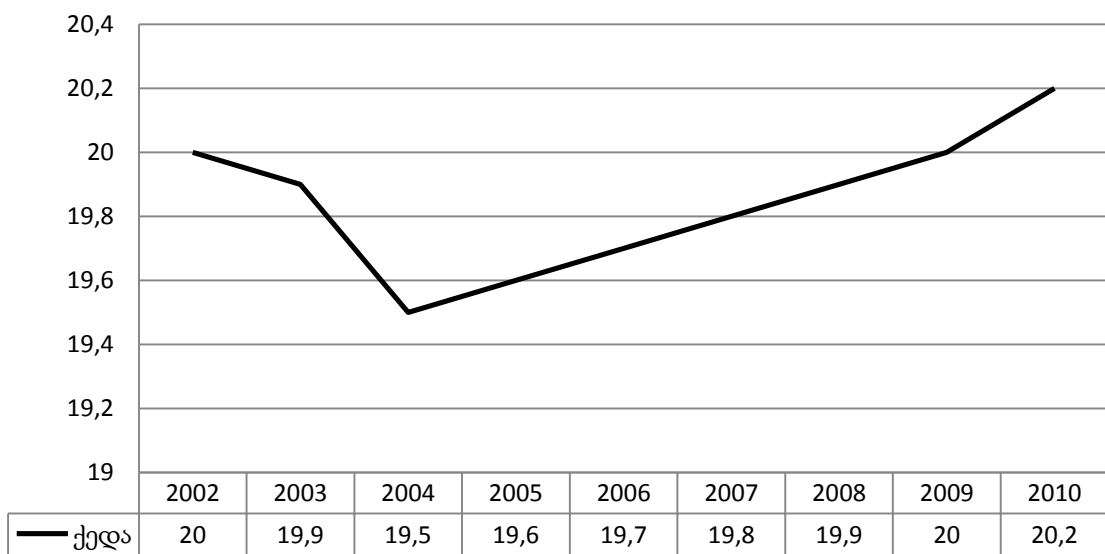
- მიწის მიზნობრივი გამოყენების და დაცვის, მისი დანიშნულების შეცვლის მდგომარეობის მონიტორინგი;
- დეგრადირებული მიწების მდგომარეობის შესწავლა;
- ბიომრავალფეროვნების მაღალი კონსერვაციული მნიშვნელობის მქონე ადგილების შესწავლა და კონსერვაციისთვის სათანადო წინადადებების მომზადება;
- ტყით სარგებლობისა და ტყის დაცვის საქმეში არსებული მდგომარეობის მონიტორინგი, სატყეო რესურსების მართვის მონიტორინგი მუნიციპალიტეტში;
- ატმოსფერული ჰაერის დამაბინძურებელი საწარმოების ატმოსფერული ჰაერის მონიტორინგისა და თვითმონიტორინგის ღონისძიებების მტკვრდამჭერი და აირდამჭერი დანადგარ-მოწყობილობების მუშაობის ეფექტურობის შესწავლა;
- შავი ზღვის აუზში შემავალ მდინარეთა დამაბინძურებელ ობიექტებზე წყალდაცვითი ნაგებობების არსებობისა და მათი მუშაობის ეფექტურობის გასაუმჯობესებელ ღონისძიებებზე რეკომენდაციების შემუშავება;
- სასოფლო და მრავალბინიან დასახლებულ პუნქტებში, სასოფლო თემებში და საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვის სისტემის მდგომარეობის შესწავლა, არსებული ნაგავსაყრელი ადგილების გამოვლენა და მათი სალიკვიდაციო ღონისძიებების შემუშავება;
- მრავალბინიან საცხოვრებელ სახლებსა და დასახლებებში არსებულ სამეურნეო გამოყენებული წყლების გამწმენდი ნაგებობების მუშაობის მდგომარეობის შესწავლა.

9. დემოგრაფია

9.1 მოსახლეობის ზრდის დინამიკა და გეოგრაფიული სტრუქტურა

2010 წლის პირველი იანვრის მონაცემებით ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის რიცხოვნებამ 20,2 ათას კაცი შეადგინა, ხოლო 2002 წელს წელის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მონაცემებით ეს მაჩვენებელი 20,0 ათას კაცს შეადგენდა. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა უკანასკნელად 2002 წელს ჩატარდა, ხოლო მას შემდეგ მოსახლეობის რიცხოვნების დადგენა შობადობისა და სიკვდილიანობის მაჩვენებლების მიხედვით ხდება, რაც საერთო ჯამში იძლევა იდეალურთან მიახლოებული სურათის ხილვის შესაძლებლობას (იხ. დიაგრ. 9.1).

დიაგრამა № 9.1. ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა (ათასი კაცი)

რაც შეეხება ოჯახების რაოდენობას, ბოლო მონაცემებით მუნიციპალიტეტში 3 995 ოჯახია. მოსახლეობის ეროვნების მიხედვით ნაწილდება შემდეგნაირად: მოსახლეობის 99,7% ქართველია, 0,1% - რუსი, 0,1% - აფხაზი.

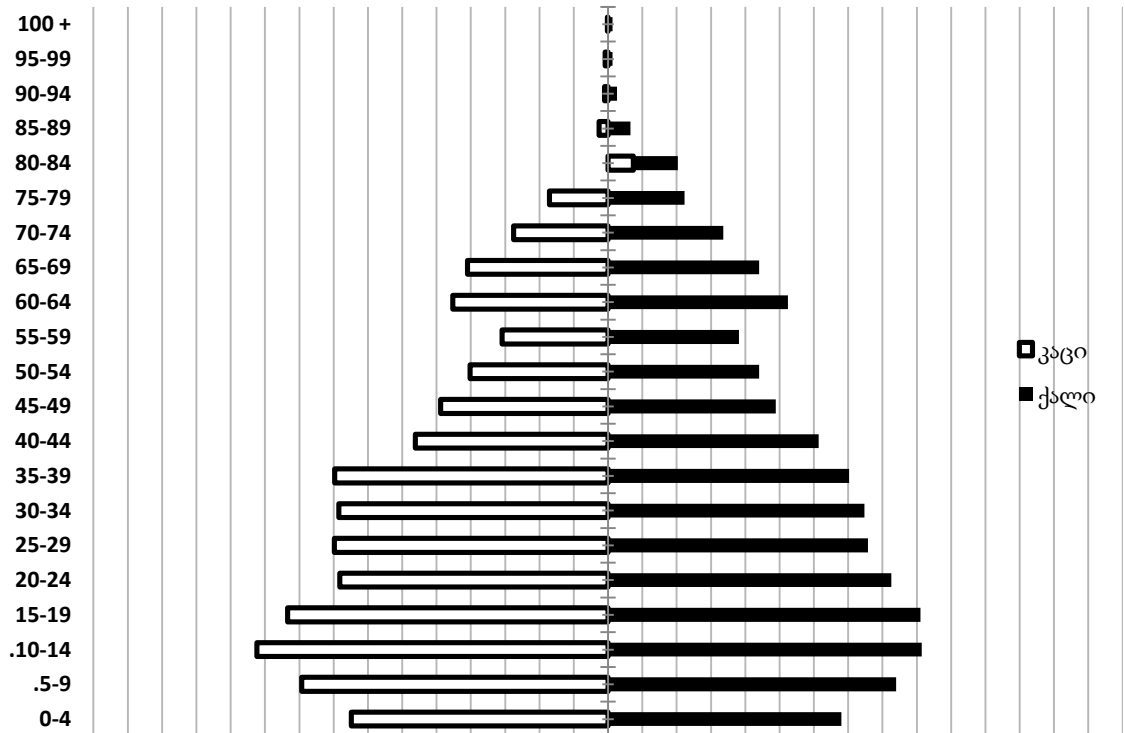
2010 წლის პირველი იანვრის მონაცემების მიხედვით ქედის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის სიმჭიდროვე 1კმ²-ზე შეადგენს 44,7 კაცს.

ქედის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის სიმჭიდროვე მაღალია, სავარგულების ზრდა კი, მისი შეზღუდული რესურსების გამო, პრაქტიკულად შეუძლებელი.

9.2 მოსახლეობის განაწილება სქესისა და ასაკის მიხედვით

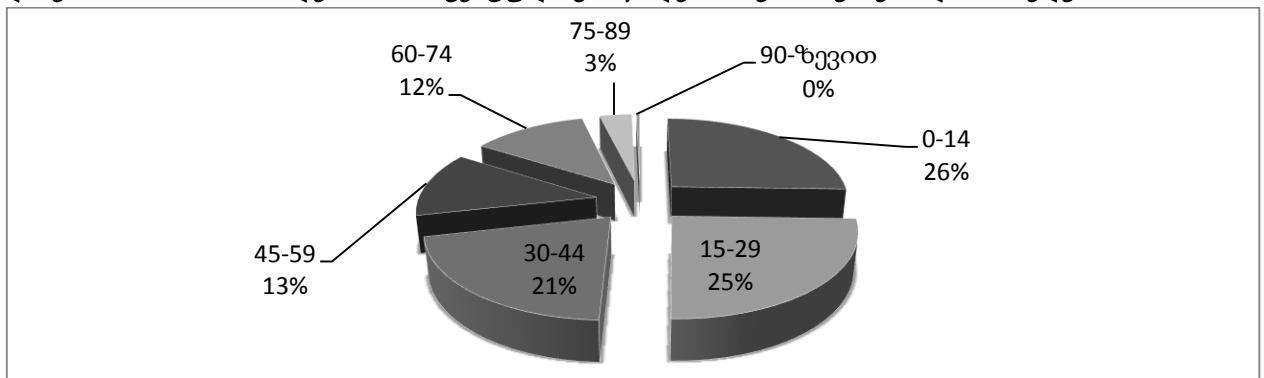
სქესთა ბალანსში ბუნებრივი განაწილება შენარჩუნებულია - მოსახლეობის 50,3% ქალი, ხოლო 49,7 % კაცი. (იხ. დანართი №3)

დიაგრამა №9.2. ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა სქესისა და ასაკის მიხედვით (მოსახლეობის 2002 წლის აღწერით)

ასაკობრივ ჯგუფებს შორის ყველაზე მაღალი ხვედრითი წილი 10-15 წლამდე ასაკის მოსახლეობაზე მოდის.

დიაგრამა № 9.3. მოსახლეობის პროცენტული განაწილება ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით

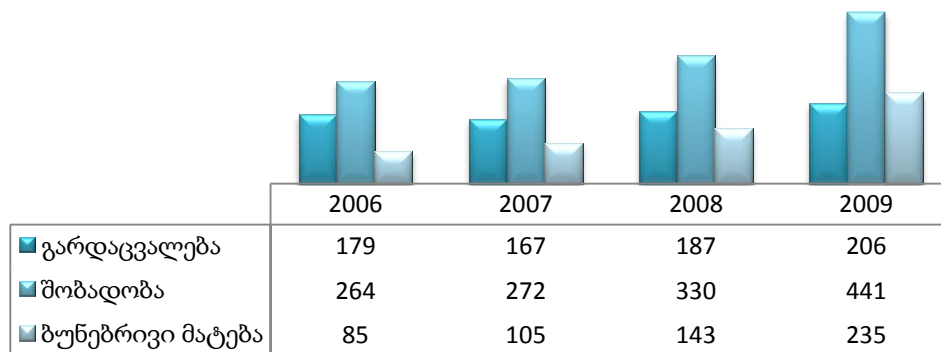

40 წლამდე მამაკაცთა პროცენტული წილი მეტია ამავე ასაკის ქალთა პროცენტულ წილზე, ხოლო 40 წლიდან მთლიან მოსახლეობაში ქალთა პროცენტული წილი საგრძნობლად იზრდება, რაც მეტყველებს ქალთა უფრო მაღალ სიცოცხლის ხანგრძლივობაზე.

9.3 ბუნებრივი მატება

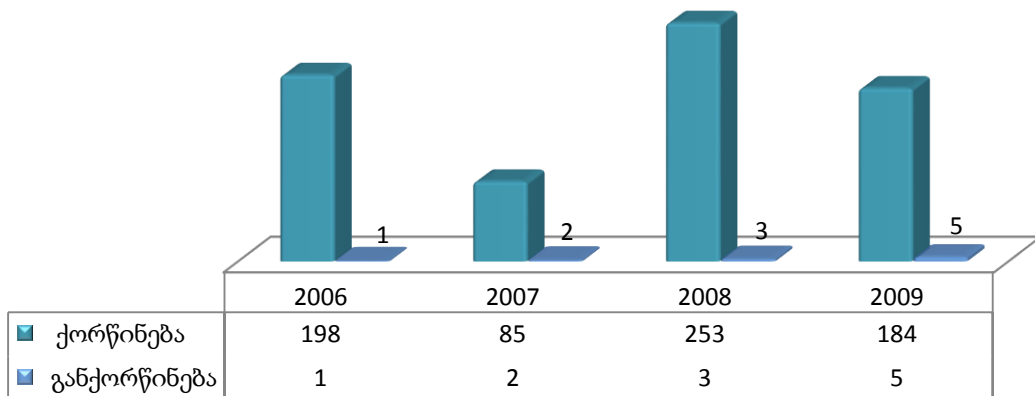
მოსახლეობის რაოდენობის ყოველწლიური მაჩვენებლის გაანგარიშებაში მნიშვნელოვანია მოსახლეობის ბუნებრივი მატების მონაცემები (განსხვავება შობადობასა და გარდაცვალებას შორის). ბუნებრივი მატების კოეფიციენტით ქედის მუნიციპალიტეტი დიდად არ ჩამორჩება სხვა მუნიციპალიტეტებს და 2010 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 11,7-ს შეადგენს. 2010 წლის პირველი იანვრის მონაცემებით 2006 წელთან შედარებით შობადობის მაჩვენებელი დაახლოებით 67 %-ით გაიზარდა.

დიაგრამა № 9.4. მოსახლეობის ბუნებრივი მატება

ბუნებრივ მატებას და შობადობის მაჩვენებლის ზრდას უმთავრესად განპირობებულია მუნიციპალიტეტში ახალშექმნილი ოჯახების მატებით. ბოლო წლებში შეინიშნება ქორწინებათა რიცხვის ზრდის ტენდენცია. განქორწინების მაჩვენებელი კი მუნიციპალიტეტში უმნიშვნელოა და თითქმის ნულთან ახლოს ვარირებს. აღნიშნული მაჩვენებლით აჭარაში ყველაზე სტაბილურად დაბალი დინამიკა ქედის მუნიციპალიტეტს აქვს.

დიაგრამა № 9.5. ქორწინებისა და განქორწინების დინამიკა

9.4 შრომისუნარიანი მოსახლეობა და პენსიონერთა რაოდენობა

მუნიციპალიტეტის დემოგრაფიული სიტუაციის შესწავლის დროს მნიშვნელოვანი ყურადღება ექცევა შრომისუნარიანი მოსახლეობის ანალიზს. ქედის მუნიციპალიტეტში შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის წილი შეადგენს საერთო რაოდენობის 61,8 %-ს. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მიხედვით ეს მაჩვენებელი კი 59,5%-ია. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა უფრო ახალგაზრდაა: შრომისუნარიან ასაკზე უფროსია მოსახლეობის საერთო რაოდენობის 12,8%. ეს გამოხატულებას პოულობს საშუალო და მედიანური ასაკის მაჩვენებლებშიც: მოსახლეობის 2002 წლის აღწერის მიხედვით, ქედის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის საშუალო ასაკი იყო 33,1 წელი, ხოლო მედიანური ასაკი - 25,5 წელია.

ცხრილი № 9.1. შრომისუნარიანი მოსახლეობის მედიანური და საშუალო ასაკი. (2002 წლის მოსახლეობის აღწერა)

მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობა

20024

შრომის უნარიანზე უმცროსი	5099
შრომისუნარიანი	12365
შრომისუნარიანზე უფროსი	2560
მოსახლეობის საშუალო ასაკი	33,1
მოსახლეობის მედიანური ასაკი	28,8
შრომისუნარიანთა წილი მთლიან მოსახლეობაში	61,8%
შრომისუნარიანზე უმცროსი	25,5%
შრომისუნარიანზე უფროსი	12,8%

ქედის მუნიციპალიტეტში შესაბამისი ასაკის მოსახლეობა სრულად არის უზრუნველყოფილი პენსიით. რაც შეეხება ახალ მონაცემებს 2008-2011 წლებში პენსიონერთა რაოდენობისა და მისი სქესობრივი განაწილების შესახებ მოცემულია ცხრილი №9.2–ში. როგორც ცხრილიდან ჩანს 2011 წელს 2008 წელთან შედარებით პენსიონერთა რაოდენობა შემცირდა 178–ით.

ცხრილი № 9.2. პენსიონერთა რაოდენობა ქედის მუნიციპალიტეტში

წელი	სულ	%–ული წილი	
		კაცი	ქალი
2008	4214	39,3	60,7
2009	4173	38,8	61,2
2010	4120	38,8	61,2
2011	4036	39	61

პენსიონერების სქესთაშორისი ბალანსი ყოველ წელს თითქმის თანაბარია – 38,8% კაცი, ხოლო 61,3%-ი ქალია (რაც მნიშვნელოვნად განაპირობებულია ქალთა დაბალი საპენსიო ასაკით).

მოცემული პენსიონერებიდან მხოლოდ 2 811 პენსიონერი იღებს პენსიას ასაკის მიხედვით, 1058 პენსიონერი – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირია, 148- მარჩენალ დაკარგული ოჯახის წევრი, 19 – პოლიტიკური ნიშნით რეპრესირებული.

2010 წლის მონაცემებით ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის 20%-ი პენსიონერია, თუ შევადარებთ აჭარის ა/რ-ის სხვა მუნიციპალიტეტებს და ასევე მთლიანი აჭარის ანალოგიურ მაჩვენებელს (16,4%), მოცემული მაჩვენებელი საკმაოდ მაღალია.

რაც შეეხება გასაცემი პენსიის ჯამურ თანხას, მისი რაოდენობა ერთ თვეში 369 753 ლარს შეადგენს რაც აჭარის ა/რ-ში გაცემული მთელი საპენსიო თანხის 6 %-ს შეადგენს.

9.5 სოციალური მდგომარეობა

2011 წლის პირველი ნოემბრის მონაცემებით, ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის 70,7%-ი (სულ 14282 ადამიანი) თავს მიიჩნევს ღარიბად და შესაბამისად დარეგისტრირებულია სოციალური მომსახურების სააგენტოში საარსებო შემწეობის მისაღებად. იგივე მაჩვენებელი მთლიანად აჭარის მასშტაბით კი 43 %-ია.

2011 წლის ოქტომბრის თვეში საარსებო შემწეობის მისაღებად დარეგისტრირებული მოსახლეობის მხოლოდ 24%-ი იქნა დაკმაყოფილებული საარსებო შემწეობით, რაც მთლიანი მოსახლეობის 17%-ს შეადგენს. მიმდინარე წლის ოქტომბრის თვეში სულ საარსებო შემწეობა მიიღო 742 ოჯახმა (3427 კაცი); საარსებო შემწეობის მიმღებ ოჯახებზე გადარიცხული თანხის ოდენობა შეადგენდა 97032 ლარს. მოცემული თანხა სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფ ერთ ოჯახზე საშუალოდ 130,8 ლარია. აღნიშნული მაჩვენებელი მთლიანად აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისათვის კი საშუალოდ 119 ლარია.

ქედის მუნიციპალიტეტის ოჯახებში წევრთა რაოდენობა საშუალოდ 4 კაცია, შესაბამისად საარსებო შემწეობა საშუალოდ ერთ ადამიანზე 32,7 ლარია. საარსებო მინიმუმი კი ოთხსულიან ოჯახზე 2011 წლის პირველი ნოემბრის მდგომარეობით 276,7 ლარს შეადგენს.

9.5.1 დასაქმება

მიუხედავად შრომისუნარიანი მოსახლეობის მაღალი ხვედრითი წილისა (61,8%) ქედის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის დასაქმების დონე ძალიან დაბალია, მოსახლეობის უმრავლესობა თვითდასაქმებულია და თავს არ მიიჩნევს დასაქმებულად. მუნიციპალიტეტში ძირითად დამსაქმებლად გვევლინება საჯარო სექტორი (განათლების სექტორი, ჯანდაცვის სექტორი, პოლიციის სამმართველო, გამგეობა, საკრებულო და ა.შ.), რაც კერძო სექტორის დაბალ განვითარებაზე მეტყველებს.

მუნიციპალიტეტში აღურიცხავია შრომითი მიგრანტების რაოდენობა. მოსახლეობის დაახლოებით 20% მიდის სამუშაოდ სხვადასხვა რეგიონებში და სეზონურად თურქეთის რესპუბლიკაში. მიგრაციის ერთ-ერთ ძირითად მიზეზს წარმოადგენს ნიადაგების ეროზია და მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვე.

მაღალია პროფესიული ნიშნით მოსახლეობის დივერსიფიკაციის დონე, თუმცა კვალიფიკაციის დონე მიგრაციული პროცესების აქტიურობის პროპორციულად ეცემა.

მუნიციპალიტეტში ხელმისაწვდომია იაფი სამუშაო ძალა გარკვეული კვალიფიკაციითა და გამოცდილებით. სამრეწველო წარმოება მუნიციპალიტეტში პრაქტიკულად არ არსებობს. ადეკვატურ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის შემთხვევაში აუცილებელია პერსონალის გადამზადების სისტემის ამოქმედება.

ერთ-ერთ მტკიცნეულ, პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს კვალიფიციური კადრების დეფიციტი. მუნიციპალიტეტში დღეისათვის მოთხოვნადი პროფესიის მფლობელი სამუშაო ძალის საკმაოდ დეფიციტია (უცხო ენისა და ინფორმატიკის სპეციალისტები, აგრონომი, ინჟინერ-მექანიზატორი, ენტემოლოგი (მცენარეთა დაცვის სპეციალისტი), ნიადაგმცოდნე, სხვადასხვა განხრის ექიმები და სხვა).

აღნიშნული პრობლემის აღმოფხვრის ერთ-ერთ წინაპირობას წარმოადგენს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე პროფესიული სწავლება-გადამზადების ცენტრის შექმნა, რომელიც ქედის მუნიციპალიტეტის სპეციფიკის გათვალისწინებით ორიენტირებული იქნება დეფიციტური მუშა კადრების მომზადებასა და მათი კვალიფიკაციის ამაღლებაზე.

10. ინფრასტრუქტურა

ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი მახასიათებელს ინფრასტრუქტურა წარმოადგენს. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურის ანალიზი.

ანალიზი საშუალებას იძლევა შეფასდეს ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა და მისი რეაბილიტაცია-მშენებლობის საჭიროება.

10.1 სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა

ქედის მუნიციპალიტეტში სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა გაანალიზებულია საავტომობილო და საგზაო ინფრასტრუქტურულ ნაწილებად.

ქედის მუნიციპალიტეტში გადის, როგორც შიდასახელმწიფოებრივი ასევე ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზები. ქედის მუნიციპალიტეტში ადგილობრივი მნიშვნელობის გზების სიგრძე შეადგენს 601,30 კმ-ს (იხ. დანართი №4). გზები მთლიანად ხრეშოვანი ან გრუნტის საფარისაა.

შიდასახელმწიფოებრივი საავტომობილო გზებიდან ქედის მუნიციპალიტეტში გადის „ანგისა-ახალციხის“ (გზის მონაკვეთის სიგრძე 40 კმ) და „ქედა-მერისი-სალიბაურის“ საავტომობილო გზა (გზის სიგრძე 15 კმ).

„ქედა-მერისი-სალიბაურის“ საავტომობილო გზის 1 კმ (7%) მონაკვეთი დაფარულია ბეტონის საფარით ხოლო 14 კმ (93%) მონაკვეთი ხრეშოვანი საფარით.

აჭარის ტერიტორიაზე საავტომობილო გზების („ანგისა-ახალციხე“ და „ქედა-მერისი-სალიბაური“) საერთო სიგრძე შეადგენს 132 კმ. ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გამავალი გზების საერთო სიგრძე შეადგენს 55 კმ (საერთო სიგრძის 42%).

„ქედა-მერისი-სალიბაურის“ საავტომობილო გზაზე განთავსებულია 1 ხიდი საერთო სიგრძით 10 გ/მ.

ცხრილი №10.1 ქედის მუნიციპალიტეტში გამავალი შიდასახელმწიფოებრივი დანიშნულების გზები

სავტომობილო გზების დასახელება	გზის (მონაკვეთის) სიგრძე (კმ)	მუნიციპალიტეტში გზის (მონაკვეთის) სიგრძე (კმ)
ანგისა-ახალციხე ⁷	117	40
ქედა-მერისი-სალიბაური ⁸	15	15
სულ	132	55

წყარო: „საქართველოს ს/გზების დეპარტამენტის ტერიტორიული ორგანოს აჭარის ა.რ. ს/გზების დირექცია“

საგზაო ინფრასტრუქტურის შეკეთება/მშენებლობის პროცესი ძალზედ მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის. ამ კუთხით საინტერესოა

⁷ შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ბათუმი(ანგისა)-ახალციხე კმ117

⁸ ქედა-მერისი-სალიბაური კმ15

ქედის მუნიციპალიტეტში მიმდინარე და დასრულებული პროექტების განხილვა-განალოზება.

ქედის მუნიციპალიტეტში მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით (2011 წლის სექტემბერში) განხორციელდა მუნიციპალიტეტის ცენტრამდე გზის რეაბილიტირება, მისი ასფალტის საფარით დაფარვა. პროექტის ღირებულება შეადგენდა 6640,3⁹ ათას ლარს. ამჟამად მიმდინარეობს შიდა მუნიციპალური გზების რეაბილიტაცია.

ცხრილებში №10.2, 10.3 და 10.4 მოცემულია 2006-2010 წ.წ. ჩატარებული საგზაო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის და მშენებლობის ნუსხა (მათ შორის გზების, გაბიონების, ბეტონის კედლების, ხის ძეღყორების და ხიდების).

2005-2010 წწ. რეაბილიტაცია ჩატარდა ერთ გზას, მოხდა მისი ქვიშა ხრეშოვანი საფარით დაფარვა. რეაბილიტირებული გზების საერთო სიგრძე შეადგენს 5,2 კმ. (მოწყო 11 გაბიონი (საერთო სიგრძე 260 გ/მ), 19 ბეტონის კედელი (საერთო სიგრძე 452 გ/მ) და 9 ხის ძეღყორი (საერთო სიგრძე 99 გ/მ)).

2007-2010 წ.წ რეაბილიტაცია ჩატარდა 10 ხიდს და აშენდა 8 ახალი ხიდი; სულ მოცემულ სამუშაოების შესრულებაზე დაიხარჯა 745 991 ლარი.

ცხრილი №10.2. 2005-2010 წწ. გაკეთებული ობიექტების რაოდენობა

ობიექტი	2006	2007	2008	2009	2010	სულ
გზების რეაბილიტაცია (კმ)					1	1
გაბიონების მოწყობა	1	1	3	1	5	11
ბეტონის კედლების მოწყობა	1	5	3	6	4	19
ხის ძეღყორების მოწყობა			2	4	3	9
სულ	2	6	8	11	13	40

ცხრილი №10.3. 2005-2010 წ.წ. გაკეთებული ობიექტების რაოდენობა

სიგრძე						
ობიექტი	2006	2007	2008	2009	2010	სულ
გზების რეაბილიტაცია (კმ)					5,2	5,2
გაბიონების მოწყობა (გ/მ)	79	30	43	9	99	260
ბეტონის კედლების მოწყობა (გ/მ)	10	95	78	205	64	452
ხის ძეღყორების მოწყობა (გ/მ)			15	54	30	99
სულ	89	125	136	268	198,2	816,2

ცხრილი №10.4. 2005-2010 წ.წ. გაკეთებული ობიექტების რაოდენობა

ხიდების რეაბილიტაცია					
	2007	2008	2009	2010	სულ
რეაბილიტაცია	2	2	1	5	10

⁹ პროექტის მიმდინარეობა (შესრულება ნაზარდი ჯამით) – 998,8

ახალი	1	2	3	2	8
-------	---	---	---	---	---

ქედის მუნიციპალიტეტში მგზავრთა გადაყვანას უზრუნველყოფს მუნიციპალური ტრანსპორტი, რაც შეეხება შიდა სასოფლო მოძრაობას, მგზავრთა გადაყვანა გარკვეულწილად შეფერხებულია. ძირითადად მგზავრობის გრაფიკის არარსებობის, ან მისი სისტემატიური დარღვევის გამო. დღესდღეობით მუნიციპალიტეტში მოქმედებს 73 ერთეული საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, რომლებიც უზრუნველყოფს მგზავრების გადაყვანას სხვადასხვა მიმართულებით. მგზავრთა გადაყვანა არ ხდება შიდა მუნიციპალური, მუნიციპალიტეტებს შორის და საერთაშორისო მიმართულებით (იხილეთ დანართი №5, 6).

10.2 საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა

ქედის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა სარგებლობს ფიჭური კავშირგაბმულობის კომპანიების შპს „მაგთიკომის“, შპს „ჯეოსელის“ და შპს „მობიტელის“ (იგივე „ბილაინის“) მომსახურებით¹⁰. ფიქსირებულ სატელეფონო კავშირს უზრუნველყოფს შპს „სილქნეტი“¹¹. რომლის სატელეფონო მომსახურება ვრცელდება მუნიციპალიტეტის თითქმის მთლიან გეოგრაფიულ არეალზე. მოსახლეობის მცირე ნაწილი სარგებლობს შპს „მაგთიკომის“ – „მაგთიფიქსის“ ინტერნეტით. მოსახლეობის უმრავლესობა ინტერნეტის გარეშე, რაც ხელს უშლის ეფექტიანი კომუნიკაციის დამყარებას მუნიციპალიტეტში.

10.3 ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურა

ქედის მუნიციპალიტეტში, ისევე როგორც აჭარის ვტონომიური რესპუბლიკის მთელს ტერიტორიაზე, ელექტროენერგიის მიწოდებას უზრუნველყოფს ს.ს. „ენერგო-პროჯორჯია“¹². მუნიციპალიტეტში მოქმედებს ელექტროენერგიის მიწოდების 24 საათიანი გრაფიკი.

ქედის მუნიციპალიტეტში სს „ენერგო-პრო ჯორჯიას“ აბონენტთა რაოდენობა (2010 წ. 01 აგვისტოს მდგომარეობით) შეადგენს 5 334 აბონენტს; მათ შორის 5 183 ფიზიკური პირი და 151 კორპორატიული. გამრიცხველიანებული აბონენტების რაოდენობა შეადგენს 314-ს.

სს „ენერგო-პრო ჯორჯიას“ არსებული გეგმით, ინდივიდუალური გამრიცხველიანება უნდა დასრულდეს 2013 წ. ბოლოსთვის, რაც უზრუნველყობს საერთო გამრიცხველიანობასთან დაკავშირებული პრობლემების აღმოფხვრას.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს ჰიდროელექტროსადგური, თუმცა სამომავლოდ იგეგმება რამოდენიმე ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა, რაც ხელს შეუწყობს მოსახლეობის დასაქმებას და ენერგომატარებლებზე ფასის შემცირებას.

ქედის მუნიციპალიტეტი არ არის უზრუნველყოფილი ბუნებრივი აირით. მოსახლეობის მომარაგება ხდება თხევადი აირით. მომავალში დაგეგმილია ქედის მუნიციპალიტეტის

¹⁰ წყარო: აჭარის ა.რ. სტრატეგიული განვითარების გეგმის დოკუმენტი

¹¹ საქმიანობის სფერო მთლიანად მოიცავს ელექტრონული კომუნიკაციების საშუალებებით მომსახურებას, როგორცაა ადგილობრივი სატელეფონო კავშირი, საქალაქთაშორისო, ინტერნეტ მომსახურება, სატელეფონო კავშირი და რადიო-უზრუნველყოფა.

¹² ენერგო-პრო ჯორჯია ფლობს და ამუშავებს 10 საშუალო ზომის ჰიდროელექტროსადგურს, რომელთა ჯამური დადგმული სიმძლავრე შეადგენს 414 მეგავატზე მეტს. 7 მათგანი დასავლეთ საქართველოში მდებარეობს.

გაზიფიკაცია და მუნიციპალიტეტის თემების უმეტესი ნაწილის უზრუნველყოფა ბუნებრივი აირით.

10.4 წყალმომარაგების, სამელიორაციო და საკანალიზაციო ინფრასტრუქტურა

ცხრილი № 10.5. ქედის მუნიციპალიტეტის სარწყავი არხები

არხების და ნაგებობების დასახელება	ეკს. შესვლის წელი	არხის სიგრძე (კმ)	ჩამოკიდებული ფართობი (ჰა)
ვაიო-კვაშტას სარწყავი არხი	1954	2,1	107
ცანაურას სარწყავი არხი	1936	2,6	23
ხარულას სარწყავი არხი	1935	8,5	147
სულ		13,2	277

ქედის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 3 სარწყავი არხი, რომელთა საერთო სიგრძე 13,2 კმ, ხოლო მასზე ჩამოკიდებული ფართობი 277 ჰა.

საკანალიზაციო სისტემით უზრუნველყოფილია მხოლოდ დაბა ქედის ტერიტორია. სოფლები არ არის უზრუნველყოფილი საკანალიზაციო სისტემით, მდინარეებზე არ გვხვდება გამწმენდი საშუალებები. რაც უარყოფითად მოქმედებს წყლის რესურსების ეკოლოგიურ სისუფთავეზე. ასევე მუნიციპალიტეტში გვხვდება უკანონო ნაგავსაყრელები, რომლის აღმოსაფხვრელადაც მუნიციპალიტეტი ატარებს სხვადასხვა სახის პერმანენტულ ღონისძიებებს.

ქედის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 400 მ³ საპროექტო სიმძლავრის მქონე რეაბილიტაციას დაქვემდებარებული საკანალიზაციო წყლის გამწმენდი ნაგებობა.

რაც შეეხება სასმელი წყლის გამწმენდ ნაგებობებს მუნიციპალიტეტში მათი რაოდენობა თერთმეტია (მაგისტრალების შესაბამისად), რომელთა სიმძლავრეებიც განსხვავებულია.

11. ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სფერო

2010 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით ქედის მუნიციპალიტეტში მოქმედებდა სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებული ქედის მუნიციპალური საავადმყოფო, ქედის მუნიციპალური პოლიკლინიკა, ქედის სასწრაფო სამედიცინო დახმარების სამსახური (სასწრაფო სამედიცინო სამსახურს გააჩნია 3 ავტომანქანა უაზ 3962).

საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 26 იანვრის №11 დადგენილების, „ჰოსპიტალური სექტორის განვითარების გეგმის დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ 2008 წელს განხორციელდა პირველადი ჯანდაცვის ცენტრების რეაბილიტაცია. მუნიციპალიტეტის ჰოსპიტალური სექტორი კი - 2011 წელს სამართავად გადაეცა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკის სამინისტროს.

2011 წლის ბოლოს ექსპლუატაციაში შევიდა სადაზღვევო კომპანიის „იმედი ელ ინტერნეიშენალის“ მიერ აშენებული 25 საწოლიანი თანამედროვე სტანდარტების სტაციონარი.

11.1 ინფორმაცია სამედიცინო დაწესებულებების მუშაობის შესახებ¹³

მუნიციპალიტეტში, მოქმედი სტაციონარის მუშაობის შესახებ მონაცემები მოცემულია ცხრილ № 11.1-ში.

ცხრილი №11.1 ინფორმაცია სამედიცინო დაწესებულებების მუშაობის შესახებ

დასახელება	საწოლთა ფონდი	საწოლთა დატვირთვის მაჩვენებელი	საწოლთა დაყოვნების მაჩვენებელი	საწოლთა ბრუნვის მაჩვენებელი
მუნიციპალური საავადმყოფო	40	50,6	3,8	13,2

ინფორმაცია პოლიკლინიკურ დახმარებების შესახებ იხილეთ ცხრილში №11.2

ცხრილი №11.2. ინფორმაცია პოლიკლინიკური დახმარების შესახებ 2010 წლის 01 იანვრის მდგომარეობით

დასახელება	სულ რეგისტრირებული ავადმყოფები	მათ შორის	
		მოზრდილები-მოზარდები	ბავშვები 0-15 წლამდე

¹³ მონაცემებში აღწერილია მდგომარეობა მუნიციპალიტეტში 2011 წლამდე მოქმედი სამედიცინო დაწესებულებების მუშაობის შესახებ

	შემთხვევათა რაოდენობა	დაავადებებიანობა 100000 მოსახლეზე	შემთხვევათა რაოდენობა	დაავადებებიანობა 100000 მოსახლეზე	შემთხვევათა რაოდენობა	დაავადებებიანობა 100000 მოსახლეზე
ქედის პოლიკლინიკა	6860	34472,4	4906	24653,3	1954	--

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

ცხრილი №11.3 პოლიკლინიკური დახმარება 2010 წლის 01 იანვრის მდგომარეობით

დასახელება	სიცოცხლეში პირველად დადგენილი დიაგნოზით რეგისტრირებული ავადმყოფები		მათ შორის			
			მოზარდები-მოზრდილები		ბავშვები 0-15 წლამდე	
	შემთხვევათა რაოდენობა	ავადობა 10000 მოსახლეზე	შემთხვევათა რაოდენობა	ავადობა 10000 მოსახლეზე	შემთხვევათა რაოდენობა	ავადობა 10000 ბავშვზე
ქედის პოლიკლინიკა	3684	18512,6	2076	10432,2	1608	--

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

ჰოსპიტალიზაციის და ლეტალობის მაჩვენებლები 2010 წლის 01 იანვრის მდგომარეობით მოცემულია ცხრილში № 11.4.

ცხრილი №11.4. ჰოსპიტალიზაცია და ლეტალობა 2010 წლის 01 იანვრის მდგომარეობით

სულ			მათ შორის 15 წლამდე ბავშვები			
გაწერილ ავადმყოფთა რაოდენობა	გარდაცვლილ ავადმყოფთა რაოდენობა	ლეტალობის %	გაწერილ ავადმყოფთა რაოდენობა	გარდაცვლილ ავადმყოფთა რაოდენობა	ლეტალობის %	მათ შორის ლეტალობა 1 წლამდე ბავშვებში
500	0	0,0	28	0	0,0	0,0

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

11.2 ინფორმაცია სამედიცინო დაწესებულებებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის შესახებ

ქედის მუნიციპალიტეტში მოქმედებს მუნიციპალური საავადმყოფო, ამბულატორია, სასწრაფო სამედიცინო სამსახური, ხოლო თემებში პირველადი დახმარების ცენტრები. ზოგადად მუნიციპალური საავადმყოფოს და პოლიკლინიკისათვის მოცემულ პერიოდში (2007-2010 წლები) დამახასიათებელია კადრების მაღალი დენადობა. მიუხედავად ამისა სხვადასხვა სამედიცინო დაწესებულებებში დასაქმებული სხვადასხვა პროფესიის ექიმების არსებობა ავებს აღნიშნულ ნაკლს. გარდა ამისა 2008 წლიდან დაემატა სოფლის პირველადი დახმარების პუნქტები, რომელთაც შეუძლიათ უზრუნველყონ მოსახლეობა მინიმალური ღირებულების უფასო პრეპარატებითა და პირველადი სამედიცინო მომსახურებით.

სახელმწიფო საკუთრებაში არსებობიდან გამომდინარე სამედიცინო დაწესებულებების ფუნქციონირებისა და შემდგომი განვითარების საკითხები მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული სახელმწიფო დაფინანსების მოცულობაზე.

11.3 აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ პერმანენტულად ხორციელდება სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამები. კერძოდ:

- 100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი;
- ექიმთა გადამზადების და უწყვეტი სამედიცინო განათლების პროგრამა;
- დამატებითი სამედიცინო მომსახურება;
- თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმამდელი დახმარების განვითარების პროგრამა;
- ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების პროგრამა;
- მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურება;
- რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო (გულის ქირურგიის) მომსახურების კომპონენტი;
- სოფლის მოსახლეობის ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების პროგრამა;
- და სხვა.

- 100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი

პროგრამა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მოქმედებს 2002 წლიდან და ითვალისწინებს 100 და მეტი წლის ასაკის მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების გამოყოფას.

- „ექიმთა გადამზადებისა და უწყვეტი სამედიცინო განათლების ხელშეწყობის“ პროგრამა

აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში ხორციელდება სხვადასხვა მიმართულების ექიმთა მომზადება და გადამზადება აჭარის მაღალმთიანი მუნიციპალიტეტებისთვის. პროგრამის მიზანია ახალგაზრდა ნიჭიერი სამედიცინო კადრებისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს დიპლომისშემდგომი განათლების, რეზიდენტურის ან რეზიდენტურის ალტერნატიული სწავლება. პროგრამის ფარგლებში 2009 წელს დაფინანსდა რეზიდენტურა ოფთალმოლოგიის და ანგიოქირურგიის მიმართულებით თითო სპეციალისტისათვის და საექიმო სპეციალობის მაძიებელისთვის უროლოგიის სპეციალობით, ერთი სპეციალისტისათვის. ხოლო 2010 წელს ანგიოქირურგიის მიმართულება ერთი სპეციალისტისათვის. გარდა ამისა აღნიშნული პროგრამა ითვალისწინებს სასწრაფო სამედიცინო სამსახურის ექიმების და საშუალო სამედიცინო პერსონალის გადამზადებას, რათა მათ მოახდინონ თანამედროვე სტანდარტების, ეფექტური სამედიცინო მომსახურების მიწოდება მოსახლეობისათვის.

- დამატებითი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი

პროგრამა ამოქმედდა 2009 წელს და გრძელდება დღემდე. პროგრამის მიზანია სოციალურად დაუცველი ოჯახების ბაზაში რეგისტრირებული ოჯახების 3-15 ასაკისა და მოზრდილი წევრების დაფინანსება. ბენეფიციარებს წარმოადგენენ მხოლოდ ის ოჯახები, რომელთაც მინიჭებული აქვს 200 000-ის ჩათვლით სარეიტინგო ქულა და არ არიან სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის პოლისით მომხმარებლები, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, ომის ვეტერანები, ტერიტორიული მთლიანობისთვის ომში მონაწილეები, ტერიტორიული მთლიანობისათვის ომში დაღუპულთა ოჯახის წევრები (დედა, მამა, მეუღლე) მრავალშვილიანი (18 წლამდე სააკის 5 და მეტი შვილი) ოჯახის წევრები, ჩერნობილის ავარიის სალიკვიდაციო სამუშაოების მონაწილეები, პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირები, უსახლკაროები. გარდა ამისა 2009 და 2010 წლებში დახმარებას ღებულობდა სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებს გარეთ დარჩენილი თირკმლის ქრონიკული დაავადების III, IV და V სტადიის მქონე ავადმყოფები.

- ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური სამედიცინო დახმარების კომპონენტი

საქართველოში პალიატიური მზრუნველობის სამსახური ჩამოყალიბების პროცესშია, შესაბამისად ინკურაბელური პაციენტები საკუთარი შესაძლებლობების ამარა არიან მიტოვებული. აქედან გამომდინარე ამოქმედდა ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს მათ ჰოსპიტალურ დახმარებას.

- თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების განვითარების და სოფლის მოსახლეობის ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ ხორციელდება მიზნობრივი პროგრამა აჭარის მუნიციპალიტეტების თემებში სამედიცინო პუნქტების რეაბილიტაცია-აღჭურვის მიზნით. ამის აუცილებლობა გამოწვეულია მუნიციპალიტეტის თემების და მათში შემავალი სოფლების გეოგრაფიული მდებარეობით და აქ არსებული კლიმატური პირობებით, რადგანა აღნიშნული პირობები აფერხებენ დროული სამედიცინო დახმარების მიღების შესაძლებლობებს, აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში ადგილობრივი მედდები უზრუნველყოფენ მოსახლეობისათვის უწყვეტი ექიმამდელი სამედიცინო მომსახურების მიწოდებას, რაც პირველადი ჯანდაცვის სისტემის ერთერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია.

აღსანიშნავია, რომ აღნიშნულ პროგრამის ფარგლებში მედდებს ეძლევათ ხელფასის სახით ყოველთვიურად 135 ლარი.

- მუნიციპალიტეტების ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურება

მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის შრომის ანაზღაურება, მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების გამო, დამოკიდებულია სახელმწიფო დაზღვევის პაკეტის მქონე და დაზღვევის არმქონე პაციენტთა სამედიცინო მომსახურების მოცულობაზე. შესაბამისად მოსალოდნელია შრომის ანაზღაურების შემცირების აღმოფხვრისა და პირველად სამედიცინო დაწესებულებებში ექიმთა და საშუალო სამედიცინო პერსონალის დამაგრების მიზნით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის

ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ ხდება აღნიშნულ პერსონალზე დამატებითი შრომის ანაზღაურების გაცემა.

- **რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო (გულის ქირურგიის) მომსახურების კომპონენტი**

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მიერ ფინანსდება გულისხილმარღვთა დაავადებების მკურნალობა 50 და მეტი ასაკის მოქალაქეებისათვის. გამონაკლისის სახით ფინანსდება უმცროსი ასაკის მოქალაქეებიც თანდაყოლილი გულის დაავადებების შემთხვევაში. აღნიშნული პროგრამა მოქმედებს 2006 წლიდან და მისი ამოქმედების მიზეზი იყო ის გარემოება, რომ სიკვდილიანობის სტრუქტურაში გულისხილმარღვთა დაავადებების შედეგად გარდაცვლილ ადამიანთა რაოდენობას უჭირავს პირველ ადგილი.

- **მოსახლეობისათვის განსაკუთრებულ შემთხვევებში სამედიცინო დახმარების პროგრამა**

პროგრამა ითვალისწინებს განსაკუთრებულ შემთხვევებში – სტიქიური უბედურებები, ეპიდემიები და სხვა – მოსახლეობისთვის სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაზრდას.

პროგრამების მთლიანი ჩამონათვალის შესახებ იხილეთ ცხრილი №11.5.

ცხრილი № 11.5 აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ დაფინანსებული პროგრამები (2006-2009 წლებში)

№	დასახელება
	ამბულატორიული დახმარების პროგრამა
1	მოსახლეობისთვის ინდივიდუალური სამედიცინო დახმარების პროგრამა
2	მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებულ სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურების კომპონენტი
3	ამბულატორიული დახმარების პროგრამაში მონაწილე ექიმების დამატებითი შრომის ანაზღაურების კომპონენტი
4	მოსახლეობის დამატებითი გადაუდებელი სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი
5	მოსახლეობის პროგრამული დიალიზით უზრუნველყოფის კომპონენტი
6	ალკოჰოლიზმითა და ნარკომანიით დაავადებულთა სამედიცინო დახმარების კომპონენტი
7	გადაუდებელი ამბულატორიული ტრავმატოლოგიური დახმარების კომპონენტი
8	ორსულთა მეთვალყურეობის დამატებითი კომპონენტი
9	ნეირორეაბილიტაციის კომპონენტი
10	მოსახლეობის სპეციფიკური მედიკამენტებით უზრუნველყოფის კომპონენტი
11	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე სტომატოლოგიური მომსახურების კომპონენტი
	სტაციონარული დახმარების პროგრამა
1	უმწეოთა სამედიცინო დახმარების (დაზღვევის) კომპონენტი
2	რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური (გულის ქირურგიის) სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი

3	ინკუბარელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების კომპონენტი
4	დამატებითი სამედიცინო დახმარების პროგრამა
5	რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი (ენდოპროტეზირება)
6	დამატებითი სტაციონალური დახმარების კომპონენტი
	ექიმთა გადამზადებისა და უწყვეტი სამედიცინო განათლების ხელშეწყობის პროგრამა
1	დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის უწყვეტი პროფესიული განათლების ხელშეწყობის კომპონენტი
2	ახალგაზრდა ექიმ-სპეციალისტთა გადამზადების კომპონენტი
3	ექიმთა გადამზადების კომპონენტი
4	გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების საკითხებში მომზადების კომპონენტი
	სამედიცინო-პროფილაქტიკური პროგრამები
1	სოფლის მოსახლეობის ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი
2	"სისხლის ბანკის" კომპონენტი
3	სანიტარულ-ბაქტერიოლოგიური და ლაბორატორიული კვლევის კომპონენტი
4	სასამართლო სამედიცინო შემოწმების, გამოკვლევისა და ექსპერტიზის პროგრამა
	სოციალური დაცვის პროგრამები
1	100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი
2	5 და მეტშვილიან მცირეწლოვან ბავშვთა ოჯახებზე და მარტოხელა დედებზე (18 წლამდე ბავშვები) ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი
3	სოფლის ექიმის კერძო პრაქტიკის განვითარების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამის თანადაფინანსების პროგრამა
4	თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამა
5	უპოვართა და მზრუნველობა მოკლებულ მოხუცთა მოვლა-პატრონობის უზრუნველყოფის კომპონენტი
6	სმენადაქვეითებულთათვის სმენის აპარატებით უზრუნველყოფი კომპონენტი
7	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე საპროთეზო-ორთოპედიული მომსახურების კომპონენტი
8	ფსიქიკურად დაავადებულ პირთა ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის კომპონენტი
9	დევენილ მოსახლეობაზე დახმარების პროგრამა
	აჭარის ა. რ. სარეზერვო ფონდიდან სხვადასხვა მიზნებისათვის გამოყოფილი თანხები
1	ერთჯერადი დახმარების ფონდი სოციალური დახმარების ფონდი აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების-დევენილების ოჯახების აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკიდან საქართველოს სხვა რეგიონებში განსახლებისათვის
2	სოციალური დახმარების ფონდი სხვადასხვა საპრივატიზაციო ობიექტებში შესახლებულ, აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა ოჯახებზე კომპენსაციისათვის
3	აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მოსახლეობის სოციალური დახმარების ფონდი მკურნალობის ხარჯებისათვის
4	სხვადასხვა ობიექტებში კომპაქტურად ჩასახლებული, აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების მიერ მოხმარებული ელექტროენერგიის სუბსიდირება

5	სტიქიისა და ხანძრის შედეგად დაზარალებული ოჯახების ერთჯერადი მატერიალური დახმარების ფონდი
6	სხვადასხვა სოციალური დახმარებები

წყარო: აჭარის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

ასევე აღსანიშნავია აჭარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამმართველოს მიერ ჯანდაცვის სფეროში განხორციელებული მიზნობრივ პროფილაქტიკური პროგრამები (ცხრილი № 1.6).

ცხრილი № 11.6 აჭარაში საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამმართველოს მიერ ჯანდაცვის სფეროში განხორციელებული მიზნობრივ პროფილაქტიკური პროგრამები (2005-2009 წლები)

№	მიზნობრივი პროფილაქტიკური პროგრამები
2006 წელი	
1	დონორების ხელშეწყობის კომპონენტი
2	გრძელსწავლის პროფილაქტიკის (ვაქცინაციის) კომპონენტი
2007 წელი	
1	ეპიდემიოლოგიის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ანტირაბიული ღონისძიების განხორციელების მიზნობრივი პროგრამა
3	მალარიის პროფილაქტიკის მიზნობრივი პროგრამა
4	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა
2008 წელი	
1	ეპიდემიოლოგიის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ანტირაბიული ღონისძიების განხორციელების მიზნობრივი პროგრამა
3	მალარიის პროფილაქტიკის მიზნობრივი პროგრამა
4	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა
2009 წელი	
1	ეპიდემიოლოგიის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა

წყარო: აჭარის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

11.4 სოციალური დაცვის სააგენტოს მომსახურებები

სოციალური დაცვის სააგენტოს მიერ საქართველოს და მათ შორის ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას მიეწოდება სხვადასხვა სახის მომსახურებები: პენსიები სხვადასხვა კატეგორიის მოსახლეობისთვის, საარსებო შემწეობები, სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის პოლისები, საოჯახო დახმარებები და სხვა.

ქედის მუნიციპალიტეტში პენსიის სახეების მიხედვით გაცემულ პენსიებზე და პენსიონერთა საშუალო წლიური რაოდენობის შესახებ მოცემულია ცხრილში №11.7.

ცხრილი № 11.7 სახელმწიფო პენსიის მიმღებთა რაოდენობა პენსიის სახეების მიხედვით (2008-2010 წლები)

პროგრამის დასახელება/განხორციელების წელი	2008	2009	2010
ასაკით პენსიონერთა რაოდენობის ცვლილება თვეების მიხედვით	14013	2891	2824
ასაკით პენსიონერებისათვის საჭირო თანხის ცვლილება თვეების მიხედვით	207210	231280	225920
შეზღუდული შესაძლებლობების პენსიონერთა რაოდენობის ცვლილება თვეების მიხედვით	3445	1088	1114
შეზღუდული შესაძლებლობების პენსიონერებისათვის საჭირო თანხის ცვლილება თვეების მიხედვით	67857	77857	79853
მარჩენალდაკარგული პენსიონერთა რაოდენობის ცვლილება თვეების მიხედვით	1122	162	158
მარჩენალდაკარგული პენსიონერებისათვის საჭირო თანხის ცვლილება თვეების მიხედვით	9020	8910	8690
პოლიტრეპრესირებულ პენსიონერთა რაოდენობის ცვლილება თვეების მიხედვით	378	32	24
პოლიტრეპრესირებული პენსიონერებისათვის საჭირო თანხის ცვლილება თვეების მიხედვით	2695	1760	1320

წყარო: სოციალური მომსახურების სააგენტო

მუნიციპალიტეტში კერძო სადაზღვევო კომპანიების სამედიცინო დაზღვევის მომსახურების ათვისების მაჩვენებელი ნულთან ახლოს ვარირებს. მოქმედებს მხოლოდ სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევა, რომელიც გაიცემა სოციალური სააგენტოს უმწეო ოჯახების და მოსახლეობის ბაზაში რეგისტრირებულ ოჯახებზე და მოსახლეობაზე (ცხრილი #11.8).

ცხრილი № 11.8 ქედის მუნიციპალიტეტში საელმწიფო სამედიცინო დაზღვევით მოსარგებლე ოჯახები და მოსახლეობა 2008-2010 წლები

	2008	2009	2010
ბენეფიციარი მოსახლეობა	6338	8226	11299
ბენეფიციარი ოჯახი	1323	1692	2355

12. განათლება

12.1 სრული ზოგადი განათლება

განათლების სფეროს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსება მოსწავლეთა ვაუჩერიზაციის პრინციპით, უზრუნველყოფს ქედის მუნიციპალიტეტში საშუალო განათლების მიღების თანაბრად ხელმისაწვდომობას შესაბამისი ასაკის მქონე ყველა მოქალაქისათვის.

2010 წლის მონაცემებით, ქედის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ ტერიტორიაზე მდებარეობს 29 სკოლა, მათგან – 18 სკოლა საშუალოა¹⁴, ხოლო 11 საბაზო¹⁵. ძირითად 29 სკოლასთან ერთად მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს 35 მიერთებული სკოლა¹⁶.

2005-2011 წლებში რეაბილიტაცია ჩაუტარდა 21 ძირითად და 34 მიერთებულ სკოლას. მუნიციპალიტეტში სარეაბილიტაციოდ დარჩენილია 9 სკოლა, მათ შორის 8 ძირითადი და ერთი მიერთებული. რეაბილიტაციისათვის გამოყოფილმა ბიუჯეტის მოცულობამ 2005-2011 წლებში 3 764 119 ლარი¹⁷ შეადგინა. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს ბიუჯეტიდან გამოყოფილია 12 180 ლარი ქედის მუნიციპალიტეტის სკოლების მშენებლობა-რეაბილიტაციისათვის. კერძოდ, იგეგმება ერთი საშუალო სკოლის რეაბილიტაცია და ერთი ახალი საშუალო სკოლის მშენებლობა.

2005-2011 წლებში მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ყველა საჯარო სკოლა, განათლების სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამების ფარგლებში, აღჭურვილი იქნა ინვენტარით, სახელმძღვანელოთი და სასკოლო ფორმით. დაგეგმილია არსებული მიზნობრივი პროგრამების სამომავლოდ გაგრძელება.

მუნიციპალიტეტის ყველა ძირითადი სკოლა უზრუნველყოფილია კომპიუტერებითა და ინტერნეტით. თუმცა, სკოლაში კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა აფერხებს სასწავლო პროცესს მთლიანობაში და მათ შორის თანამედროვე ტექნოლოგიების მაღალეფექტურ გამოყენებას საგაკვეთილო პროცესში.

2011 წლის მონაცემებით მუნიციპალიტეტში სულ 2 909 მოსწავლე და 654 მასწავლებელია. მუნიციპალიტეტის სკოლების რიგ საგნებში პედაგოგთა დეფიციტია¹⁸. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ 654 პედაგოგიდან 109 პედაგოგი საპენსიო ასაკისაა, ასევე 109 პედაგოგი ასწავლის არასაკუთარი სპეციალობით, რაც საფუძვლიანი განათლების მიღების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელისშემშლელი ფაქტორია.

¹⁴ I-XII კლასამდე

¹⁵ I-IX კლასამდე

¹⁶ მიერთებულ სკოლებს არ ყავთ საკუთარი ადმინისტრაცია და მისი მართვა ხდება ძირითადი სკოლის ადმინისტრაციის მიერ

¹⁷ 515 464 ლარი დაფინანსება მოხდა მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან, სოფლის მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში. 3 248 655 ლარი დაფინანსდა განათლების სამინისტროს მიერ.

¹⁸ კადრების სიმცირე მკვეთრად ჩანს უცხო ენებისა და ხელოვნების მიმართულებით.

ზემოხსენებული პრობლემის აღმოფხვრის მიზნით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო ახორციელებს სხვადასხვა პროექტებს, რომელთაგანაც აღსანიშნავია „ვასწავლოთ მომავალი წარმატებისათვის“ და „ისწავლე და ასწავლე საქართველოსთან ერთად“.

აღნიშნული პროექტების მიზანია საჯარო სკოლებში არსებული ინგლისური ენის მასწავლებლების დეფიციტის შევსება. „ისწავლე და ასწავლე საქართველოსთან ერთად“ პროგრამის ფარგლებში აჭარაში ჩამოყვანილი იქნა 60 მოხალისე ინგლისური ენის პედაგოგი – რომელთაგანაც 7 მათგანი ქედის მუნიციპალიტეტის სკოლებში იქნა გადანაწილებული, რაც ხელს შეუწყობს მომავალი თაობის კონკურენტუნარიანი განათლების მიღებას.

პედაგოგთა დეფიციტის აღმოფხვრის მიზნით პერიოდულად ცხადდება ვაკანსიების სხვადასხვა პროფესიის პედაგოგებზე.

დაწყებულია მასწავლებელთა სერთიფიცირების პროცესი, რომელიც ხელს უწყობს პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლებას. პროგრამის დაფინანსებას ვაუჩერების სახით უზრუნველყოფს სახელმწიფო¹⁹. 2011 წელს, მუნიციპალიტეტის მასშტაბით, სერთიფიცირება წარმატებით გაიარა 14 პედაგოგმა²⁰. სკოლების კომპიუტერიზაციის პარალელურ რეჟიმში მიმდინარეობს პედაგოგთა გადამზადება სპეციალურ საგნებსა და კომპიუტერულ უნარ-ჩვევებში.

უცხო ენებიდან სკოლებში მხოლოდ რუსული, ინგლისური და გერმანული ენების შესწავლა ხდება. მუნიციპალიტეტის არცერთ სკოლაში არ მიმდინარეობს ფრანგული ენის სწავლება. ბოლო პერიოდში გაიზარდა იმ მოსწავლეთა რაოდენობა, რომლებიც უცხო ენებიდან ინგლისურს ანიჭებენ უპირატესობას. აღნიშნულ ფაქტორს განაპირობებს ინგლისური ენის სავალდებულო სწავლება I-XII კლასებში.

რაც შეეხება გენდერული ბალანსის მონაცემებს, სკოლებში ბიჭების რაოდენობა ჭარბობს. მოსწავლეთა 54% ბიჭი, ხოლო 46% გოგოა.

2007-2010 წლებში თორმეტი კლასი 603 მოსწავლემ დაამთავრა, მათგან 22-მა ოქროს მედლზე, ხოლო 18-მა ვერცხლის მედლზე, რაც საკმაოდ კარგი მაჩვენებელია.

2008-2010 წწ უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის გასაგრძელებლად ერთიანი ეროვნული გამოცდების ცენტრში ჯამში 330 მოსწავლე დარეგისტრირდა. დარეგისტრირებული აბიტურიენტების მხოლოდ 65,4% (216 მოსწავლე) ჩაირიცხა საქართველოს სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებლებში. მათგან 26-მა აბიტურიენტმა სახელმწიფოსგან 100%-იანი გრანტი მიიღო, 5-მა 70%-იანი, 6-მა 50%-იანი, ხოლო 16-მა კი 30%-იანი. მოცემული მაჩვენებელი საკმაოდ დაბალია.

რაც შეეხება სკოლების მატერიალურ ტექნიკურ ბაზას, მუნიციპალიტეტის სკოლებში 325 სასკოლო ოთახი, 107 სხვადასხვა კლასის სპეც. კაბინეტი და ლაბორატორია, 28

¹⁹ სახელმწიფო დაფინანსების ტრეინინგებს მასწავლებლები პროფესიულ უნარებსა და შესაბამის საგანში გაივლიან

²⁰ სასერთიფიკაციო გამოცდები 2014 წლამდე ნებაყოფილობითია, ხოლო 2014 წლის შემდეგ სავალდებულოა ყველა პედაგოგისათვის

სამასწავლებლო, 12 სააქტო დარბაზი, 20 სპორტული დარბაზი, 10 სასადილო და 7 სამედიცინო პუნქტია.

სკოლების ბაზაზე ფუნქციონირებს ინტეგრირებული სასკოლო ბიბლიოთეკები, რომელთა კატალოგი საერთო ჯამში მოიცავს 144 976 სახელმძღვანელოსა და 5094 დასახელების სხვადასხვა წიგნს.

გარდა სასკოლო ბიბლიოთეკებისა, მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს ერთი ცენტრალური და ერთი საბავშვო ბიბლიოთეკა. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ბიბლიოთეკებში შეიმჩნევა მკითხველთა რაოდენობის მზარდი დინამიკა (იხ. დანართი №7).

მუნიციპალიტეტის სკოლების ბაზაზე მოქმედებს სხვადასხვა წრეები და სახელოსნოები კერძოდ: 14 ცეკვისა და სიმღერის, 9 ქიმიის, ფიზიკისა და ბიოლოგიის, 8 უცხო ენების შემსწავლელი წრე და 4 ხელგარჯილობის (ჭრა-კერვის) კლუბი.

სკოლების (როგორც საჯარო ასევე კერძო) დაფინანსება ხდება მოსწავლეთა რაოდენობის მიხედვით, ვაუჩერული სისტემით. სკოლას დიდ ნაწილს აქვს დეფიციტური ბიუჯეტი და საჭიროებენ დამატებით (ვაუჩერისზემოთა) დაფინანსებას.

ქედის მუნიციპალიტეტში მოქმედებს სამინისტროს ტერიტორიული ორგანო სკოლების რესურსცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს სკოლების გამართულ ფუნქციონირებას.

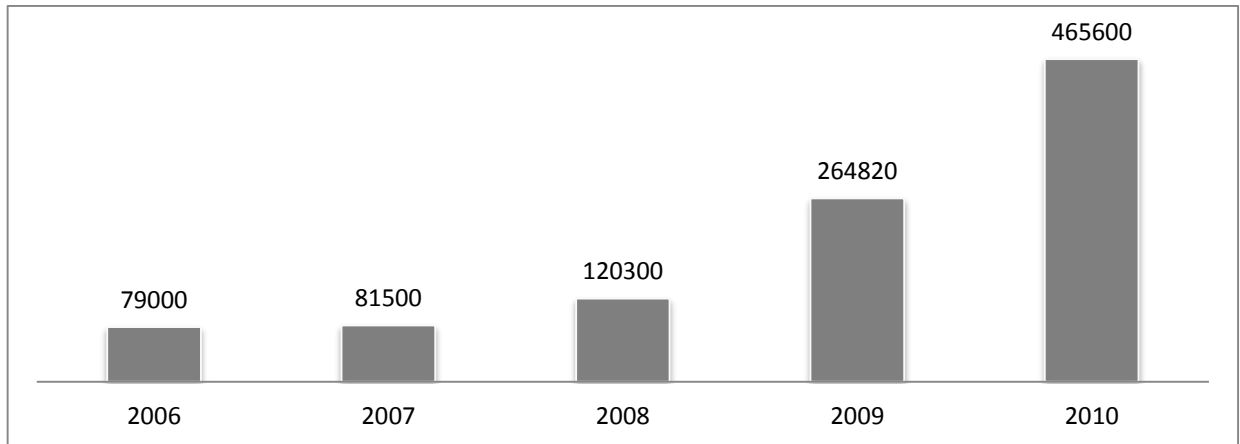
12.2 სკოლამდელი განათლება

ქედის მუნიციპალიტეტში 7 საბავშვო ბაღი ფუნქციონირებს. ბაღების აღნიშნული რაოდენობა არ არის საკმარისი მუნიციპალიტეტში არსებული მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად და მოითხოვს დამატებით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების მშენებლობას.

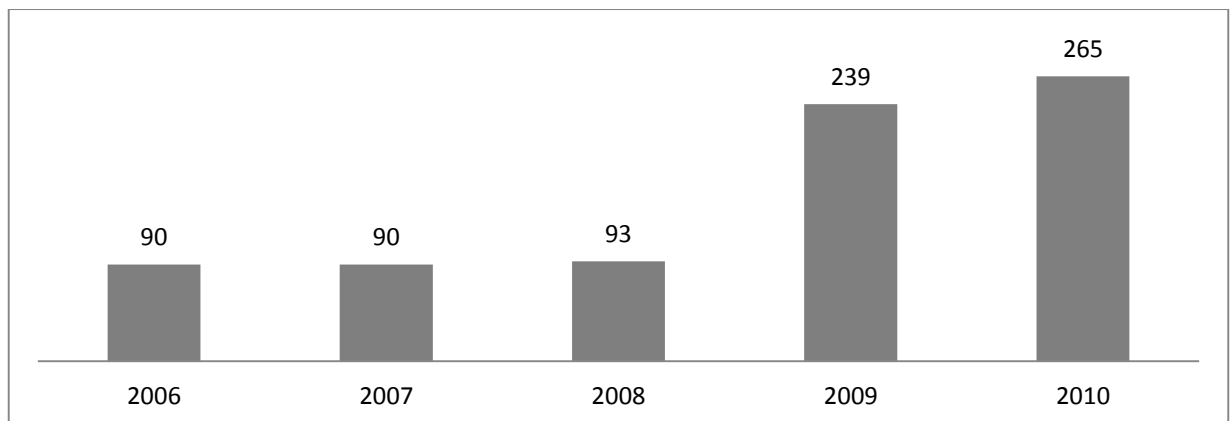
მუნიციპალიტეტში არსებულ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში მომსახურების ტარიფი მინიმალურია და ერთ აღსაზრდელზე მერყეობს 5-დან 10 ლარამდე. ბაღების ბიუჯეტის დანარჩენის ნაწილის დაფინანსება კი მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან ხორციელდება.

ქედის მუნიციპალიტეტში საბავშვო ბაღების უმრავლესობა კარგ მდგომარეობაშია და არ საჭიროებს განსაკუთრებულ სარემონტო სამუშაოებს. ყველა საბავშვო ბაღს ჩაუტარდა სარეაბილიტაციო სამუშაოები.

აღსანიშნავია რომ 2009 წელთან შედარებით ქედის მუნიციპალიტეტის 4 ბაღის ბიუჯეტი მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2011 წლის მდგომარეობით ბაღების საერთო ბიუჯეტი 465 600 ლარს შეადგენს, რომელიც ფინანსდება მუნიციპალური ბიუჯეტიდან.

დიაგრამა № 12.1 სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებათა ბიუჯეტი

ქედში სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში სულ 139 ადამიანია დასაქმებული, ხოლო აღსაზრდელთა რაოდენობა კი 265-ის ტოლია (იხილეთ დანართი №8).

დიაგრამა № 12.2. სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში აღსაზრდელთა რაოდენობის დინამიკა

2009 წელს მუნიციპალიტეტის საბავშვო ბაღების რეაბილიტაციისა და ინვენტარის შესაძენად განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრომ დახარჯა 300 900 ლარი (რეაბილიტაციისათვის 212 000 ლარი, ხოლო ინვენტარის შესაძენად 88 900 ლარი).

13. დარგობრივი ეკონომიკა

13.1 ეკონომიკის დარგობრივი დინამიკა და ეკონომიკური ზრდა

ქედის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა, მისი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოცემულობიდან და ეკონომიკური ორიენტაციის დამოკიდებულების ხარისხიდან გამომდინარე, უპრიანია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საერთო რეგიონულ კონტექსტში მიმოვიხილოთ.

ქედის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური სპექტრი დიდწილადაა მიზმული სოფლის მეურნეობაზე. ეკონომიკის დანარჩენი დარგები (მრეწველობა, ვაჭრობა, ტრანსპორტი, მშენებლობა და ტურიზმი) მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურ პროფილში ნაკლებადაა გამოკვეთილი. შედარებით უკეთეს მდგომარეობაში იმყოფება მრეწველობა, რომლის განვითარების კონტურებიც სხვა მაღალმთიანი მუნიციპალიტეტების ფონზე უკეთ იკითხება. დარგის გარკვეულ სეგმენტებში აქტიურობს რამდენიმე კომერციული საწარმო, რომლებიც ბაზარზე ფარდობითი უპირატესობით შედარებით სტაბილურად მოღვაწეობენ. მინერალური წყლების ბაზარზე ფირმა „კოკოტაური“ და თევზის რეწვის მიმართულებით შპს „აკავრეთა“. მათ ფინანსურ და რესურსულ წარმადობაზე ციფრობრივი მონაცემები არ მოგვეპოვება.

ხე-ტყის დამუშავების მიმართულებით მუნიციპალიტეტში მოქმედებს 150-მდე საამქრო, რომელთაგან უმრავლესობა არარეგისტრირებულია. საამქროების საკუთრებაში, ჩვეულებრივ მცირე კაპიტალია მობილიზებული და გამსხვილების რესურსი ნაკლები აქვთ. ანალოგიური მდგომარეობაა თევზის სატბორე მცირე მეურნეობების მიმართულებითაც. მინიმალური საგადასახადო წნეხის ქვეშ მოქცევაც მძიმედ აისახება მეურნეობების ფუნქციონირებაზე. თუმცა მუნიციპალიტეტში ამ მიმართულებით უკვე წამდენიმე წელია საკმაოდ წარმატებულად ფუნქციონირებს საშუალო სიდიდის ბიზნესი მდინარე აკავრეთაზე, ამავე სახელწოდების კომპანიის სახით.

მუნიციპალიტეტს მნიშვნელოვანი მინერალური რესურსი გააჩნია, თუმცა რეალურად ბაზარზე სტაბილურად მოღვაწეობს მხოლოდ შპს „კოკოტაური“, რომელიც ამავე სახელწოდების მინერალურ წყალს აწარმოებს და მცირე მასშტაბით საექსპორტო ბაზრებზეც მონაწილეობს.

2006-2011 წლების ეკონომიკური ანალიზი მიანიშნებს იმაზე, რომ ქედის მუნიციპალიტეტი დროთა განმავლობაში სულ უფრო და უფრო ღრმად განიცდის სირთულეს კომერციალიზაციის პოტენციალის ზრდის თვალსაზრისით. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე, პრაქტიკულად, წარმოდგენილი არ არის ხილისა და ბოსტნეულის გადამუშავება. მესაქონლეობის პროდუქციის კომერციული მიზნებისათვის ადგილობრივი გადამუშავება არ ხდება. სიტუაციას ართულებს ის გარემოებაც, რომ არც

ქედის მომიჯნავე მუნიციპალიტეტებშიც არ არის მეორადი წარმოების სექტორი განვითარებული.

სოფლის მეურნეობის გამოკლებით, ქედის მუნიციპალიტეტის მონაწილეობა აჭარის და ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში ძალიან მიზერულია და მცირედ რეალიზებული სამრეწველო პოტენციალით შემოიფარგლება.

ამ ფონზე საქართველოში არსებული საბანკო კრედიტების სიძვირისა და კაპიტალის ალტერნატიული ბაზრების პრაქტიკულად არარსებობის გამო, ასევე ქედის განსახლების, შრომითი ბაზრისა და ეკონომიკის პროფილის გათვალისწინებით, მრეწველობის, მშენებლობისა და ტურიზმის სექტორების ენდოგენური (ანუ მხოლოდ საკუთარ რესურსებზე დაყრდნობით) სწრაფი ზრდა მოსალოდნელი არ არის.

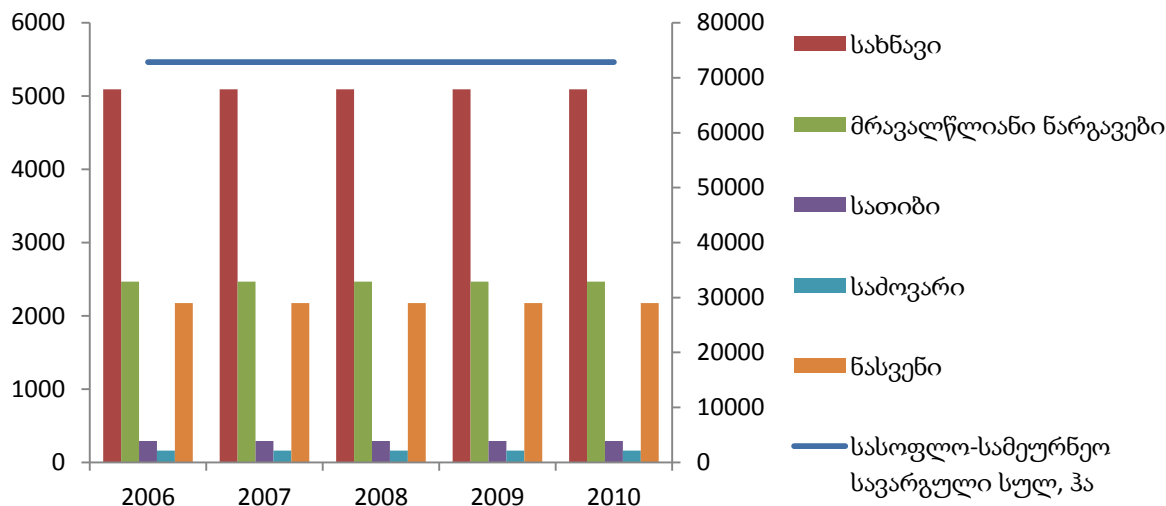
ქედის ეკონომიკის (სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის გარდა) ძლიერი და სუსტი მხარეების (SWOT) ანალიზი

ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
• ახლოს არსებული იაფი ნედლეულის წყარო (პირველადი სოფლის მეურნეობა); • სიახლოვე გასაღების ბაზრებთან და საავტომობილო გზების შედარებით დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა; • მოსახლეობის საკმაოდ მნიშვნელოვანი რიცხოვნება; • იაფი, თუმცა დაბალკვალიფიციური სამუშაო ძალა.	• ფინანსური კაპიტალის უკიდურესი სიმწირე; • შრომითი რესურსების შეუსაბამობა საბაზრო მოთხოვნებთან; • შრომის დაბალი ნაყოფიერება; • მენეჯმენტის პრობლემები; • რთული კლიმატური პირობები (უხვთოვლიანი ზამთარი).
შესაძლებლობები	საფრთხეები
• მსოფლიო ბაზრებზე ფასების ზრდის ფონზე გადამამუშავებელი დარგის რენტაბელობის ზრდის პოტენციალი; • ვაჭრობისათვის საჭირო ნედლეულის ადგილზე გამოყენების შესაძლებლობა; • იაფი მუშახელის გამოყენების კარგი პოტენციალი მისი შესაბამისი მომზადების შემთხვევაში; • სახელმწიფოს მიერ ადგილობრივი კერძო სექტორისათვის სტიმულების შექმნა.	• ენერგომატარებლებზე მსოფლიო ფასების ზრდა; • დემოგრაფიული პრობლემები, მოსახლეობის დაბერება, მიგრაცია (განსაკუთრებით სელექციური); • კაპიტალისა და ინვესტიციების დეფიციტის გაღრმავება; • სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების ცვალებადობა; • გლობალური ეკონომიკური კრიზისი, ინფლაცია.

13.2 სოფლის მეურნეობა

ქედა აჭარის მნიშვნელოვანი, თუმცა საკმაოდ მცირემიწიანი სასოფლო-სამეურნეო მუნიციპალიტეტია, სადაც კონცენტრირებულია აჭარის სასოფლო სამეურნეო სავარგულების 6.9 %, სულ 5 093 ჰექტარ. მაგრამ აქედან სახნავი ფართობი მხოლოდ 2 466 ჰექტარია (48,4%), (აჭარის სახნავი მიწების თითქმის მეოთხედი მოდის ქედაზე).

დიაგრამა 13.1 სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების საშუალო განაწილება სულადობისა და ოჯახების მიხედვით

ოჯახზე საშუალოდ 1 ჰექტარი დამუშავებაში მყოფი მიწა მოდის, სულზე კი მხოლოდ 0.25ჰა, მ.შ. 0,12 ჰექტარი სახნავი სავარგულია. აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობის რაოდენობა შედარებით მცირემიწიან თემებში უფრო მაღალია.

მუნიციპალიტეტის მიწათმოქმედების საკმაოდ რისკიან ზონაშია მოქცეული. გარანტირებული მოსავლის მისაღებად რწყვა აუცილებელია. მაღალია ეროზიული პროცესები. შესაბამისად, აქტიურად მიმდინარეობს ნიადაგის ზედა ნაყოფიერი ფენების წარეცხვა.

ამ ეტაპზე მუნიციპალიტეტში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი არცერთი საწარმო არ ფუნქციონირებს.

13.2.1 მემცენარეობა

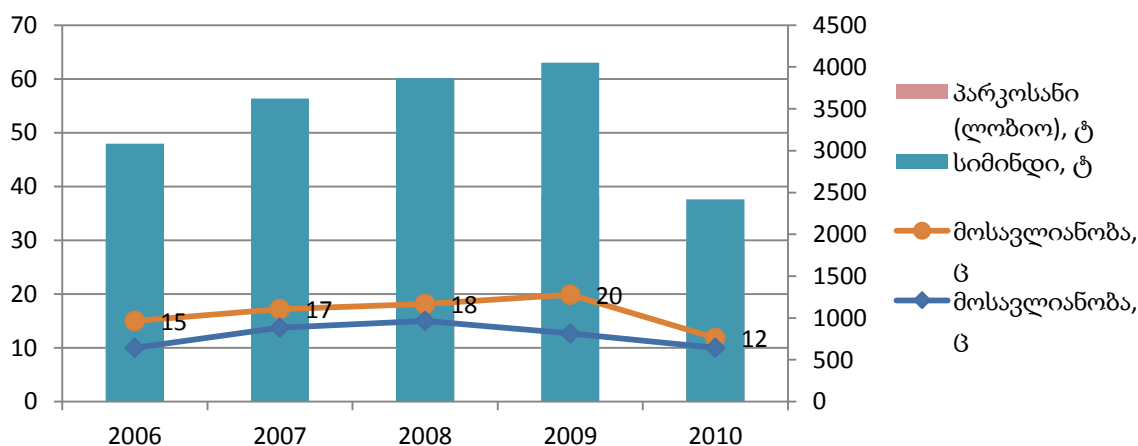
ქედის მუნიციპალიტეტში მემცენარეობა სოფლის მეურნეობის დარგის ერთ-ერთი ძირითადი მაპროფილებელი მიმართულებაა. ზოგადი ტენდენციით ანალიზურ პერიოდში (2006-2011 წლები) პრაქტიკულად ყველა კულტურის მიხედვით სახეზე გვაქვს როგორც ნათესი ფართობების, ისე მოსავლიანობის შემცირების საშუალოდ კლებადი ტენდენცია.

ცხრილი 13.1 ერთწლიანი კულტურები

	2006	2007	2008	2009	2010
მარცვლეული, სულ, ჰა	2085	2149	2170	2068	2068
მარცვლოვნები სულ, ტ	3113	3678	3926	4090	2446
მოსავლიანობა, ც	15	17	18	20	12
სიმინდი, ჰა	2055	2109	2130	2038	2038
სიმინდი, ტ	3083	3623	3866	4052	2416
მოსავლიანობა, ც	15	17	18	20	12
ლობიო, ჰა	30	40	40	30	30
პარკოსანი (ლობიო), ტ	30	55	60	38	30
მოსავლიანობა, ც	10	14	15	13	10

კვლევებზე დაკვირვება დინამიკის მერყეობას კიდევ უფრო მაღალი ამპლიტუდით ახასიათებს, ვიდრე ამას ოფიციალური სტატისტიკური ბაზა აღწერს. აღნიშნული მეტწილად მოსავლიანობას ეხება. თუმცა ცალკეულ კულტურებზე ფართობისა და მოსავლის სიდიდეზეც ვრცელდება. განსხვავება სხვადასხვა შემთხვევაში განპირობებულია რამდენიმე გარემოებით: სტატისტიკური ბაზის წარმოების მეთოდოლოგიური თავისებურებანი, მონაცემთა ბაზის სიძველე და მონაცემების არაზუსტი აღრიცხვა.

დიაგრამა 13.2 ერთწლიანი კულტურები

სიმინდი. სიმინდის მარცვლი სახნავი ფართობის 2038 ჰექტარზე დათესილი. მოსავლიანობა მვეთრად დაბალია - 12 ცენტნერი ჰექტარზე და კლებაც ცალსახა ტენდენციით ხასიათდება. სიმინდი მარცვლოვნებს შორის დომინანტი კულტურაა აჭარაში და ძალიან მნიშვნელოვანი პროდუქტია არამხოლოდ როგორც საკვებად მნიშვნელოვანი მარცვლეული, არამედ აქტიურად გამოიყენება მეცხოველეობის საკვები ბაზის შექმნაშიც. არცერთი სხვა მარცვლეული კულტურა არ იძლევა ისეთი რაოდენობის ანარჩენს, როგორსაც სიმინდი.

ლობიო. ლობიო პარკოსანი კულტურებიდან ქედაში მემინდვრეობის ერთერთი მთავარი კულტურაა. ლობიოს ნათესი ფართობი სუფთა სახით 30 ჰექტარია. მოყვანილი მარცვლეულის 30 %-ზე მეტი შეთესვითაა მიღებული (სხვა ძირითად კულტურასთან ერთად საერთო ფართობზე ირგვება, რაც ცალკე ერთი კულტურის ნათესი ფართობის გამოყოფის შესაძლებლობას არ იძლევა, თუმცა ნიადაგის აზოტით გამდიდრების ერთერთი საუკეთესო ბუნებრივი საშუალებაა). ლობიოს მოსავლიანობა ჰექტარზე 10 ცენტნერია ბოლო წლის მონაცემებით. საერთოდ აჭარის რეგიონში კი - ლობიოს მოსავლიანობა 11,7 ცენტნერია²¹ (ცნობისთვის: საქართველოში ლობიოს საშუალო მოსავლიანობა 60 ც/ჰა აღწევს)²².

კარტოფილი. კარტოფილს ერთწლიან კულტურებს შორის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია და ეკონომიკისა და სურსათის ერთერთ წამყვან წყაროს წარმოადგენს ქედის მუნიციპალიტეტისათვის. ქედაში წარმოების ზრდის მხოლოდ უმნიშვნელო მასშტაბი აქვს მეკარტოფილეობას. მცირედით იზრდება (და ისიც არამდგრადი დინამიკით) მოსავლიანობა. (იხ. დიაგრ. 13.3) ზრდის ინდექსი გრძელვადიან პერიოდში კლებადია.

ცხრილი 13.2 კარტოფილის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა

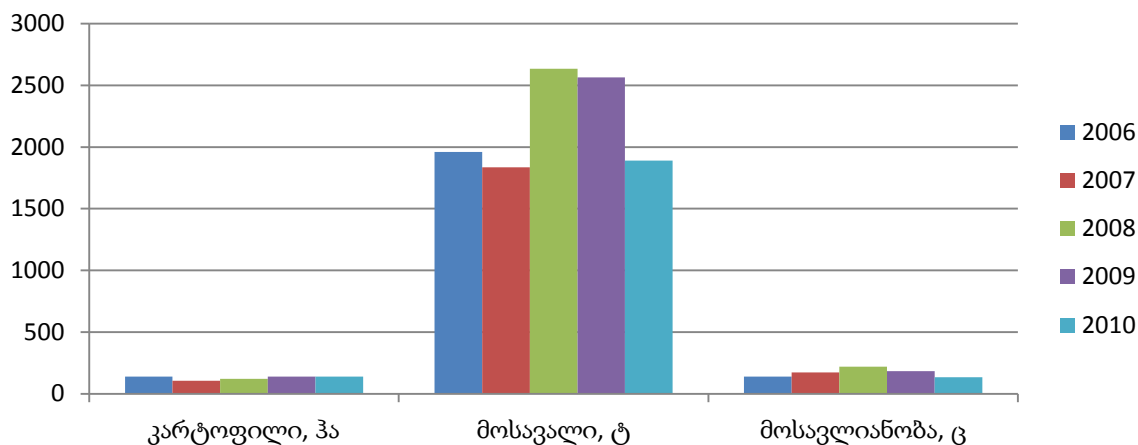
	2006	2007	2008	2009	2010
ფართობი, ჰა	140	106	120	140	140
მოსავალი, ტ	1960	1836	2635	2565	1890
მოსავლიანობა, ც	140	173	220	183	135

ქედაში კარტოფილის მოსავლიანობა საკმაოდ დაბალია, თუმცა მეზობელ მუნიციპალიტეტებთან შედარებით მცირედი უპირატესობა მაინც აქვს.

²¹ აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

²² საქსტატი, სტატისტიკური პუბლიკაცია, საქართველოს სოფლის მეურნეობა, 2010

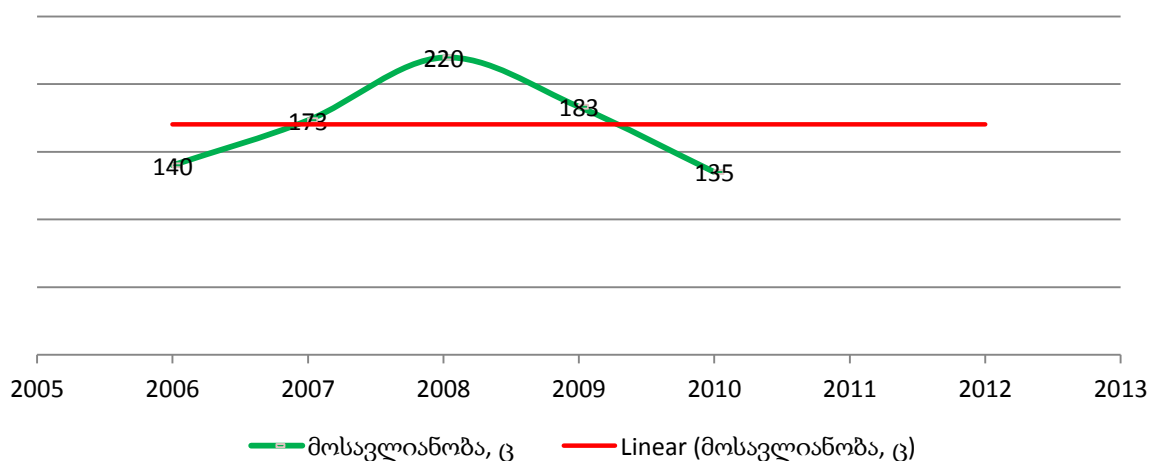
დიაგრამა 13.3 კარტოფილის წარმოების მოცულობა

ქედაში კარტოფილის ნათესების საერთო ფართობი განუხრელად იზრდებოდა და 2010 წლისათვის 140 ჰექტარს მიაღწია. მოსავლიანობა კი ჰექტარზე საშუალოდ 170 ცენტნერია. (კარტოფილის საშუალო საჰექტრო მოსავლიანობა მაღალმთიან აჭარაში 400 ცენტნერს აღწევს), რაც აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ პროგნოზირებულ მაჩვენებელს 26%-ით ჩამოუვარდება.

კარტოფილს ქვეყნის სასურსათო ბალანსში წამყვანი ადგილი უკავია. ქედის კარტოფილი შიდა რეგიონულ ბაზარზე ხარისხის საკმაოდ სიმპატიურ ნიშაშია განთავსებული. ბიოლოგიური სანდოობისა და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის იმიჯის გამო მასზე მოთხოვნა მაღალია. მოთხოვნის ზრდას ტურიზმის ხარჯზე ბაზრის (ბათუმი, ქობულეთი) გაფართოებაც განაპირობებს. ამ ფონზე კი ეცემა როგორც მწარმოებლურობა (დიაგრ. 13.4), ასევე წარმოების მოცულობა, მიუხედავად დარგის გარკვეულწილად გაზრდილი ექსტენსიფიკაციისა.

დიაგრამა 13.4 კარტოფილის მოსავლიანობა, ც

კარტოფილს სასურსათო და კვებითი ღირებულების გარდა აქვს დიდი ტექნიკური მნიშვნელობა. ის ერთერთი საუკეთესო საკვებია პირუტყვისათვის. თუმცა, დაბალი მწარმოებლურობა ნაკლებად იძლევა ტექნიკური მიზნით მისი გამოყენების საშუალებას.

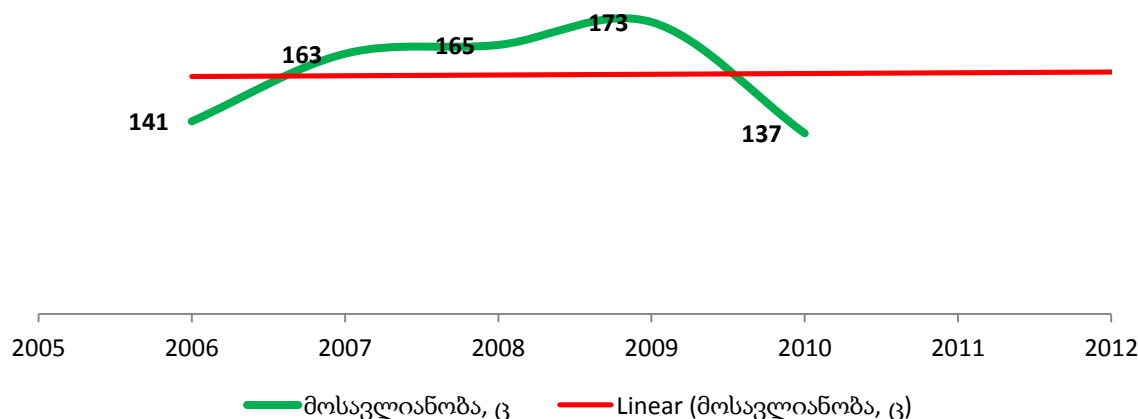
ქედის მოსახლეობის ერთი ნაწილი (ისევე როგორც შუახევისა და ხულოს), პირუტყვის საკვები ბაზის უკმარისობის გამო, წელიწადში 3-4 თვეს ალპურ მდელოებზე ატარებს, სადაც თავიანთ საცხოვრებელ სახლთან ახლოს, მცირე ფართობებზე მოჰყავთ კარტოფილი. სასუქებიდან მხოლოდ ორგანულს იყენებენ, რომელიც ადგილზევე აქვთ საკმარისი რაოდენობით. ასეთ პირობებში კარტოფილზე დაავადება არ შეინიშნება. ფართობები ზღვის დონიდან 2000 მ-ზე ზემოთ მდებარეობს და მოჰყავთ ეკოლოგიურად სუფთა მოსავალი, რომლის საშუალო საჰექტრო მოსავლიანობა 300 ცენტნერს შეადგენს, რაც ალპური მდელოსათვის ძალიან მაღალი მაჩვენებელია.

ბოსტნეული. რამდენიმე ბოსტნეული კულტურა (ძირითადად კიტრი და პომიდორი) ქედისათვის მაპროფილებელს წარმოადგენს და წამყვანი მნიშვნელობა უჭირავს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურ აქტიურობაში. კიტრისა და პომიდვრის რეალიზაციისთვის მუნიციპალიტეტი ბაზარზე მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ მოთხოვნად ნიშას ფლობს, რაც განპირობებულია როგორც გემობრივი და ტექნიკური მახასიათებლებით, ასევე ბიოლოგიური სანდოობისა და ეკოლოგიური სისუფთავის გამოც. კიტრისა და პომიდვრის მოსავლიანობა ქედაში, აჭარის მასშტაბით, ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია, თუმცა არამყარი დინამიკით. ამ უკანასკნელით ბოლო წლებში განსაკუთრებით პომიდორი ხასიათდება. საერთოდ კი ბოსტნეული კულტურებით დაკავებული ფართობების წილი ქედის მუნიციპალიტეტში საკმაოდ შეზღუდულია სხვა მუნიციპალიტეტებთან შედარებით, რაც მაღალმთიანი ზონის კლიმატურ-რელიეფური პირობებითაა ნაკარნახევი. ქედაში ასევე მოჰყავთ ფხალეული, განსაკუთრებით შავი და წითელი ფხალი.

ცხრილი 13.3 ბოსტნეულის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა

	2006	2007	2008	2009	2010
ბოსტნეული, ჰა	147	110	150	135	140
მოსავალი, ტ	2074	1788	2480	2330	1922
მოსავლიანობა, ც	141	163	165	173	137

დიაგრამა 13.5 ბოსტნეულის მოსავლიანობა, ც

მრავალწლიანი ნარგავები. მრავალწლიანი ნარგავები ქედაში ძირითადად ხეხილის ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი. ხილის ნარგავები ბაღების სახით 100 ჰექტარზეა გაშენებული. ხილის ძირითადი რაოდენობა გაფანტული ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი - 474 ჰექტარზე. თუმცა, დაკავებული ფართობის მხოლოდ 77%-ია მოსავლიანი. ოფიციალური მონაცემით, ეს მაჩვენებელი 2004-2010 წლებში საერთოდ არ შეცვლილა. ამ პერიოდში (და არც მანამდე, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ პერიოდში), ხილის ნარგავების ინტენსიური განახლება არ მომხდარა. საკმაოდ საფუძვლიანია ვარაუდი, რომ მონაცემების აღრიცხვის ხარვეზს წარმოადგენს ხილის ფართობებისა და მათგან მოსავლიანი ნაწილის მსგავსი სტაბილურობა. სასოფლო სამეურნეო აღწერა ჩატარდა 2004 წელს, რის შემდგომაც მონაცემთა (მ.შ. რაოდენობრივი მაჩვენებლების) განახლება უკეთეს შემთხვევაშიც კი - საკმაოდ ზედაპირული ანგარიშიანობით ხდება.

ცხრილი 13.4 ხეხილის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა

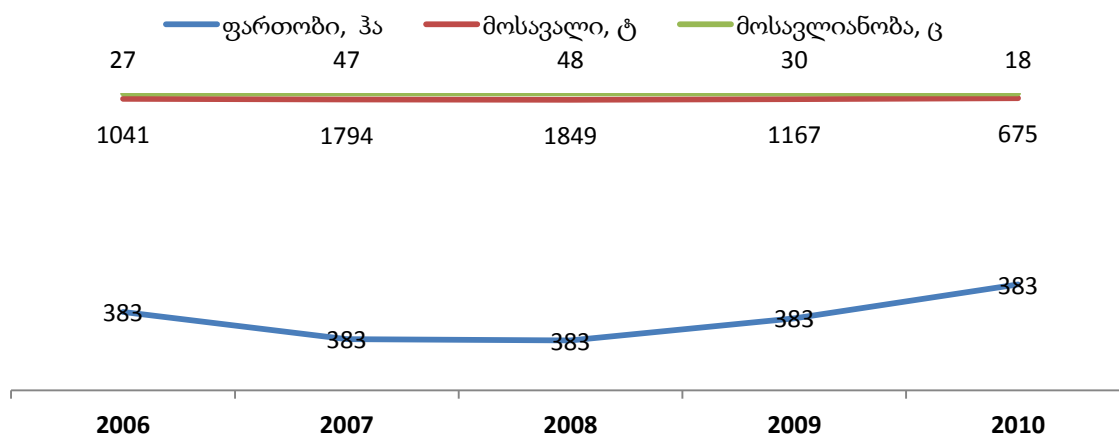
	2006	2007	2008	2009	2010
ფართობი, ჰა	383	383	383	383	383
მოსავალი, ტ	1041	1794	1849	1167	675
მოსავლიანობა, ც	27	47	48	30	18

ხილის მიმდებ-გადამამუშავებელი საწარმოების არ არსებობამ კიდევ უფრო დააქვეითა გლეხების მოტივაცია ხეხილის ბაღების მოვლა-პატრონობაზე. არ ხდება ნარგავებისთვის ორგანული და მინერალური სასუქის მიწოდება, ნიადაგის გაუმჯობესება არ ხორციელდება არც მექანიკური გაფხვიერების და მორწყვის მეშვეობით.

დაქვეითებულია ნაყოფის როგორც სასაქონლო სახე, ასევე მოსავლიანობაც.

საშუალო მოსავლიანობა 34 ცენტნერს შეადგენს. ხილის მოსავლიანობა უკვე რამდენიმე წელია მკვეთრად ჩამორჩება პროგნოზირებულს. ამ მაჩვენებლით ქედა ერთ-ერთი ყველაზე ცუდი შედეგის მქონე მუნიციპალიტეტია, მითუფრო, რომ ერთ-ერთი ყველაზე მეტად აქცენტირებულია ამ მიმართულებით და მაღალმთიან ზონაში სხვებზე ბევრად დიდი ფართობია ხეხილის ბაღებით დაკავებული.

დიაგრამა 13.6 ხილის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა 2006-2010 წლებში

ხილის მოსავლიანობის ასეთი დაცემა რამდენიმე გარემოებითაა განპირობებული:

მკვეთრადაა დაცემული ჯიშური თვისებები და აღრეულია ჯიშური სიწმინდეები. ხეხილის ნარგავების უმეტესობა უკვე დაბერებულია, ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 23% აბსოლიტურად აღარაა მოსავლიანი. მაგრამ მოსავლიანი ნარგავების უმეტესობაც დაბალმსხმოიარეა.

ნიადაგი გამოფიტულია და არც მისი გამდიდრებითი სამუშაოები ხორციელდება.

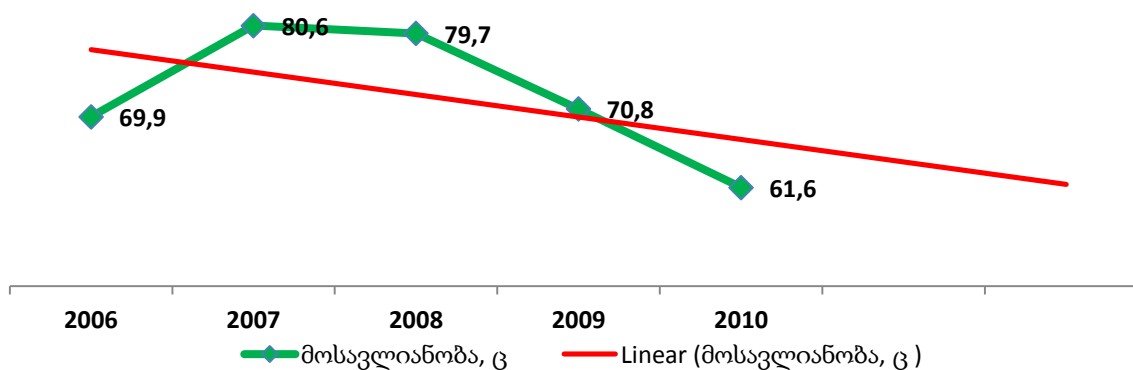
არ არსებობს სანერგე მეურნეობა, რომელიც ნედლეულით მოამარაგებდა ფერმერს ბაღების განახლების სურვილის შემთხვევაში. ამასთან, პროფესიონალი აგრონომების დეფიციტია (პრაქტიკულად არ არსებობს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე).

ქედაში მრავალი სახეობის ხილი იწარმოება, თუმცა ეს რეგიონი არ სპეციალიზდება მეხილეობაზე. ქედაში მოდის კურკოვანი, თესლოვანი, სუბტროპიკული, კაკლოვანი და კენკროვანი ხილი, თუმცა მათი მასიური ნარგავები არ გვხვდება. ხილის დამზადება მცირე, საოჯახო მეურნეობებში ხდება.

ყურძენი. ქედა მეღვინეობისა და მევენახეობის უძველესი და უმნიშვნელოვანესი მუნიციპალიტეტია საქართველოში. ის განსაკუთრებით ენდემური ჯიშების სიმრავლით და უნიკალურობითაა გამორჩეული. 40-ზე მეტი ენდემური ჯიშის ყურძენია ქედაში მიკვლეული, თუმცა მათგან განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს ჩხავერი, რომელიც ანალოგიური ხარისხობრივი მაჩვენებლებით სხვა ტერიტორიაზე არ გვხვდება.

ვაზის ნარგავები სულ 177 ჰექტარზეა განფენილი. აქედან 89 ჰექტარი გაფანტული ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი. საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობა კი - ბოლო 5 წლის მანძილზე 61,6 ცენტნერია (დიაგრ. 13.7) 2007 წელს 80 ცენტნერს უდრიდა ეს მაჩვენებელი, დღეს კი 20 ცენტნერით შემცირებულია.

დიაგრამა 13.7. ყურძნის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა 2006-2010 წლებში

ქედაში არ არსებობს მევენახეობის სანერგე მეურნეობა და გლეხურ შინა მეურნეობებში არსებული სანერგეები ცდილობენ ამ ბაზარზე მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. ასეთ სანერგეებში პრაქტიკულად დარღვეულია ნერგის წარმოების სრული ტექნოლოგიური ციკლი. ამდენად, მაღლხარისხოვანი ვაზის ნერგი მუნიციპალიტეტში ფაქტობრივად არ იწარმოება. ეს საკითხი ერთერთი ყველაზე მწვავე და კრიზისულია ქედის მევენახეობისათვის, მითუფრო სამომავლო პერსპექტივაზე გადათვლით.

ქედაში საკმაოდ განვითარებულია ოჯახური ტიპის ღვინის წარმოების ტრადიცია, რომელიც რეალიზაციის ამ ეტაპზე ყველაზე ფართო ბაზრად შეიძლება მივიჩნიოთ, თუმცა აქ აღრიცხვიანობაა ფრიად დაბალი და ძნელია მოხმარების და/ან წარმოების რეალურ მაჩვენებლებზე გასვლა.

ქედის მეღვინეობის ორიენტაციას შიდა ბაზარზე აფერხებს ერთი მხრივ ოჯახური ღვინის წარმოების ტრადიცია და მეორეს მხრივ ე.წ. „პიკეტი“ ანუ ხელოვნური „ღვინო“. ორივეს მოხმარების მასშტაბი მაღალია ქვეყნის შიგნით და ბაზრის საკმაოდ დიდ სეგმენტს შეადგენს.

13.2.2 მეცხოველეობა

მეცხოველეობის მიმართულებით დინამიკა არაერთგვაროვანია. მთლიანობაში შრომის მწარმოებლურობა მკვეთრად დაქვეითებულია. მწარმოებლურობასთან ერთად ეცემა წარმოების მოცულობაც. მიუხედავად იმისა, რომ იზრდება ექსტენსიურობა. პირუტყვის დაცემის სიხშირე ასევე მომატებულია.

ცხრილი 13.5 მეცხოველეობის დარგის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა 2006-2011 წლებში

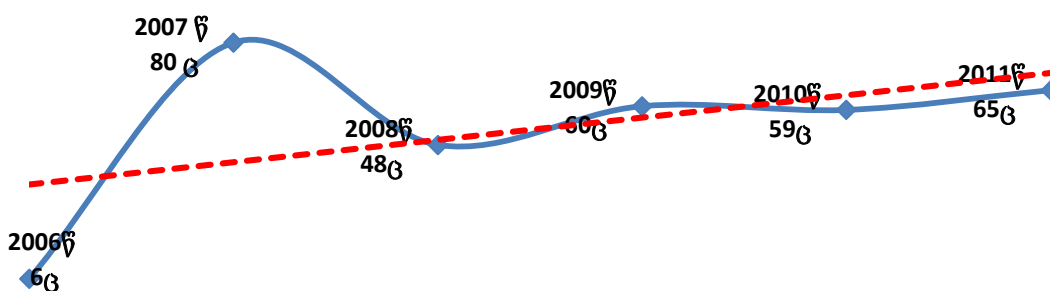
	2006	2007	2008	2009	2010
ხორცი, ტ	352	475	485	1062	1090
რძე, ტ	2280	3385	3980	4060	4360

მეფრინველეობა. აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მონაცემებით ბოლო 5 წლის აგროსაწარმოო ტენდენციებს შორის ასევე იკვეთება კვერცხის წარმოების ზრდა (დიაგრ. 13.8).

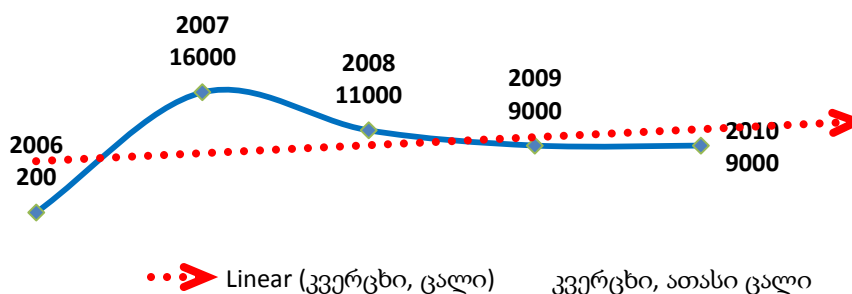
აღსანიშნავია ისიც, რომ იმ ფონზე როდესაც მეფრინველეობის დარგის შემცირება მიმდინარეობს, კვერცხის წარმოების ზრდა დამაფიქრებელია. მხოლოდ 2010 წელს მეფრინველეობის პროდუქციის გამოშვება 35%-ით შემცირდა. 20 500 ფრთა ფრინველი ჰყავთ ქედის შინამეურნეობებში. ამ მაჩვენებლის მიხედვით ქედაში კაცზე საშუალოდ ერთი ფრთა ფრინველი ჰყავთ.

კვერცხი. კვერცხით თვითუზრუნველყოფის ოფიციალური მაჩვენებელი ქედაში ძალიან მაღალია. მაგრამ ფრინველის რაოდენობა მთელი ნაჩვენები ხუთწლიანი დინამიკის განმავლობაში მკვეთრად მცირდება. უკვე 2010 წლისათვის ოჯახზე დაახლოებით ერთი ფრთა ფრინველი მოდის. ქედაში ქათმის მწარმოებლურობა 70%-ია, რაც არაორდინალურად მაღალი ციფრია.

დიაგრამა 13.8. კვერცხის მწარმოებლურობის დინამიკა 2007-2011 წლებში

დიაგრამა 13.9 კვერცხის წარმოება 2006-2010 წლებში

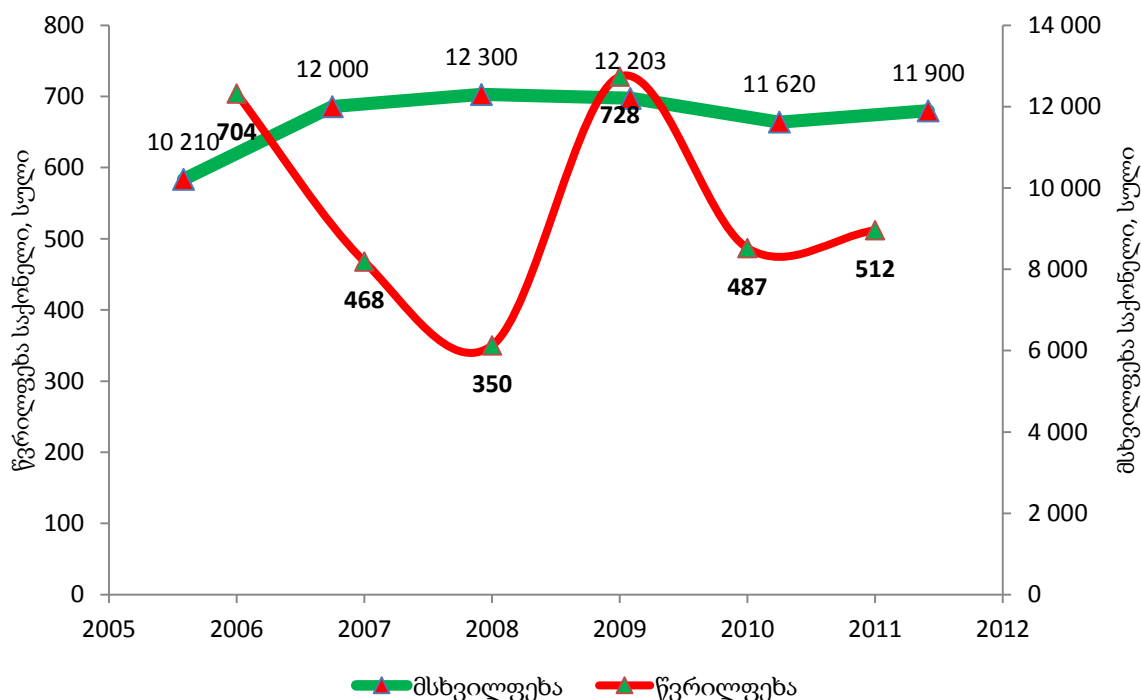
საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით კვერცხის წლიური მოხმარება სულზე 90 ცალია. რაც ნიშნავს რომ მიუხედავად მზარდი დინამიკისა ქედის მუნიციპალიტეტში კვერცხით თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებელი 66%-ია.

ცხრილი 13.6 კვერცხის მოხმარებისა და თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებლები 2006-2011 წლებში

		2006	2007	2008	2009	2010
მოხმარება	ცალი წელიწადში	60	85	91	102	104
ერთ სულზე	ცალი დღეში	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
	თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი	85	100	95	101	98

მესაქონლეობა. მესაქონლეობა ქედაში ერთერთი ყველაზე ძველი დარგია და ის თავისი განვითარების ერთერთ ყველაზე კლებად ტენდენციას სწორედ ჩვენს ანალიზურ პერიოდში ავლენს.

დიაგრამა 13.10 მეცხოველეობის დარგის სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა 2006-2011 წლებში

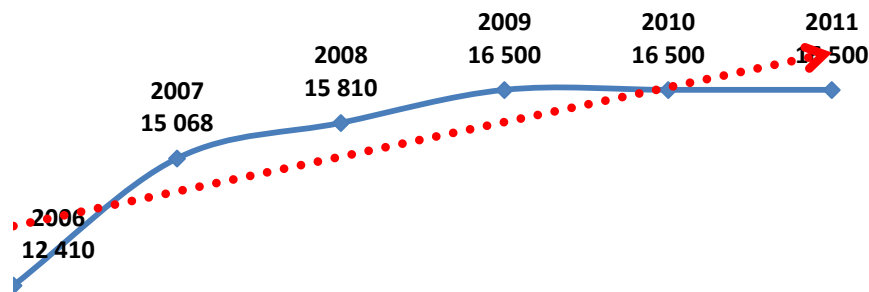

ხორცი. ხორცის წარმოება ქედაში ანალიზურ პერიოდში მნიშვნელოვნად მზარდია. მიუხედავად ამისა, ხორცის მოხმარების სიდიდე არათუ ნორმას ქვეყნის საშუალო ტრენდსაც კი მკვეთრად ჩამოუვარდება. ამ გარემოების ახსნა შესაძლებელია მხოლოდ იმ

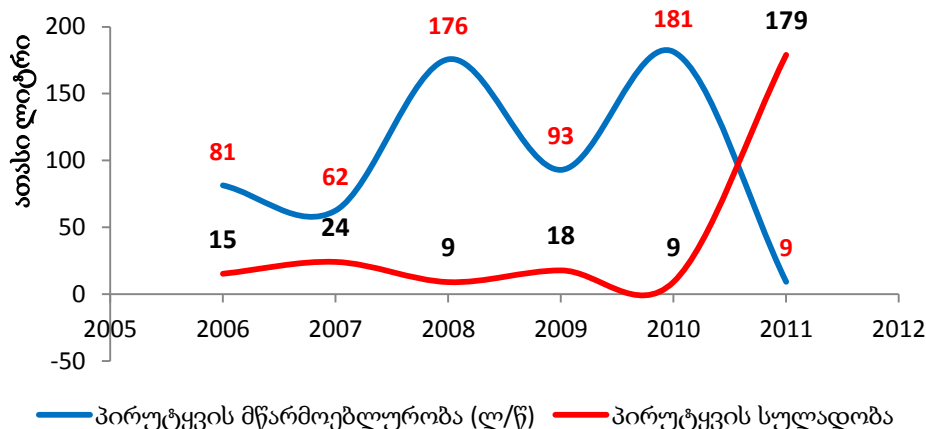
ფაქტით რომ შემცირებულია პირუტყვის საკვები ბაზის მოცულობა. შედეგად, იმატა პირუტყვის დაცემამ.

რძე. რძის წარმოება ოფიციალური მონაცემებით მზარდია. გაუგებარია რის ხარჯზე იზრდება რძის მოცულობა, როცა 30%-ით შემცირდა პირუტყვის რაოდენობა.

დიაგრამა 13.11 რძის სამეურნეო წარმოების მოცულობა 2006-2011 წლებში, ტ

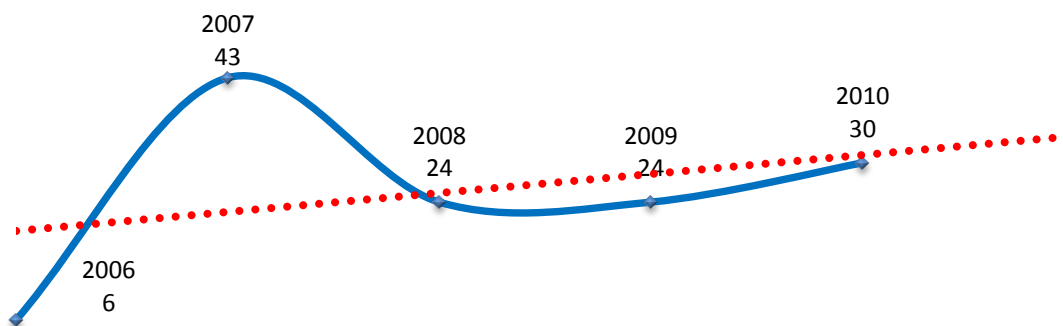

დიაგრამა 13.12 პირუტყვის მწარმოებლურობის სამეურნეო მოცულობა 2006-2011 წლებში

მეფუტკრეობა. თაფლის წარმოება ინტენსიურად ზრდადია და 2010 წელს წარმოება 30 ტონამდე გაიზარდა. კლიმატური პირობების და დარგის შედარებითი არატრადიციულობის გამო ეს საკმაოდ კარგი მაჩვენებელია. მით უფრო იმ ფონზე, რომ ანალიზურ პერიოდში ჯამური ზრდა 20%-ს აღემატება. თუმცა, არასტაბილურობა დამაფიქრებელია (ცხრილი 13.7).

დიაგრამა 13.13 თაფლის წარმოების სამეურნეო მოცულობა 2006-2010 წლებში

ცხრილი 13.7. თაფლის მოხმარების და თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებლები 2006-2011 წლებში

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
კგ, წელიწადში	162	155	162	156	148	
გრ, დღეში	443	424	445	359	349	
თვითუზრუნველყოფა	82	89	94	92	93	

ქედაში მაღალ სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალს, სავარგულების საკმაოდ შეზღუდულობის მიუხედავად, განაპირობებს ხელსაყრელი ნიადაგურ-კლიმატური პირობები, მუშახელის ხელმისაწვდომობა, სარწყავი და საგზაო ინფრასტრუქტურის შედარებით უკეთესი მდგომარეობა.

სოფლის მეურნეობაში ქედის კონკურენტუნარიანობა გამოკვეთილია მებოსტნეობის სფეროში. ამას განაპირობებს ბოსტნეულის არსებული საწარმოო ფართობები, ხელსაყრელი ნიადაგურ-კლიმატური პირობები, მებოსტნეობის ხანგრძლივი ტრადიცია და კლიმატთან შეგუებული ენდოგენური ჯიშების სიმრავლე. ბოსტნეულის რაოდენობითა და ხარისხით ქედა ტრადიციულად ერთერთი წამყვანი მუნიციპალიტეტია საქართველოში. ამიტომ, სამომავლოდაც, ეს მიმართულება სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე სფერო იქნება ქედის განვითარებისთვის. ამასთან მნიშვნელოვანია ბაზარზე უკვე არსებული პოზიცია ქედური წარმოების ბოსტნეულისა, რომელიც სავსებით პოზიტიურ საბაზრო იმიჯზე მიაწვდის და მაღლი წარმადობით გამოირჩევა.

13.3 ტურიზმი

დღეისათვის საქართველოში ტურიზმის სფეროს განვითარება ერთ–ერთ უმთავრეს სტრატეგიულ მიმართულებად არის აღიარებული. აღსანიშნავია, რომ ქედის მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარებისათვის გააჩნია მნიშვნელოვანი წინაპირობები ისტორიული ძეგლების, ტრადიციების, კურორტებისა და საკურორტო ადგილების, სხვა რესურსების სახით.

ტურიზმი არის დარგი, რომელიც საშუალებას აძლევს მუნიციპალიტეტს მაქსიმალურად გამოიყენოს არსებული ბუნებრივი, ისტორიული თუ კულტურული რესურსები.

13.3.1 ტურიზმის სფეროში არსებული მდგომარეობა

ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის დარგი ჩანასახოვან ფაზაშია, მიუხედავად იმისა, რომ ქედას არა აქვს არცერთი მოქმედი კურორტი, მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარების მხრივ გააჩნია საკმაოდ მაღალი პოტენციალი. ტურიზმის განვითარების პოტენციალს განაპირობებს ისტორიული ძეგლებისა და ღირსშესანიშნაობების სიმრავლე, საკურორტო ადგილების არსებობა, სახალხო რეწვისა და ფოლკლორის დიდი ტრადიციები, ეკოლოგიურად სუფთა გარემო, წყლის რესურსები და სხვა მრავლობითი რესურსი. აქვე შევნიშნავთ, რომ ქედაში განსაკუთრებით დიდი პოტენციალია აგრო და ეკოტურიზმის განვითარებისათვის.

ისტორიული ძეგლები და ღირსშესანიშნაობები

ქედის მუნიციპალიტეტი მდიდარია ისტორიული მნიშვნელობის ძეგლებით. აღსანიშნავია ზენდიდის, საღორეთის, კავიანის, ცივასულას ციხეები, დანდალოს და მახუნცეთის თაღოვანი ხიდები, ძენწმანის საწნახელი – სულ 44 ისტორიული ძეგლი და ღირსშესანიშნაობა. აქ გვხვდება, როგორც ძველი წელთაღრიცხვით დათარიღებული, ასევე თანამედროვე, XIX საუკუნის ისტორიული ძეგლები.

ძეგლების უმეტესი ნაწილი (16 ობიექტი) მიეკუთვნება XIX საუკუნეს (ძირითადად, ჯამეები და მედრესეები). მუნიციპალიტეტის შესახებ საინტერესო ექსპონატებია წარმოდგენილი დაბა ქედაში მდებარე მხარეთცოდნეობის მუზეუმში.

ქედაში მრავლადაა (12 ობიექტი) XI-XIII საუკუნეების ძეგლები. ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ მუნიციპალიტეტში გვხვდება ძვ.წ.აღ. VIII-VII საუკუნეების ისტორიული ძეგლები. ასევე გვხვდება თაღოვანი ხიდები, უძველესი ეკლესიებისა და ციხე–სიმაგრეების ნანგრევები.

ძეგლების უმეტესობა საჭიროებს რესტავრაციას და მიმდებარე ტერიტორიებზე ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას. ძეგლების უმრავლესობას დაკარგული აქვს სანახაობრივი მხარე. აუცილებელია სპეციალური პროგრამის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს მოცემული ისტორიული ძეგლების მოვლა-პატრონობას, რესტავრაციას და ვიზუალური მხარის შენარჩუნებას.

ცხრილი № 13.8 ისტორიული ძეგლები და ღირშესანიშნაობები ქედის მუნიციპალიტეტში

№	ძეგლის ან ღირშესანიშნაობის დასახელება	ძეგლის ან ღირშესანიშნაობის მდებარეობა	აგების თარიღი	შენიშვნა
1	ცივასულას ციხე	სოფ.პირველი მაისი (საღორეთი)	XI-XIII საუკუნეები	
2	„მიწის ხიდი“ (თაღოვანი ხიდი)	სოფ.პირველი მაისი (საღორეთი)	XI-XII საუკუნეები	
3	საღორეთის (კილდისთავი) ციხე	სოფ.პირველი მაისი (საღორეთი)	XII-XIII საუკუნეები	
4	ეკლესია	სოფ. ზვარე, ცენტრალურ გზაზე		ადდგენილია 2000 წელს
5	ჯამე	სოფ. ზვარე	1834 წ.	
6	შარვაშიძეების ნასახლარი	სოფ.ოქტომბერი	XVII საუკუნე	
7	საწნახელი	სოფ.ოქტომბერი	XI-XIII საუკუნეები	
8	თაღოვანი ხიდი	სოფ.დანდალო	IX-X საუკუნეები	
9	კავიანის ციხე	სოფ.დანდალო	XII-XIII საუკუნეები	
10	ციხე	სოფ. ზენდიდი	XVII-XVIII საუკუნეები	
11	ეკლესია	სოფ. ზენდიდი	VIII-IX საუკუნეები	
12	თაღოვანი ხიდი	სოფ. ქვედა მახუნცეთი	IX-X საუკუნეები	
13	ჯამე	სოფ. ქვედა მახუნცეთი	XIX საუკუნე	
14	ჩანჩქერი	სოფ. ქვედა მახუნცეთი		
15	კოშკი	სოფ. ზედა მახუნცეთი	შუა საუკუნეები	
16	საწნახელი	სოფ. კოკოტაური	გვიანი შუა საუკუნეები	
17	ჯამე	სოფ. კოკოტაური	XIX საუკუნე	
18	საწნახელი	სოფ. კორომხეთი	XI-XIII საუკუნეები	
19	ხიდი	სოფ. ცხმორისი	გვიანი შუა საუკუნეები	
20	აქუცის ხიდი	სოფ. აქუცა	XI-XII საუკუნეები	
21	ჯამე	სოფ. ცხმორისი	XIX საუკუნე	
22	ციხე	სოფ. ძენწმანი	XII-XIII საუკუნეები	
23	ჯამე	სოფ. ძენწმანი	XIX საუკუნე	
24	წონიარისის (ჯაიმელას) ხიდი	სოფ. წონიარისი	IX-X საუკუნეები	
25	ჯამე	სოფ. წონიარისი	XIX საუკუნე	
26	კოშკის ნანგრევი	სოფ. გეგელიძეები	გვიანი შუა საუკუნეები	
27	ჯამე	სოფ. გეგელიძეები	XIX საუკუნე	
28	კოშკი	სოფ. ზესოფელი	შუა საუკუნეები	
29	წყარო	სოფ. მედიბნა	XX საუკუნე	

30	კვამტის ნამოსახლარი	სოფ.კვამტა	ძვ.წ.ად. V საუკუნე	
31	ჯამე	სოფ.კვამტა	XIX საუკუნე	
32	ჯამე	სოფ.აბუქეთა	XIX საუკუნე	
33	ჯამე	სოფ.ახო	გვიანი შუა საუკუნეები	
34	ჯამე	სოფ.გულები	XIX საუკუნე	
35	ჯამე	სოფ.დოლოგანი	XIX საუკუნე	
36	ჯამე	სოფ.ვარჯანისი	XIX საუკუნე	
37	ჯამე	სოფ.ზედა ბზუბზუ	XIX საუკუნე	
38	ნეოლითური ხანის გამოქვაბული	სოფ.კოლოტაური	ძვ.წ.ად. VIII-VI ათასწლეული	
39	კოშკი	სოფ.კოლოტაური	XII-XIII საუკუნეები	
40	ჯამე	სოფ.კოლოტაური	XIX საუკუნე	
41	მედრესე	სოფ.მილისი	XIX საუკუნე	
42	ჯამე	სოფ.უჩხითი	XIX საუკუნე	
43	ჯამე	სოფ.ჭინკაძეები	XIX საუკუნე	

ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს მტირალას ეროვნული პარკის მნიშვნელოვანი ნაწილი. კერძოდ, პარკის ზონაში შედის რამოდენიმე სოფელი მთლიანად და ცალკეული სოფლების ნაწილები, რაც განაპირობებს შემავალი სოფლების ეკოლოგიურ სიჯანსაღეს და მისი რეკრეაციულობის მნიშვნელობას.

ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულების ანალიზი

ქედის მუნიციპალიტეტში ყოველწლიურად ხუთი სახალხო დღესასწაულის ორგანიზება ხდება, რომელთა ძირითადი ინიციატორი და ორგანიზატორი ადგილობრივი თვითმმართველობაა. პრაქტიკულად ნულოვანი ინიციატივაა საკუთრივ თემების მხრიდან როგორც ორგანიზების, ასევე სპონსორების მოძიებაზე მუშაობის მიმართულებით.

ცხრილი №13.9 ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულები

№	დასახელება	აღწერა	ჩატარების ადგილი	ჩატარების თარიღი	ორგანიზატორი	მხარდამჭერი
1	ნამეფვარობა	ეძღვნება თამარ მეფეს	ცხმორისის თემი, საზაფხულო იალადი „ლატევი“	3 ივნისი	ქედის მუნიციპალიტეტი	

2	შუამთობა	უმჯეღესი ტრადიციული დღესასწაული, აღნიშნავს მთის სამუშაოთა სეზონის შუა პერიოდს, იმართება საზაფხულო მთის სამოვრებზე	საზაფხულო საკურორტო ადგილები და მთის სამოვრები	1-2 აგვისტო	ქედის მუნიციპალიტეტი	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო
3	მერისლობა	ტრადიციული დღესასწაული	მერისის თემი	სექტემბერი	მერისის თემი	ქედის მუნიციპალიტეტი
4	შემოდგომა ქედაში (ქედლობა)	შემოდგომაზე, როცა მთავრდება სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოები. დღესასწაულზე ხდება შრომა-გარჯის, ნაჭირნახულების შედეგების შეჯამება, ტარდება შეჯიბრებები სპორტულ სახეობებში, სიმღერებში, ცეკვებში, ლექსისა და შაირის თქმაში	დაბა ქედის თემი, აკავრეთას პარკი	ოქტომბერი	ქედის მუნიციპალიტეტი	
5	გიორგობა	ტრადიციული დღესასწაული	ზვარის თემი	23 ნოემბერი	ქედის მუნიციპალიტეტი	

გარდა ზემოაღნიშნული სახალხო დღესასწაულებისა, ქედის მუნიციპალიტეტში ბოლო პერიოდში საფუძველი ჩაეყარა სახალხო დღესასწაულს "ჭიბონის ფესტივალს", რომლის დამზადებისა და შესრულების ტექნოლოგიით ქედის მუნიციპალიტეტი გამორჩეულია.

ცეკვა „ხორუმს“ უკავშირდება დღესასწაული "ხორუმობა", რომელიც საფუძველს ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის 80-იან წლებში იღებს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და ქედისათვის დამახასიათებელია ე.წ. „გადახვეული ხორუმი“.

ხალხური რეწვის ოსტატები და ანსამბლები

ხალხური რეწვის ოსტატები, ინდივიდუალური, გუნდური, საოჯახო ცეკვისა და სიმღერის ანსამბლები მუნიციპალიტეტის განუმეორებელ კულტურულ სახეს ქმნიან, რომელიც ტურიზმის, მით უფრო კულტურული ტურების განვითარებისათვის ანგარიშგასაწევი უპირატესობაა (იხ. დანართი №9). თუმცა გასათვალისწინებელია, ისიც რომ ეს რესურსი, როგორც საბაზრო პროდუქტი, არ არის ჩამოყალიბებული და საამისოდ მნიშვნელოვანი ხელშეწყობაა საჭირო. ამ კუთხით აღნიშნულ პროდუქტს გამოცდა არ გაუვლია, რადგან არ ჩართულა საბაზრო პროცესებში. მაგალითად, ხელნაკეთი ნივთების გამოფენა-გაყიდვები პრაქტიკულად არ იმართება.

ქედის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 6 ფოლკლორული, 11 ქორეოგრაფიული და 2 ვოკალური ანსამბლი, რომლებიც საკმაოდ წარმატებულად ღებულობენ მონაწილეობას სხვადასხვა სახის ფოლკლორულ ღონისძიებებში.

არსებით სირთულეს წარმოადგენს კულტურის სფეროს მიმართ ინტერესის ნაკლებობა ახალგაზრდებისა და საქმიანი წრეების მხრიდან. პირველ შემთხვევაში განვითარების ადამიანური რესურსი იზღუდება, მეორე შემთხვევაში კი - ფინანსური. შედეგად იზრდება ალბათობა იმისა, რომ მომავალი თაობა სულ უფრო ნაკლებს აითვისებს და გადასცემს.

ტურისტული ინფრასტრუქტურა

ტურისტული ინფრასტრუქტურა მოიცავს ისეთი ორგანიზაციული და მატერიალური ობიექტების ერთობლიობას, რომლებიც ქმნიან ხელსაყრელ გარემოს მუნიციპალიტეტში ტურისტების მოზიდვისათვის, დასვენებისა და გართობის კომფორტული გარემოს ჩამოყალიბებისათვის. ტურისტული ინფრასტრუქტურის შემადგენელი ელემენტებია:

- სასტუმროები და ტურისტების განთავსების სხვა ობიექტები;
- საზოგადოებრივი კვების ობიექტები;
- ტრანსპორტი;
- სანიშნებითა და ბანერებით უზრუნველყოფილი საგზაო ქსელი;
- საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურა;
- შემეცნებითი, საქმიანი, გასართობი, გამაჯანსაღებელი, სპორტული და სხვა ანალოგიური ობიექტები;
- ტურისტული სააგენტოები და ოპერატორები;
- გიდების მომსახურების მიმწოდებელი ორგანიზაციები.

ტურისტული მარშრუტის მიმზიდველობის შეფასებისას, ხარისხის ფაქტორი საკვანძო კრიტერიუმს წარმოადგენს. ხარისხის განსაზღვრის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად განიხილება მუნიციპალიტეტის შიგნით სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა. გზების არსებული ცუდი ხარისხის გამო სახეზე გვაქვს სახმელეთო ტრანსპორტით გადაადგილების მოუხერხებელობა. ზამთარში ნალექის დიდი რაოდენობა იწვევს გზების ჩაკეტვას და სატრანსპორტო მიმოსვლის პარალიზებას. მოუწესრიგებელია ასევე ტურისტულ ძეგლებთან მისასვლელი გზები და ბილიკები.

არასტანდარტულია გზებზე არსებული საგზაო ნიშნები, მათი ხარისხი უმეტესწილად ცუდია, წარწერები ხშირად მხოლოდ ქართულ ენაზეა შესრულებული და ა.შ. ისტორიული ძეგლებისა და ღირსშესანიშნაობების მიმანიშნებელი აზრები ან საერთოდ არ არის ან არასრულადაა.

ცენტრალური მაგისტრალების გასწვრივ თითქმის არ არის საერთაშორისო სტანდარტის შესაბამისი ტურისტული და სხვა ზოგადი ინფრასტრუქტურის ობიექტები: ტურისტთა მოსაცდელი ადგილები და საზოგადოებრივი საპირფარეშოები. მსგავსი ინფრასტრუქტურა საერთოდ არ არსებობს ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლების და სხვა ტურისტული ღირსშესანიშნაობების გარშემო.

ფიჭური კომუნიკაციის დაფარვის ზონაში მთელი მუნიციპალიტეტია მოქცეული. საკაბელო სატელეფონო ინფრასტრუქტურა კი მნიშვნელოვნად მოშლილია და დაბის გარეთ მისი გამოყენება ფრაგმენტულია. შესაბამისად არც ინტერნეტი ხელმისაწვდომი. ინტერნეტკავშირი ამ ეტაპზე მისაწვდომია მხოლოდ მაგთიფიქსისა და ჯეოსელის უკაბელო ინტერნეტის მოდემის გამოყენებით. შესაბამისად მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არც WI-FI ზონები მოქმედებს.

მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს ორი ეკლესია (ქედის წმ. ნიკოლოზის და ზვარის წმ. გიორგის), ისტორიული მუზეუმი, კულტურის სახლი, ბიბლიოთეკა, ხელოვნების სკოლა და სხვა ტურისტული დანიშნულების ობიექტი (იხ. დანართი № 10).

მუნიციპალიტეტში მოქმედებს სასტუმროს ტიპის სახლები, რომელთა აშენებაც მოხდა CHF (ამერიკული არასამთავრობო ორგანიზაცია) – ის პროგრამით. მუნიციპალიტეტში არ არის სასტუმრო, არ არსებობს საკონფერენციო სივრცე.

მუნიციპალიტეტში არ ფუნქციონირებს არცერთი ტურისტული კომპანია და არ არის ჩამოყალიბებული ტურისტული მომსახურების მიწოდების (ექსკურსიები და გიდებით მომსახურება) პრაქტიკა. არსებობს მკვეთრად შეზღუდული ქმედითობის ტურისტთა მომსახურების საინფორმაციო ცენტრი, რომელიც დაფუძნებულია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმის დეპარტამენტის მიერ.

მუნიციპალიტეტში არის ორი მოსასვენებელი ადგილი: 9 აპრილის ქუჩაზე მდებარე სკვერი და მდ. აჭარისწყლისა და მდ. აკავრეთას შესართავთან მდებარე პარკი.

ტურისტული მარშრუტების ანალიზი

ქედის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიისათვის დამუშავებულია და მომზადებულია ოთხი ტური შესაბამისი ტურისტული რუკებით და მარშრუტების აღწერილობით. ტურების გამოყენებაც შეუძლიათ, როგორც ადგილობრივ ისე მთლიანად საქართველოს ტურისტულ სააგენტოებს.

დღეისათვის არსებული მარშრუტებია:

1. ბათუმი – ხელვაჩაური – მახუნცეთი – აწჰესი - აგარა – ქედა - ბათუმი;

2. ბათუმი – ხელვაჩაური – მახუნცეთი – აწჰესი - ზუნდაგა – ბათუმი;
3. ბათუმი – ხელვაჩაური – ქედა - მერისი – ოქტომბერი - ბათუმი;
4. ბათუმი – ხელვაჩაური – ქედა – წონიარისი - ახო – გობრონეთი - ბათუმი.

მოცემული ტურისტული მარშრუტებით ტურისტს შეუძლია ისარგებლოს წლის ნებისმიერ დროს. ყველა ზემოხსენებულ ტურს ჰყავს წინასწარ მომზადებული პროფესიონალი გიდები, რომლებსაც შეუძლიათ მოემსახურონ როგორც ქართველ, ასევე უცხოელ ტურისტებს. გიდების მომზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება აჭარის ა.რ.-ის ტურიზმის დეპარტამენტმა უზრუნველყო. უფრო დეტალურად მარშრუტების შესახებ მოცემულია დანართში №11.

საკურორტო ადგილები

ქედის მუნიციპალიტეტში არ არის არცერთი მოქმედი კურორტი. მიუხედავად ამისა მუნიციპალიტეტს გააჩნია სამი საკურორტო ადგილი, რომელთა ათვისებაც მნიშვნელოვნად გაზრდის ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტულ შესაძლებლობებს.

ცხრილი №13.10 ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული საკურორტო ადგილები

საკურორტო ადგილის დასახელება	საკურორტო ადგილის ტიპი	სიმაღლე ზღვის დონიდან (მ)	საკურორტო ზონა	მინერალური წყლების ძირითადი ტიპი	სავარაუდო სამედიცინო პროფილი
კოკოტაური	ბალნეოლოგიური	680	II-1-ა	ნახშირმჟავა	გასტროენტეროლოგიური
ნამონასტრევი	ბალნეო-კლიმატური	850	II-1-ა	ნახშირმჟავა	პროფილაქტიკური, კარდიოლოგიური, გასტროენტეროლოგიური
საბადური	კლიმატური	1300	III-ბ	ნახშირმჟავა	პროფილაქტიკური, პულმონოლოგიური, ნევროლოგიური (ცნს)

კანონმდებლობის თანახმად, მოცემულ საკურორტო ზონებში იკრძალება ისეთი ობიექტების მშენებლობა და გამოყენება, რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებული არ არის კურორტის განვითარებასთან. ამ ტერიტორიებს ჯერ არ აქვთ კურორტების სტატუსი მინიჭებული.

კოკოტაურის, ნამონასტრევისა და საბადურის საკურორტო ადგილებს გააჩნიათ სამკურნალო ტურიზმის განვითარებისათვის საკმაო პოტენციალი, შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარების შემთხვევაში.

კოკოტაური საშუალებას იძლევა განვითარდეს სამკურნალო და აგროტურიზმი²³. აქვე გვხვდება მნიშვნელოვანი ისტორიული ძეგლები - გვიანი შუასაუკუნეების საწნახელი და XIX საუკუნით დათარიღებული ჯამე.

საკურორტო ადგილ ნამონასტრეს გააჩნია ეკოტურიზმის, სამკურნალო ტურიზმის, საცხენოსნო და სამონადირეო ტურიზმის განვითარების პოტენციალი.

სამკურნალო და ეკოტურიზმის განვითარების საკმარისი პოტენციალი გააჩნია საბადურს.

მთლიანობაში ქედის მუნიციპალიტეტს, არსებული რესურსების გათვალისწინებით, გააჩნია შემდეგი სახის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები:

- შემეცნებითი ტურიზმი;
- ეკოტურიზმი;
- სამკურნალო ტურიზმი;
- საცხენოსნო ტურიზმი;
- სამთო ტურიზმი;
- სასოფლო და აგარარული ტურიზმი;
- სამონადირეო და სათევზაო ტურიზმი;
- ღვინის ტურიზმი.

ტურისტული მარშრუტების შიგნით პოტენციური ადგილები ამ მომენტისათვის უფრო დეტალიზებულად იდენტიფიცირებულია შემდეგნაირად:

1. შემეცნებითი ტურიზმი:

ცივასულას ციხე – მახუნცეთის ჩანჩქერი – მახუნცეთის თაღოვანი ხიდი – აჭარისწყლის ჰიდროელექტრო სადგური – აკვედუკი – ქედის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი – დაბა ქედა – 9 აპრილის სახ. პარკი – ზენდიდის ციხე – ჯინიშის 8000 წლოვანი ნამოსახლარი – გამოქვაბული – კორომხეთის საწნახელი – ზვარეს ეკლესია – დანდალოს თაღოვანი ხიდი.

2. ეკოტურიზმი:

ქედა – მერისი – განახლება – ლოდნარი – სასადილოს მთა – კოსლითავი – ნამონასტრევი;

ქედა – გობრონეთი – საბადური; (ქედა – მერისი – განახლება – ნამონასტრევის მისასვლელი გზის კეთილმოწყობა, ტურისტული მარშრუტების საგზაო პირობების

²³ ამ ზონაშია განლაგებული მინერალური წყლების ჩამოსასხმელი საწარმო „კოკოტაური“.

შესწავლა, ტურისტული ბილიკების მარკიება, პასპორტიზაცია, სახიფათო უბნების სქემების შედგენა).

3. სამკურნალო ტურიზმი:

საკურორტო ადგილი კოკოტაური – საკურორტო ადგილი საბადური – საკურორტო ადგილი ნამონასტრევი.

4. საცხენოსნო ტურიზმი:

ლაკლაკეთი – ნამონასტრევი (მარშრუტის დამუშავება, კოსლისთავის საზაფხულო იალაღებზე საცხენოსნო ტურიზმის შუალედური ინფრასტრუქტურის მოწყობა – საჯინბო, საწვრთნელი მინდორი, ღამისთევის კოტეჯები).

5. სამთო ტურიზმი:

აგარა – ჩაქვისთავი;

ზვარე – ზერაბოსელი – ხინო; (მისასვლელი გზების კეთილმოწყობა, მარშრუტების დამუშავება, ლაშქრობის ტრასის მარკირება, ინფრასტრუქტურის მოწყობა, სქემების შედგენა).

6. სასოფლო და აგარარული ტურიზმი:

კორომხეთი – ქედა – აქუცა – ვაიო.

7. სამონადირეო და სათევზაო ტურიზმი:

ლოდნარი – დიდვაკე – ნამონასტრევი – ახოს მთა;

მდ. აკავრეთა – მდ. ხინოსწყალი – მდ. აგარისწყალი – მდ. ოქტომბრის ღელე და მისი შენაკადი.

8. ღვინის ტური

ქედა ერთ-ერთი უძველესი და ცნობილი მუნიციპალიტეტია ღვინის დამზადების თვალსაზრისით. მოცემული ტურის ფარგლებში ტურისტებს ამ ადგილზე დამზადებული ღვინის ისეთი სახეობების დაგემოვნება შეუძლიათ, როგორიცაა „ცოლიკაური“, „ჩხავერი“ და „ოჯალეში“. გარდა ზემოხსენებულისა მოცემული ტურის ფარგლებში ტურისტებს შეეძლებათ დაათვალიერონ წმ. მარიამ-ღვთისმშობლის ეკლესია, მახუნცეთის ჩანჩქერი, თამარის ხიდი, წმ. გიორგის ეკლესია, წმ. ნიკოლოზის ეკლესია და ქედის ეთნოლოგიური მუზეუმი.

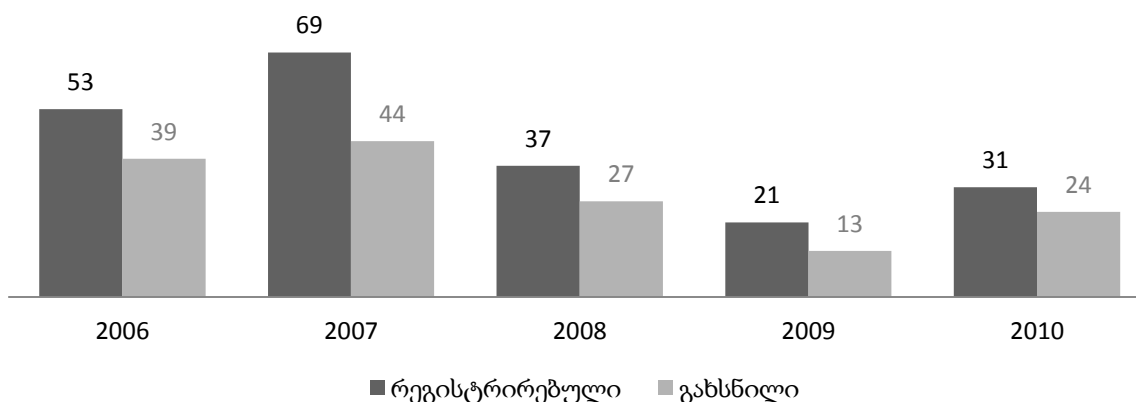
ღვინის ტური ქედის რეგიონში ტურისტებს მისცემთ „აჭარის ღვინის სახლის“ და ოჯახური ღვინის მარანის დათვალიერების საშუალებას.

14. უსაფრთხოება

ქედის მუნიციპალურ სამმართველოს პოლიციის განყოფილება არ გააჩნია. მუნიციპალურ სამმართველოში დასაქმებულია 40 ადამიანი²⁴.

2006-2010 წლებში ქედის მუნიციპალურ სამმართველოში რეგისტრირებული და გახსნილი დანაშაულების სტატისტიკა შემდეგნაირად გამოიყურება:

დიაგრამა № 14.1. რეგისტრირებულ და გახსნილ დანაშაულთა დინამიკა

2010 წელს 2006 წელთან შედარებით დარეგისტრირებულ დანაშაულთა რაოდენობა 39%-ით შემცირდა. ხოლო თუ 2006 წელს გახსნილ დანაშაულთა რაოდენობა 73%-ი იყო 2010 წელს დანაშაულთა გახსნის მაჩვენებელი 77%-მდე გაიზარდა.

აჭარის რეგიონში ქედის მუნიციპალიტეტში გახსნილ დანაშაულებათა პროცენტული მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია.

რეგისტრირებული დანაშაულების მიხედვით უმნიშვნელო მაჩვენებელი ფიქსირდება და მისი ხვედრითი წილი ხუთი მუნიციპალიტეტის რეგიონის ჯამურ რეგისტრირებულ დანაშაულთა რაოდენობაში შეადგენს 0,039-ს. ყოველ 1000 კაცზე რეგისტრირებული დანაშაულებათა კოეფიციენტი 1,55. ანალიზურ პერიოდში მუნიციპალიტეტში არ დაფიქსირებულა მძიმე დანაშაული.

²⁴ 2011 წლის დეკემბრის მონაცემებით

15. საჯარო ფინანსები

უკანასკნელი წლების განმავლობაში ქედის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტი ნელა, მაგრამ სტაბილურად იზრდება ქვეყნის ბიუჯეტის ზრდასთან პროპორციულ დამოკიდებულებაში. მიუხედავად ამისა, კვლავ ბევრი ხარვეზი იშვება შემოსავლების პროგნოზირების, საბიუჯეტო პრიორიტეტების ჩამოყალიბების, საბიუჯეტო ასიგნებათა ალოკაციის და ხარჯების ეფექტიანობისა და გამჭვირვალობის უზრუნველყოფის პროცესში. ამ დაუგეგმავი პრიორიტეტების ფონზე ბიუჯეტი არსებული მცირე თანხების პირობებშიც კი მრავალრიცხოვან ცვლილებებს განიცდის პრაქტიკულად მთელი წლის განმავლობაში.

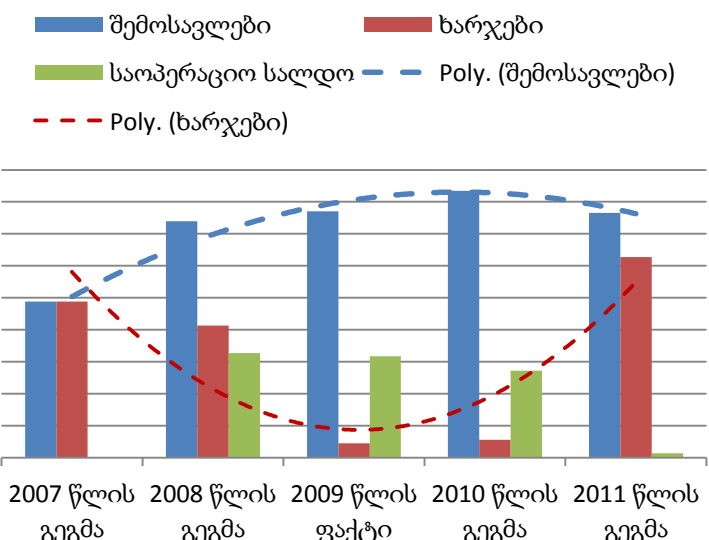
15.1 ბიუჯეტის შემოსულობების აღრიცხვა და ანგარიშგება

გამომდინარე იქედან, რომ მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტი დიდწილად დამოკიდებულია ცენტრალური ბიუჯეტის ტრანსფერზე, და შემოსული თანხების ძირითადი ნაწილი მიზნობრივ ასიგნებას ექვემდებარება, მნიშვნელოვანია რომ ხელისუფლებას ქონდეს მყარი პრიორიტეტები, რასაც ბუნებრივია თავის მრივ ზუსტად ასახავს ბიუჯეტი - ცენტრალური და მისი გავლენით მუნიციპალურიც.

სამწუხაროდ, სახელმწიფო ეკონომიკის და განსაკუთრებით საბიუჯეტო პოლიტიკის ერთერთ სუსტ წერტილად, სწორედ, მაკროეკონომიკური პროგნოზირება რჩება; ბიუჯეტის შედგენის დროს გამოყენებული მაკროეკონომიკური პროგნოზების არასათანადო დონე შემდგომში ბიუჯეტის აუცილებელ ცვლილებებს იწვევს, რაც ბიზნეს გარემოს აუარესებს (საქმიანი წრეებისათვის სახელმწიფო ბიუჯეტი გზამკვლევის ფუნქციას ასრულებს, შესაბამისად, არასწორად დაგეგმილი ბიუჯეტი არასწორ სიგნალებს იძლევა და ბიზნესის განვითარების წინასწარ გაკეთებული პროგნოზები სათუო ხდება) და თავად ბიუჯეტის შესრულებაში ქმნის სერიოზულ პრობლემებს.

ცხადია, „სეკვესტრს“ ბიუჯეტის ზრდა სჯობია, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში საბიუჯეტო პარამეტრების ცვლილება საბიუჯეტო წლის განმავლობაში კარგი მოვლენა არ არის. ასეთ დროს ინგრევა ბიზნესის განვითარების ორიენტირები, რადგან ნებისმიერი კომერციული ორგანიზაციის განვითარების გეგმა ეყრდნობა მაკროეკონომიკურ პროგნოზებს (მშპ-ს რეალური ზრდა და ინფლაცია), რაც, თავის მხრივ, ბიუჯეტის პარამეტრების საფუძველიცაა. ამდენად, ბიუჯეტი არის არა მხოლოდ უმთავრესი ფინანსური დოკუმენტი, არამედ ბიზნესისთვის ტენდენციების მაჩვენებელია და წლის განმავლობაში მისი ნებისმიერი ცვლილება აღნიშნული ორიენტირების ეფექტიანობას ამცირებს. ეს ყოველივე კი, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, მუნიციპალიტეტში ბიზნეს გარემოს მნიშვნელოვან გაუარესებას იწვევს იმ ფონზეც კი როცა ბიზნესი, როგორც სექტორი პრაქტიკულად განუვითარებელია.

დიაგრამა 15.1 2007-2011 წლების ბიუჯეტების შემოსავლებისა და ხარჯვის ტენდენცია

		2007 წლის გეგმა	2008 წლის გეგმა	2009 წლის ფაქტი	2010 წლის გეგმა	2011 წლის გეგმა
შემოსავლები		2 443 520	3,698,700	3,851,068	4,170,833	3,827,220
ხარჯები		2 443 520	2,064,980	2,263,370	2,808,960	3,138,570
საოპერაციო სალდო		0	1,633,720	1,587,698	1,361,873	688,650
არაფინანსური აქტივების ცვლილება			1,677,220	639,688	1,703,349	890,700
მთლიანი სალდო			-43 500	948,010	-341,476	-202,050
ფინანსური აქტივების ცვლილება			-190 900	338,415	-341,476	-204,050
ვალდებულებების ცვლილება			-147 400	-609,595	0	-2,000

ცხრილი 15.1 2007-2011 წლების ბიუჯეტების შემოსულობები

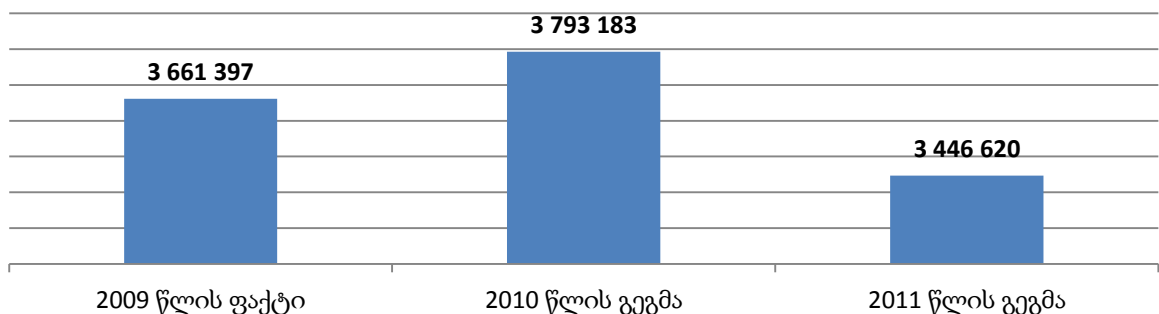
	2009 წლის ფაქტი	2010 წლის გეგმა	2011 წლის გეგმა
შემოსავლები	3851068	4170833	3827220
გადასახადები	5272	2253	218
გრანტები	3661397	3793183	3446620
სხვა შემოსავლები	136951	15235	1626

ბიუჯეტი პრაქტიკულად მთლიანადაა დამოკიდებული გრანტებზე და გადასახდელებიდან მიღებული შემოსავლები მხოლოდ სიმბოლური ხასიათისაა.

ამ ფონზე მნიშვნელოვანია მკაფიოდ და კარგად გაანალიზებულიყო ეკონომიკური განვითარების მიღწეული დონე და მხოლოდ ამის შემდეგ ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტის შედგენა, როგორიცაა ბიუჯეტი. ამასთან, გასათვალისწინებელია ორი გარემოება: პირველი ის, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობების ბიუჯეტები ძირითადად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გადარიცხულ ტრანსფერებზეა დამოკიდებული, და მეორე, ეკონომიკურ პროცესებზე რეაგირების ერთადერთი რეალური და, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ლეგიტიმური ბერკეტი სწორედ ბიუჯეტია. ბიუჯეტის, როგორც მაკროეკონომიკური ინსტრუმენტის ფორმირება არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე თავად ბიუჯეტის შესრულება.

შემოსავლებში სპეციალური ტრანსფერებისა და გრანტების წილზე, სტრუქტურაზე წარმოდგენის შესაქმნელად ბოლო სამი წლის ბიუჯეტის გეგმას თუ მივადევნებთ თვალს ცხადი გახდება, რომ პრაქტიკულად შეწყდა ინფრასტრუქტურული მიმართულებით ტრანსფერები.

დიაგრამა 15.2 ბიუჯეტის საგრანტო შემოსავლები

ბიუჯეტის თითქმის 80%-ს ცენტრალური ბიუჯეტის გათანაბრებითი ტრანსფერი შეადგენს; ასევე მნიშვნელოვანი მოცულობისაა აჭარის არ ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სპეციალური ტრანსფერები.

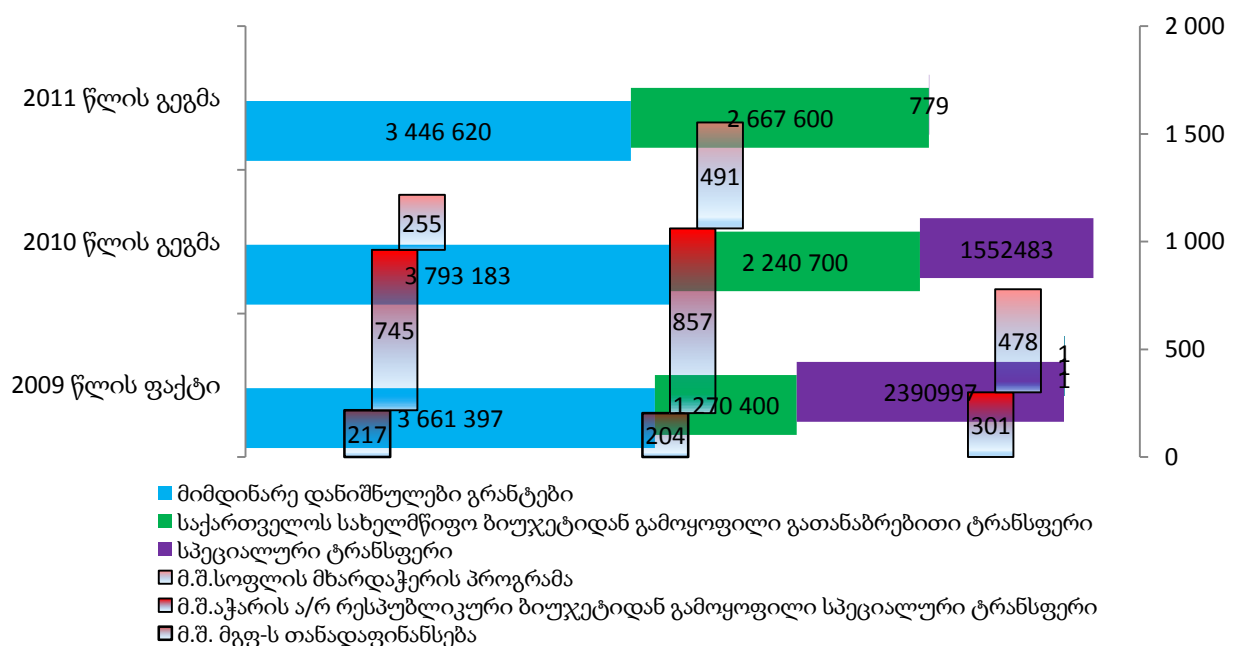
როგორც ვხედავთ, გრანტის მოცულობა, რომელსაც მუნიციპალიტეტი ელის ცენტრალური ბიუჯეტიდან არასტაბილური დინამიკის მქონეა, რაც თვის მხრივ ართულებს ბიუჯეტის დაგეგმარების პროცესს და ეს კიდევ ერთი მიზეზია ბიუჯეტში ხშირი ცვლილებების განსახორციელებლად.

ცხრილი 15.2 ბიუჯეტის საგრანტო შემოსავლები

	2009 წლის ფაქტი	2010 წლის გეგმა	2011 წლის გეგმა
გრანტები	3,661,397	3,793,183	3,446,620
სახელმწიფო მმართველობის სხვადასხვა დონის ორგანიზაციებიდან მიღებული გრანტები	3,661,397	3,793,183	3,446,620
მიმდინარე დანიშნულები გრანტები	3,661,397	3,793,183	3,446,620
საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი გათანაბრებითი ტრანსფერი	1,270,400	2,240,700	2,667,600
სპეციალური ტრანსფერი	2,390,997	1,552,483	779,020
მ.შ. საქართველოს მთავრობის სარეზერვო ფონდიდან გამოყოფილი სახსრები	8,000		
მ.შ. ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის და სხვა მიმდინარე ღონისძიებების დასაფინანსებლად	574,000		
მ.შ. მფ-ს თანადაფინანსება	217,226	204,400	
მ.შ.აჭარის ა/რ რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სპეციალური ტრანსფერი	745,000	856,600	300,600
მ.შ.სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა	254,930	491,483	478,420
მ.შ. სხვა სპეციალური ტრანსფერი	591,841		

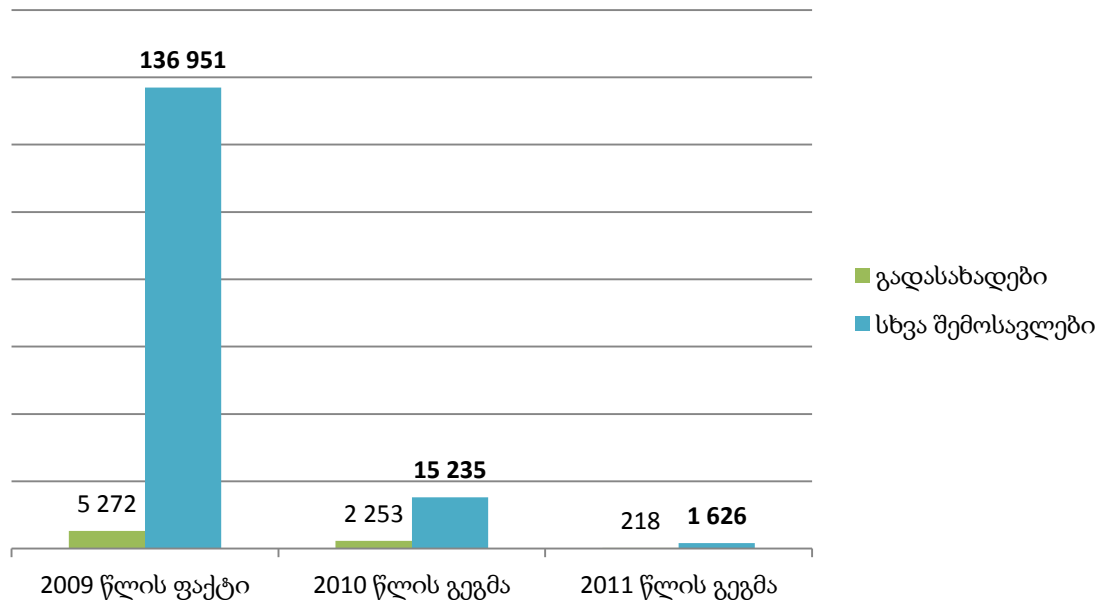
რაც შეეხება მოსაკრებელს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის, 70-დან 90 ათას ლარამდე იცვლება ბოლო წლების განმავლობაში.

დიაგრამა 15.3 ბიუჯეტის საგრანტო შემოსავლების გრაფიკული ასახვა

შემოსავლები ჯარიმებიდან და საურავებიდან ბოლო სამი წლის განმავლობაში თითქმის სამჯერ გაიზარდა 7500 ლარიდან 19 500 ლარამდე.

დიაგრამა 15.4 ბიუჯეტის გადასახდელების თანაფარდობა სხვა შემოსავლების კატეგორიით მიღებულ შემოსავლებთან

15.2 ბიუჯეტის გადასახდელები

ხარჯების საშუალოდ 35%-ს სახელფასო ფონდი წარმოადგენს. 4-5% - სოციალურ დახმარებას შეადგენს. 2010-2011 წლების ბიუჯეტებში არაფერია გათვალისწინებული სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის.

გამოყოფილია თანხები საავტომობილო ტრანსპორტის განვითარებაზე. უნდა აღინიშნოს რომ ამ მიმართულებით ბიუჯეტის საშუალოდ 120%-იანი ზრდაა დაფიქსირებული ბოლო 5 წლის განმავლობაში. მხოლოდ გასულ წელს 425 ათასი ლარი იყო ბიუჯეტში სატრანსპორტო ასიგნებად გათვალისწინებული. 2011 წლის ბიუჯეტში კი - 171 600.

იზრდება ინფრასტრუქტურისა და ეკონომიკური განვითარების სამსახურის დაფინანსებაც, თუმცა მთლიანობაში თანხების მოცულობა არცთუ დიდია და ბოლო წლების მაქსიმუმს 2011 წლის ბიუჯეტში 86 840 ლარი შეადგენს.

რაც შეეხება გარემოს დაცვით ღონისძიებებს, თანხები ძირითადად ნარჩენების შეგროვება-გადამუშავების მიმართულებით გამოიყოფა და სტაბილურად მზარდი ხასიათი აქვს. 2011 წლის ბიუჯეტში 51 000 ლარს აღწევს ამ მიმართულებით თანხების მოცულობა. სამწუხაროდ სხვა ტიპის გარემოსდაცვით ღონისძიებებზე ასიგნებები ბიუჯეტში არაა გათვალისწინებული. გამონაკლისი 2010 წლის ბიუჯეტი იყო როდესაც 4 000 ლარი გამოიყო სხვა არაკლასიფიცირებული ღონისძიებების მუხლით.

საბინაო კომუნალური მეურნეობის განვითარებაზე ბოლო სამი წლის განმავლობაში

2 358 968²⁵ ლარი დაიხარჯა. ამ თანხის 25%, 562 600 ლარი წყალმომარაგებაზე, 160 000 კი - გარე განათებაზე დაიხარჯა. საკუთრივ კომუნალური მეურნეობის განვითარებაზე კი მხოლოდ 283 000 ლარი. აქვე უნდა აღინიშნოს რომ საბინაო ფონდი ქედის მუნიციპალიტეტში საკმაოდ არასახარბიელო მდგომარეობაშია.

ნახევარ მილიონზე მეტია გათვალისწინებული 2011 წლის ბიუჯეტში დასვენების, კულტურისა და რელიგიის მუხლით. თუმცა ეს ბოლო 4 წლის განმავლობაში ყველაზე მცირე თანხაა ამ მიმართულებით.

სამედიცინო სფეროში ხარჯები 70 000 ლარს არ აღემატება არცერთი საანგარიშო წლის განმავლობაში.

ბოლო სამი წლის განმავლობაში 2 მილიონზე მეტი დაიხარჯა განათლების სფეროში, ძირითადად საბავშვო ბაღებსა და სხვა არაკლასიფიცირებულ ღონისძიებათა ორგანიზებაზე.

4 მილიონიანი ბიუჯეტიდან 150 000 ლარს აჭარბებს სოციალური დაცვითი ღონისძიებების დაფინანსება.

მხარჯავი დაწესებულება

ძირითადად თანხების ხარჯვა ინფრასტრუქტურულ და კეთილმოწყობით პროექტებზე მიმდინარეობს. და ხარჯები ამ მიმართულებით მზარდია. სამაგიეროდ მიზერულია ხარჯები კულტურაზე, რაც იმ ფონზე როცა ტურიზმის განვითარება ერთერთ წამყვან პრიორიტეტულ მიმართულებად იქნა არჩეული, არაადეკვატურია.

ცხრილი 15.3 2009-2011 წლების ბიუჯეტების ხარჯვითი ნაწილი მხარჯავი დაწესებულებების მიხედვით (ლარებში)

მხარჯავი დაწესებულება	2009 წლის ფაქტი	2010 წლის გეგმა	2011 წლის გეგმა
მუნიციპალიტეტის საკრებულო	0	41 500	4 200
მუნიციპალიტეტის გამგეობა	37 000	31 600	15 610
ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და კეთილმოწყობითი ღონისძიებები	107 828	771 896	305 290
ჯანმრთელობის დაცვა	0	22,000	0
განათლების დაწესებულებები და ღონისძიებები	2 980	126 870	38 000
კულტურის დაწესებულებები და ღონისძიებები	0	88 700	4 100
სპორტის დაწესებულებები და ღონისძიებები	262 275	175 600	26 080
სხვადასხვა უწყებები და ღონისძიებები	254 930	497 883	497 420
ჯამი	665 013	1 756 049	890 700

²⁵ მონაცემი აღებულია 2009 წლის ფაქტისა და 2010, 2011 წლების გეგმის მიხედვით

ჩვენი აზრით, უფრო მკაფიო უნდა ყოფილიყო მიზნობრივი და სპეციალური ტრანსფერების დეფინიცია და მნიშვნელობა. მიზნობრივი ტრანსფერი არის ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტის მიერ დელეგირებული უფლებამოსილების განსახორციელებლად მიღებული ფულადი სახსრები, რომლებიც დახმარებას არ განეკუთვნება (როგორც ეს კოდექსშია განმარტებული). კოდექსის მიხედვით, არ არის მოცემული სპეციალური ტრანსფერი რა მიზნით და ვის გამოეყოფა. ის განმარტებულია, როგორც, გამოთანაბრებითი და მიზნობრივი ტრანსფერების გარდა, ერთი ბიუჯეტიდან სხვა ბიუჯეტისათვის ფინანსური დახმარების სახით გამოყოფილი სახსრები.

16. სოციოლოგიური კვლევები

2010 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში, პროექტის ფარგლებში, ჩატარდა მოსახლეობის სოციოლოგიური გამოკითხვა. კვლევის მიზანი იყო, როგორც არსებული სიტუაციის შესწავლა, ასევე მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის მიერ პრობლემებისადმი მიდგომის ფსიქო-სოციალური ასპექტების სიღრმის გამოვლენა და მომავალი მუშაობისათვის მიმართულებების განსაზღვრა. გამოკითხვა ჩატარდა ანკეტირების წესით.

16.1.1 მეთოდოლოგია

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, გამოყენებული იყო როგორც თვისობრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევის მეთოდები, საბოლოო ანგარიში კი რაოდენობრივი კვლევის შედეგების სტატისტიკური ანალიზისა და თვისობრივი კვლევის შედეგებთან მათი შეჯერების საფუძველზე მომზადდა.

ანკეტირების პირველი ნაწილი განხორციელდა რაოდენობრივი (დესკრიპტული) კვლევის მეთოდით. ეს მეთოდი ატარებს საკვლევი ინდიკატორების სტატისტიკური გაზომვის და ანალიზის განხორციელების შესაძლებლობას (ცვლადები, პარამეტრები, კავშირები, კორელაციები).

გამოკითხვა მიმდინარეობდა სპეციალური, სტრუქტურირებული კითხვარების მეშვეობით, რომლის შესავსებად საჭირო იყო დაახლოებით 15-20 წუთი. კითხვარები ძირითადად შედგებოდა დახურული ტიპის კითხვებისგან, თუმცა ასევე მოიცავდა ღია კითხვებსაც.

კვლევის დაწყებამდე ჩატარდა ე.წ. პრე-ტესტი ანუ საპილოტე კვლევა, კითხვართან დაკავშირებული შენიშვნების საფუძველზე მოხდა ანკეტის საბოლოო ვერსიის შემუშავება.

გამოკითხვისას რესპონდენტების შერჩევა მოხდა ორდონიანი მიზნობრივი სეგმენტის შერჩევითა და მესამე დონის შემთხვევითი ამორჩევის საფუძველზე. ასეთი მიდგომა გულისხმობს საწყის ეტაპზე პოტენციური რესპონდენტების მსხვილი კატეგორიით გამოყოფას. ჩვენს შემთხვევაში პირველ ეტაპზე ტერიტორიული ნიშნით გამოიყო სამიზნე ჯგუფი. მეორე ეტაპზე საორიენტაციო კატეგორიები შეირჩა საქმიანობის, შემოსავლების, განათლების სავარაუდო მონაცემების საფუძველზე, რათა შედეგად მიგვეღო რეზულტატი რომლითაც მაქსიმალურად სრულფასოვნად აღიწერებოდა რეალურად არსებული სოციალური სურათი. ბოლო ეტაპზე სრულიად შემთხვევითი პრინციპით ამორჩეულ რესპონდენტებს მიეწოდათ კითხვარები.

16.1.2 მიზნები და ამოცანები

კვლევის უშუალო მიზანი იყო არსებული სოციალურ-ეკონომიკური შინაარსის პრობლემების მიმართ დამოკიდებულებისა და გამოსავლის მათეულ ხედვათა გამოკვეთა და ანალიზი სხვადასხვა დემოგრაფიულ ცვლადებთან კორელაციაში.

კვლევის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი კი ფოკუსირებული პრობლემების ირგვლივ მოსახლეობაში დაგროვილი ცოდნის შესწავლა, მისი პრაქტიკული განხორციელების ფორმებისა და მასშტაბის ანალიზი იყო.

კვლევა მიზნად ისახავდა რიგი კონკრეტული ამოცანების გადაწყვეტას:

- მუნიციპალიტეტის საქმიანობის გრძელვადიანი კოორდინაციისათვის სტრატეგიული დოკუმენტის შექმნისადმი საზოგადოებრივი პოზიციის შემოწმება;
- მოსახლეობისათვის ყველაზე აქტუალური პრობლემების გამოვლენა და ერთგვარი აქტუალობის მწკრივის შედგენა;
- პრობლემების სიმწვავისა და სიღრმის შეფასება;
- რესპონდენტთათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემების დაძლევის გზების რესპონდენტისეული ხედვის გაზიარება;
- პრობლემათა აღქმის ადეკვატურობის შეფასება.

სოციალურ-ეკონომიკური კვლევები მნიშვნელოვანია იმ დამოკიდებულებების შეწავლისათვის, რომელიც არსებობს საზოგადოების ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებს შორის.

პროექტის ფარგლებში მოხდა რამდენიმე საკითხის შესწავლა:

- ზოგადი სოციალური ფონი;
- მწვავე სოციალური პრობლემები;
- ჯანდაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა;
- მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურული გარემო.

16.1.3 კვლევის გეოგრაფიული არეალი და სამიზნე ჯგუფი

კვლევის არეალი სრულად მოიცავდა პროექტის გახორციელების გეოგრაფიულ არეალს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გამოკითხული იქნა მოსახლეობის დაახლოებით 3% ანკეტების ამოღების კოეფიციენტი 0.91-ია.

კვლევაში შესწავლილია მხოლოდ კონკრეტული მუნიციპალიტეტების მოსახლეობა. კვლევის გეოგრაფიული არეალი განიფინა მუნიციპალიტეტის ყველა თემის საშუალო და დიდ სოფლებზე, სადაც თავმოყრილია მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი, რაც შესაძლებლობას გვაძლევს, აღნიშნული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, გარკვეული წარმოდგენა შევიქმნათ სოციალურ-ეკონომიკური აქტივობის ყველა სფეროში არსებული ძირითადი ტენდენციების შესახებ ზოგადად მუნიციპალურ კონტექსტში.

კვლევის პროცესის საბოლოო მიზანი მდგომარეობს სოციალური მდგომარეობისათვის დამახასიათებელი პრობლემების მოგვარებისა და საჭირო გადაწყვეტილებების მისაღებად ახალი ცოდნის დაგროვებაში.

16.2 მოსახლეობის გამოკითხვა

მონაცემთა შედეგები, რომლებიც გაანალიზებულია სოციო-დემოგრაფიული მახასიათებლების მიხედვით, როგორცაა: ასაკი, სქესი, განათლება, დასახლების ადგილი, იძლევა მიღებული შედეგების სხვადასხვა ჭრილში დანახვისა და შეფასების საშუალებას.

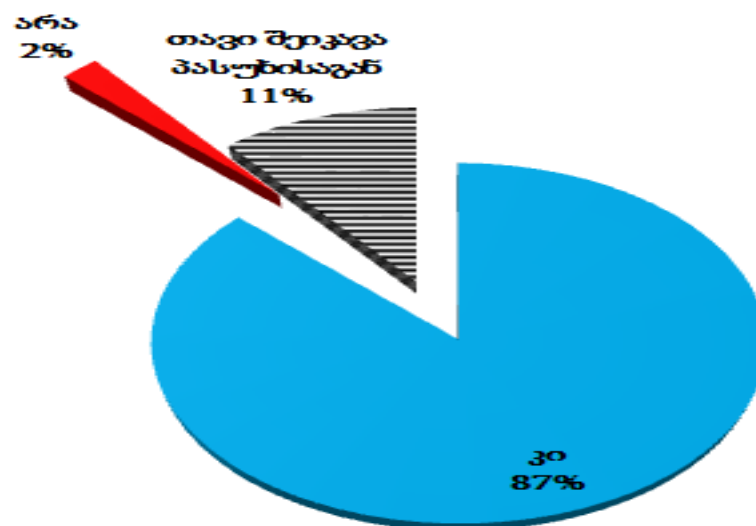
ქედაში ჯამში გამოკითხა ექვსასი ადამიანი. ანკეტების ამოღების მაჩვენებელი 91%-ს აჭარბებდა. ანკეტების ამოღების კოეფიციენტი კვლევაში ჩაშვებული კითხვარებიდან უკან, შევსებული მონაცემების სახით მიღებულ ანკეტებს ასახავს. ამ პარამეტრის მიხედვით კვლევა ეფექტიანი იყო.

16.2.1 აქტუალური პრობლემები

გრძელვადიანი სტრატეგიული ხედვისა და მუნიციპალური განვითარების გეგმების უქონლობა ან მათი შემუშავებისა და განხორციელების საჭიროება. თვითმმართველ ერთეულებში არ არსებობს ერთიანი ხედვა თვითმმართველი ერთეულის მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, არც მუნიციპალური განვითარების გეგმებია შემუშავებული.

საზოგადოებრივი აზრის კვლევამ აჩვენა, რომ მსგავსი გეგმების არსებობის საჭიროებას მოსახლეობა კარგად აცნობიერებს. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული დოკუმენტის შექმნას რესპონდენტთა ძალიან დიდი ნაწილი

დიაგრამა 16.1 თვლით თუ არა რომ მუნიციპალიტეტის განვითარება უნდა ემყარებოდეს წინასწარ შემუშავებულ სტრატეგიულ დოკუმენტს?

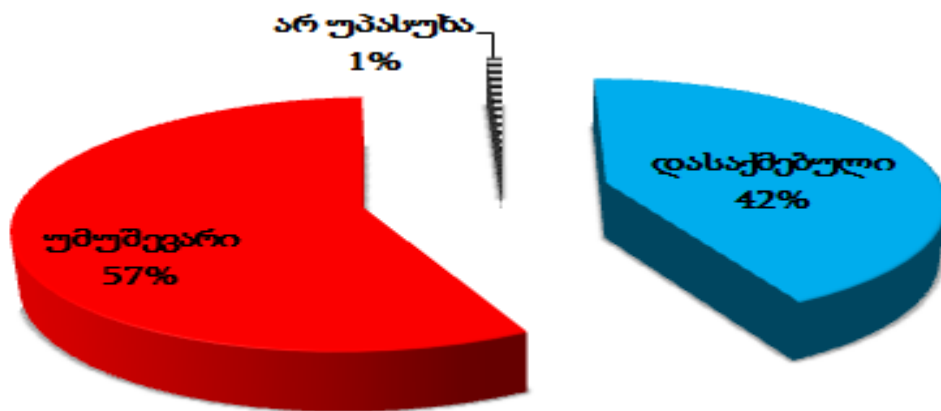

ემხრობა (ქედა-87%), თუმცა არსებობს შედარებით მცირე ნაწილი, რომელიც არ იზიარებს ამ პათოსს ან გადაწყვეტილების მისაღებად საკმარისად არგუმენტირებული პოზიცია ჯერ არა აქვს (დიაგრამა № 16.1).

დასაქმების პრობლემა. შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმება და უმუშევრობის შემცირება საქართველოში ეკონომიკური ზრდის და სიღარიბის დაძლევის საკვანძო პრობლემაა. დასაქმების დაბალი დონე განაპირობებს საოჯახო მეურნეობების შემოსავლების დაბალ დონეს და მრავალ სხვა ნეგატიურ სოციალურ და ეკონომიკურ შედეგებს

უკავშირდება. უმუშევრობის პრობლემა გაცილებით უფრო მტკივნეულია საქართველოს მოსახლეობისთვის, ვიდრე ამას ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი გვიჩვენებს. უკანასკნელ წლებში საქართველოში ჩატარებული არაერთი გამოკითხვის მიხედვით უმუშევრობამ პირველი ადგილი დაიკავა იმ პრობლემებს შორის, რომლებიც რეგიონის მოსახლეობას ყველაზე მეტად აღელვებს. გამონაკლისი, ამ თვალსაზრისით, არც ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტის“ მიერ ჩატარებული კვლევა აღმოჩნდა. დასაქმების პრობლემა რესპონდენტთა პასუხების რაოდენობრივი ანალიზის მეთოდით შედგენილ აქტუალობის მწკრივშიც პირველ ადგილზეა. ქვედაში გამოკითხული რესპონდენტების 70% უმუშევრობას მუნიციპალიტეტში არსებულ ყველაზე მწვავე პრობლემად მიიჩნევენ. რესპონდენტთა საკმაოდ დიდი ნაწილი უმუშევარია -57% (დიაგრამა № 16.2).

დიაგრამა 16.2 გამოკითხულთა დასაქმების დონე

როგორც დასაქმების სტრუქტურის ასაკობრივი და სქესობრივი ჭრილების ანალიზისას გამოიკვეთა, ასაკობრივ ჯგუფებს შორის დასაქმებულებსა და უმუშევრებს შორის ვარიაცია 2-დან 21%-მდეც კი მერყეობს. მუნიციპალიტეტებს შორის კი ვარიაციის ეს მაჩვენებელი 25-დან 34 პროცენტამდეც მაღლდება. ქალების ეკონომიკური აქტივობა ძალიან ჩამორჩება მამაკაცთა ხვედრით წილს დასაქმებულთა სტრუქტურაში. დასაქმებულთა შორის მხოლოდ 27 პროცენტია მდედრობითი სქესის.

დასაქმების სტრუქტურის საინტერესო სურათი იკვეთება განათლების მიხედვით გაკეთებულ ჭრილშიც. როგორც გრაფიკიდან და თანდართული ცხრილებიდან ჩანს, უმაღლეს განათლებულთა ყველაზე დიდი კონცენტრაცია განათლების, კულტურისა და ჯანდაცვის სფეროშია. სოფლის მეურნეობაში ძირითადად საშუალო განათლების მქონე ადამიანები აქტიურობენ. მაგრამ ამ სფეროში ასევე ძალიან მაღალია განათლების სხვა მაჩვენებლიანი რესპონდენტების კონცენტრაციაც.

მუნიციპალიტეტების სოფლებში დასაქმების ორი ძირითადი ფორმის სიჭარბე შეინიშნება: უსასყიდლო დასაქმება (39%) და სასოფლო თვითდასაქმება (32%). დასაქმების არსებული არაეფექტური სტრუქტურა მნიშვნელოვნად ართულებს სიღარიბის დაძლევის რისკს. მუნიციპალიტეტებში ეკონომიკის უმსხვილეს დამსაქმებელ დარგად გვევლინება დაბალი

შემოსავლების მომცემი სოფლის მეურნეობისა და გლობალური საფინანსო ბაზრების რყევაზე დამოკიდებული მშენებლობის სექტორები. ეს უკანასკნელი ჩვეულებრივ მუნიციპალიტეტს გარე დამსაქმებელია.

თუ დავაკვირდებით ბოლო პერიოდის ეკონომიკურ რყევებს ქვეყნის შიგნით, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა და თვითდასაქმებულთა რაოდენობის შესამჩნევი ცვლილება მოხდა ტურისტულ და სამშენებლო სექტორში სამუშაო ძალის გადადინებით, მაგრამ წარმოების სხვა დარგებში სამუშაო ადგილების დაკარგვის წინმსწრები ტემპის გამო, სოფლის მეურნეობის სექტორის წილი ბოლო პერიოდის განმავლობაში უმნიშვნელოდ გაიზარდა კიდევ.

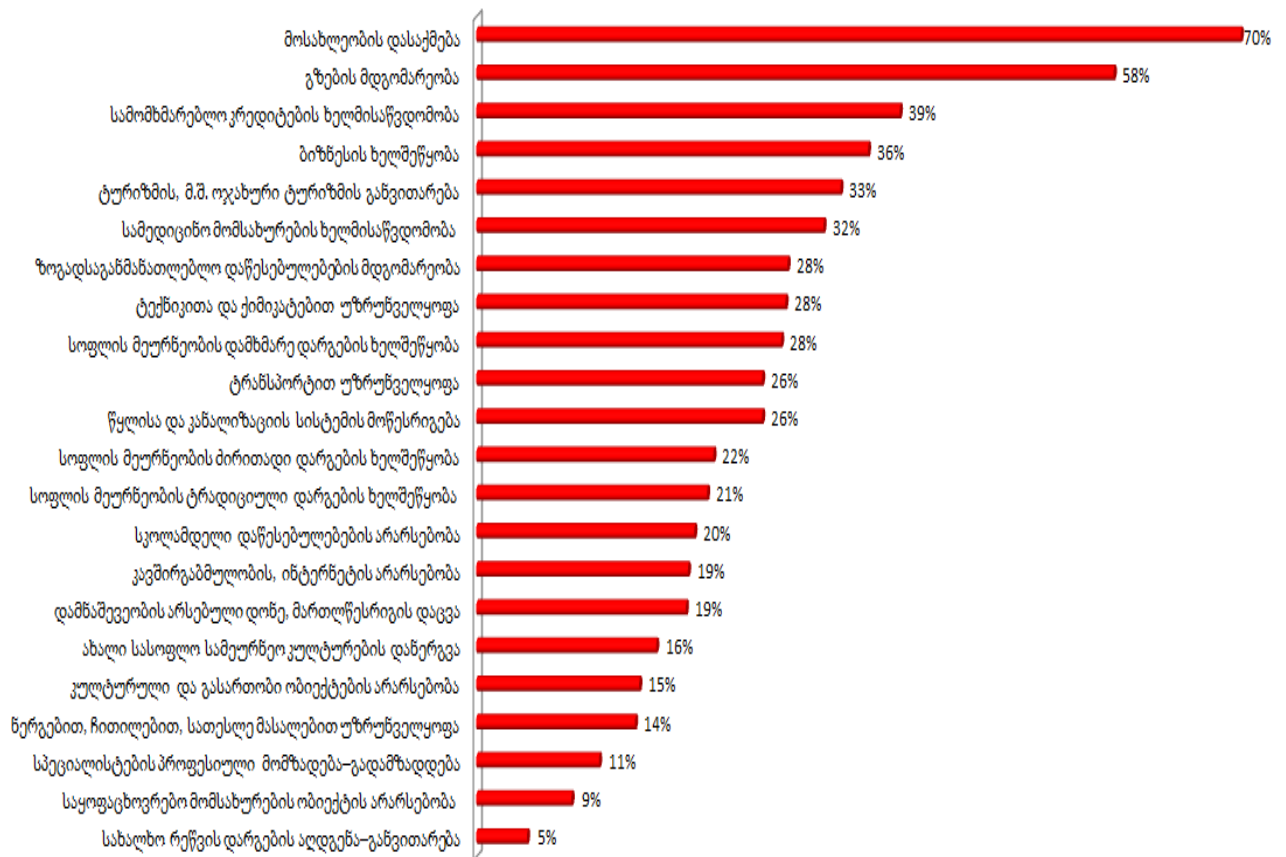
მოსახლეობის დასაქმების სფეროში არსებული პრობლემები, არამარტო ხსენებულ მუნიციპალიტეტებში, არამედ თითქმის ყველა გარდამავალ ეკონომიკურ გარემოში, ერთგვარ ნოსტალგიას წარმოშობს გეგმიური, გარანტირებული დასაქმების ადრე არსებული სისტემის მიმართ, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს რეფორმებს ცივილიზებული შრომის ბაზრის ჩამოყალიბების პროცესში. კვლევის თვისობრივი ანალიზისას სწორედ ამგვარი დამოკიდებულების შემჩნევა გახდა შესაძლებელი. რესპონდენტთა ნაწილი შეეხო ერთგვარი პარალელიზმის გამოყენებით „ძველ დროს“, როცა ეს პრობლემა მათი რეალობის ნაწილი არასოდეს არ ყოფილა. გასაგები მიზეზების გამო ამ კატეგორიის ასაკობრივი სტრუქტურა საშუალოზე მაღალია - 40 წლის ზევით.

მუნიციპალიტეტის სპეციალისტების დაბალი კვალიფიკაცია და გულგრილობა.

პარადოქსული ფაქტია, რომ მუნიციპალიტეტის შრომის ბაზარზე არსებობს მოთხოვნა კვალიფიცირებულ პერსონალზე და უმაღლესი სასწავლებლების (როგორც კერძო, ასევე სახელმწიფო) საკმაოდ გაჯერებული ბაზრის ფონზეც კი ვერ ხერხდება მოთხოვნის დაკმაყოფილება. მუნიციპალიტეტში არსებული სასწავლო დაწესებულებები კი ვერ ახერხებენ კონკურენტული კადრების მომზადებას თუნდაც შრომის მხოლოდ შიდა ბაზრისთვის. თუმცა რეალურად პრობლემა რეგიონში სწორედ შრომის ბაზარზე კონკურენტული გარემოს არარსებობა. შედეგად კვალიფიციური შრომით მუნიციპალიტეტის სოციალური და ეკონომიკური აქტივობის სფეროების უზრუნველყოფა ვერ ხდება.

რესპონდენტთა თვისობრივმა კვლევამ ცხადყო, რომ მოსახლეობისათვის ინსტიტუციონალურ სისტემასთან არასრულფასოვანი ურთიერთობის და შედეგად არადამაკმაყოფილებელი პასუხის მიღების ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი, სწორედ, საჯარო მოსამსახურეების არაკვალიფიციურობა და გულგრილი დამოკიდებულებაა. აღსანიშნავია, რომ ეს პრობლემა კითხვარით შეთავაზებული არ ყოფილა. რესპონდენტებმა საკითხი თავად გააქტიურეს. რესპონდენტთა დაახლოებით 78 პროცენტი მიიჩნევს, რომ საჯარო სამსახურებში მათ არ ემსახურებიან ჯეროვნად და არსებული სოციალური პრობლემების გადასაწყვეტად ამ მიმართულებით მუშაობას აუცილებლად თვლის. საჯარო მოხელეებისაგან რესპონდენტები მეტი ინტენსივობით ურთიერთობას, გულისხმიერ დამოკიდებულებასა და საკითხების მოკლე დროში გადაწყვეტას მოითხოვენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ შეთავაზებულ გაზნეულ სოციალურ პრობლემათა ნუსხაში კადრების პროფესიულ მომზადება-გადამზადებას რესპონდენტთა არცთუ დიდი ნაწილისაგან მოჰყვა აქტუალობის შკალით მაღლი შეფასება (11%) (დიაგრამა № 16.3).

დიაგრამა 16.3 ქედაში ჩატარებული კვლევის მიხედვით გამოვლენილი პრობლემების აქტუალობის მწკრივი.

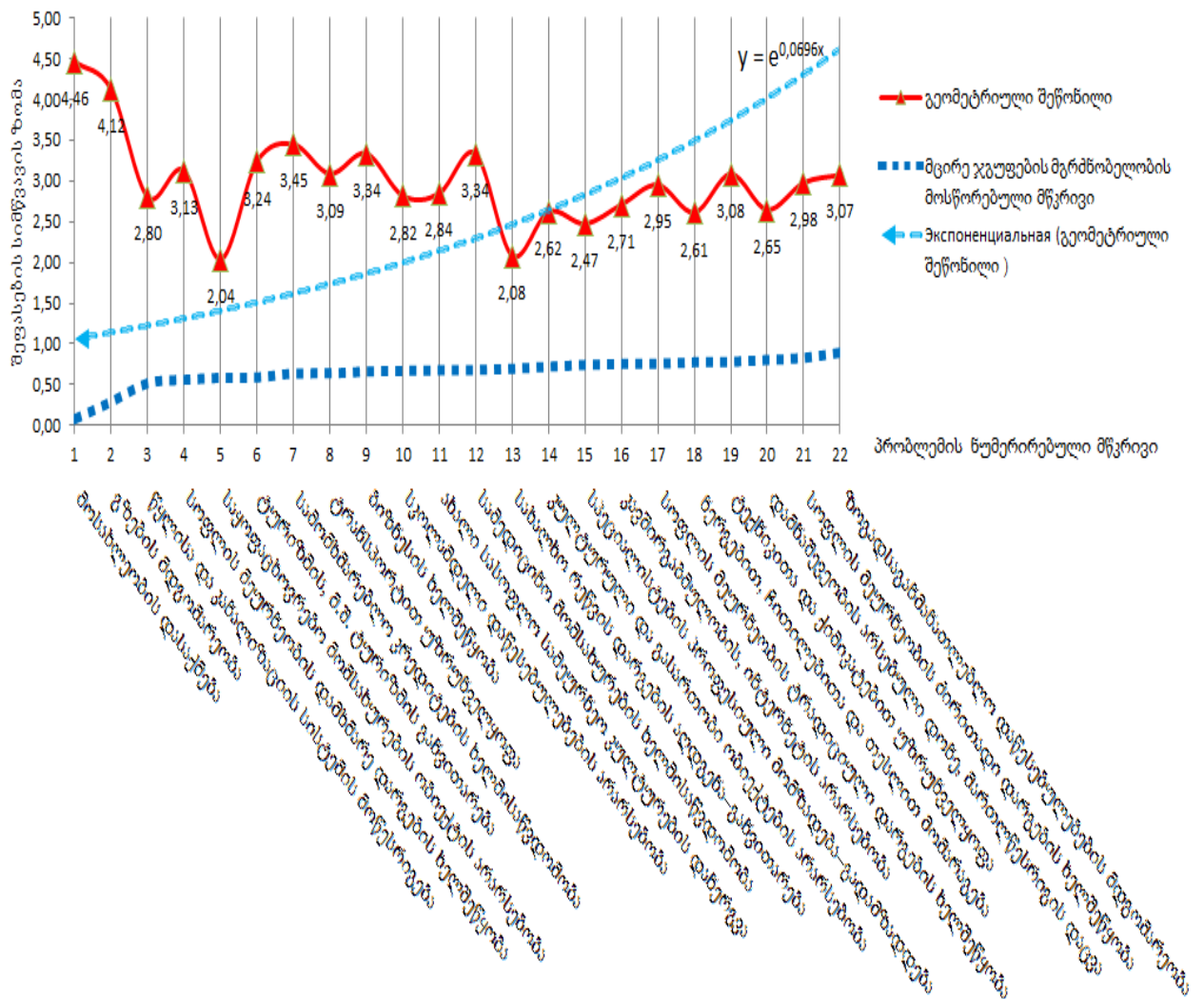

მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურის ნაკლოვანებები. მუნიციპალიტეტებში ინფრასტრუქტურის განვითარების ხარისხი არაა დამაკმაყოფილებელია და ეს ძალიან მაღალი სტატისტიკური მაჩვენებლებით აისახა კვლევაში.

ქედაში შიდა საგზაო ინფრასტრუქტურა მოუწესრიგებელია. მოსახლეობა მწირი ფინანსური რესურსებით ვერ ახერხებს მათ გამგებლობაში მყოფი გზების მოვლა-პატრონობას. ამასთან, განსხვავებულია საზოგადოებრივ ტრანსპორტზე სოფლების ხელმისაწვდომობა. ტრანსპორტის მოძრაობა დასახლებულ პუნქტებში ხშირად არარეგულარულია, სატრანსპორტო საშუალებები მოძველებულია და მათი დიდი ნაწილი ტექნიკურად გაუმართავია. ნორმალური ხარისხის გზისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მისაწვდომობის სირთულე სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული მოსახლეობისათვის შემოსავლების მიღების პერსპექტივების გაუმჯობესების მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია.

ქედაში გამოკითხული რესპონდენტების 58 პროცენტისათვის გზები, 26 პროცენტისათვის კი - ტრანსპორტთან დაკავშირებული სირთულეების დაძლევაა უმნიშვნელოვანესი.

დიაგრამა 16.4 გამოკითხულთა მიერ პრობლემის რისკის აღქმის მწკრივი

ქედაში, განსაკუთრებით სოფლად, დაზიანებული ელექტრო ბოძებისა და სადენების გამო საკაბელო ტელეფონები ნაკლებად ხელმისაწვდომია, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს მოსახლეობის ინტერნეტით უზრუნველყოფას. რესპონდენტთა 20 პროცენტი უმთავრესად კავშირგაბმულობის აღდგენასა და დასახლებული პუნქტების ინტერნეტით უზრუნველყოფას მიიჩნევს. შედეგად კი - საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, ინფრასტრუქტურის ხარისხის ზრდას მოელის.

სოფლებში ძალიან მწვავედ დგას წყალმომარაგების სისტემის საკითხიც. მოსახლეობას აქვს როგორც სასმელი წყლის, ასევე სარწყავი წყლის პრობლემა. მუნიციპალიტეტებში წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის მომსახურებაზე უარყოფით ზეგავლენას ამ სფეროში არათანმიმდევრული დარგობრივი პოლიტიკის განხორციელება ახდენს. რესპონდენტთაგან ქედის მოსახლეობის 26 პროცენტი სასმელი და სარწყავი წყლის პრობლემის წინაშე დგას. როგორც, კორელაციურმა ანალიზმა აჩვენა, პრობლემათა სიმწვავის მწკრივში მაღალი რისკის მიხედვით ის ერთერთი ყველაზე მტკივნეული საკითხია.

რესპონდენტების მიერ ძალიან მაღალი სიხშირით იქნა დასახლებული

მუნიციპალიტეტებში, დასახლებულ პუნქტებში მოწყობილი არალეგალური ნაგავსაყრელების პრობლემა, რომელთა არსებობაც, თავის მხრივ, საყოფაცხოვრებო თუ საწარმოო ნარჩენებისათვის ლეგალური ნაგავსაყრელების მოუწყობლობითაა ნაკარნახევი. სოფლების უმრავლესობაში არ არსებობს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები. რესპონდენტების ეკონომიკურად აქტიური ნაწილის 1/5-სათვის ეს მნიშვნელოვანი შეფერხებაა სრულფასოვანი სოციალური და ეკონომიკური აქტივობისათვის. სამაგიეროდ ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების წინაშე მდგარი სირთულეების მიმართ ქედის მოსახლეობის 28 პროცენტი გულგრილად არ უდგება და სკოლის პრობლემების გადაჭრას პრიორიტეტულად მიიჩნევს.

განათლების სისტემით უკმაყოფილო რესპონდენტებისათვის, სკოლის ინფრასტრუქტურულ პრობლემებთან ერთად, იქ არსებული სოციალური და აკადემიური მდგომარეობაც არასახარბიელოა. რისი მიზეზიც, როგორც თავად დაასახელეს, სკოლებში არსებული განუკითხაობა, არაპროფესიონალიზმი და მართვის თანმიმდევრული მექანიზმის არარსებობა თუ გაუმართაობაა. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა კიდევ ერთი საინტერესო გარემოება: რესპონდენტები პრაქტიკულად ერთსულოვნები აღმოჩნდნენ ისეთი ინფრასტრუქტურული ობიექტების შეფასებისას, როგორიცაა კულტურულ-საგანმანათლებლო და გასართობი დაწესებულებები (კლუბები, ბიბლიოთეკები, სასადილოები, სპორტული მოედნები, ინტერნეტ-კაფეები და ა.შ.). ქედაში გამოკითხულთა 9 პროცენტი მიიჩნევს ამ შინაარსის ობიექტების არარსებობას პრობლემად.

მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის 15 პროცენტი განიცდის საკუთარ თემსა თუ სოფელში საყოფაცხოვრებო მომსახურების ობიექტების დეფიციტს.

ამგვარი დამოკიდებულების ახსნა მძიმე სოციალური და მეტწილად ეკონომიკური პირობებით აიხსნება. პროცესი თავის ბუნებრივ ფაზაში იმყოფება - როცა აუცილებელი ყოფილი საჭიროებები დაუძლეველია, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და მითუფრო, გასართობი ობიექტების ინტენსიური მოთხოვნის პერსპექტივა ჯერ ისევ შორეულია.

ქედაში კი რესპონდენტთა დიდი უმრავლესობის პოზიცია სამი პრობლემის გარშემო შეჯერდა - დასაქმების, წყლისა და კანალიზაციის სისტემის გაუმართაობისა და ტრანსპორტით არასათანადო უზრუნველყოფის ირგვლივ.

ბიზნესის ხელშეწყობა. გამოკითხული მოსახლეობის დაახლოებით მესამედმა (ქედა -36%) პრიორიტეტად ბიზნესის ხელშეწყობისაკენ მიმართული ღონისძიებების გატარება მიიჩნია. რესპონდენტთა ერთი ნაწილისათვის ბიზნესის ხელშეწყობა იაფი კრედიტით სარგებლობის შესაძლებლობაში გამოიხატება. ასევე დაფიქსირდა კვალიფიციური პერსონალის დახმარების, ლიცენზიებისა და ნებართვების მიღების სიმარტივის მოთხოვნა.

ექსპერტების ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ ეტაპზე ქართული საბანკო სექტორი არაა მზად მუნიციპალიტეტში მცირე ბიზნესის განვითარებაზე სამუშაოდ, რადგან მისი მიზანი ჩვეულებრივ ფინანსური ეფექტებია და არა სოციალური შედეგები.

ბიზნესის სავარაუდო სამომავლო აქტიურობის სფეროებად სახელდება ტურიზმი (33%) და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება (49%).

ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა. მაღალმთიანი მუნიციპალური ერთეულებისათვის ერთ-ერთი ძალიან სერიოზული პრობლემა სამედიცინო მომსახურების

ხელმისაწვდომობა. ქედაში (39%) გამოკითხულთა დიდმა ნაწილმა ეს პრობლემა ძალიან აქტუალურ ნიშაში განათავსა.

მომსახურების ხელმისაწვდომობას ზღუდავს როგორც სამედიცინო მომსახურების მაღალი ფასები და არასაკმარისი სოციალური დაცვა, ასევე სათანადო ინფრასტრუქტურის არქონაც: სოფლებში და ზოგან თემებშიც არ ფუნქციონირებენ ამბულატორიები, შიდა მუნიციპალური საავადმყოფოების სერვისები შეზღუდული და არასასურველი ხარისხისაა, თანაც ისინი სრულად ვერ აკმაყოფილებენ სამედიცინო მომსახურების მიღების ადგილობრივ მსურველთა მოთხოვნებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საპენსიო ასაკის შემცირება რესპონდენტებს სიღარიბესთან ბრძოლის და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ გამოსავლად ესახებათ.

სოფლის მეურნეობა. ისეთი მაღალმთიანი თვითმმართველი ერთეულისათვის, როგორიცაა ქედა, სოციალურ-ეკონომიკური მოძრაობის მთავარ ღერძს სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს. მათ საკმაოდ ძველი აგროკულტურა გააჩნიათ. ადგილობრივების სოციალური, ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური გარემო სასოფლო-სამეურნეო პროცესებზე აქტიურადაა მიბმული.

სოფლის მეურნეობის სექტორში რესპონდენტთა აქცენტები რამდენიმე სხვადასხვა დარგზე გადანაწილდა, ძირითადად თანაბრად.

- სასოფლო სამეურნეო სამუშაოების ტექნიკითა და ქიმიკატებით უზრუნველყოფა;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების ნერგებით, ჩითილებითა და სათესლე მასალით უზრუნველყოფა;
- ახალი სასოფლო სამეურნეო კულტურების დანერგვა;
- სოფლის მეურნეობის ძირითადი დარგების განვითარების ხელშეწყობა (მეხილეობა, მებოსტნეობა, მეცხოველეობა);
- სოფლის მეურნეობის ტრადიციული დარგების განვითარების ხელშეწყობა (მევენახეობა, მეფუტკრეობა, მეთევზეობა);
- სოფლის მეურნეობის დამხმარე დარგების განვითარების ხელშეწყობა (სამკურნალო მემცენარეობა).

რესპონდენტებმა მცირედი უპირატესობით სოფლის მეურნეობის ტრადიციული დარგების განვითარების ხელშეწყობა (მევენახეობა, მეფუტკრეობა, მეთევზეობა) გამოარჩიეს (18%).

სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულთა ერთ-ერთ ძირითად პრობლემას პროდუქციის რეალიზაცია წარმოადგენს. ბაზრების ტერიტორიული სიშორე, ტრანსპორტით არასათანადო უზრუნველყოფისა და ტვირთის გადაზიდვის მაღალი ტარიფების არსებობისას, მოუწესრიგებელი საგზაო ინფრასტრუქტურის ფონზე გლესს ძალიან არამომგებიან პირობებში აყენებს.

არც სახელმწიფოს მხრიდან სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების კუთხით არსებული პოლიტიკა არ ემსახურება სასათბურე პირობების შექმნას და პირდაპირი სუბსიდიების განხორციელებას. ისევე როგორც სხვა დარგებში, სოფლის მეურნეობაშიც მთავარ პრიორიტეტს ბიზნესისა და ინვესტიციებისათვის ხელსაყრელი კლიმატის უზრუნველყოფა წარმოადგენს.

რესპონდენტები ამ სიტუაციიდან გამოსავალს სოფლის მეურნეობასა და მასთან დაკავშირებულ დარგებში სახელმწიფო პროგრამების მეშვეობით საინვესტიციო პროცესების გააქტიურებაში ხედავენ. ასევე ხაზს უსვამენ ახალი ტექნოლოგიებისა და ინოვაციური პროცესების თანდათანობით დანერგვის საჭიროებას.

დაფიქსირდა არამხოლოდ ეკონომიკური, არამედ მწვავე სოციალური მოთხოვნა ხილ-ბოსტნეულის გადამამუშავებელი საწარმოების არსებობაზე. ამ ტერიტორიულ ერთეულებზე სოფლის მეურნეობა და გადამამუშავებელი მრეწველობა მოსახლეობის დასაქმებისა და შემოსავლების ზრდის საუკეთესო საშუალებაა.

სოფლად სიღარიბე მნიშვნელოვნადაა განპირობებული მიწების დეფიციტით. შინამეურნეობებში მიწის შეზღუდული რესურსები მჭიდროდ უკავშირდება სოფლად სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის რიგებში მოხვედრის რისკს. სოფელში მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ფენების დიდი ნაწილი საერთოდ ვერ ამუშავებს სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთებს, საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით ეს მაჩვენებელი აჭარის მაღალმთიან სოფლებში 36 პროცენტია. სოფლად მცხოვრებ რესპონდენტთა გარკვეული ნაწილი მიუთითებს, რომ არ გააჩნია შემოსავლის წყარო სოფლის მეურნეობიდან, რაც მათი შემოსავლების დივერსიფიცირებას უქმნის საფრთხეს. ასეთ პირობებში, სოციალური ტრანსფერები, ძირითადად პენსიების სახით, არის შემოსავლის მთავარი წყარო სოფლად მცხოვრები დაბალშემოსავლიანი შინამეურნეობებისათვის.

კიდევ ერთი პრობლემა, რომლებზეც რესპონდენტებმა ყურადღება გაამახვილეს, სოფლის მოსახლეობისაგან, განსაკუთრებით ახალგაზრდებისაგან დაცლას უკავშირდება.

ქედის განაპირა სოფლებში, სადაც შედარებით მკაცრი ბუნებრივი კლიმატია, ირიგაციის განუვითარებლობა და ფიზიკური იზოლაცია საცხოვრებელ პირობებს კიდევ უფრო ამძიმებს. კვლევის შედეგებიდან იკვეთება პოზიცია, რომ მთავრობამ უნდა შეიმუშაოს აგრარული პოლიტიკის ახალი კონცეფცია სწორად განსაზღვრული პრიორიტეტებით, რომელშიც არა უბრალოდ აგრარული, არამედ უფრო ფართო - სოფლის, როგორც ტერიტორიული ერთეულის, განვითარების პოლიტიკა იგულისხმება, ანუ ერთმანეთთან შეახამოს აგრარული, სოციალური და ყოფითი პრობლემების კომპლექსურად გადაჭრა. ხელი უნდა შეეწყოს სახელმწიფოს გადაქცევას ქვეყნის სოფლის მეურნეობის პროდუქციის არა მარტო მთავარ დამკვეთად, არამედ მთავარ მყიდველად და გამანაწილებლად იმ შემთხვევაში, თუ საჭირო იქნება ბაზარზე მდგომარეობის სტაბილიზაცია.

დასასრულს, განხილული მუნიციპალიტეტების ეკონომიკური (მათ შორის, სასურსათო) უშიშროება და განვითარება, მაინც, დამოკიდებულია საკუთარი შრომით შექმნილ გარანტიებზე, რომ ადგილობრივები დაუბრუნდებიან, ააღორძინებენ მეურნეობებს და სიღარიბის საფრთხე აღარ დაემუქრება სოფელს. რაც ეროვნული სახელმწიფოებრიობის ეკონომიკური პროგრამის ერთი-ერთი ცენტრალური პრინციპს წარმოადგენს.

16.3 ბიზნესმენტა გამოკითხვა

ბიზნესის კვლევა ჩატარდა ქედის მუნიციპალიტეტში და კვლევის დიზაინი გაითვალა სამიზნე მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედ ბიზნესებზე.

კვლევის მიზანი გახლდათ ბიზნეს სექტორში მოღვაწეთა პოზიციის შეჯერება და შეფასება მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული საკითხების ირგვლივ.

რესპონდენტთა შერჩევის ზომა არ იყო დიდი და იდენტიფიცირებული სია 30 ბიზნესმენზე გაიწერა. ამ რაოდენობაში მოიაზრებიან მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლები. რაც შეეხება მსხვილი ბიზნესს, ასეთი კატეგორიის ბიზნესი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე პრაქტიკულად არ არსებობს.

კვლევის დროს მაქსიმალურად იყო დაცული სექტორული მოცვის პრინციპი. პრაქტიკულად გამოკითხა მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედი ყველა ტიპის ბიზნესი.

კვლევის ანალიზი თვისობრივი ხასიათისაა და მონაცემთა მხოლოდ 5-10 პროცენტი დამუშავდა რაოდენობრივად. თვისობრივი ანალიზის მექანიზმი იყო არჩეული იმ მოტივით, რომ იდეურ-კონცეპტუალური ფაზულის ჩამოსაყალიბებლად რესპონდენტს სიტყვებით აზრის გამოხატვის მეტი შესაძლებლობა მისცემოდა, ვიდრე ამის განხორციელება რაოდენობრივი პრინციპის დაცვისასაა შესაძლებელი.

პერსპექტიული დარგები. პრაქტიკულად არ განირჩა ალტერნატივები არცერთ გამოკითხულ მუნიციპალიტეტში ამ მიმართულებით, მათ შორის არც ქედაში. ყველაზე პერსპექტიული დარგის პოზიციებს სოფლის მეურნეობა და ტურიზმი ინაწილებენ. ალტერნატიული აზრი პრაქტიკულად არ დაფიქსირებულა.

თუმცა იყო დაკონკრეტებები აღნიშნულ დარგებს შიგნით:

- ეკოტურიზმი;
- მეხილეობა;
- მევენახეობა;
- მეფუტკრეობა;
- სასათბურე მეურნეობები;
- მეთევზეობა;
- სამთომოპოვებითი მრეწველობა;
- მინერალური წყლები;
- სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი მრეწველობის შექმნა;
- ავეჯის წარმოება ადგილობრივი ნედლეულით (მაგ. კაკლის ხის მასალით);
- ღვინის წარმოება;
- ელექტრო-ენერგიის წარმოება.

ბიზნესმენების მოსაზრებით სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის საჭიროა დაბალ პროცენტიანი სესხები და მუნიციპალიტეტის ცენტრში მინერალური სასუქებისა და

შხამქიმიკატების საბითუმო მაღაზიის გახსნა, სადაც დასაქმებული იქნება აგროსპეციალისტი.

მეზოსტნეობის განვითარებისათვის სამაცივრე სასაწყობო მეურნეობის საჭიროებას გაესვა ხაზი.

მეფუტკრეობის განსავითარებლად საინტერესო მარკეტინგული კონცეფცია იქნა შემოთავაზებული - შეიქმნას ქედის თაფლის ბრენდი და მოხდეს პროდუქციის ადგილზე დაფასოება.

მევენახეობით დაკავებულ სოფლებში სასურველია შეიქმნას ე.წ. ღვინის სახლები, რაც მეღვინეობის გარდა ტურიზმის განვითარებისთვისაც იქნება წამახალისებელი ნაკადების გასაფართოებლად.

გარდა ამისა ტურიზმის განვითარებისათვის უპრიანია ცენტრალური ავტომაგისტრალის ტერიტორიაზე სასტუმროების აშენება.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე წარმოებული პროდუქციის ეფექტიანობა. ამ კატეგორიაში ძირითადი აქცენტი გადატანილი იქნა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროდუქციაზე ეკოლოგიური სიჯანსაღის ნიშნით.

რესპონდენტთა აზრი შეჯერდა იმ ვერსიაზე, რომ არამარტო რეგიონის და ქვეყნის მიხედვით, არამედ საერთშორისო ბაზარზეც ყველაზე დიდი მოთხოვნით ისარგებლებდა ეკოლოგიურად სუფთა კვების პროდუქტები.

ასევე გამოიყო მინერალური წყლების საექსპორტო პოტენციალიც. ძირითადი ყურადღება გამახვილებული იყო უკვე ცნობად მინერალურ წყალ "კოკოტაურზე".

ქედის მუნიციპალიტეტს გარკვეული პოტენციალი აქვს ინტერული მასალების წარმოებაშიც (ქვიშა, ღორღი, ბალასტი, ლოდი და ა.შ.).

გამოითქვა შეფასება, რომლის თანახმადაც სოფელ გობრონეთის ოჯახურ მაგალითზე, უკვე ამ ეტაპზე, შესაძლებელია მსჯელობა ტურისტული მომსახურების მზარდ მოთხოვნაზე.

რესპონდენტების მიერ დასახელებული საქონლის ნუსხა, რომელთაც ასახელებდნენ საექსპორტო და ქვეყნის შიდა მოთხოვნის საპასუხო მიწოდების კონკურენტული უპირატესობისა თუ შესაძლებლობის მქონედ, შემდეგია:

- თაფლი;
- თევზი;
- ბოსტნეული (კიტრი, პომიდორი, მწვანელი);
- ხილი;
- მეცხოველეობის პროდუქტები;
- მინერალური წყალი;
- ღვინო;
- თამბაქო;
- ინერტული მასალები (ღორღი, ქვიშა, ბალასტი, ლოდი, და სხვ.).

ეკონომიკური დარგები ყველაზე არასახარბიელო მდგომარეობით და გზების ძიება ეფექტიანობისათვის. წამყვანი პოზიცია ამ საკითხის ირგვლივ შეჯერდა იმაზე, რომ პრაქტიკულად ყველა დარგი მუნიციპალიტეტში განვითარებულია მხოლოდ სამოყვარულო დონეზე და არ შეესაბამება თანამედროვეობის გაზრდილ მოთხოვნებსა და სტანდარტებს.

ამ სიტუაციის დაძლევის ერთერთ ეფექტურ საშუალებად ფერმერთა გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე ზრუნვა ითვლება.

სასარგებლო იქნება მუნიციპალიტეტის ეკონომიკისათვის ახალი ტექნოლოგიების იმპორტი და დანერგვა ადგილობრივ წარმოებაში. ასევე მიეცა ყურადღება ჰიბრიდული ჯიშებისა თუ კულტურების საკითხებსაც. ამ მიმართულებით ერთერთ ყველაზე სახარბიელო ნიშად რესპოდენტების მიერ მებოსტნეობა იქნა მიჩნეული.

არასახარბიელო მდგომარეობაშია ენერგეტიკაც. ხშირად გამოდის მწყობრიდან მოძველებული ელექტროგადამცემი ხაზები. არასაკმარისი და ფასის მიხედვით ნაკლებად ხელმისაწვდომია თხევადი აირი.

საჭიროა სამანქანო გზის შეყვანა მდინარის მიმდებარე ტერიტორიებზე მეთევზეობის განვითარების მიზნით. ამ ინფრასტრუქტურულ ქმედებას სხვა ეკონომიკური ეფექტიც შესაძლოა აღმოაჩნდეს - სეზონურად სკების გადაადგილება კვებისათვის აუცილებელია, საამისოდ საგზაო ინფრასტრუქტურის შექმნა კი გააიოლებს მეფუტკრის მოღვაწეობას და აამაღლებს შრომის ნაყოფიერებას.

ახალი საქმიანობის დასაწყებად მიმზიდველი დარგები. რესპოდენტებს ვკითხეთ თუ რომელ დარგებში ისურვებდნენ ეკონომიკური საქმიანობის გაგრძელებას სამომავლოდ. აღმოჩნდა, რომ მათი უმრავლესობისათვის საინტერესო იყო დარგები, სადაც ამ ეტაპზე მოღვაწეობენ და თვლიან რომ საკუთარი თავი ამჟამინდელი საქმიანობის სფეროში არ ამოუწურავთ. თუმცა იყო განსხვავებული დამოკიდებულებებიც და მეტი ენთუზიაზმი და რისკის მოტივაცია ახალ დარგებში ძალების მოსასინჯად:

- ეკო-ტურიზმის მიმართულებით ძალების მოსინჯვა ბიზნესმენტა ერთ ნაწილს პერსპექტიულად მიაჩნია. კოტეჯები, დასასვენებელი სახლები სოფელსა და მთაში;
- სოფლის მეურნეობა - მეცხოველეობისა და მეფუტკრეობის ხაზით;
- თევზის გამოსაყვანი აუზები;
- სასათბურე მეურნეობა;
- გობრონეთის ბარის ტერიტორიაზე საბითუმო ბაზარი ადგილობრივი და მეზობელი მუნიციპალიტეტების პროდუქციის რეალიზაციისთვის. გარდა ამისა აქვე მომგებიანი იქნებოდა აჭარაში წარმოებული სუვენირების რეალიზებაც;
- სამაცივრე მეურნეობების მოწყობა მუნიციპალიტეტისათვის ამჟამად ერთერთი პრიორიტეტია.

იმპორტმცვლელი დარგები. მუნიციპალიტეტს უკვე გაანალიზებული პოტენციალის მიხედვით ნამდვილად მოეპოვება რესურსი რიგი იმპორტული საქონლის ადგილობრივი წარმოების პროდუქციით ჩანაცვლებისა.

საკმაოდ მრავალფეროვნად გაიშალა რესპონდენტთა შეხედულებები ამ საკითხის ირგვლივ განსხვავებული ვერსიების რანგში. თუმცა არგუმენტირებული პრაქტიკულად არცერთი პასუხი არ ყოფილა, თუ რას ეყრდნობოდა მსჯელობა იმპორტთან კონკურენციაში მყოფი და ჩანასახოვანი ეკონომიკური დარგების იმპორტჩამანაცვლებელ პოტენციალზე. ამ პოტენციალის მქონედ შემდეგი პროდუქტები გამოყვეს:

- ხილი;
- წვენები;
- ბოსტნეული;
- ყურძენი;
- რძის პროდუქტები;
- ქარხნული ღვინო და არაყი;
- მინერალური და სასმელი წყლები;
- სიგარეტი;
- კონსერვები;
- თაფლი;
- თევზი.

ინვესტიციების მოზიდვის წყაროები. გამოკითხული ბიზნესმენების შეხედულებით არსებობს ცხადი ეკონომიკური მოცემულობა რეალური სიტუაციის სახით, როგორიცაა დაბალი და შესაბამისად ინვესტორისათვის მიმზიდველი შრომის ფასი. იაფი მუშახელი იწვევს ცთუნებას უცხოური კაპიტალის შემოდინებისათვის, თუმცა ამ მუშახელის კვალიფიკაციის შესაბამისობა კაპიტალის მოთხოვნებთან ფრიად საკამათოა. მითუფრო რომ არაერთგზის შეიქმნა პრეცედენტი ადგილობრივი არაკვალიფიციური მუშახელის უცხოელი სპეციალისტებით ჩანაცვლებისა.

მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტისათვის ერთ-ერთ წამყვან ეკონომიკურ პერსპექტივად ტურიზმის განვითარება და ამ მიმართულებით ტერიტორიის პოტენციალის ათვისება იქნა სახელდებული, ინვესტიციებისათვის მიმზიდველ სფეროდ რეგიონის ტურისტული პოტენციალი არ გამოკვეთილა. ამ წინააღმდეგობრივი აზრის ახსნა ვფიქრობთ პოზიციის სიღრმისეული ანალიზის გარეშე, ზედაპირული აქცენტების გადატარების მიღებითაა შესაძლებელი. როგორც ჩანს აქ საქმე გვაქვს ტურიზმზე ორიენტირებული აქტიური პიარკამპანიის გამოძახილთან.

ზოგადად ტურიზმის სახეობებს შორის პრიორიტეტი საოჯახო ტურიზმს მიაკუთვნეს. ხოლო ტურებიდან ყველაზე საინტერესოდ სამთო ტური გამოიკვეთა.

რესპონდენტები მიიჩნევენ, რომ ქედის მუნიციპალიტეტს ხელშესახები პოტენციალი ისტორიული ტურიზმის მიმართულებითაც გააჩნია. ყველაზე არაპერსპექტიულად რელიგიური ტურის განხორციელება იქნა დასახელებული, მუნიციპალიტეტში სათანადო რელიგიური ინტერესისათვის შესატყვისი პილიგრიმული ობიექტების ნაკლებობის გამო.

ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის გზები. ბიზნესის შემაფერხებელ ფაქტორებს შორის ერთერთი არსებითი კვლავ ფინანსური რესურსის სიმწირე და წვდომის დეფიციტია.

ფინანსურ პრობლემებთან ერთად არსებითია ინფრასტრუქტურასთან დაკავშირებით არსებული ხარვეზებიც. ეს ეხება როგორც შიდა მუნიციპალური გზების გაუმართაობას, ასევე წყალმომარაგებასა და ელექტრო ენერგიით უწყვეტ მომარაგებას.

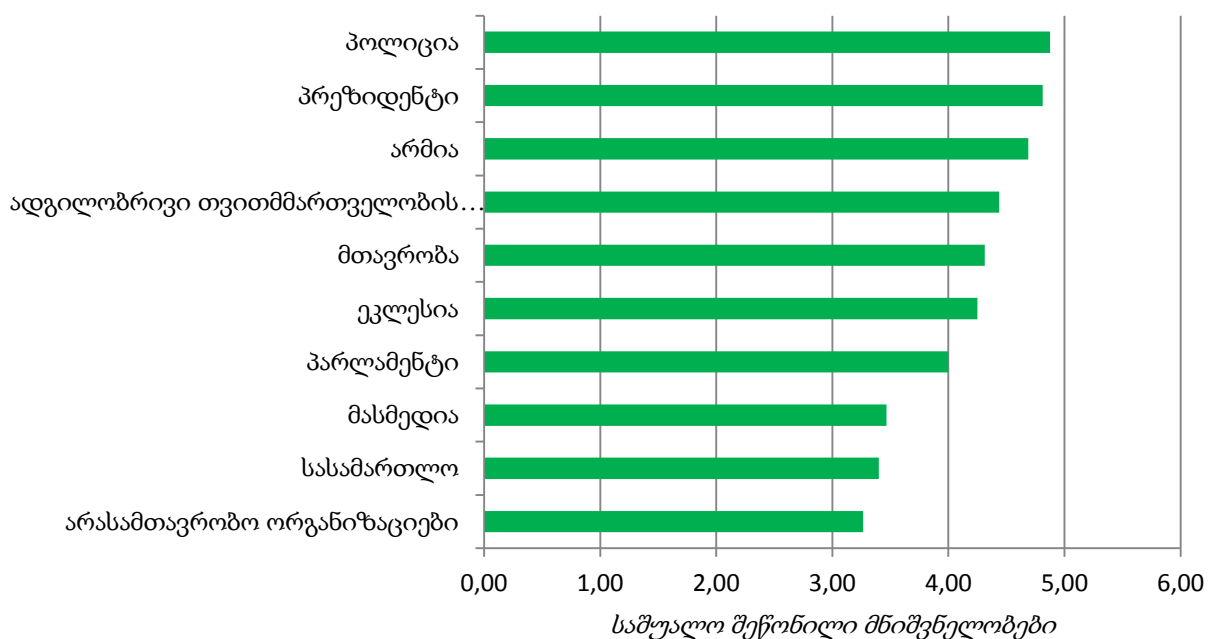
ბიზნესმენტა შეხედულებისამებრ, მნიშვნელოვანი ნაბიჯებია გადასადგმელი მუნიციპალიტეტის სწორი მარგეტინგული სტრატეგიის შერჩევასთან მიმართებაში.

16.4 სპეციალისტების გამოკითხვა

ნდობა საჯარო ინსტიტუტებისადმი. მოსახლეობისა ნდობის ყველაზე მაღალი მანდატით სპეციალისტთა აზრით, სარგებლობს პოლიცია. ასევე მაღალი ავტორიტეტი აქვს პრეზიდენტს. მას მოსდევს არმია და ადგილობრივი თვითმმართველობა;

სპეციალისტთა შეფასებით ყველაზე დაბალია ნდობა მედიის, სასამართლოსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ.

დიაგრამა 16.5 მოსახლეობის ნდობა საჯარო ინსტიტუტებისადმი

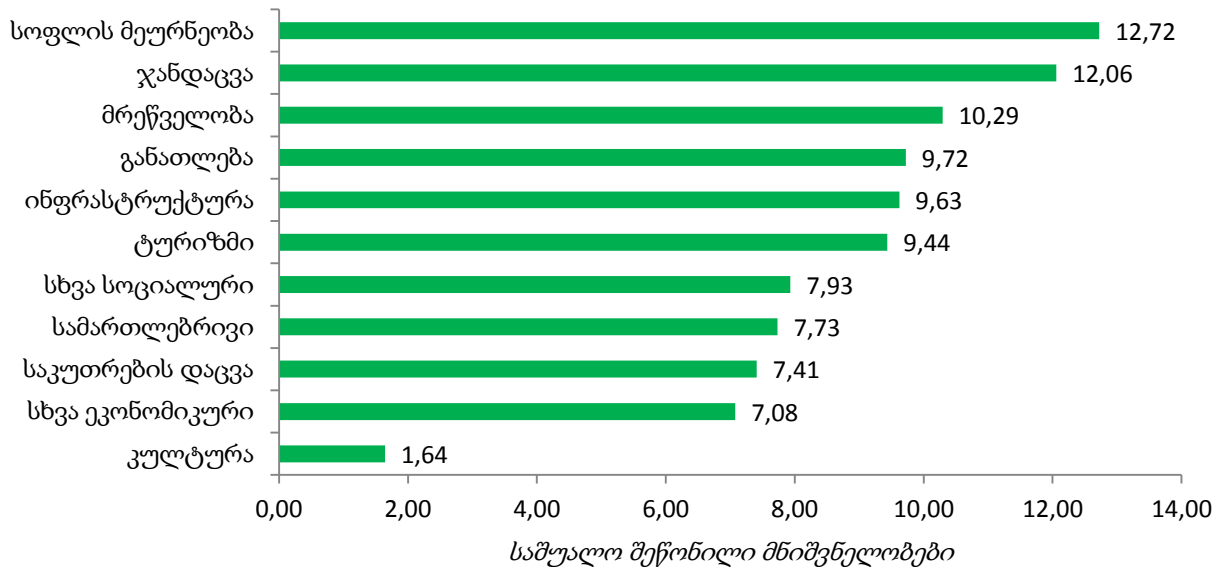

დარგობრივი პრიორიტეტები. სპეციალისტთა შეხედულებით სოფლის მეურნეობა წამყვან პრიორიტეტად მოიაზრება. თუმცა მის ახლოს მდგომ წამყვან პრიორიტეტად ჯანდაცვის სექტორი გამოიკვეთა, რაც თავის მხრივ გამოძახილია მძიმე სოციალური ფონისა. ამ უკანასკნელს მრეწველობა, მიუხედავად თავისი აქტუალობისა, მაინც მნიშვნელოვნად ჩამორჩა შეფასების თვალსაზრისით.

თვითმმართველობის წარმომადგენლებმა მაღალი რანგის დარგობრივ კატეგორიაში ასევე მოიაზრეს განათლების, ინფრასტრუქტურისა და ტურიზმის სექტორები.

ყველაზე დაბალი აღმოჩნდა რესპონდენტთა ლაბილობა კულტურის სფეროს მიმართ; ამ შეხედულებით, სპეციალისტები გაცილებით დაბალ მნიშვნელობას ანიჭებენ კულტურის განვითარებას ვიდრე მოსახლეობა.

დიაგრამა 16.6 დარგობრივი პრიორიტეტები მუნიციპალიტეტის განვითარებისათვის

ყველაზე მწვავე შიდა სფეროებრივი პრობლემები. რესპონდენტებს უნდა დაესახელებიათ ყველაზე მწვავე პრობლემები, რომლებთანაც სამსახურეობრივი მდგომარეობის გამო უშუალოდ უწევთ ყველაზე ინტენსიურად შეხება. ამასთან, უნდა ემსჯელათ მიზეზებზე, რომლებიც პრობლემის პროვოცირებას ახდენს და შეეფასებინათ გავლენის ხარისხიც.

ცხრილი 16.1 გამგეობის სამსახურებისა და საკრებულოს კომისიების წარმომადგენლების მიერ გამოყოფილი პრობლემური საკითხების სრული სია

პრობლემა საკუთარი სამსახურის შიგნით	პრობლემის მიზეზი	პრობლემის გავლენის ხარისხი
- საკრებულოსა და გამგეობაში დოკუმენტაციის გართულებული ფორმა - საკუთარი სემინარების მწირი მოცულობა	- საკანონმდებლო ბაზა - გადასახადების ადმინისტრირება, თანაც მოსახლეობაც ვერ ახდენს სხვადასხვა მოსაკრებლების გადახდას და ამით თვისი წვლილი შეაქვს ამ სირთულეში	- ზედმეტი დროისა და შრომის დანახარჯი - საკუთარი შემოსულობების მოცულობაზე, რის გამოც ბევრი ღონისძიების დაგეგმვა და/ან დროულად შესრულება ვერ ხერხდება
მეწყერსაშიშ ზონაში მცხოვრები მოსახლეობა	მეწყერი მოვლენები, "აჭარისწყლის" მიერ ჩმორეცხილი სანაპიროები	მეწყერსაშიშ ზონიდან მოსახლეობის გადასახლება, თანაც ეს სხვა სირთულეებთან ერთად მუნიციპალიტეტიდან მოსახლეობის მიგრაციასაც

		გამოიწვევს
• უკანონო და უსახური შენობები	• 2004 წლამდე აშენებული და გაყიდული შენობები არ არის დაკანონებული	• ამახინჯებს გარე იერსახეს
• მშობიარობა	• ეკონომიკური სიღუპი	• დემოგრაფიული პრობლემა
• დაბისა და სოფლების სასმელი წყლით უწყვეტი მომარაგება	• არ არის მაგისტრალზე წყალშემკრები აუზები და მაგისტრალზე აღსადგენია ხაზები	• ზაფხულის პერიოდში დაბასა და რიგ სოფლებში წყვეტილად და გრაფიკით მიეწოდებათ წყალი
• მოქალაქეთა ჩართულობა თვითმმართველობის განხორციელებაში	• ნაკლები ინფორმირებულობა, პრაქტიკის არარსებობა, რეალური თვითმმართველობის წინააღმდეგობრივი პროცესი	• საბიუჯეტო პროცესი (როგორც წარმატებები, ასევე ნაკლოვანი მხარეები) ნაკლებად საჯარო და კონტროლირებადია
• ეკონომიკური სახსრები	• სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიანად გამოუყენებლობა	• ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდის სიმცირე
• შემოსავლების დაბალი დონე	• უმუშევრობა	• ბიუჯეტის შეუვსებლობა
• სამართლებრივ სფეროში მოსახლეობის გა უთვისინებლობა	• ინფორმაციის დაყვანა მოსახლეობამდე	• უარყოფითი
• ეკონომიკური სახსრები	• ინვესტიციების ნაკლებობა სოფლის მეურნეობაში	•
• სტიქიური მოვლენების შედეგად მოსახლეობაზე მიყენებული ზარალი	• უხვი ნალექები, სასმელი და სარწყავი წყლების უმისამართო დინება	• ზარალდება მოსახლეობა, რომელსაც ისედაც არ აქვს თნხები პრობლემის გადასაწყვეტად
• მოქალაქეთა მომსახურების პროცედურები არის გასამართლებელი	• გამგეობის სამსახურები განლაგებულია სხვადასხვა სართულებზე და მოქალაქეებს უჭირთ მათი მიკვლევა	• იწვევს მოქალაქის გაღიზიანებას და იკარგება ნდობის ფაქტორი

სამოქმედო გეგმა. სპეციალისტთა 60 %-მა კითხვაზე, გაქვთ თუ არა რაიმე ტიპის სამოქმედო გეგმა მუნიციპალიტეტის პრობლემების დასაძლევად, უპასუხა დადებითად, თუმცა არცერთ მათგანს კონკრეტული გეგმა არ დაუსახელებია. მხოლოდ 8%-მა რესპონდენტების მიგვიითთა სამთავრობო, მიზნობრივ პროგრამაზე.

თვითმმართველობის მუშაობის შემაფერხებელი ფაქტორები. ყველაზე მტკივნეულ რუბიკონად სპეციალისტები ფინასური რესურსების სიმწირე მოიაზრებენ. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანი პრობლემების წყების იდენტიფიცირება არ მოხერხდა, რადგან მათ თავი მოიყარეს ბუნდოვანი კატეგორიის ქვეშ - "სხვა ფაქტორები".

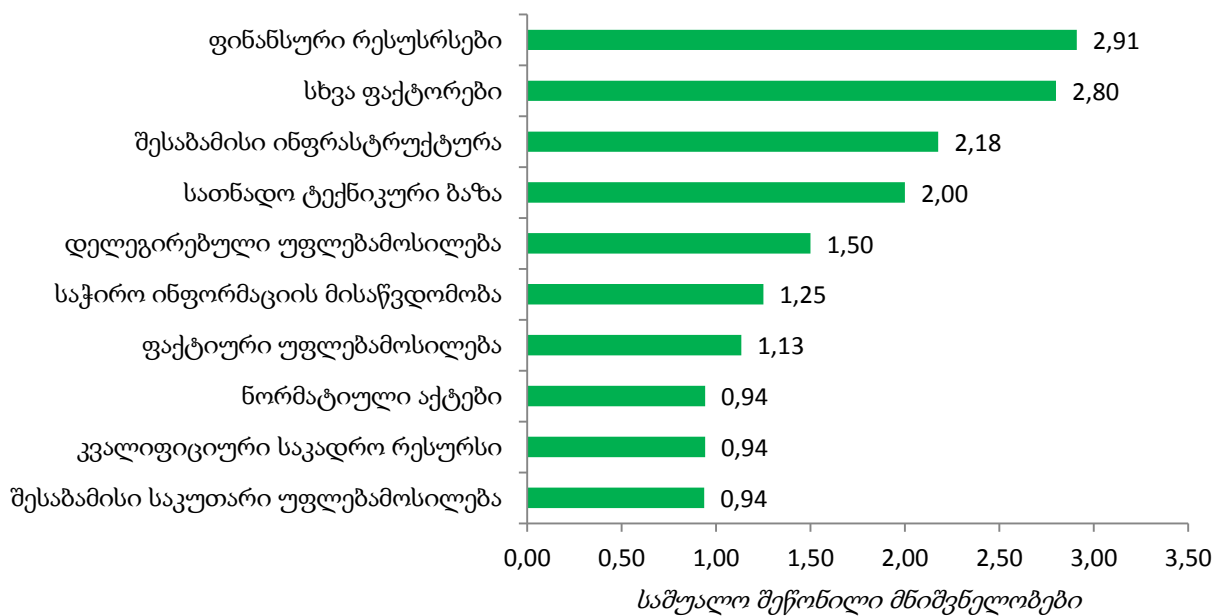
ინფრასტრუქტურა და მატერიალურ ტექნიკური ბაზაც საკმაოდ წონადი პრობლემების თანრიგში აღმოჩნდა. სამაგიეროდ პარადოქსულად მწირი გავლენით შემოიფარგლა კვალიფიციური საკადრო რესურსისა და თვითმმართველობის საკუთარი უფლებამოსილების საკითხები.

უახლოესი პერსპექტივები. სპეციალისტებმა უახლოესი პერსპექტივის საგნად ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება დაასახელეს. ასევე საკმაოდ მაღალი იყო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის საკითხის მოწესრიგების მოლოდინი.

შედარებით ფრთხილი იყვნენ ფინასური რესურსების უახლოეს მომავალში გაუმჯობესების მოლოდინებთან თუმცა მაინც საკმაოდ აქტიური აღმოჩნდა ეს პოზიცია.

საკადრო რესურსების გაზრდა და დახვეწა ძალიან მცირე რაოდენობისათვის აღმოჩნდა აქტუალური.

დიაგრამა 16.7 თვითმმართველობის მუშაობის შემაფერებელი ფაქტორების შეფასება

ყველაზე საჭირო პერსპექტივა. ამ ნაწილში სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის განვითარება სპეციალისტთათვისაც უაღტერნატივო აღმოჩნდა ისევე როგორც სხვა მიზნობრივი ჯგუფების კვლევისას. საკადრო რესურსის გაუმჯობესება შედარებით შორეულ თუმცა საჭირო თემად ამოიწია. ფინანსური კეთილდღეობა როგორც შედეგი ძირითადად მიემა ეკონომიკური დარგების განვითარების შესაძლებლობას.

ინფრასტრუქტურის განვითარება არამარტო ახლო მომავლის ზრუნვის საგნად, არამედ ყველაზე მწვავე პრობლემადაც იქნა გააზრებული.

რესპონდენტთა 70%-მა თქვა, რომ აქვს საკუთარი განსხვავებული ხედვა მუნიციპალიტეტის განვითარების შესახებ. თუმცა, მხოლოდ მცირე ნაწილი დაკონკრეტდა ხედვის არსზე:

- ყველა საკითხის გადაჭრისა გამგეობა და საკრებულო უნდა მოქმედებდნენ შეთანხმებულად;
- საჭიროა კადრების გადამზადების, ტრენინგებისა და სემინარების ორგანიზება როგორც ხელისუფლების, ისე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ;
- დეპუტატების მეტი ჩართულობა მუნიციპალიტეტის საქმიანობაში;
- საკრებულოში პარლამენტის მსგავსად ყველა კომიტეტის არსებობა არა არის საჭირო;

- მოსახლეობისათვის სამუშაო ადგილების შექმნა;
- ფაქტიური უფლებამოსილების სრულყოფა;
- შემუშავებული უნდა იქნას ახალი მიზნობრივი პროგრამები, უფრო მეტად მორგებული მუნიციპალიტეტზე და შესაბამისი დაფინანსებით;
- საკრებულოს მიერ დამტკიცებული სამსახურების და გამგეობის დებულებებით უფრო მეტი უფლებამოსილებები უნდა იყოს დელეგირებული ამ სტრუქტურებისათვის. შეიქმნას საკითხების გადაწყვეტისათვის მარტივი, მოქნილი და ეფექტური მექანიზმი.

სამსახურების ეფექტიანობის თვითშეფასება

საკუთარი სამსახურის მიერ შესრულებული სამუშაოს ეფექტიანობა ათ ბალიანი სისტემიდან საშუალოდ 7,9 ბალით შეაფასეს სპეციალისტებმა. საქმიანობის შემაფერხებელ გარემოებებზე კი შემდეგი ფაქტორები დაასახელეს (ცხრილი 16.2):

ცხრილი 16.2 სრული ეფექტიანობის ვერ მიღწევის მიზეზებად დასახელებული ფაქტორები

- მოსახლეობასთან შეხვედრების უკმარისობა, რაც გამოწვეულია ტრანსპორტისა და თანხების უკმარისობით, თუმცა წარმოადგენს აუცილებლობას
- ტექნიკისა და ტექნოლოგიების უქონლობა
- ზოგადად გარდამავალი ქვეყნისათვის დამახასიათებელი პრობლემები
- არაკომპაქტური დასახლების გამო მოსახლეობასთან ხშირი შეხვედრა და ბუნებრივი გარემო პირობები
- კვალიფიციური საკადრო რესურსები
- კვალიფიციური საკადრო რესურსები, ნორმატიული აქტები
- ინფრასტრუქტურის პრობლემების სწრაფად მოწესრიგებისათვის სათანადო ფინანსების სიმცირე. მუნიციპალიტეტის გამგეობისა და საკრებულოსათვის საქმიანობის (საქმის წარმოების) ერთი ფანჯრის პრინციპის დანერგვა
- სახსრების უქონლობა

16.5 SWOT

თვითმმართველობის სპეციალისტებმა გამოკითხვის ფარგლებში ააგეს საკუთარი მუნიციპალიტეტის ერთგვარი მინი SWOT–ი, სადაც გამოყვეს მათ დაქვემდებარებაში მყოფი მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეები. ხაზი გაუსვეს არსებულ რისკებს და კონკრეტულ შესაძლებლობებს.

ცხრილი 16.3 ქედის მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის წევრთა მიერ შედგენილი SWOT

ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
• მოსახლეობის ნდობა;	• ადგილობრივი შემოსავლების

• მოსახლეობის მაღალი ჩართულობა; • სტრუქტურული სიახლოვე თემის და სოფლის რწმუნებულებთან, ხალხთან ახლო ურთიერთობა; • ბუნებრივი რესურსები; • მინერალური წყლები; • ჰიდროელექტროსადგურები; • ბუნება • კვალიფიციური საკადრო რესურსები; • ნორმატიული აქტები; • ქალაქთან სიახლოვე; • ინფრასტრუქტურის პრობლემების სწრაფად მოწესრიგებისათვის სათანადო ფინანსების სიმცირე; • მუნიციპალიტეტის გამგეობისა და საკრებულოსათვის საქმიანობის ერთი ფანჯრის პრინციპის დანერგვა; • საკითხების გადაწყვეტაში ხალხის მასების ჩართულობა; • ცალკეული სამსახურებისადმი მაღალი მომთხოვნელობა; • ფინანსური რესურსების ეკონომიური და ეფექტური მართვა.	ნაკლებობა; • სატყეოს საქმეებში ჩარევის უფლების არქონა ; • სოციალური სააგენტოს საქმიანობაში ჩარევის უფლების არქონა; • არასახარბიელო საინვესტიციო ფონი; • მწირი ნიადაგი; • დამოკიდებულება სოფლის მეურნეობის დარგებისადმი; • უფლებამოსილების გამიჯვნა გამგეობასა და საკრებულოს შორის; • ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა.
შესაძლებლობები	საფრთხეები
• საკუთარი შრომის წარმოჩენა; • პერსპექტიულია მუნიციპალური გზების შესვლა ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის კონტროლის ქვეშ; • თანამშრომელთა გადამზადება; • ეკოტურიზმის განვითარება; • ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა; • მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება ფართო მაშტაბით ფინანსური წყაროების გაფართოების საფუძველზე; • ნიჭიერი ტალანტების აღმოჩენა.	• სტიქიის შედეგად დაზარალება; • არამდგრადი კლიმატი; • ადგილობრივი თვითმმართველობის ცენტრალურ ხელისუფლებაზე სრული დამოკიდებულება.

საკითხები, რომლებზეც რესპონდენტთა აზრით, ხელისუფლებამ სასურველია რომ გამახვილოს ყურადღება მუნიციპალიტეტთან მიმართებაში.

- ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების გამოყენება;
- მინერალური წყლების ჩამოსხმა-რეალიზაცია;
- ეკო-ტურიზმის განვითარება, სასათბურე მეურნეობების განვითარება და ადგილზე

ნატურალური სოფლის პროდუქციის წარმოება;

- სამოქალაქო საზოგადოების, არასამთვრობო სექტორის განვითარება;
- სამკურნალო-მინერალური წყლები;
- მევენახეობა და მეფუტკრეობა, მხედველობაში მაქვს იშვიათი და ძვირფასი ჯიშის ყურძენი ჩხავერი.

17. მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეების ანალიზი (SWOT)

ფაქტორები	ფაქტორის გავლენა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე	
	პოზიტიური (ძლიერი მხარეები)	ნეგატიური (სუსტი მხარეები)
1	2	3
1. ცხოვრების დონე		
1.1 მატერიალური უზრუნველყოფის დონე		
მოსახლეობის შემოსავლები	მოსახლეობის შემოსავლების მიხედვით შესამჩნევი მზარდი დინამიკა	შემოსავლების ზრდის ტემპი ჩამორჩება ინფლიაციისა და ფასთა ზრდის მაჩვენებელს.
საცხოვრებელი მინიმუმი	მოსახლეობის უმრავლესობის შემოსავლების რაოდენობა აღემატება საარსებო მინიმუმს; სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობა სრულად იღებს ფინანსურ დახმარებას ცენტრალური ბიუჯეტიდან სოციალური მომსახურების სააგენტოს მეშვეობით	სოციალური დახმარებების მონეტარიზაციამ შეამცირა მოსახლეობის აქტივობა. სოციალური დახმარებების მიმღების უმეტესი ნაწილი არ ცდილობს თავი დააღწიოს არსებულ მდგომარეობას და კმაყოფილდება გარანტირებული დახმარებით.
მოსახლეობის განაწილება შემოსავლების მიხედვით	მუნიციპალიტეტში არსებული ოჯახების 30% შეიძლება მიკუთვნებული იქნეს საშუალო შემოსავლების კატეგორიასთან, რომელიც ახერხებს გარკვეული თანხის დაზოგვას.	მოსახლეობის დანარჩენი ნაწილი (45%) მიღებული შემოსავლებით მხოლოდ პირველადი მოთხოვნილების პროდუქტებისა და საქონლის შესყიდვით კმაყოფილდება. მოსახლეობის 25 % იღებს სახელმწიფო შემწეობას.
1.2 საცხოვრებელი, კომუნალური და კულტურული დონე		
საცხოვრებელი ფართებით უზრუნველყოფა	დაბა ქედის და თემების მოსახლეობა თითქმის მთლიანად არის უზრუნველყოფილი საცხოვრებელი სახლებით.	საკუთარი სახლების უმეტესი ნაწილი 20-30 წელზე მეტი ხნისაა. მწვავედ დგას ასეთი სახლების სახურავების შეცვლის პრობლემა. 50%-ზე მეტი საჭიროებს საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებას.
მოსახლეობის უზრუნველყოფა	მოსახლეობა მთლიანად არის უზრუნველყოფილი	თემებში არსებული ელექტროგადამცემი ქსელები და

კომუნალური მომსახურების და საყოფაცხოვრებო მომსახურების პირობებით	ელექტროენერგიით და სასმელი წყლით. სოციალური მომსახურები ობიექტებით მხოლოდ დაბის და მისი მიმდებარე ტერიტორიაა უზრუნველყოფილი;	სატრანსფორმატორო ქვესადგურები ამორტიზებულია. მიუხედავად იმისა, რომ ქსელების რეაბილიტაცია დაწყებულია, პროცესი მოითხოვს დაჩქარებას. ხშირია ელ. ენერგიის გამორთვის ფაქტები. მაღალია ელ. ენერგიის ღირებულება.
მოსახლეობის უზრუნველყოფა კულტურისა და ხელოვნების ობიექტებით	მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 2 მუზეუმი, 1 კულტურის სახლი, 9 სასოფლო კლუბი, 33 სასოფლო და 1 ცენტრალური ბიბლიოთეკა. თემებში არსებობს სახალხო და ოჯახური ფოლკლორული კოლექტივები.	6 თემის სასოფლო კლუბი საჭიროებს რემონტს. კულტურის სახლი და ყველა სასოფლო კლუბი საჭიროებს თანამედროვე ინვენტარით აღჭურვას.
1.3 სოციალური უზრუნველყოფის დონე		
პენსიებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი	შესაბამისი ასაკის მოსახლეობა სრულად არის უზრუნველყოფილი პენსიებით.	საპენსიო თანხა ჩამორჩება საარსებო მინიმუმს დღეისათვის არსებული ფასების გათვალისწინებით.
სოციალური დახმარებებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი	სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობა იღებს სოციალური შემწეობას და უზრუნველყოფილია სამედიცინო დაზღვევით. (ბენეფიციარი მოსახლეობის რაოდენობა 2010 წლის მონაცემებით 10 243 ადამიანია)	სოციალური დახმარების მოცულობა ჩამორჩება საარსებო მინიმუმს.
1.4 განათლების დონე		
მოსახლეობის განათლების ხარისხი	მოსახლეობის მესამედზე მეტს გააჩნია უმაღლესი განათლება.	სპეციალისტთა კვალიფიკაცია არ შეესაბამება თანამედროვე მოთხოვნებს.
1.5 ჯანდაცვა		
შობადობის მაჩვენებელი		
ბავშვთა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი		
მედპერსონალით უზრუნველყოფის მაჩვენებლები		
ექიმები	მუნიციპალიტეტის სამედიცინო დაწესებულებებში სულ 26 ექიმი, ამათგან 10 სათემო ამბულატორიებშია დასაქმებული, მუნიციპალურ საავადმყოფოში 7 და 8 ექიმი კი - სასწრაფო სამედიცინო დახმარების ცენტრში.	სპეციალისტების გარკვეული ნაწილი არაა ადგილობრივი და მოწვეულია; ყველა მიმართულება/სფერო არაა უზრუნველყოფილი სპეციალისტებით.
საშუალო სამედიცინო პერსონალი	ამბულატორიებში 10 ექთანია დასაქმებული. საშუალო სამედიცინო პერსონალის რაოდენობა ქედის მუნიციპალურ საავადმყოფოსა და სასწრაფო სამედიცინო დახმარების ცენტრში შესაბამისად 29 და 14 კაცია.	

საწოლების რაოდენობა საავადმყოფოებში	ქედის მუნიციპალურ საავადმყოფოში 40 საწოლია; მიმდინარეობს ახალი საავადმყოფოს მშენებლობა, რომელიც იქნება თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი.	საავადმყოფოს ინფრასტრუქტურა ამორტიზებულია.
მედიკამენტებით უზრუნველყოფა	მუნიციპალიტეტში არსებობს სააფთიაქო ქსელი.	აფთიაქები კონცენტრირებულია მხოლოდ დაბაში, ფასები ბათუმთან შედარებით მაღალია, ასორტიმენტი მწირია.
1.6 უსაფრთხოება		
დანაშაულთა რაოდენობა 10 000 მოსახლეზე.	დანაშაულის უმნიშვნელო მაჩვენებელი, ყოველ 1 000 კაცზე ქედის მუნიციპალიტეტში მოდის 1,55 დარეგისტრირებული დანაშაული. მძიმე დანაშაულების არ არსებობა.	
გახსნილ დანაშაულთა რაოდენობა 10 000 მოსახლეზე.	დანაშაულის გახსნის მაღალი მაჩვენებლები.	
1.7 ეკოლოგიური უსაფრთხოება		
მავნე ნივთიერებების გაფრქვევა ჰაერში	შეიმჩნევა მავნე ნივთიერებების ჰაერში გაფრქვევის მაჩვენებლების მკვეთრი შემცირება.	მავნე ნივთიერებების ჰაერში გაფრქვევა შემცირებულია საწარმოების დახურვის ხარჯზე.
საყოფაცხოვრებო ნაგვის გატანის მდგომარეობა	დაბა ქედაში მოგვარებულია საყოფაცხოვრებო ნაგვის გატანის სისტემა შპს „სანდასუფთავების“ მეშვეობით.	თემებში არ არსებობს ნაგავსაყრელები და სპონტანურად ხდება ნაგვის შეგროვება გარკვეულ ადგილებში.
2. ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მდებარეობა		
გეოგრაფიული მდებარეობა	ქედის მუნიციპალიტეტი მდებარეობს მდ. აჭარისწყლის ხეობაში. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება ქობულეთის, სამხერთ-დასავლეთით ხელვაჩურის, აღმოსავლეთით შუახევის მუნიციპალიტეტები. ქედის სამხრეთ საზღვარი, რომლითაც თურქეთს ესაზღვრება, შავშეთის ქედზე გადის.	ტერიტორიისათვის დამახასიათებელია მთგორიანი რელიეფი. მიეკუთვნება სარისკო მიწათმოქმედების ზონას.
დიდ ქალაქებთან და სატრანსპორტო კვანძებთან სიახლოვე (საზღვაო, სარკინიგზო, საჰაერო)	აჭრის არ ადმინისტრაციული ცენტრიდან დაშორება შეადგენს 40 კმ-ს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადის შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ბათუმი-ადიგენის მაგისტრალის 28 (42) კმ-იანი მონაკვეთი. აეროპორტთან (41 კმ) პორტთან (46 კმ)	
გასაღებისა და მომარაგების ბაზრებთან სიახლოვე	ქ. ბათუმი ამ მომენტისათვის ყველაზე ფართო ბაზარია	არ არსებობს პროდუქციის მიწოდების გამართული სისტემა

	ქედისათვის.	
ნედლეულისა და ენერგეტიკულ რესურსებთან სიახლოვე	მუნიციპალიტეტისათვის ელექტრო ენერგიის დიდი მიმწოდებელია ბათუმი. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს ჰიდროელექტრო სადგური „აწჰესი“; შენდება სამი მცირე ჰიდროელექტრო სადგური;	გავლენას ვერ ახდენს ელექტრო ენერგიის ღირებულებაზე;
3. ისტორიული და ბუნებრივი პოტენციალი		
მუნიციპალიტეტის ისტორია, მათ შორის ეკონომიკური	აქვს მრავალსაუკუნოვანი, მათ შორის ეკონომიკური ისტორია. გეოგრაფიული მდებარეობა და მის ირგვლივ განვითარებული მოვლენები წლების მანძილზე აყალიბებდა მუნიციპალიტეტის მშვიდ, უსაფრთხო იმიჯს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადიოდა აბრეშუმის გზა. ქედის მოსახლეობა ისტორიულად გამოირჩეოდა მაღალი ეკონომიკური აქტიურობით.	ძველი სავაჭრო გზის მოშლასთან ერთად მოიშალა სავაჭრო ურთიერთობები. მ.შ. თურქეთთან და აჭარის არ ფარგლებს გარეთ.
ისტორიული ადგილები და ტურისტული მარშრუტები, დასვენების ადგილები	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე დღეისათვის შემორჩენილია 19 ისტორიული ძეგლი: ძვ. წ. აღრიცხვის მე-19 საუკუნის ნამოსახლარი, ნეოლითური ხანის გამოქვაბული, მე-11 -მე- 13 საუკუნეების ციხესიმაგრეები (ზენდიდის, დანდალოს, ტაკიძეების, ძენწმანის), თაღოვანი ხიდები (ბალაძეების, ცხმორისის, ქვედა აგარის, დანდალოს), სათვალთვალო კოშკები, ნაეკლესიარები, ჯამეები, მედრესეები, ეკლესიები.	ისტორიული ძეგლების ძირითადი ნაწილი შემონახულია მხოლოდ ნანგრევების სახით და არ აქვს სანახაობრივი მხარე . არ არის შემუშავებული ტურისტული მარშრუტები და არ არსებობს ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ბუნებრივი დასვენების ადგილები (ბუნებრივი პარკები, დაცული ტერიტორიები) არაა გამოყოფილი.
ბუნებრივი რესურსები	სასარგებლო წიაღისეული - ოქროსა და სპილენძის საბადოა გამოვლენილი მერისის თემში, მდ. აჭრისწყლის აუზში მოიპოვება ქვიშის მარაგები (მხოლოდ 2010 წელს გაცემულია 5 ლიცენზია მოპოვებაზე); ასევე მოიპოვება ტყვიის, თუთიის, ანდეზიტ პროფირიტების მნიშვნელოვანი მარაგი დოლოგანში, ალუმინატების მნიშვნელოვანი მარაგია მუნიციპალიტეტის რამდენიმე სოფელში; ქედაში 16 სახის მინერალური წყლის რესურსია (მ.შ. კოკოტაურის, ნამონასტრევის	მინერალური წყლების დეპეტი დაბალია.

	წყაროები, მერისის აბანო და სხვ.)	
სახალხო რეწვა	ხეზე რეწვის კარგი ტრადიციები; კულტურის სახლთან არსებობს სახალხო რეწვის შემსწავლელი წრე.	მოსახლეობის ძალიან მცირე რაოდენობაა დაინტერესებული ამ დარგით და ბიზნესის ინტერესის საგანს არ წარმოადგენს ამ ეტაპზე.
მიწის რესურსები	ძირითდად გავრცელებულია ტყის ყომრალი ნაყოფიერი ნიადაგები. თემების უმეტეს ნაწილს (გარდა სოფლებისა ვაიო და კვაშტა) გააჩნია სარწყავი არხები.	ნიადაგების საკმაოდ მნიშვნელოვანი რაოდენობა ეროზირებულია, რომლის ჩაბრუნება სასოფლო-სამეურნეო პროცესში შეუძლებელია.
რეკრეაციული რესურსები	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მიედინება მდ. აჭრისწყალი (სიგრძე 42კმ), აკავერეთა (19კმ); ასევე ბევრია მცირე მდინარეები და ჩანჩქერები (მ.შ. მახუნცეთის, მერისის);	მდინარეთა სანაპიროების ტურისტული პოტენციალი მხოლოდ უმნიშვნელოდაა ათვისებული;
4. მოსახლეობა და სამუშაო ძალა	ქედის მოსახლეობა 20 194 კაცია. მოსახლეობის სიმჭიდროვე 44.3 კაცი/კმ ²	ტერიტორიის 70% დაფარულია ტყით. შესაბამისად, მოსახლეობა მკვეთრად არათანაბარი სიმჭიდროვითაა გადანაწილებული და დასახლებულ უბნებში სიმჭიდროვის მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია.
მოსახლეობის სტრუქტურა ასაკის მიხედვით	მედიანური ასაკი 26,2 წელია	მოსახლეობის საშუალო ასაკი 33 წელია
მოსახლეობის სტრუქტურა სქესის მიხედვით	ქალი - 10298 (51 %) კაცი - 9895 (49 %);	
მოსახლეობის სტრუქტურა განათლებისა და კვალიფიკაციის მიხედვით	მოსახლეობის საკმაოდ დიდ ნაწილს აქვს უმაღლესი განათლება. შრომისუნარიან მოსახლეობას შორის ძირითდად საშუალო განათლება აქვს პრაქტიკულად ყველას. წერა-კითხვის არ მცოდნეთა რაოდენობა მუნიციპალიტეტში არ აღირიცხება.	
მოსახლეობის დასაქმების მაჩვენებელი	თვითდასაქმების მაღალი მაჩვენებელი.	მოსახლეობის დასაქმების დონე ძალიან დაბალია
უმუშევრობის დონე და სტრუქტურა		უმუშევრობის დონე ძალიან მაღალია, დასაქმების ძირითად წყაროს საჯარო სექტორი წარმოადგენს.
სამუშაო ძალის პოტენციალი	შრომისუნარიანი მოსახლეობის წილი საერთო რაოდენობაში 62%-ია, ხოლო მათი 16 % უმაღლესი განათლების მქონეა. პროფესიული ნიშნით მოსახლეობის დივერსიფიკაციის დონე ძალიან მაღალია, თუმცა კვალიფიკაციის დონე მიგრაციული პროცესების აქტიურობის პროპორციულად	თანამდეროვე პროფესიების მფლობელი სამუშაო ძალის დეფიციტი; უცხო ენისა და კომპიუტერის ცოდნის დაბალი დონე.

	ეცემა.	
5. ეკონომიკური პოტენციალი		
5.1 საწარმოო პოტენციალი		
სამრეწველო სფერო	ხელმისაწვდომია იაფი მუშახელი	სამრეწველო წარმოება მუნიციპალიტეტში პრაქტიკულად არ არსებობს. ადეკვატურ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის შემთხვევაში აუცილებელია პერსონალის გადამზადების სისტემის ამოქმედება;
სამშენებლო სფერო	ხელმისაწვდომია იაფი სამუშაო ძალა გარკვეული კვალიფიკაციითა და გამოცდილებით.	სამშენებლო სექტორი მუნიციპალიტეტში არ არსებობს; კვალიფიციურ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა გარკვეული დოზით საჭიროებს შევსებას ან უნდა დაექვემდებაროს გადამზადებას.
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავება	იაფი სამუშაო ძალის ხელმისაწვდომობა, ტრადიციული გამოცდილებითი უნარებით.	სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი საწარმოები არ არსებობს.
5.2 სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალი		
ფერმერთა მატერიალური ბაზა	ფერმერები ნაწილობრივ უზრუნველყოფილნი არიან მცირე მექანიზაციის საშუალებებით. ამასთან, ხელმისაწვდომია მათთვის მსხვილი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა (ტრაქტორები, გუთნები).	სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის რაოდენობა არასაკმარისია; რელიეფი ძირითადად მთისწინეთის ტიპისაა, რაც ზღუდავს ფართო მექანიზაციის ინტენსიურ გამოყენებას.
ნიადაგების ნაყოფიერება და მდგომარეობა	სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ძირითადი ნაწილი ხელსაყრელია ბოსტნეული კულტურების მოსაყვანად და მევენახეობის განვითარებისათვის. ჩვეულებრივ, ქედში ტყის ყომრალი ნიადაგებია გავრცელებული და გამოირჩევა კარგი მოსავლიანობით.	არ ხდება ნიადაგების ლაბორატორიული შემოწმება გამოკვლევის მიზნით და ნიადაგების გამდიდრება ხდება ნიტრატებით მხოლოდ; არ ხდება კულტურების მონაცვლეობა და ეცემა საშუალო მოსავლიანობა.
მიწების საკუთრება	მიწების ძირითადი ნაწილი კერძო საკუთრებაშია.	მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვის გამო ნაკვეთების დანაწევრების ხარისხი მაღალია; მცირეკონტურიან ნიადაგებზე მექანიზაციის ინტენსიფიკაციის პროცესი ძნელადგანხორციელებადი და არაეკონომიკურია.
სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების პრიორიტეტები	ბოსტნეული კულტურები და მათი მოყვანის დიდი ტრადიციები; ასევე მევენახეობა თავისი უნიკალური ჯიშებით.	მოყვანილ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას არ ეძლევა სასაქონლო სახე; მაღალია არასტანდარტული ნაყოფის წილი წარმოებულ პროდუქციაში.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ბაზარი	მზარდი ბაზარი ქალაქ ბათუმისა და ქობულეთის ტურისტული პოტენციალის ზრდის ხარჯზე.	პროდუქციის მაღალი თვითღირებულება და საფასო კონკურენციის ხარჯზე რეალიზაციის დაქვეითება.
მეცხოველეობა	მეცხოველეობის პროდუქციაზე შინამეურნეოების ინდივიდუალური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად საჭირო პირუტყვი ჰყავს ოჯახების უმრავლესობას.	სუსტად განვითარებული დარგია, რელიეფის შეზღუდულობა და სამოვრების სიმცირე არ იძლევა დარგის განვითარების საშუალებას.
მემცენარეობა	მუნიციპალიტეტში განვითარებულია მემცენარეობა, ძირითადად, რამდენიმე ბოსტნეული კულტურის ხარჯზე (კიტრი, პომიდორი, ბულგარული წიწაკა, მწვანელი); საკმაოდ კარგადაა განვითარებული მარწყვის კულტურის მოყვანა და სეზონზე მარწყვის ერთერთი მნიშვნელოვანი მიმწოდებელია რეგიონისათვის; კარგადაა განვითარებული მესიმინდეობა;	არ ხდება ჯიშთგანახლება, ახალი პერსპექტიული და ჰიბრიდული ჯიშების დანერგვა; არ არსებობს მიზნობრივი პროგრამები, ახალი სასოფლო-სამეურნეო ჯიშების დანერგვის, წარმოების ინტენსიფიკაციისა და სამეცნიერო კვლევების განსახორციელებლად.
მიწის პოტენციალი	სასოფლო-სამეურნეო მიწის საერთო ფართობი შეადგენს 5 093 ჰექტარს (2004 წლის 1 იანვრის მონაცემებით, მუნიციპალიტეტის ბალანსის საფუძველზე).	ბუნებრივი ფაქტორების გავლენით შეუძლებელი სასოფლო-სამეურნეო ფართობების ზრდა.
5.3 სამეცნიერო და საგანმანათლებლო პოტენციალი		
საინფორმაციო-საკონსულტაციო საქმიანობა	საჯარო სკოლები სრულადაა უზრუნველყოფილი ინტერნეტით.	სკოლის გარეთ მოსახლეობის უმეტესი ნაწილისათვის ინტერნეტი ნაკლებადაა ხელმისაწვდომი მაღლი ფასის გამო; მუნიციპალიტეტში არ არსებობს საკონსულტაციო მომსახურების პრაქტიკა.
სპეციალისტთა მომზადება/გადამზადება	საჯარო სექტორში დასაქმებული მოსამსახურეებისათვის (თვითმმართველობის ორგანოების თანამშრომლები, პედაგოგები) პერმანენტულად წარმოებს კვალიფიკაციის ასამაღლებელი რიგი ღონისძიებები (ტრენინგები, კურსები, სემინარები).	კადრების გადამზადების პროცესს არა აქვს რეგულარული და სტაბილური ხასიათი. არ არსებობს სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს გადამზადებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე მოთხოვნილებების შესწავლას.
მმართველობითი კადრების მომზადება	პერმანენტულად წარმოებს კვალიფიკაციის ასამაღლებელი რიგი ღონისძიებები (ტრენინგები, კურსები, სემინარები).	კადრების გადამზადება მმართველობითი საქმიანობისათვის ხდება მცირემოცულობის ტრენინგებით და არარეგულარულად. არ არსებობს სისტემა რომელიც

		უზრუნველყოფს გადამზადებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე მოთხოვნილებების შესწავლას.
5.4 სავაჭრო პოტენციალი	როგორც დაბაში, ასევე თემებში არსებობს მცირე ზომის სავაჭრო ობიექტები, რომლებიც პირველი მოთხოვნილების საქონლს აწვდიან მოსახლეობას.	მუნიციპალიტეტში არა არის არცერთი სავაჭრო ცენტრი; ადგილობრივი მცირე ზომის მაღაზიების ასორტიმენტი ძალიან შეზღუდულია.
5.5 მშენებლობა		
სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ობიექტების მშენებლობა		არ წარმოებს.
საგზაო მშენებლობა	ცენტრალური გზა სრულად რეაბილიტირებულია; თემებთან დამაკავშირებელი გზების რეაბილიტაცია ეტაპობრივად მიმდინარეობს.	შიდა სასოფლო გზების რეაბილიტაციის ტემპი დაბალია.
სამრეწველო საწარმოების მშენებლობა		არ მიმდინარეობს
6. საინვესტიციო პოტენციალი		
საინვესტიციო პროექტების არსებობა და მიმართულება	ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული, ქედის მუნიციპალიტეტისა და ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტის“ ერთობლივი პროექტის „თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის აჭრის რეგიონში“ ფარგლებში მუშავდება ქედის მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო პასპორტი და მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა.	არაა შემუშავებული საინვესტიციო პოლიტიკა მუნიციპალიტეტისათვის. არ არსებობს საინვესტიციო პროექტები.
მოსახლეობის მზაობა სიახლეებისა და გარდაქმნებისათვის	მოსახლეობის ფსიქოლოგიური მზაობა ინვესტიციების მისაღებად და პოტენციური ინვესტიციების მიმართ განწყობა დადებითია.	მოსახლეობის კონსერვატიზმი და მეტისმეტად ფრთხილი დამოკიდებულება ინოვაციური ცვლილებებისადმი.
7. საინჟინრო, სატრანსპორტო და სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა		
სასმელი წყლის მიმწოდებელი ქსელები	ყველა სოფელს და უბანს გააჩნია სასმელი წყლის მიწოდების ავტონომიური (ზოგჯერ რამდენიმე) ქსელები.	მუნიციპალურ ბალანსზე არარციხულ წყალსადენებზე არ ხდება სასმელი წყლის ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური დამუშავება და ხარისხის კონტროლი; გაძნელებულია წყლის მაგისტრალების სანიტარული მოვლა-პატრონობა მათი

		სიმრავლის გამო.
სარწყავი წყლის მიმწოდებელი ქსელები	სოფლები და ზოგ შემთხვევაში საკუთრივ თემები, სარგებლობენ საკუთრივ ავტონომიური სარწყავი არხებით; არსებობს ორი მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში მყოფი არხი (ხარაულის და ცანავრის).	საირიგაციო სისტემა ძირითადად კუსტარულია და გარემო პირობების ცვლილებაზე ძალიანაა დამოკიდებული; ზოგიერთი სოფელი განიცდის სარწყავი არხების პრობლემას (ვაიო და კვამტა).
საკანალიზაციო ქსელები	საკანალიზაციო სისტემით უზრუნველყოფილია ქედის დაბის ტერიტორია.	მუნიციპალიტეტის თემებში არ არსებობს საკანალიზაციო სისტემა.
გამწმენდი ნაგებობები	დაბაში არსებობს მარტივი ტიპის სალექარი საერთო საპროექტო სიმძლავრით 470 მ³.	დაბის ტერიტორიიდან ფეკალური მასების ჩადინება მდინარეში ხდება სრული გაწმენდის გარეშე.
გაზგამანაწილებელი ქსელები	მოსახლეობა სარგებლობს თხევადი აირით.	ბუნებრივი აირით მუნიციპალიტეტის მომარაგება არ ხორციელდება.
ელექტრო გამანაწილებელი ქსელები	მუნიციპალიტეტი მთლიანად არის დაფარული ელექტროგამანაწილებელი ქსელებით.	ქსელების ნაწილი და სატრანსფორმატორო სადგურები საჭიროებს რეაბილიტაციას.
სატრანსპორტო არტერიები	მუნიციპალიტეტის ყველა თემსა და სოფელში არსებობს სამანქანე გზა.	შიდასასოფლო გზები არაადავალტირებულია და ხშირად ზიანდება ბუნებრივი, სტიქიური მოვლენების გავლენით.
სამგზავრო ტრანსპორტი	მუნიციპალიტეტის ყველა დასახლებული პუნქტი უზრუნველყოფილია სამგზავრო მიმოსვლით.	მუნიციპალიტეტში სამგზავრო ტრანსპორტი წარმოადგენს დაბალი ტევადობის მიკრო ავტობუსებს; არ ხდება განრიგის დაცვა.
კავშირგაბმულობა და ტელეკომუნიკაცია	მუნიციპალიტეტში არსებობს კავშირგაბმულობის საწარმო, ფუნქციონირებს საფოსტო კავშირი; მუნიციპალიტეტის ტერიტორია სრულადაა დაფარული ფიჭური კავშირგაბმულობით (სამი მობილური ოპერატორი). მუნიციპალიტეტის ტერიტორია მთლიანადაა დაფარული სატელევიზიო სიგნალით, რითიც მათ მიეწოდებათ სამი ნაციონალური და ერთი რეგიონალური არხის მუწყებლობა;	კავშირგაბმულობის საწარმოს მიერ შეთავაზებული სერვისები ვრცელდება მხოლოდ დაბაზე და მომსახურების სპექტრი ვიწროა.
8. საბიუჯეტო პოტენციალი	მუნიციპალიტეტი უზრუნველყოფილია მინიმალური ბიუჯეტით, გათანაბრებითი ტრანსფერის ხარჯზე.	ბიუჯეტის ადგილობრივი შემოსულობების სიმცირე; საგადასახადო ბაზისის არარსებობა მუნიციპალიტეტში (საწარმოები, ბიზნესის ობიექტები); არ ხდება გადასახადების სრული ადმინისტრირება.

9. სოციალური ინფრასტრუქტურა	მუნიციპალიტეტში მოქმედებს 29 საჯარო სკოლა. აქედან: 19 სრული საშუალო, 7 საბაზისო და 3 დაწყებითი; ასევე მოქმედებს 6 საბავშვო ბაღი. მოქმედებს 11 ამბულატორია და ერთი მუნიციპალური საავადმყოფო; 1 კულტურის სახლი ცხმორისში და ერთიც დაბაში; სასოფლო კლუბები ყველა თემში; მოქმედებს სპორტული სკოლა დაბაში, ასევე მოქმედია 29 მინი სპორტული მოედანი, 4 საფეხბურთო მოედანი და ერთი საჭიდაო დარბაზი; სპორტული მოედნები ყველა თემში და ძირითადად, ყველა სოფელშიცაა მოწყობილი;	6 სკოლა ჯერ კიდევ საჭიროებს სარემონტო სარეაბილიტაციო სამუშაოების ჩატარებას. საბავშვო ბაღების რაოდენობა არასაკმარისია (მოცულია მხოლოდ 265 ბავშვი). სასპორტო სკოლა მხოლოდ დაბის მცხოვრებთათვისაა ხელმისაწვდომი;
10. საქმიანი ინფრასტრუქტურა		მუნიციპალიტეტში არა არის თავისუფალი ფართები კომერციული მიზნების რეალიზებისათვის; არ ფუნქციონირებს ტურისტული სააგენტოები; მუნიციპალიტეტში არ არსებობს სასტუმრო და არ არის სარესტორნო ერთეულები.
10.1 ბანკები და საფინანსო ინსტიტუტები	მუნიციპალიტეტში არსებობს ორი ბანკის წარმომადგენლობა, რითაც სრულადაა დაკმაყოფილებული მუნიციპალიტეტის მოთხოვნა საბანკო მომსახურებაზე;	ბანკომატების რაოდენობა მკვეთრად შეზღუდულია(მხოლოდ ორი); არ არსებობს მცირე ზომის საკრედიტო კავშირები, რომლებიც ორიენტირებულნი იქნებიან ფერმერთა დაკრედიტებაზე;
10.2 იურიდიული, სადაზღვევო, სარეკლამო, მარკეტინგული, კონსალტინგური, უძრავი ქონების სააგენტოები	მუნიციპალიტეტში მოქმედებს სხვადასხვა სადაზღვევო კომპანიები „ირაო“, „ჯიპიაი ჰოლდინგი“, „ალდაგი ბისიაი“, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო მოხელეების და სოციალურად დაუცველი მოსახლეობის დაზღვევას;	მუნიციპალიტეტში არ არიან წარმოდგენილნი იურიდიული, სარეკლამო, მარკეტინგული და უძრავი ქონების სააგენტოები;
10.3 დეველოპერული, არქიტექტორული, სამშენებლო კომპანიები		არ არიან წარმოდგენილნი
10.4 ტურისტული	მუნიციპალიტეტში დაწყებულია	პროცესი ინიცირებულია

სააგენტოები და სასტუმროები	საოჯახო სასტუმროების და საოჯახო ტურიზმის განვითარების პროცესი (სოფ. გობრონეთის საოჯახო სასტუმროები);	საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ და ერთჯერადი ხასიათისაა; მუნიციპალიტეტში არ მოქმედებს არცერთი ტურისტული სააგენტო და არ არსებობს სასტუმრო.
10.5 მცირე მეწარმეობის მხარდაჭერი ინფრასტრუქტურა	დაბალია საიჯარო გადასახადები მიწაზე და კომერციულ ფართებზე	არ ხორციელდება მიზნობრივი პროგრამები, რომლებიც მიმართული იქნება მცირე ბიზნესის განვითარებაზე;
11 მუნიციპალური საკუთრება		
11.1 მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული ფონდები (მიწა, შენობა, საწარმო)	მუნიციპალიტეტს საკუთრებაში გააჩნია სხვადასხვა დანიშნულების შენობა-ნაგებობი;	არსებული შენობა-ნაგებობების უმეტესი ნაწილი ამორტიზირებულია;
11.2 მუნიციპალიტეტის ხარჯები ძირითადი ფონდების შენახვაზე, მიღებული მოგება ან სუბსიდიები	ხარჯები მიზნობრივია; მიღებული შემოსავლები უფრო მაღალია, ვიდრე მათ შენახვაზე გაწეული ხარჯები;	ობიექტების შენახვაზე ხარჯების სიმცირე იწვევს დაჩქარებულ ამორტიზაციას;
11.3 ძირითადი ფონდების მფლობელობიდან გამოსვლის სტრატეგია	შესაძლებელია მფლობელობიდან გამოსვლა მუნიციპალური საკუთრების გაყიდვის საშუალებით;	მოთხოვნა აღნიშნულისაკუთრების შეძენაზე დაბალია;
12. სოციალ-ეკონომიკური განვითარების პროცესის მონაწილე ძირითადი ინსტიტუციები		
12.1 სავაჭრო სამრეწველო პალატა		არ არსებობს;
12.2. დარგობრივი სავაჭრო პალატები		არ არსებობს;
12.3 მეწარმეთა ასოციაციები		არ არსებობს;
12.4 ტურიზმის განვითარების სფეროში მომუშავე ორგანიზაციები		არ არსებობს;
12.5 ინოვაციათა ცენტრები		არ არსებობს;
12.6 კერძო კონსალტინგური კომპანიები		არ არსებობს;
12.7 არასამთავრობო ორგანიზაციები	აიპ „დემოკრატიის ინსტიტუტის“ სასწავლო ცენტრი; სათემო კავშირი „გვანცა“;	არასამთავრობო ორგანიზაციების და სათემო კავშირების სიმცირე და მათი დაბალი ინსტიტუციონალური შესაძლებლობები.
13. მმართველობა		

13.1	ხელსაყრელი საკანონმდებლო გარემო	ინოვაციური იდეების სიმცირე; ადგილობრივი ინიციატივების დაბალი ხარისხი; რეგიონალურ და ცენტრალურ ხელისუფლებაზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი;
------	---------------------------------	---

გარე ფაქტორების გავლენა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე

შესაძლებლობები	საფრთხეები
პოლიტიკური სტაბილურობა	კლიმატური ცვლილებები
შედეგზე ორიენტირებული მართვის სისტემის შექმნა	ეროზიული მოვლენები
საბიუჯეტო ტრანსფერები	მეწყურული საფრთხეები
საერთაშორისო ურთიერთობების გაძლიერება;	საერთაშორისო იმიჯის რყევა
საკონსულტაციო ჯგუფების ჩამოყალიბება თვითმმართველობაში	სახელმწიფო პრიორიტეტების ცვლილება
მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური ინტერგრაცია ბათუმთან;	ენერგომატარებლების გაძვირება
მინერალური და სამკურნალო წყლის რესურსების ათვისება;	გარე კონკურენცია სხვა მუნიციპალიტეტებისა და სახელმწიფოების მხრიდან
საკურორტო და დასასვენებელი ადგილების იდენტიფიცირება, ზონირება და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობა;	ისტორიული ძეგლების ნგრევის პროცესის გაგრძელება
ტურისტული მარშრუტების შემუშავება და არსებულის გამრავალფეროვნება;	ძეგლების რეაბილიტაცია-რესტავრაციისა და შენახვისათვის საჭირო ადგილობრივი სპეციალისტების არარსებობა
სახალხო დღესასწაულების სანახაობრივი მხარის დახვეწა და მათი პოპულარიზაცია; ამ ღონისძიებებზე ტურისტების მოზიდვის საშუალებების დანერგვა;	
კულტურული, სპორტული ღონისძიებების რეგულარული კალენდრების შემუშავება და მათი პოპულარიზაცია;	
კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებთან ზოგადი და ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა;	
კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების რესტავრაციისა და კონსერვაციის გეგმის შემუშავება (ზენდიდის ციხე);	
ადგილობრივი, რეგიონალური, ქვეყნის და საერთაშორისო სპორტული ღონისძიებების ორგანიზება და მათში მონაწილეობა;	
ფოლკლორული ჯგუფების ერთიანი მონაცემთა ბაზის შექმნა და მათი შემოქმედების პოპულარიზაცია;	
ფოლკლორის ადგილობრივი რესურსის ჩართვა ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში;	
მიზნობრივი პროგრამების დაგეგმვა და განხორციელება ფერმერთა კვალიფიკაციის ასამაღლებლად;	
სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება;	
მუნიციპალიტეტის და მასში წარმოებული პროდუქციის მარკეტინგული შეფუთვა;	

18. ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სავარაუდო სცენარი

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავებისა და რეალიზაციის ამოცანა, როგორც თეორიული საფუძვლების, ასევე პრაქტიკული აქტივობების მჭიდრო თანხვედრას გულისხმობს. თანამედროვე პრაქტიკაში ცალკეული ტერიტორიებისა თუ მუნიციპალიტეტების ოპტიმალური განვითარების პროექტების შედგენაში დიდ მნიშვნელობას იძენს ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე კატეგორიების, მიდგომების ფორმებისა და მეთოდების გამოყენება. მათ შორის სტრატეგიული განვითარების სცენარების მეთოდი.

ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების პროცესში ჩატარებული ანალიზური კვლევების სხვადასხვა წყაროების გათვალისწინებით, შესაძლებელია სტრატეგიული განვითარების ორი სცენარის წარმოდგენა:

- **ინერციული სცენარი.** სცენარის თანახმად, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე შენარჩუნებული იქნება წარმოების, მომსახურებისა და მოხმარების ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტენდენციები. ისტორიული, კულტურული, საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო ტრადიციები. იმავდროულად გააქტიურდება ძალისხმევა საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების სრულყოფილად დამკვიდრებისა და ეკონომიკური პოტენციალის ამაღლებისათვის, დარგობრივი სტრუქტურის ოპტიმიზაციისათვის, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის.
- **ინოვაციური სცენარი.** ინოვაციური სცენარის განხორციელების მიღწევა უზრუნველყოფილი იქნება დარგობრივი, სივრცობრივი, სოციალური, დემოგრაფიული, საწარმოო, მომსახურების, ტურიზმის, ბუნებრივი რესურსების და სხვა მიმართულებების მეცნიერული კვლევების ფართო გამოყენებით. მეცნიერული დასკვნების რეკომენდაციებისა და მმართველობითი გადაწყვეტილებების ინოვაციურ პროექტებად ტრანსფორმაციის, სხვადასხვა სახის და მასშტაბების საინვესტიციო აქტივობების გაზრდით. ამ სცენარის განხორციელებისათვის აქტიურ მონაწილე სუბიექტთა შორის განხილული უნდა იქნას მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოები, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა, ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ცენტრი, ხიჭაურის ტ. აბუსერიძის უნივერსიტეტი, ქვეყნის სხვა სამეცნიერო-კვლევითი და საგანმანათლებლო დაწესებულებების შესაძლებლობები, მათი ინტელექტუალური პოტენციალი და რესურსები.

ქედის მუნიციპალიტეტის წინამდებარე სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმაში მოცემული რესურსული ანალიზი ცხადყოფს ქვეყნის ეკონომიკაში მუნიციპალიტეტის მონაწილეობის რამდენიმე საკვანძო ასპექტს: ქედის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის ხვედრითი წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში ცალსახად მცირეა, ექსპორტსა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებში კი პრაქტიკულად ნულოვანი. მუნიციპალიტეტის

გამოირჩევა კლიმატური პირობებისა და რესურსების ანგარიშგასაწევი მრავალფეროვნებით. ეს გარემოება ხელსაყრელ პირობებს უქმნის ეკონომიკის სხვადასხვა დარგს, პირველ რიგში კი სოფლის მეურნეობას. თუმცა, ქედის მუნიციპალიტეტი სოფლის მეურნეობის კუთხით მწელად ასათვისებელი და მაღალ რისკიანი ტერიტორიაა. ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მრავალფეროვნება მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარებისთვისაც ხელშესახებ პერსპექტივას უქმნის. მუნიციპალიტეტის ბუნებრივ რესურსებს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მინერალურ რესურსს, მაგრამ მათი მარაგები არცთუ მაღალია. მაღალი ეკონომიკური პერსპექტივით გამოირჩევა ჰიდროენერგორესურსები და მინერალური წყლები.

ქედის კონკურენტული უპირატესობის ერთ-ერთი ანგარიშგასაწევი მდგენელია მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, რაც ქვეყნის სტრატეგიულ პროექტებში აქტიურად ჩართვის შესაძლებლობას აძლევს. საკითხი რამდენიმე მასშტაბურ ტურისტულ, ენერგეტიკულ და სატრანსპორტო - საკომუნიკაციო პროექტს ეხება.

მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური ინტეგრაცია, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ტრანსფორმაციის პროცესებთან ერთად, ეკონომიკის პერსპექტიული განვითარების ლოგიკას განსაზღვრავს. ეკონომიკური განვითარების მოდელირების პროცესში იქმნება ერთგვარი დაპირისპირება/შეჯიბრი საზოგადოებაში ტრადიციულად მოქმედ ეკონომიკურ პრაქტიკებს, ღირებულებით ნორმებსა და ახლებურად მოაზროვნე სტრუქტურებს/ინსტიტუტებს შორის. და ეს წინააღმდეგობა განსაკუთრებით მწვავეა უშუალოდ ერთგვარი რეფორმატორული პოლიტიკის გატარების შემდგომ პერიოდში, როცა სტრუქტურები ჯერ კიდევ ახალია, „ნედლია“ და წინააღმდეგობაში მოდის „ძველ“ სამეურნეო ჩვევებთან. ამ წინააღმდეგობის შედეგად მიიღება სამეურნეო-ეკონომიკური პრაქტიკების ახალი ლოკალური სახესხვაობა, რომელიც ერთგვარი კომპრომისია „ახალ“ და „ძველ“ კულტურას შორის, რომელიც სულაც არ არის რაღაც ერთხელ და საბოლოოდ ჩამოყალიბებული „ადგილობრივი ხასიათი“. ის სხვა არაფერია, თუ არა კომპრომისი, რომელიც ინსტიტუციურ-ეკონომიკური ცვლილებების გატარების წინა ჯერზე ჩამოყალიბდა.

რა პარადიგმის საფუძველზეა შესაძლებელი ამ ამოცანების გადაჭრა? აღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის აქტიურობა, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე, ხორციელდებოდა განვითარების ინერციული მოდელის ჩარჩოებში. იგი ემყარებოდა ძველი დროიდან შემორჩენილ კავშირებსა და პოტენციალს. ამასთან ერთად, მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა, ისევე როგორც მთლიანად ქვეყნის, დოტაციაზე ორიენტირებული სისტემაა, რაც არ გამოირჩევა მაღალი ეფექტიანობით. ეფექტის შემცირების კიდევ ერთი მიზეზი ამ შემოსავლების არადამოუკიდებელი შინაარსია.

ტენდენციის შესაცვლელად, პირველ რიგში უნდა იყოს მისაწვდომი აუცილებელი ინსტიტუციონალური გარემო, რომელზეც დღეისათვის მუნიციპალიტეტის გავლენა და მისი რისკებისადმი წინააღმდეგობა ასევე მიზერულია. ეკონომიკის ინოვაციური განვითარებისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია სოლიდური ინვესტიციების განხორციელება ინფრასტრუქტურასა და იმ თანამედროვე მაღალ ტექნოლოგიებში, რომელთა გარეშეც

შეუძლებელია ამგვარი ეკონომიკის არსებობა. ასეთი ინვესტიციები თავის მხრივ მოიაზრებს როგორც უცხოური კაპიტალის მოზიდვას, ასევე სამამულო კაპიტალის მობილიზაციას. ეს უკანასკნელი, ჩვენს შემთხვევაში, მკაფიოდ ზღვრულია, უცხოური კაპიტალის ინტერესი კი შეუმჩნეველი.

ქედის მუნიციპალიტეტს, არსებული რესურსებისა და მოზიდვადი რესურსების საფუძველზე არჩევანის გაკეთების ფუფუნება ნოვაციურ და ინერციულ ეკონომიკურ განვითარებას შორის ნაკლებად აქვს.

მუნიციპალიტეტი, დგას მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია: ქვეყნის მასშტაბით კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება და გასაღების ახალი ბაზრების მოძიება, ეკონომიკის ამოძრავება შრომატევადიდან ტექნოლოგიატევადი წარმოების გავლით ინტელექტუალური წარმოების განვითარებისაკენ, გარე უარყოფითი ფაქტორების მიმართ ეკონომიკური მდგრადობის ზრდა.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მაღალტექნოლოგიური, მაღალმეცნიერული წარმოების მთავარი რესურსები განათლება და მეცნიერებაა. სასიცოცხლოდ აუცილებელია ადგილობრივი ეკონომიკისათვის დაგროვილი პოზიტიური გამოცდილებისა და ინტეგრაციის პროცესში ნაკარნახევი ნოვაციების სიმბიოზი და ამის საფუძველზე - შრომის ბაზრისათვის კონკურენტუნარიანი მუშახელის მომზადება.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, უახლოეს პერსპექტივაში ინერციული განვითარება შესაძლოა იყოს განვითარების ის ოპტიმალური სცენარი, რომელიც დააბალანსებს ერთის მხრივ მუნიციპალიტეტის ფინანსურ დამოკიდებულებასა და წარმოების საშუალებათა შეზღუდულობას და მეორე მხრივ, სტიმულს მისცემს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურ აგენტებს სტრატეგიული აზროვნება დააფუძნონ გარემოებების ცვლილებების ინტენსიურ დაკვირვებებსა და დასკვნებზე, მაღალი გამოყენება მიეცეს საშუალო ვადიანი პროგნოზების მეშვეობით მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოლიტიკის ლავირების შესაძლებლობას გარე ეკონომიკური ინსტრუმენტების ქცევის ვარიაციებზე.

19.მისია

ქედის მუნიციპალიტეტს ეყოლება ძლიერი და განვითარებაზე ორიენტირებული შინამეურნეოები და გამოიყენებს უნიკალურ ბუნებრივ ლანდშაფტს ტურისტულ ბაზარზე მყარი ნიშით დამკვიდრებისათვის. სივრცითი მოწყობის სწორი დაგეგმარებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურული გარემოს უზრუნველყოფის შედეგად ქედას სამომავლოდ აქვს რეალური შესაძლებლობა გამოიყენოს თავისი შეფარდებითი უპირატესობა ქვეყნისთვის სტრატეგიული პროდუქტების წარმოებაზე. განვითარების ვექტორი გაივლის ადგილობრივი მაღალკვალიფიციური შრომითი რესურსის ფორმირებასა და მიგრაციული პროცესების შემცირების პრიორიტეტებზე, ახალგაზრდა თაობაში არაფორმალური და სამოქალაქო განათლების დონის აწევითა და სოციალიზაციის მაღალი ხარისხით. მუნიციპალიტეტში ჩამოყალიბდება კომფორტული და ხარისხიანი საზოგადოებრივი და საცხოვრებელი გარემო, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული მოქალაქის შესაძლებლობების თვითრეალიზაციას, განათლების, კულტურის და გართობის თანამედროვე რესურსებთან თანაბარ ხელმისაწვდომობას, ჯანსაღ ეკოლოგიურ გარემოს.

20. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიმართულებების შემუშავებისა და განხორციელების ძირითადი პრინციპები და ასპექტები

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისა და განხორციელების საფუძველია წინასწარი კვლევების ანალიტიკური მასალების ბაზა, რომელშიც პრიორიტეტულად მიჩნეულია იმ პრობლემების გამოვლენა და გადაჭრა, რომლებიც საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისთვის შეუწარმუნებენ არსებობის გარემოსა და მათ გადაჭრაზე მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული ეროვნული ეკონომიკისა და შესაბამისად მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისა და განხორციელების მთლიანი ციკლი პირობითად შემდეგი ლოგიკური სქემით შეიძლება იქნას წარმოდგენილი:

- პროგრამის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა;
- საჭირო ანალიზური კვლევების, მასალების შეგროვება, გადამუშავება და სისტემატიზაცია;
- ცალკეული დარგებისა და სფეროების, ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით მნიშვნელოვანი და გადაუდებელი გადაჭრის მნიშვნელობის მქონე პრობლემების განსაზღვრის კრიტერიუმების შემუშავება და გამოყენება;
- ძირითადი სტრატეგიებისა და ქვესტრატეგიების შემუშავება (მიზნების, ამოცანების, მოსალოდნელი შედეგების, რისკ-ფაქტორების, შესრულების ვადების და სხვა მაჩვენებლების მიხედვით);
- შემუშავებული სტრატეგიების რეალიზაციის უზრუნველმყოფი საქმიანობები (სამუშაოთა შესრულების ორგანიზაცია);
- სტრატეგიების შესაბამისი პროექტების, რუკების შედგენა.

მუნიციპალიტეტისთვის შემუშავებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის ფარგლებში გათვალისწინებულია სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების სახელმწიფო და საზოგადოებრივი მართვისა და რეგულირების ფორმების სრულყოფა, სტრატეგიული მართვის გაძლიერება.

სტრატეგიული მართვა მმართველობითი საქმიანობის განსაკუთრებული სახეა და გულისხმობს პერსპექტივაზე ორიენტირებული მმართველობითი გადაწყვეტილებების შემუშავებას, ისეთი მიზნებისა და სტრატეგიების,

ღონისძიებებისა და პროექტების წინა პლანზე წამოწევას, რომელთა რეალიზაცია უზრუნველყოფს ტერიტორიის განვითარების ეფექტურობას.

შემუშავებული გეგმა ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის დონეზე მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომლებიც ემყარება ინსტიტუციონალურ, სისტემურ და სხვა მეთოდების გამოყენებას. ამ მეთოდების გამოყენებით ხორციელდება მუნიციპალიტეტში სამეწარმეო საქმიანობის, გარემოს შექმნის წინაპირობების დადგენა, პრობლემათა გამოკვლევა, ცალკეული დარგების განვითარებაზე ზემოქმედი ფაქტორების განსაზღვრა, ბიზნესის, ხელისუფლებისა და მოსახლეობის ურთიერთქმედების შეფასება, მდგრადი განვითარების პრინციპების დადგენა და ა.შ. შერჩეული სტრატეგიები და პროექტები ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ გარდაქმნას ისე, რომ დაცული იქნეს ბიზნესის, სახელმწიფოსა და მოსახლეობის ინტერესები, განვითარების პროცესი არ გამოვიდეს მართვის ჩარჩოებიდან. აქედან გამომდინარე, პროგრამა ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტში სტრატეგიული მართვის განხორციელებას, რომელიც რეალურად წარმოადგენს მუნიციპალიტეტის განვითარების დასაბუთებული მიზნობრივი სტრატეგიული მიმართულებების ერთობლიობას.

სტრატეგიული მიზნები მათი რეალიზაციის ეტაპების შესაბამისად პირობითად შეიძლება ასე დაჯგუფდეს:

- მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების კონსოლიდაცია მუნიციპალიტეტის სტრატეგიული განვითარების შეთანხმებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.
- საჯარო რესურსების მოზიდვის მექანიზმების შემუშავება, მუნიციპალიტეტის მიმზიდველი იმიჯისა და საინვესტიციო კლიმატის ხელშემწყობი გარემოს შესაქმნელად.
- მოსახლეობის ეკონომიკური აქტივობის ამაღლება, ბიზნეს სტრუქტურების გაძლიერება, ადგილობრივი ბიზნესის გატანა რეგიონულ და რეგიონთაშორის ბაზრებზე.
- ადგილობრივი თვითმმართველობის, როგორც ხალხის ინტერესების გამომხატველისა და დამცველის როლის ამაღლება, სანდოობის გავრცელება.
- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტურობის ამაღლება, ტურისტული რესურსების ათვისება, ადგილობრივი რესურსების შესატყვისი მრეწველობის დარგის განვითარება, როგორც ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულებები.
- ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური სფეროებისათვის შეთანხმებული და კომპლექსური განვითარების მექანიზმების საფუძვლების ფორმირება (ეკონომიკა, მართვა, განათლება კულტურა, ჯანდაცვა და ა.შ.)
- ადგილობრივი თვითმმართველობის მოქმედების მიმართ საზოგადოებრივი კონტროლისა და გამჭვირვალობის გრძელვადიანი საფუძვლების შექმნა.

სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმი ორ ძირითად ეტაპად განიხილება:

- სტრატეგიის შემუშავების სამუშაო პროცესის ორგანიზაცია;
- ყველაზე აქტუალური, მწვავე პრობლემების გადაჭრასთან დაკავშირებული გადაუდებელი ღონისძიებების გადაჭრის რეალიზაცია.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამა შემდეგ ძირითად დარგებსა და სფეროებს მოიცავს:

- სოფლის მეურნეობა
- მრეწველობა
- ინფრასტრუქტურა
- განათლება
- ჯანდაცვა
- კულტურა
- კომუნიკაციები
- გარემო პირობები და ბუნებრივი რესურსები
- ტურიზმი
- მცირე და საშუალო ბიზნესი

მოკვლეული მასალის საფუძველზე ცალკეული დარგებისა და სფეროების მიხედვით ძირითადი, მნიშვნელოვანი სტატუსის მქონე სტრატეგიათა ნუსხა არსებული მდგომარეობის შეფასებებიდან გამომდინარე არის შემდეგი:

1. სოფლის მეურნეობა

- ნიადაგის შემსწავლელი კვლევისა და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება;
- ნიადაგის ანალიზური და კადასტრული რუკების გამოყენების სისტემის ჩამოყალიბება;
- ფერმერთა საკონსულტაციო სისტემის ჩამოყალიბება;
- ახალი კულტურული ჯიშების შემოტანა და ჯიშგანახლების პროცესის ამოქმედება;
- სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამამუშავების ტექნოლოგიების უზრუნველყოფა;
- აგრარული სექტორის სრული მექანიზაცია;
- მეფრინველეობის დარგის განვითარება;
- ფერმერული გაერთიანებების შექმნის ხელშეწყობა;
- სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის განვითარება.

2. მრეწველობა

- სამრეწველო გადამამუშავებელი წარმოების სტიმულირება და განვითარება;
- მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო დანიშნულებით გამოყენება;
- სამრეწველო ენერგეტიკული პოტენციალის ზრდა-განვითარება.

3. ინფრასტრუქტურა

- საგზაო-სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის სრული რეაბილიტაცია;

- მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგების და საკანალიზაციო სისტემით;
- უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროფიკაციის უზრუნველყოფა;
- მოსახლეობის ცხოვრების უსაფრთხოებისა და საცხოვრებელი გარემოს გაუმჯობესება;
- სავაჭრო-საყოფაცხოვრებო და სხვა სფეროების განვითარება.

4. განათლება

- განათლების და სოციალიზაციის ხარისხის გაუმჯობესება.

5. კულტურა

- კულტურის სფეროს ინფრასტრუქტურის განვითარება.

6. კომუნიკაცია

- საკომუნიკაციო სისტემის განვითარება და მისი ინტეგრაცია საერთაშორისო ქსელებში.

7. ჯანდაცვა

- სამედიცინო ინფრასტრუქტურისა და სამედიცინო მომსახურების მიწოდების განვითარების ხელშეწყობა.

8. ბუნებრივი გარემო და რესურსები

- ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და კვლავწარმოება;
- სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოს დაცვითი ღონისძიებების გაფართოება.

9. ტურიზმი

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული რესურსების ინვენტარიზაცია და მონაცემთა ბაზის ფორმირება;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული რესურსების გამოყენების ხელშეწყობი ღონისძიებების შემუშავება;
- ტურიზმის ცალკეული სახეობების განვითარება;
- ტურისტული ნაკადების განთავსება და კვებით უზრუნველყოფა.

10. მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა

- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციული მხარდაჭერა
- საინფორმაციო-საკონსულტაციო და აუდიტური გარემო სტრატეგიების შეფასება და ანალიზი სამი პუნქტისაგან შედგება:

1. **არსებული საბაზო სიტუაციის ანალიზი** - უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ცალკეული დარგების, სფეროების, განვითარების, ადგილობრივი რესურსების გამოყენების და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ნაკლოვანებებისა და პრობლემების წარმოჩენას. არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება პრიორიტეტები სიტუაციის შესაბამისი სტრატეგიის არჩევითობისა. ანალიტიკური მასალების ამომწურავობა, მასიურობა, სანდოობა, დამუშავების ხარისხი, კომპეტენტური შეფასებითი დასკვნების მომზადება იძლევა გარანტიას განისაზღვროს ის ძირითადი პრინციპები და ღონისძიებები, რომლებიც აუცილებელია ცალკეული კონკრეტული

სტრატეგიების შემუშავებისა და მათი განხორციელების პროცესების ეფექტური მართვისათვის. უპირველეს ყოვლისა სწორედ რეალური სიტუაციის გამოკვლევა გასცემს პასუხს კითხვებზე როგორი სტრატეგია შევარჩიოთ, რა პერიოდში უნდა განხორციელდეს, რომელი სუბიექტების იქნებიან შემსრულებლები და როგორ განაწილდება პასუხისმგებლობა მათ შორის

2. **სტრატეგიის რეალიზაციის ინსტიტუტები და მექანიზმები** - სტრატეგიის წარმატებით შესრულების პირობა სახელმწიფო და კერძო პარტნიორობაზე დაფუძნებული სახელმწიფოს, ბიზნესისა და საზოგადოების კომპლექსური, სისტემური და სინქრონული ურთიერთმოქმედება, პრიორიტეტული საინვესტიციო პროექტების განხორციელებაში.

სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმებს მიეკუთვნება სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამები, რეგიონული და მუნიციპალური პროგრამები, ასევე მსხვილი კომპანიების პროგრამები, რომლებიც მიმართული იქნება მუნიციპალიტეტის კომპლექსური განვითარებისაკენ. სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმებს ასევე შეიძლება მიეკუთვნოს მსხვილი საინვესტიციო პროექტები, როგორც ქვეყნის ისე საერთაშორისო დონის რესურსების გამოყენებით. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამით გათვალისწინებული სტრატეგიების განხორციელების ინსტრუმენტებად მიჩნეულ უნდა იქნას ადგილობრივი რესურსების პოტენციალი და სახელმწიფო პოლიტიკის ის სტრატეგიული ამოცანები, რომელთა განხორციელება განსაზღვრულია საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის, როგორც ტერიტორიული, დარგობრივი ისე სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებით.

3. **სტრატეგიების რეალიზაციის პროცესში მუნიციპალიტეტის მასტიმულირებელი მოქმედება** - უნდა ითვალისწინებდეს ცალკეული დარგების, ბიზნესის სუბიექტების, მოსახლეობის ინტერესების დაცვას განვითარების თვალსაზრისით და მიმართული უნდა იყოს კონკურენტუნარიანობის უპირატესობის რაციონალურ გამოყენებაზე, სამეცნიერო-ტექნიკური, ფულად-საკრედიტო, საგადასახადო-საბიუჯეტო, სამრეწველო, აგრარული, სოციალური და სხვა მიმართულებების პოლიტიკის გატარებაზე. მუნიციპალიტეტის მიერ სტრატეგიული მართვის განხორციელების ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანაა ქმედებების ისეთი ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც საშუალებას მისცემს უზრუნველყოს საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების შეთანხმებების რაციონალური მექანიზმებისა და ფორმების გამოყენება ქვეყნის, რეგიონის და მუნიციპალიტეტის დონეზე ინტერესთა თანხვედრისათვის, სხვადასხვა სუბიექტების მუნიციპალური პროექტების განხორციელებაში ჩართვის მოტივაციებისა და სტიმულირების საფუძვლების განმტკიცებას.

21. ქედის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის სტრატეგიები, ქვესტრატეგიები და პროექტები

N	გენერალური სტრატეგია	ქვესტრატეგია	სტრატეგიული მიზნები	პროექტები
1	სოფლის მეურნეობის განვითარება	ნიადაგის კვლევისა და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება	მიწის ნაყოფიერების გამოვლენა და მიწათსარგებლობის მეცნიერულ კვლევებზე დაყრდნობილი მოდელის ჩამოყალიბება; სასუქების, ბიოპრეპარატებისა და სხვა საშუალებების დოზირებული გამოყენებით სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების საერთო მოცულობისა და საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობის ამაღლების ხელშეწყობის პირობების შექმნა.	ნიადაგის ანალიზის ლაბორატორიის ჩამოყალიბება; ლაბორატორიისთვის საჭირო პერსონალის მომზადება-გადამზადება; სამეცნიერო და კვლევით ორგანიზაციებთან ურთიერთობების კოორდინაცია მეთოდოლოგიური უზრუნველყოფის მიზნით; მიწის ფონდის ექსტენსიური და ინტენსიური გამოყენების თანაფარდობის დადგენა.
		ნიადაგის კადასტრული რუკების შედგენა	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის მიზნობრივი გამოყენების სქემის შემუშავება; მუნიციპალიტეტში არსებული მიწის რესურსების გამოყენების პოტენციური მაჩვენებლის დადგენა; კადასტრული მონაცემების საფუძველზე სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დარაიონების ეფექტურობის ზრდა	მუნიციპალიტეტის მიწის კადასტრის შექმნა და მისი გამოყენება საინვესტიციო პროექტებში; მუნიციპალიტეტის მიწის ფონდის ფუნქციონალური ზონირება და მიზნობრივი დანიშნულებით გამოყენების პროცესის მართვა;
		ფერმერთა საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის ჩამოყალიბება	სოფლის მეურნეობის სფეროში დასაქმებული სუბიექტების ფერმერული და ოჯახური მეურნეობებისათვის სასწავლო-საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის შექმნა; აგრობიზნესში მეწარმეთა ცოდნის ამაღლება, თანამედროვე აგრო-ტექნოლოგიების სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამამუშავების და შენახვის ტექნოლოგიების გამოყენების მიმართულებით; შრომის ნაყოფიერების ამაღლება, მიწის რესურსების აქტიური გამოყენება, მარკეტინგული ინსტრუმენტებისა და მექანიზმების გამოყენება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რენტაბელობისა და	სასწავლო-საკონსულტაციო მუნიციპალური ცენტრის შექმნა; პრაქტიკული სარეკომენდაციო და საინფორმაციო მასალების მომზადება და გავრცელება; სამეცნიერო კვლევით, საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან და პრაქტიკოს-სპეციალისტებთან თანამშრომლობის ორგანიზაცია და მუნიციპალიტეტში სასწავლო-საკონსულტაციო

			კონკურენტუნარიანობის მიღწევის საქმეში	პროცესებში მათი ჩართვა.
	ახალი და გაუმჯობესებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დანერგვა	- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მოცულობის ზრდა და ხარისხის გაუმჯობესება; - გადამამუშავებელი მრეწველობისათვის სანედლეულო ბაზის გაფართოება; - ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების გაფართოება; - ჯიშობრივი სიწმინდის დაცვა, ადგილობრივი ისტორიულად ტრადიციული ჯიშების უნიკალური თვისებების გამოყენება გადაშენებისგან დაცვა; - ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტირების შესაძლებლობათა გამოვლენა და გამოყენება; - ადგილობრივ, ქვეყნის და მსოფლიო ბაზრებზე ეროვნული პროდუქციის დივერსიფიკაციის პრევენდენტების შექმნა და მოსახლეობის მოხმარებაში იმპორტირებული პროდუქციის ჩანაცვლების გაფართოება ადგილობრივი წარმოების პროდუქციით;	სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ჯიშების შერჩევისა და გავრცელების შესაძლო ზონების დადგენა; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გავრცელებული აბორიგენული და ინტროდიცირებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ჯიშობრივი სტრუქტურის ანალიზი და მათი გამოყენების პერსპექტიულობის დასაბუთება; საკოლექციო ნაკვეთების და სასათბურე მეურნეობების ობიექტების შექმნა; სასოფლო სამეურნეო კულტურების ნერგების, კალმების, საძირე და გამრავლების სხვა მასალების შემოტანა და გამოცდა; ნედლეულის გადამამუშავების ახალი ტექნოლოგიების შემუშავება და აპრობაცია, მცირე საწარმოთა შექმნა.	
	აგრარული სექტორის მექანიზაცია	- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროცესში ხელით შრომის ხვედრითი წილის შემცირება; - მანქანა ტრაქტორების და სხვა ტექნიკური საშუალებების კოლექტიური გამოყენებისა და მცირე მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების მოსახლეობაზე მიწოდების უზრუნველყოფა მისაწვდომ ფასებში (ლიზინგის გამოყენება); - სხვადასხვა სახის სერვისული მომსახურების გაფართოება	სოფლის მეურნეობაში მექანიზაციის დანერგვის პრიორიტეტული მიმართულებები; აგრო სფეროს ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველყოფა და სერვისული მომსახურება; მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების შერჩევის შეძენისა და გამოყენების საცნობარო - სარეკლამო და საშუამავლო მომსახურება.	
	მეფრინველეობის დარგის განვითარება	- მუნიციპალიტეტში მეფრინველეობის როგორც ტრადიციული და პრიორიტეტული დარგის პოტენციალის ათვისების ხელშეწყობი გარემოს შექმნა; - მეფრინველეობის დარგში ადგილობრივ გარემო-პირობებთან ადაპტაციის უნარის მქონე ფრინველის ჯიშების შემოყვანა და გავრცელება - მეფრინველეობის პროდუქტების წარმოების ზრდა ერთ სულ მოსახლეზე; - აჭარის რეგიონში მეფრინველეობის პროდუქტებზე მოთხოვნის მაქსიმალური დაკმაყოფილება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე	მეფრინველეობის განვითარებისა და პროდუქციის წარმოების ოპტიმალური მოცულობის დადგენა; მეფრინველეობის დარგის თანამედროვე ტექნოლოგიებით, ტექნიკური საშუალებებით და საკვები ბაზით უზრუნველყოფა; ზოოტექნიკის სასწავლო-საკონსულტაციო და მომსახურების სერვისული სისტემის ჩამოყალიბება;	

		წარმოებული პროდუქციით; ფრინველის რაოდენობის ზრდა, ჯიშობრივი სრულყოფა, ამ სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის გაფართოება; მეფრინველეობის პროდუქციის გადამუშავების მცირე საწარმოთა მასტიმულირებელი გარემოს შექმნა	მეფრინველეობის დარგისთვის საჭირო კადრების მომზადება/გადამზადება.
	ფერმერული გაერთიანებების შექმნის ხელშეწყობა	დაქსაქსული ოჯახური, სუსტი ან თითქმის არარსებული ფერმერული მეურნეობების წინაშე მდგარი პრობლემების გადაჭრის რესურსების მართვის გაძლიერება; საკრედიტო კავშირების, მსოფლიოში აპრობირებული, გაერთიანებების, კოოპერატივების და სხვა ფორმების დანერგვა და მის საფუძველზე აგრარული სექტორის სასურველ დონეზე განვითარების შესაძლებლობათა გაზრდა; აგრარულ სფეროში დასაქმებული მოსახლეობის საკუთრებაში არსებული ფულადი, მატერიალური და შრომითი რესურსების მიმართვა სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის, წარმოების გადამუშავების და რეალიზაციის პროცესში ტექნოლოგიებისა და ტექნიკური საშუალებების, მიწის დამუშავების, სასუქების, შხამქიმიკატების და სხვა რესურსების გამოყენების ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება; სამეცნიერო ტექნიკური პროგრესის მიღწევა და სიახლეების დანერგვის მისაწვდომობის გაზრდა. მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება, სოფლებისა და დაბების, სხვა დასახლებული პუნქტების საცხოვრებელი გარემოს, ინფრასტრუქტურის განვითარება;	მოსახლეობისა და ფერმერული მეურნეობების სასოფლო გაერთიანებებში ჩართვის ფორმებისა და მეთოდების დადგენა; საცდელ-საჩვენებელი მოდელის ჩამოყალიბება და დანერგვა; მუნიციპალიტეტის მხარდამჭერი პოლიტიკის ფორმირება სასოფლო გაერთიანებების შექმნის პროცესის სტიმულირებისათვის.
	სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის განვითარება	სოფლის მეურნეობის საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების მოდელის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკური პოტენციალის გამოყენებას და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას; აგრო-სფეროს მდგრადი განვითარება საბაზრო პირობებში. დარგთა კომპლექსი რომელიც ემსახურება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასა და სამრეწველო გადამუშავებას; სოციალური ინფრასტრუქტურის ძირითადი შემადგენლების, საცხოვრებელი სახლების, განათლების ობიექტების, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების, ჯანდაცვის, სავაჭრო და საყოფაცხოვრებო ქსელის ობიექტების დაბალანსებული განვითარება; საწარმოო ინფრასტრუქტურის განვითარება, ტრანსპორტის,	სოფლის მეურნეობის საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის დაბალანსება და განვითარება.

			ელექტრო მომარაგების, კავშირგაბმულობის, სამრეწველო ობიექტებისა სხვა სახით;	
2	მრეწველობის განვითარება	სამრეწველო გადამამუშავებელი წარმოების განვითარება	- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნედლეულის, ტყის მცენარეული რესურსების, სამსელი და მინერალური წყლების, ინერტული მასალების, ხე-ტყის რესურსების, ბუნებრივი წიაღისეულის ბაზაზე სხვადასხვა წარმადობის და პროფილის სამრეწველო ობიექტების ქსელი ჩამოყალიბება; - არსებული სამრეწველო ობიექტების პროფილის მიხედვით გაფართოება, მოდერნიზაცია, ტექნიკური გადაიარაღება და ახალი კონკურენტუნარიანი ასორტიმენტისა და ნომენკლატურის პროდუქციის ათვისება; - პროდუქციის ხარისხისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება - უნარჩუნო ტექნოლოგიების დანერგვა, - სამრეწველო ობიექტების რაციონალური გაადგილება, სანედლეულო ბაზასთან მიახლოება და შრომის რესურსების აქტიური გამოყენება. - მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესში მრეწველობის დარგის მნიშვნელობის ამაღ	მუნიციპალიტეტში მრეწველობის განვითარების პერსპექტიული მიმართულებების განსაზღვრა და მათი რესურსული უზრუნველყოფის შეფასება; მრეწველობის პრიორიტეტული დარგების განვითარების ხელშემწყობი ზიზნეს გარემოს შექმნა;
		მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება	- სამრეწველო ობიექტების გაადგილების რაციონალური სქემის შემუშავება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სივრცობრივი განვითარების სპეციფიკურობის გათვალისწინებით; - სამრეწველო ობიექტებისათვის მიწის ფართის გამოყოფის, დაგეგმარების, საწარმოო შენობა-ნაგებობების არქიტექტურისა და დიზაინის შერჩევა; - სამრეწველო საწარმოებისათვის წყალმომარაგების, ენერგომომარაგების, საკომუნიკაციო ქსელებით უზრუნველყოფის, საკანალიზაციო სისტემით აღჭურვის, წარმოებაში გარემოს დაბინძურების შეზღუდვის სისტემების გამოყენების დაგეგმარება;	სამრეწველო ობიექტების გაადგილება და საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფა; სამრეწველო ინფრასტრუქტურის მუნიციპალური მხარდაჭერა.
		ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო გადამამუშავება	- მუნიციპალიტეტის ბუნებრივი რესურსების პოტენციალის გამოვლენა გაფართოება და გამოყენების მიმართულებების დადგენა; - ტყის რესურსების რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფა; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტყის მასივების ინვენტარიზაცია და ხის დამამუშავებელი ლეგალიზებული მეწარმეობის განვითარება; - ველურ მცენარეთა ნაყოფის სასარგებლო სახეობების შესწავლა,	ხე-ტყის რესურსების სამრეწველო გადამამუშავება; სამრეწველო გამოყენების, რესურსული უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ტყის მასივების აღდგენა და ახლის გაშენება; გარეული ხილისა და სხვა მცენარეული ნედლეულის გადამამუშავების ტექნოლოგიების დანერგვა; ინერტული მასალების წარმოება; წიაღისეული მარაგებისა და სხვა მსგავსი

			ბიოქიმიური ანალიზის საფუძველზე სხვადასხვა დანიშნულების პროდუქციის წარმოების შემუშავებული ტექნოლოგიების შერჩევა, გამოყენების მიზანშეწონილობის განსაზღვრა; სამკურნალო მცენარეთა ნედლეულის გამოყენება სხვადასხვა სახის სამკურნალო-პროფილაქტიკური დანიშნულების პროდუქციისა და ნახევარფაბრიკატების წარმოებისათვის; წიაღისეულის და ინერტული რესურსების მარაგების შესაბამისად გამოყენების შესაძლებლობათა გაფართოება; წყლის რესურსების გამოყენება;	რესურსების პერსპექტიული გამოყენება;
3	ინფრასტრუქტურის განვითარება	საგზაო-სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია	მყარსაფარიანი გზების საერთო სიგრძის ზრდა; დასახლებულ პუნქტებში, მთის სამოვრებზე, საკურორტო ადგილებზე მისასვლელი გზების ტექნოლოგიურად დაშვებული ნორმების მიხედვით მოწესრიგება; ყველა კატეგორიის გზებზე მეწყერული საშიშროების, ხიდების დაშლის, ნიაღვრით ჩარეცხვის და სხვა ზემოქმედი ფაქტორების განვითარების აღმკვეთი ღონისძიებების შემუშავება; აქტიური მიმოსვლის გზის მონაკვეთებზე განათების სისტემის მოწყობა, მაჩვენებელი და მარეგულირებელი ნიშნების და ტექნიკური საშუალებების დაყენება; მგზავრთა გადაყვანისა და და სატვირთო გადაზიდვების ოპტიმალური მარშრუტებისა და ღირებულებების შემამცირებელი პროექტების შემუშავება მუნიციპალური და კერძო სექტორის სატრანსპორტო მომსახურების დაბალანსებული განვითარება	საგზაო ქსელის სტრუქტურის ოპტიმიზაცია; გზების საექსპლუატაციო მდგომარეობის შენარჩუნება; სატრანსპორტო მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება, მუნიციპალური სატრანსპორტო მომსახურების სისტემის ჩამოყალიბება;
		მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემით	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სასმელი წყლით, საწარმოო და მომსახურების სფეროს ტექნიკური წყლით მომარაგების სრულმასშტაბიანი, ყოვლისმომცველი სისტემის შექმნა; მოქმედი წყალმომარაგების სისტემის რეკონსტრუქცია, რეაბილიტაცია, დანაკარგების შემცირება. სასელი წყლის ხარისხის ნორმების დაცვით მიწოდება; საკანალიზაციო სისტემის ქსელით უზრუნველყოფა მთლიანად ყველა დასახლებულ პუნქტში, კურორტებზე და იალაღებზე სასმელი წყლით მომარაგების უზრუნველყოფა; სასმელი წყლის გაუვნებელოებისა და გაწმენდის ღონისძიებების დადგენილი რეგლამენტით შესრულება; ინდივიდუალური სარგებლობის წყალსადენებსა და ჭებში წყლის	სასმელი და ტექნოლოგიური წყლით მომარაგება, წყლის გამოყენების აღრიცხვა; მუნიციპალური საკანალიზაციო სისტემის შექმნა; წყალმომარაგების ტერიტორიული პასპორტების შექმნა;

			ხარისხისა და ვარგისიანობის მონიტორინგის განხორციელება;	
		უწყვეტი და ხარისხიანი ენერგომომარაგების უზრუნველყოფა	- მოსახლეობისა და სხვა დარგობრივი ინფრასტრუქტურის მდგრადი ელექტრო მომსახურების უზრუნველყოფა; - ელექტრო მომარაგების მეურნეობის გამართული მუშაობის უზრუნველყოფი სახაზო და რეგულირების ტექნიკური საშუალებების თანამედროვე მოწყობილობების გამოყენება; - მოხმარებული ელექტროენერგიის აღრიცხვისა და საფასურის გადახდის სრულყოფა; - ელექტრო ენერგიის მომარაგების სისტემის ფუნქციონირების მონიტორინგი;	ელექტრული ენერგიის გადაცემისა და განაწილების შიდა მუნიციპალური სისტემების რეაბილიტაცია; ენერგომომარაგების სქემების ადაპტაცია მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების პროექტებთან;
		მოსახლეობის უსაფრთხო და გაუმჯობესებული საცხოვრებელი გარემოთი უზრუნველყოფა	- ტექნოლოგიური საშიშროებების პოტენციის მქონე ობიექტების ფუნქციონირებით გამოწვეული ნეგატიური ზემოქმედებისა და ექსტრემალური ფაქტორების მდგომარეობის შემცირება; - გარემოს დაცვისა და საგანგებო სიტუაციების პროფილაქტიკის ღონისძიებებზე დანახარჯებისა და სიტუაციის გააჯანსაღების დინამიკის დადებითი ტენდენციის მიღწევა; - საგანგებო სიტუაციების რაოდენობისა და ნეგატიური შედეგების შემცირება; - დარეგისტრირებულ დანაშაულთა რიცხვის შემცირება, კრიმინოგელური სიტუაციის გააჯანსაღება; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის იმჰიდროვის რეგულირება და მიგრაციის ტენდენციის შემცირება; - სამეურნეო გამოყენებაში მყოფი ტერიტორიების ნეგატიური ზემოქმედების დონის შემცირება საცხოვრებელ გარემოზე; - ტყე-პარკების, დასვენების და გასართობის ზონების შექმნა; - მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების რესურსების რაციონალური გამოყენებით ჯანსაღი გარემოს შექმნა; - საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის მიღწევა და კეთილმოწყობის დონის ამაღლება; - მოსახლეობის შემოსავლებისა და კომუნალური გადასახადების თანაფარდობის სასურველი დონის მიღწევა.	მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების პერსპექტივების განსაზღვრა; მოსახლეობის საბინაო პირობების გაუმჯობესება; სხვადასხვა დანიშნულების სამეურნეო ობიექტებისაგან ტექნოლოგიური საშიშროების საფრთხეების აცილება; შემის ალტერნატიული ენერგეტიკული რესურსების გამოყენება, გაზიფიკაციის განხორციელება.
		სავაჭრო და საყოფაცხოვრებო მომსახურების განვითარება	- პირველადი მოხმარების სამეურნეო საქონლის, კვების პროდუქტების და სხვა საქონლის მოსახლეობისთვის ხელმისაწვდომ და სტაბილურ ფასებში მიწოდების უზრუნველყოფა გადახდის უნარიანობის გათვალისწინებით; - სავაჭრო ობიექტების მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე	საბითუმო და საცალო ვაჭრობის სფეროს განვითარების ხელშეწყობა; საყოფაცხოვრებო მომსახურების ობიექტების ქსელის გაფართოების ხელშეწყობა.

			მოსახლეობის სიმჭიდროვის, დასახლების ტიპის, მოთხოვნის სახეობების მიხედვით განთავსება და მომსახურების კულტურის ამაღლება; მომსახურების ობიექტების დასახლებულ ტერიტორიებზე რაციონალურად განლაგება, მომსახურების მისაწვდომობა და მაღალი კულტურა.	
4	განათლების სისტემის განვითარება	განათლების ხარისხის გაუმჯობესება	საქართველოს განათლების სამინისტროს მიერ განსაზღვრული რეფორმების გატარებით მასწავლებელთა სერთიფიცირება - გადამზადების და პროფესიული საქმიანობის განხორციელების ხელშეწყობი გარემოს შექმნა; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ყველა კატეგორიის სკოლების მატერიალურ ტექნიკური ბაზის თანამედროვე დონეზე მოწყობა; სასწავლო პროცესის მაღალ დონეზე წარმართვა, უმაღლესი აკადემიური მოსწრების მქონე მოსწავლეთა კონტინგენტის ზრდა; უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების მიღების ინტერესის სტიმულირება და ჩარიცხულთა რაოდენობის ზრდა; მუნიციპალური ბიუჯეტის სოციალური დატვირთვის გაძლიერება განათლების სფეროს მიმართულებით; ბავშვთა და მოზარდთა სპორტულ გამაჯანსაღებელი ობიექტებით უზრუნველყოფის დონის ამაღლება; სკოლებში ერთ ცვლიან სასწავლო რეჟიმში მოსწავლეთა ადგილებით უზრუნველყოფა; სკოლამდელი ასაკის აღსაზრდელთა უზრუნველყოფა ბაგა-ბაღებით.	უმაღლესი და საშუალო პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობის ამაღლების ხელშეწყობა; სკოლამდელი აღზრდის ობიექტებით მოსახლეობის მოთხოვნილების სრული დაკმაყოფილება; სკოლების სასკოლო ობიექტების მატერიალურ ტექნიკური ბაზისა და საკადრო უზრუნველყოფა.
		მოსწავლე-ახალგაზრდების განათლების და სოციალური ინტეგრაციის ხარისხის ამაღლება		სწავლება-გადამზადებისა და დასაქმების სახელმწიფო პროგრამებში ჩართულობის ამაღლება
5	კულტურის სფეროს განვითარება	მუნიციპალიტეტში კულტურულ-შემოქმედებითი საქმიანობის გაფართოება და	მუნიციპალიტეტში ისტორიულად ტრადიციული ხალხური შემოქმედების გაფართოება; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე კინო დარბაზების კულტურის სახლების, თეატრების, თანამედროვე არქიტექტურისა და დიზაინის მოთხოვნების შესაბამისად ახლის აშენება და არსებულის მოწესრიგება. მათში დასაჯდომი ადგილების საჭირო რაოდენობის	ხალხური შემოქმედების ხელშეწყობა; კულტურის სფეროს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება და საკადრო უზრუნველყოფა; კულტურულ ღონისძიებათა მენეჯმენტის

		მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარება	შექმნა; მუზეუმების ბიბლიოთეკების ქსელის განვითარება; მუნიციპალიტეტში ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის წარმოჩენა. დამთვალიერებელთა და მკითხველთა მოზიდვა; ქორეოგრაფიული ანსამბლების და შემოქმედებითი კოლექტივების ჩამოყალიბება და ფუნქციონირებაში ხელშეწყობა; ისტორიულ-ეთნოგრაფიული და სამეწრმეო საქმიანობის ტრადიციების წარმოჩენა და ტურიზმის რესურსებად გამოყენება.	მოწესრიგება.
6	კომუნიკაციების განვითარება	საკომუნიკაციო სისტემის განვითარება და ინტეგრაცია საერთაშორისო ქსელებში	სატელეფონო-სახაზო და მობილური კავშირების სისტემის ქსელებით მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის დაფარვა და მომსახურების არჩევითობის შესაძლებლობების გაფართოება, მისაღები ტარიფები და ხარისხი; ინტერნეტისა და სატელევიზიო მომსახურების სხვადასხვა ქსელების და არხების მოქმედების გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის შესაბამისი ტარიფებით.	სატელეფონო ქსელების გამართული ფუნქციონირება და მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სრული დაფარვა; ინტერნეტისა და ტელე-მაუწყებლობის ქსელებით დაფარვის არეალის გაზრდა.
7	ჯანდაცვის სისტემის განვითარება	სამედიცინო ინფრასტრუქტურისა და სამედიცინო მომსახურების განვითარება	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ჯანდაცვის სისტემის თანამედროვე დონეზე განვითარების, განლაგებისა და მასში მაღალკალიფიციური მომსახურების უზრუნველყოფა; მუნიციპალიტეტში სხვადასხვა სახის სამედიცინო მოსახურების ადგილზე მიღების ხვედრითი წილის ამაღლება, ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ სამკურნალოდ წამსვლელთა ხვედრითი წილის შემცირება; დაფინანსების ყველა შესაძლო წყაროებიდან ერთ მცხოვრებზე საბიუჯეტო დანახარჯების გაფართოება მუნიციპალიტეტის დონეზე; მრავალშვილიანობის ხელშეწყობა და დაბადებულთა ჯანმრთელობის შენარჩუნება, მოსახლეობაში სიკვდილიანობის შემცირება, საშუალო ასაკის გახანგრძლივება; მოსახლეობის ჯანსაღი ნაწილის რიცხოვნობის ზრდა; კვალიფიციური კადრების მოზიდვა და დამაგრება; სამედიცინო ობიექტების ტექნიკური აღჭურვილობის დონის ამაღლება; მსოფლიოში აღიარებული ნორმებისა და საქართველოს კანონმდებლობის გათვალისწინებით ადამიანთა უფლებების დაცვის გაფართოება; ჯანდაცვის პოლიტიკისა და პროგრამების განხორციელების	სამედიცინო მომსახურების ხარისხის ამაღლება; ჯანდაცვის ინფრასტრუქტურის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება; სამედიცინო უფლებების დაცვის გარანტიები და მონიტორინგი.

			პროცესში ადამიანთა უფლებების მხარდაჭერა; საქართველოს კანონის „პაციენტთა უფლებების შესახებ“ მოთხოვნათა სრულად განხორციელება.	
8	ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება	ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და კვლავწარმოება	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცენარეული წიაღისეულის მიწის, წყლის და სხვა რესურსების რაციონალური გამოყენების სქემების შემუშავება; ყველა სახის რესურსების ბუნებრივი და ხელოვნური კვლავ წარმოების პროცესებზე ხელშეწყობა მეცნიერული მიდგომების გამოყენებით.	ბუნებრივი რესურსების გამოყენება და მისი კვლავწარმოება; მუნიციპალიტეტის ტყის მასივებში ვეღურ მცენარეთა ნედლეულის სახეობების გამოკვლევა და გამოყენების შესაძლებლობათა დადგენა.
		სტიქიური მოვლენებისა და ბუნებრივი კატასტროფების მოსალოდნელი განვითარების მიმართ მდგრადობის ამაღლება	ბუნებრივ-სტიქიური მოვლენების განვითარების პოტენციური მდგომარეობის მონიტორინგის გზით გამომწვევი ფაქტორების გამოვლენა და საჭირო ღონისძიებების დაგეგმვა; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სტიქიური მოვლენების შესაძლო განვითარების რუკების შედგენა, მოსახლეობის საშიში ზონებიდან უსაფრთხო ტერიტორიებზე განსახლება და საჭირო საცხოვრებელი გარემოს შექმნა; სტიქიური უბედურებების თავიდან აცილების პრევენციული ღონისძიებების გატარების მიზნით მუნიციპალიტეტის, რეგიონული და ცენტრალური სახელმწიფო ბიუჯეტების, საერთაშორისო დახმარებების რესურსების ეფექტური გამოყენება; ბუნებრივ სტიქიური მოვლენების შემცირების ტენდენციების მიღწევა.	უსაფრთხო საცხოვრებელი გარემოს შექმნა და საგანგებო სიტუაციების შემცირება
9	ტურიზმის განვითარება	ხულოს მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავება და ტურისტული პროდუქტების ფორმირება		მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების საკითხებზე მომუშავე სტრუქტურის ჩამოყალიბება; ტურიზმის პერსპექტიული მიმართულებების იდენტიფიკაცია და მათი განვითარების პროგრამების შემუშავება;
		ტურისტული ინფრასტრუქტურის		ტურისტული ობიექტების რეაბილიტაცია- კონსერვაციის გეგმის შემუშავება-განხორციელება; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტურისტული

		გაუმჯობესება		ნაკადების გადაადგილების მარშრუტების კეთილმოწყობა სათანადო ობიექტებითა და საშუალებებით; ტურისტთა განთავსების, კვების და მომსახურების სხვა სახეობების ობიექტებით უზრუნველყოფა.
		კვალიფიციური კადრების ფორმირება ტურისტულ სექტორისათვის		მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობა სასოფლო ტურიზმის განვითარებისა და ტურისტების მომსახურების საკითხებთან დაკავშირებით; ტურისტული დარგის სხვადასხვა პროფესიის მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადება.
		ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი და სარეკლამო-საინფორმაციო საქმიანობის სამოქმედო გეგმის შემუშავება		სარეკლამო/PR სტრატეგიის წარმოება
		თანამშრომლობა სტეიქჰოლდერებთან		სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა
10	მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება	მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციული მხარდაჭერა	- მუნიციპალიტეტის დონეზე მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა; - მუნიციპალიტეტში სათათბირო საკონსულტაციო ჯგუფების შექმნა ბიზნეს სფეროსთან ურთიერთობების პრობლემებზე მუშაობისათვის; - საკუთრების უფლებების დაცვისა და ქონების გამოყენების, საინვესტიციო რისკების დამზღვევი მექანიზმების ამოქმედება; - პროექტების განხორციელებაში საკრედიტო რესურსების მოძიებისა და მუნიციპალური საკუთრების პრივატიზაციის შეღავათიანი პოლიტიკის გატარება; - მუნიციპალური შესყიდვების გაფართოება მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბიექტებიდან; - საჭირო საკანონმდებლო ნორმატიული აქტების დაჩქარებული წესით მიღება და ბიუროკრატიული ბარიერების მინიმუმამდე	მუნიციპალიტეტის სტრატეგიის შემუშავება მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისათვის; ეკონომიკური დივერსიფიკაციის გაძლიერება.

			დაყვანა.	
		საინფორმაციო-საკონსულტაციო და აუდიტური გარემოს შექმნა	- სწავლებისა და კონსულტირების გააქტიურება და ინფორმაციული მხარდაჭერა; - ცალკეული დარგების საინვესტიციო მიმზიდველობის გამოვლენა; - წარმოების ფაქტორების საჭირო მოცულობით გამოყენების გარემოს გაუმჯობესება; - მეწარმეთა უფლებების დაცვის მონიტორინგი; - პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება; - მარკეტინგული პოლიტიკის განხორციელება.	სწავლება-კონსალტირებისა და აუდიტორული სისტემის ჩამოყალიბება; საგრანტო და სატენდერო ფონდის შექმნა, საბანკო ვაჭრობის სისტემის ჩამოყალიბება.

21.1 სტრატეგიები

21.1.1 სივრცითი დაგეგმარება

- ტერიტორიათა სივრცითი ტერიტორიული მოწყობის დაგეგმარება და ეკონომიკური მოდელირება

მიზანი: მუნიციპალიტეტების სივრცით ტერიტორიული დაგეგმარების შედეგად ეკონომიკური ეფექტიანობის ოპტიმიზება და განვითარების სტრატეგიული გეგმების რეალიზაციის რისკების შემცირება.

პრობლემის აღწერა: წარმოდგენები მუნიციპალიტეტების ბუნებრივი პირობებისა და ეკონომიკური პოტენციალის შესახებ ხშირ შემთხვევაში დანაწევრებული და აცდენილია. დანაწევრებულ წარმოდგენებში მოიაზრება ინფორმაციის კორელირების საკმაოდ დაბალი ხარისხი და ურთიერთკავშირის შეზღუდული შესაძლებლობები. რაც არსებითი გარემოებაა იმ ფონზე, როდესაც მიმდინარეობს მუშაობა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხებზე, როგორც დარგთაშორისი და შიდადარგობრივი ვერტიკალის ფარგლებში ისე მუნიციპალიტეტთაშორისი თანამშრომლობის გაღრმავების მიმართულებით. სიტუაციის დამატებით ხარვეზს ხშირ შემთხვევაში თავმოყრილი ინფორმაციის აცდენილი შინაარსი და უზუსტობაც წარმოადგენს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, დგება საჭიროება ტერიტორიების სივრცითი დაგეგმარების მიმართულებით კომპლექსურ ღონისძიებათა განხორციელებისა. ტერიტორიათა ამგვარი კოდირებული ოპტიმიზება სტრატეგიულ ღონისძიებათა ნუსხაში გაადვილებს ეკონომიკური მოდელირების მეთოდების ოპტიმიზაციის პროცესს და არასწორი პროგნოზირებისაგან ერთგვარი მზღვეველი რგოლიც იქნება არაპირდაპირი ფუნქციით.

ხედვა: სივრცით-არქიტექტორულ სქემაში მუნიციპალიტეტის მაღალვალიდური განთავსება და გლობალურ ქსელში მისი მხარდაჭერა არსებითად გაზრდის სწორ წარმოდგენებს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოტენციალის და შესაბამისად მოსალოდნელი საქმიანი აქტიურობის შესახებ. ტერიტორიის შესახებ გაზრდილი საქმიანი ცნობადობა და სტრატეგიული ინფორმაციის კომპლექსურობა საქმიანი ნაკადების მხოლოდ მიზანმიმართულ მოძრაობას უზრუნველყოფს, რაც მნიშვნელოვანი დროითი და საიმეო დანარხარჯი იქნება მუნიციპალიტეტისათვის და ეკონომიკური სტიმული კაპიტალის მფლობელთათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

- ადგილობრივი ორგანიზაციების (სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორის) ურთიერთთანამშრომლობისათვის კოალიციის შექმნა;
- რეალიზაციის გეგმის შემუშავება, დროის გრაფიკისა და ბიუჯეტის ნაწილის ჩართვით;
- კოალიციის წევრებისათვის ფუნქცია-მოვალეობების დელეგირება;
- შიდაკოალიციური სამუშაო პროცესისათვის ანალიტიკური კომუნიკაციის სივრცის უზრუნველყოფა;

- არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის ვალიდობის გადამოწმება არსებით ნაწილში;
- სოციალური და ეკონომიკური შინაარსის ინფორმაციის გეგმატიზირებული კლასიფიკაცია-კოდირება;
- სოციოლოგიური კვლევების დაგეგმვა-განხორციელება სტატისტიკური ინფორმაციის დეფიციტის გარკვეულწილად შესავსებად;
- ოპტიმიზაციის პროცესის განვრცობა აკადემიურ სივრცეში;
- შედეგების მათემატიკურ-კომპიუტერული მოდელირება;
- სიცვრით-არქიტექტორული გეგმის ოპტიმიზებული ელექტრონული და ბეჭდური რუკების/ატლასების შექმნა;
- ინფორმაციის განთავსება საიტებზე;
- სოციალური მედით გვერდების შექმნა/მენეჯმენტი;
- თავმოყრილ საქმიან კონტაქტებს შორის ინფორმაციის გავრცელება;
- პოტენციურ აუდიტორიასთან წვდომის მექანიზმების დამუშავება და განხორციელება;
- უკუკავშირის მექანიზმის ამოქმედება და ადგილობრივი სტრუქტურული დანაყოფების მომზადება კომუნიკაციისათვის.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ინფორმაციული ხარვეზების ზუსტი იდენტიფიცირება;
- თავმოყრილი ინფორმაციის სანდობის სწორი შეფასება;
- რესურსების სრული პოტენციალის კუმულაცია კომპიუტერული დამუშავებისათვის ხელმისაწვდომად;
- სივრცით-არქიტექტორული მოდელირების ეკონომიკური პროგნოზირებისათვის ელექტრონული მეთოდების გამოყენება და შედეგად გაზრდილი სანდოობა;
- პროგნოზირებისა და შეფასებისათვის მოქნილი ციფრული და ბეჭდური რუკების/ატლასების არსებობა;
- ტერიტორიათა საერთაშორისო ცნობადობის გაზრდა და ალტერნატიული ხერხებით ინტერესის გაჩენის შემთხვევაში ელექტრონულად მათი იდენტიფიკაციის შესაძლებლობა საქმიანი აუდიტორიისათვის;
- საქმიანი ნაკადები დახარისხება უფრო კონკრეტული ინტერესებით;
- საქმიანი იმიჯის ფორმირება/გაღრმავება;
- სამომავლო ეკონომიკური და სოციალური ორიენტირებისათვის არსებული აქტივობისა და შესაძლებელის შესადარისობის ეფექტურად ფლობა ანალიზისათვის;
- კვალიფიკაციის დაგროვება სტრატეგიული მიმართულებით ეკონომიკურ და სივრცით-არქიტექტორულ მოდელირებაში, რაც მნიშვნელოვანი დეფიციტური რესურსია ყველა მუნიციპალიტეტში.

21.1.2 სოფლის მეურნეობის განვითარება

- ქედის მუნიციპალიტეტში ნიადაგების კვლევით-შემსწავლელი სისტემის ჩამოყალიბება

მიზანი: მიწის რენტაბელობის გაზრდა და სამეურნეო-საწარმოო პროცესის ეფექტური დაგეგმარებისათვის ინფორმაციულად მოქნილი სივრცის უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: ქედის მუნიციპალიტეტში სოფლის მეურნეობის განვითარება ძირითადად ინერციული ხასიათისაა. ნიადაგის საკვები ნივთიერებებით გამდიდრების პროცესი არ ეფუძნება კვალიფიციურ აგრო-სამეცნიერო ცოდნას, რის ხარჯზეც ნიადაგის კვების პროცესი იქნებოდა მიმართული მოსავლიანობის გაზრდისა და საკუთრივ ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლებისაკენ. არასრულყოფილი სამეურნეო ქცევა კი კიდევ უფრო აღრმავებს ეროზიული ნიადაგების გადახრას და დაბალნაყოფიერი მიწების გადაზრდას დეგრადირებულ კატეგორიაში.

ერთ-ერთი არსებითი მიზეზი, რომელიც დაბალმოსავლიანობას განაპირობებს, სწორედ, ნიადაგის კვებითი ღირებულებების ბალანსის არასწორი შევსება და მართვაა. ნიადაგის არასწორი მოვლა არსებით გავლენას ახდენს მოსავლის სასაქონლო თვისებებზე და უკიდურეს შემთხვევაში ირღვევა ეკოლოგიური მდგრადობაც. სამეურნეო აქტივობების სანდოობის წინასწარი შეფასების კი მაღალრისკიანი მეურნეობების პირობებში განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია. ამგვარად, შინამეურნეოები ფინანსურად მეტად დასტაბილურდებიან. ამ წინაპირობის გამართული ქმედუნარიანობის პირობებში ნელ-ნელა აქტიურად ჩაირთვება საბაზრო აგენტების პროგნოზირების ელემენტები, რაც კონკურენტული დარგობრივი განვითარებისათვის მეტად აუცილებელი ეკონომიკური მდგომარეობაა.

ხედვა: ნიადაგების სამეურნეო და ბიო-ქიმიურ მახასიათებლებზე სრულფასოვანი ინფორმაციის ფლობა გაზრდის სამეურნეო პროცესის მოხერხებული დაგეგმარებაზე წარმოდგენების რეალურობას და ხელს შეუწყობს როგორც წარმოების მოცულობის გაზრდას, ისე სამეურნეო ინოვაციების დანერგვას. რისი არაპირდაპირი შედეგიც იქნება შინამეურნეოების შემოსავლების ზრდა ფერმერებში სამეურნეო კულტურის ჩამოყალიბების პარალელურად და ბაზარზე ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის იმპორტმცვლელი კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ნიადაგის ანალიზის ლაბორატორიის ჩამოყალიბება და აღჭურვა;
- ლაბორატორიისათვის კვალიფიციური პერსონალის მომზადება-გადამზადება;
- გლეხებისათვის ნიადაგის ანალიზისა და კვლევების საჭიროებების შესახებ სწორი საინფორმაციო-საგანმანათლებლო კამპანიის წარმოება;
- გლეხების გადახდისუნარიანობის ამაღლებისა და ლაბორატორიული ანალიზის ჩატარების გამარტივების მიზნით მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის მხრიდან გარკვეულ ეტაპამდე ერთგვარი მაკავშირებელი რგოლის ფუნქციის შესრულება ხარჯების დაფარვაზე საშეღავათო პერიოდების დაწესების მეშვეობით;

- ანალიზის შედეგებთან ერთად ადეკვატური კონსულტაციების მიწოდების უზრუნველყოფი მექანიზმის ჩამოყალიბება და გამართვა;
- გლეხების/ფერმერების ორიენტირება შესატყვის ჯიშებსა და კულტურებზე სამეურნეო გადაწყვეტილებების ეფექტურობის ხელშესაწყობად;
- საინფორმაციო აქტივობებისათვის, მ.შ. ტრენინგებისათვის ტრენერ-პერსონალის მომზადება/გადამზადება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ლაბორატორიის შექმნა ხელს შეუწყობს ნიადაგების ანალიზის ხელმისაწვდომობის ზრდას და სამეურნეო პროცესში არსებული სტაგნაციის წინააღმდეგ;
- ამალდება გლეხის ინფორმირებულობის ხარისხი საკუთარი შინამეურნეოების პოტენციალის ოპტიმალური ათვისების მიმართულებით;
- გაიზრდება სამეურნეო პროცესის დაგეგმარების ეკონომიკური ეფექტიანობა;
- შენარჩუნდება და ამალდება ნიადაგების ნაყოფიერება და სტრუქტურა;
- ამალდება ნიადაგის ეკოლოგიური დაცვის ხარისხი;
- გაიზრდება კულტურათა მოსავლიანობა;
- ხელი შეეწყობა ნიადაგის დაცვის მსოფლიოში ადაპტირებული სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის დანერგვას;
- სტრატეგიის რეალიზება ერთ-ერთი არსებითი ნაბიჯია საერთაშორისო აგრარული სტანდარტების ადგილობრივ მეურნეობებში გადმოტანის მიმართულებით;
- გრძელვადიან პერიოდში შესაძლებელი იქნება მეცნიერებატევადი სერვისების მიწოდების პრაქტიკის დანერგვა.

- ქედის მუნიციპალიტეტისათვის ნიადაგური ანალიზის რუკების შექმნა

მიზანი: ადგილობრივი მიწათმოქმედების ეფექტიანობის და სარგებლის გაზრდის მიზნით ნიადაგის თემატური რუკების შექმნა გეო-ეკოლოგიურად მგრძნობიარე ტერიტორიების დასადგენად (ნიადაგის - ნიადაგური რუკა, მ.შ. ბონიტეტის ქულებით, ნიადაგის ეროზირებული რუკა; რელიეფი - ფერდობის დახრილობისა და ექსპოზიციის კლასების რუკები; კლიმატური, მცენარეული საფარის და საინტერპრეტაციო რუკები - მაღალი მგრძნობელობის განსაზღვრის, წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზიის, მჟავე ნიადაგების, საკვები ნივთიერებების სიღარიბისა და დამლაშებისაკენ მიდრეკილებისათვის).

პრობლემის აღწერა: სოფლის მეურნეობაში მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ცვლილებებისათვის აუცილებელია კაპიტალის მნიშვნელოვანი რაოდენობა, განსაკუთრებით ფინანსური რესურსის, რომელიც მუნიციპალიტეტში ერთ-ერთი ყველაზე დეფიციტურია და რომლის აკუმულაციის პროცესიც ბევრად გართულებულია. სწორედ ამიტომ ძირეულ ცვლილებებზე აქცენტირებისას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ფინანსური რესურსის მუნიციპალიტეტის გარე წყაროებიდან მოზიდვა. ასეთ სიტუაციაში, კაპიტალის მიზნობრივი მოძრაობის დასაწყებად, აუცილებელია შესაბამისი ინტერესის ფოკუსირებისათვის საინფორმაციო სივრცის მომზადება. ინტერესის მსგავსი ფოკუსი,

არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე და ზოგადად სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებითაც, პრიორიტეტულად მიწის რესურსზე მოდის.

აუცილებელია მუნიციპალიტეტში არსებული სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების და განსაკუთრებით სახნავ-სათესი ფართობების შესახებ თემატურად დახარისხებული ნიადაგური ჭრილების აღწერა და მათი კარტოგრაფიული ჩანაწერების გაკეთება ეფექტიანობისა და სარგებლის ოპტიმიზაციის თვალსაზრისით. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ჭრილები აღებული იქნეს მცირე მასშტაბით (ვიდრე ეს გაკეთდა საბჭოთა კავშირის პერიოდში 1:500000). აგრეთვე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ამ ინფორმაციაზე დაინტერესებული პირებისათვის მაღალი ხელმისაწვდომობა.

ხედვა: ნიადაგური ანალიზის რუკების შედგენა ხელს შეუწყობს მუნიციპალიტეტის ნიადაგების შემდგომში უფრო დეტალურ ანალიზს. მოხდება სპონტანური მეურნეობების აღმოფხვრა. დაინტერესებული პირებისათვის დამაბრკოლებელი ფაქტორების შემცირება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- პროექტის შემუშავება;
- პროექტის ფინანსური უზრუნველყოფა დონორ ორგანიზაციებთან და სახელმწიფო ბიუჯეტთან ურთიერთობით;
- თანამშრომლობა მეზობელ მუნიციპალიტეტებთან;
- რუკების ელექტრონული ბაზების შექმნა;
- შესაბამისი კვალიფიკაციის მქონე კადრების მოძიება;
- მიწის ღირებულების დადგენა (რომელშიც უნდა აისახოს მიწის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენების პერსპექტივა).

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაადვილდება ნიადაგის სელექცია, როგორც პოტენციური ინვესტორისათვის, ასევე ცენტრალური თუ მუნიციპალური დარგობრივი პრიორიტეტების განსაზღვრისათვის;
- სრულფასოვანი ინფორმაცია აუთვისებელ ნიადაგებზე გახდება ხელმისაწვდომი;
- დაჩქარდება მიწის პრივატიზების პროცესი და ხელი შეეწყობა მიწის ბაზარის ჩამოყალიბებას;
- მოხდება მიწების დიდი ნაკვეთის კონსოლიდირება კონკრეტული მიწის მესაკუთრეების ხელში, რაც საბოლოო ჯამში, განაპირობებს აგრარული წარმოების ზრდას და ხარჯების შემცირებას;
- მისცემს ბიძგს ბაზრის მოქცევას ნიადაგის კაპიტალიზაციის მიმართულებით.

- *ფერმერთა საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის ჩამოყალიბება*

მიზანი: აგრო-სამეცნიერო ცოდნის მიწოდება მოსახლეობისათვის საკუთრებაში არსებული მეურნეობების მართვის ეფექტურობის ამაღლებისათვის.

პრობლემის აწერა: ქედაში სამეურნეო სამუშაოები მეტწილად კვალიფიციური ცოდნის დაბალი გამოყენებით ხასიათდება და ძირითადად არასრულ გამოცდილებას და არასრულფასოვნად შემონახულ სამეურნეო ტრადიციებს ეფუძნება. სასოფლო-სამეურნეო დარგის თითქმის არც-ერთი მიმართულებით არ მომხდარა ჯიშთგანახლება და ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, ასევე არასწორმა სამეურნეო საქმიანობამ არსებული ჯიშების დაკნინებაც გამოიწვია. აგრეთვე ძალიან დაბალია ფერმერთა ცოდნა შხამ-ქიმიკატებთან და ცხოველთა მოვლა-პატრონობასთან მიმართებაშიც.

ხედვა: აგრო-სამეცნიერო ცოდნის ფართომასშტაბიანი გამოყენება მეურნეობაში ბიძგს მისცემს შრომის მწარმოებლურობის და მოსავლიანობის ზრდას, დაინერგება თანამედროვე ტექნოლოგიები და ინოვაციები, შეიქმნება შიდამუნიციპალური კონკურენცია და ადგილობრივი წარმოების პროდუქცია უფრო კონკურენტუნარიანი გახდება იმპორტთან მიმართებაში.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტში ფერმერთა მომსახურების ცენტრის შექმნა და ფერმერებისათვის უფასო კონსულტაციების გაწევა;
- რამდენიმე პერსპექტიული მიმართულებით აგროტექნოლოგიებთან დაკავშირებული ტრენინგ კურსების მომზადება;
- ინტენსიური სასწავლო პრაქტიკული კურსის მომზადება აგრობიზნესის მიმართულებით;
- სკოლებთან თანამშრომლობა სასწავლო კლუბების ჩამოყალიბების ფარგლებში მოსწავლეთა ჩართულობის გასაზრდელად და სამეურნეო ცოდნის ასამაღლებლად;
- ფერმერთა სხვადასხვა მასშტაბიანი გაცვლითი პროგრამების ამოქმედება/შემუშავება გამოცდილების გაზიარების მიზნით; (როგორც რეგიონის შიგნით ასევე მის ფარგლებს გარეთ);
- მცენარეთა და ცხოველთა დაცვის სპეციალისტების მომზადება (აგრონომი, ვეტექიმი, ენტომოლოგი და სხვა);
- ფერმერებისათვის შხამ-ქიმიკატების შესახებ სწორი ინფორმაციის მიწოდება;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთების შექმნა კულტურათა ადაპტირებისათვის და შემდგომი გავრცელებისათვის;
- სოფლის მეურნეობის დარგში არსებულის სიახლეების მოძიება და მათი მიწოდება ფერმერებზე;
- საინფორმაციო ინტერნეტბანკის შექმნა, საინფორმაციო ბუკლეტების, ბროშურების მომზადება და გავრცელება, აგროსამეცნიერო ლიტერატურის პოპულარიზაცია და მისაწვდომობის ზრდა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- სამეურნეო პროცესებში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა;
- ფერმერთა ცოდნის და ინფორმირებულობის დონის ამაღლება უზრუნველყოფს მათ ხელთ არსებული რესურსების უფრო ეფექტიანად გამოყენებას;
- საოჯახო მეურნეობებს მიეცემათ ბიზნესის სახე;
- მუნიციპალიტეტში შემცირდება საკადრო დეფიციტი;
- ამაღლება სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიებით ახალი თაობის დაინტერესების ხარისხი;
- შემხვედრი დამოკიდებულება ინოვაციებისადმი, გამოცდილების გაზიარება და საკუთარ შინამეურნეობებში გადმოტანა/დანერგვა;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთებში ახალი ჯიშებისა და ჩითილების გამოყვანა და მათი გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე;
- ხელი შეეწყობა ერთი მხრივ გადამდები დაავადებების პრევენციას, ხოლო მეორეს მხრივ, მოსავლის მისაღებად შხამ-ქიმიკატების სწორ გამოყენებას;
- ჩამოყალიბდება აგრონომთა და ვეტერინართა გადამზადების სისტემა, გაიზდება მათი ხელმისაწვდომობის ხარისხი თანამედროვე სპეციალიზირებულ საინფორმაციო მასალებთან;
- ამაღლება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ეფექტურობა და მოსავლიანობა.

- *ახალი კულტურული ჯიშების შემოტანა და ჯიშთგანახლების პროცესის ამოქმედება*

მიზანი: ახალი ჯიშებისა და კულტურების შემოტანა და ადგილობრივი ჯიშების ჯიშური სიწმინდის აღდგენა.

პრობლემის აღწერა: დარგში კვალიფიციური აგრო-სამეცნიერო ცოდნის გამოყენების თითქმის 20-25 წლიანმა წყვეტამ განაპირობა კულტურათა მოვლა-შენახვის არასწორი ტრადიციების ჩამოყალიბება. შედეგად სახეზე გვაქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი აგრარული პრობლემა, რომელიც ყალიბდება ნიადაგის არასწორი კულტივაციიდან მოსავლის და განსაკუთრებით თესლის აღებასა და შენახვამდე სრული ციკლის მანძილზე. ამ პროცესის ერთ-ერთი გამოვლინება ენდოგენური ჯიშური თვისებებისა და სიწმინდის დაქვეითებაა. შედეგად პროვოცირდება მოსავლიანობის შემცირებისა და სასაქონლო სახის დაქვეითების პროცესები.

ხეხილოვნებთან მიმართებაში აქტიურად დგას ჯიშური თვისებების დაკნინების, მარცვლოვნებთან და ბოსტნეულთან მიმართებაში კი ჯიშური სიწმინდის დაქვეითების საკითხები.

სათესლე მასალა გახდა დეფიციტური და უხარისხო. გლეხი აღარ აწარმოებს სათესლე მასალას და იგი დამოკიდებულია იმპორტირებულ გენმოდირიცირებულ და უხარისხო თესლზე. აღნიშნულმა პოლიტიკამ გამოიწვია ადგილობრივი აბორიგენული ჯიშების გადაგვარება.

შევცვლილი კლიმატურ-გეოგრაფიული პირობები საბაზრო მოთხოვნებთან ერთად წარმოქმნის არათუ ჯიშების აღდგენა-გაუმჯობესების მოთხოვნას, არამედ მოთხოვნას ახალი ჯიშებისა და კულტურების შემოტანის საჭიროების მიმართულებით.

ხედვა: არსებული მცირემიწიანობის პირობებში სწორი ჯიშური სელექციის ხარჯზე მაღალი მოსავლიანობის მიღწევა (ოპტიმალურ საჰექტარო მოსავლიანობასთან ახლოს) ხარისხისა და ბიოლოგიური სანდოობის შენარჩუნებით.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ადგილობრივი კლიმატურ-ლანდშაფტური თავისებურებების შესწავლა კულტურათა გავრცელებულ ჯიშებთან მიმართებაში;
- სამეურნეო ტრადიციების ანალიზი (არსებული კულტურული ჯიშების მოვლა-მოყვანის ტრადიციების შესწავლა/ანალიზი);
- ნიადაგების საჭიროებების კვლევა;
- შესარჩევი კრიტერიუმების ჩამოყალიბება (კლასიფიცირება);
- სათანადო ჯიშების იდენტიფიცირება;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთების შექმნა;
- ჯიშების საცდელ მეურნეობაში შეტანა;
- მუნიციპალიტეტის გავრცელებულ ჯიშებზე პერმანენტული მონიტორინგის წარმოება;
- მეთესლეობის პროგრამის განხორციელება;
- შედეგების ანალიზი და გადაწყვეტილება;
- შერჩეული ჯიშის პოპულარიზაცია გავრცელება/შემოტანა;
- საინფორმაციო კამპანიის წარმოება მოსახლეობისათვის;
- ფერმერებისათვის კვალიფიციური აგრო-სამეცნიერო ცოდნის მიწოდება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთებში ახალი ჯიშებისა და ჩითილების გამოყვანა, მათი გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე;
- ახალი ჯიშებისა და კულტურების დანერგვის შედეგად მოსავლიანობისა ზრდა;
- კულტურათა პროფილის გაფართოება და ახალი მოთხოვნების წახალისება;
- ფერმერთა ცნობიერების ტრანსფორმირება ახალ კულტურებთან მიმართებაში;
- სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის საბაზრო მოთხოვნების ადეკვატური მიწოდება.

- აგრარული სექტორის სრული მექანიზაცია

მიზანი: აგროსექტორის მექანიზაცია. ფერმერული მეურნეობების მოთხოვნების სრული დაკმაყოფილება გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობების ადეკვატური სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით.

პრობლემის აღწერა: რელიეფისა და ლანდშაფტის თავისებურება მნიშვნელოვნად განაპირობებს შრომის პირობების სიმძიმეს, რაც მეტწილად განსაზღვრავს შრომის დაბალ მწარმოებლურობასა და აგრარული სფეროს ავტორიტეტის სულ უფრო შემცირებას. შრომის

მაღალი წილი პროდუქციის ღირებულებაში ბაზარზე არამომგებიან ფასისმიერ კონკურენციაში აყენებს ადგილობრივ წარმოებას. შედეგად, ადგილობრივი წარმოების პროდუქციას კიდევ უფრო უჭირს ბაზარზე არათუ დამკვიდრება, არამედ მოპოვებული პოზიციის შენარჩუნებაც კი. ამ ფონზე აგრარული სექტორის განვითარება მეურნეობრიობის მრავალფეროვნებისა და საბაზრო ურთიერთობების პირობებში იმ დონეზე, რომ იგი აწარმოებდეს კონკურენტუნარიან პროდუქციას, უპირველეს ყოვლისა, დამოკიდებულია სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოვლა-მოყვანის სამანქანო ტექნოლოგიისა და კომპლექსური მექანიზაციის მანქანათა სპეციფიკაციების სწორ შერჩევაზე, მუნიციპალიტეტის თავისებურებებისა და ბუნებრივ კლიმატური პირობების გათვალისწინებით.

ხედვა: მექანიზაციის პროცესი საშუალებას მისცემს აგროსექტორში დასაქმებულ მოსახლეობას შეამცირონ შრომითი და დროის დანახარჯები, რაც საბოლოო ჯამში უფრო რენტაბელურს გახდის წარმოების პროცესს და ფერმერებს ბაზარზე კონკურენციულ ბრძოლაში უპირატესობის მოპოვების საშუალება მისცემს.

ამაღლდება ნიადაგის დამუშავების ეფექტიანობა, რისი ინდიკატორიც თავის მხრივ უნდა იყოს მოსავლის ზრდა და ოპტიმალური ჯიშური თვისებების შენარჩუნება ყოველი სამეურნეო წლის განმავლობაში. მექანიზაციის პროცესის მნიშვნელოვანი ეფექტი იქნება აგრარული შრომის ავტორიტეტის ამაღლება და კვალიფიციური შრომის წილის ზრდა.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტში გავრცელებული ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების მოვლა-მოყვანის სამანქანო ტექნოლოგიების დამუშავება, საჭირო მანქანა-მოწყობილობების რაოდენობის, მათი სპეციფიკაციის, მანქანა ტრაქტორიების და მცირე მექანიზაციის საშუალებების ოპტიმალური თანაფარდობის განსაზღვრა;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ნომენკლატურისა და პარამეტრების განსაზღვრა ადგილობრივი ზონალური პირობების გათვალისწინებით;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა საინფორმაციო უზრუნველყოფა, კონსულტაციების გაწევა და ტრენინგების ჩატარება სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენების საკითხებზე;
- მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვის დროს მუნიციპალიტეტის თანამონაწილეობის გაზრდა და შესყიდვების პირობების გამარტივება ფერმერებისათვის (მისაღები საგარანტიო პირობები);
- მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვის ფარგლებში დონორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა;
- მუნიციპალიტეტის მიერ საკუთარი მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვა და ფერმერებისათვის ხელმისაწვდომ ფასებში მათი იჯარით გაცემის პრაქტიკის დანერგვა (არსებული ითვალისწინებს მხოლოდ იმ ხარჯების ანაზღაურებას, რომელიც დაკავშირებულია მექანიზაციის საშუალებების შენახვასა და მოვლა-პატრონობასთან);
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მუნიციპალური პარკის შექმნა;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე სერვისული მომსახურების უზრუნველყოფა (რემონტი, მარაგი ნაწილებით უზრუნველყოფა).

მოსალოდნელი შედეგები:

- სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო დანახარჯების შემცირება საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში;
- არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის განახლება;
- შრომით დანახარჯებში ფიზიკური შრომის ხვედრითი წილის შემცირება;
- ნიადაგის მექანიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება და ნიადაგების მოსავლიანობის ზრდა;
- სასოფლო-სამეურნეო დარგის იმიჯის ზრდა და შესაბამისად მიგრაციული პროცესის შენელება;
- ლიზინგური ბაზრის ჩამოყალიბება.

- სასათბურე მეურნეობების განვითარება

მიზანი - ბოსტნეული კულტურების წარმოების სეზონური გაფართოება;

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ბოსტნეული კულტურები აგრარული სექტორის განსაკუთრებული დარგია, რომლის განვითარებაც გარკვეულ გეოგრაფიულ-კლიმატურ პირობებზეა დამოკიდებული. არახელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო მოცემული დარგი გამოირჩევა კლებადი მწარმოებლურობით, რის პარალელურადაც შეიმჩნევა მასზე ფასის ზრდაც. ფერმერი არ არის დაინტერესებული აწარმოოს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია, შესაბამისად, ის არ ცდილობს გაზარდოს დანახარჯები იმ ტექნიკური თუ არატექნიკური საშუალებების შეძენაზე, რაც მას დაეხმარებოდა შრომის მწარმოებლურობის მატებაში.

ქედის მუნიციპალიტეტში აგრო სექტორში არსებული პრობლემების აღმოფხვრის, მისი განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის გაძლიერების მიზნით საჭიროა და აუცილებელია მუნიციპალიტეტში სასათბურე მეურნეობის განვითარება.

საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენს ბოსტნეული კულტურების დაავადებების გავრცელება, ახალი ტექნოლოგიების სასათბურე მეურნეობა კი მაქსიმალურად იცავს ბოსტნეულს სხვადასხვა დაავადებისგან მთელი წლის განმავლობაში.

სტრატეგიული ხედვა - ბაზარზე ბოსტნეულ კულტურებზე დეფიციტის აღმოფხვრა და იმპორტირებული პროდუქციის ადგილობრივით ჩანაცვლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- კვალიფიკაციის ამაღლების მსურველთათვის მობილური არხების უზრუნველყოფა, კონკრეტულად სასათბურე მეურნეობის დარგისათვის;
- აგრო დაზღვევის პაკეტების დივერსიფიცირებისა და ასორტიმენტის გაფართოების თვალსაზრისით სადაზღვევო სექტორთან მუშაობა/თანამშრომლობა;
- შენახვა-დასაწყობებისათვის ინფრასტრუქტურის შექმნა;

- იაფი კრედიტის მისაღებად ერთგვარი შუამდგომლობა ფინანსური მისაწვდომობის გასაზრდელად;
- დამხმარე ინფრასტრუქტურის სრულფასოვანი ფუნქციონირების მიღწევა (სატრანსპორტო საშუალებები, საგზაო ინფრასტრუქტურა, პერსონალი);
- სასათბურე კულტურების შემოტანა და აპრობირება;
- მარკეტინგული არხების სწორი, თანმიმდევრული ათვისება კვალიფიციური ცოდნის გამოყენების გზით.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ბოსტნეული კულტურების მოსავლის ზრდა და სეზონური გაფართოება;
- ფერმერების დაზღვევა-დაკრედიტების რისკების შემცირება და სადაზღვეო სექტორის გააქტიურება აგრარულ ბაზარზე;
- მავნებლებთან და რიგ დაავადებებთან საბრძოლველად სასათბურე გარემოს მოსახერხებლობით განპირობებული ეფექტის ათვისება;
- სარისკო მიწათმოქმედებითი ბუნებრივი გარემოს წინაღობის შემცირება;
- იმპორტჩამანაცვლებელი საწარმოო რესურსი გაზრდა და ხარისხობრივი უპირატესობის საბაზრო ნიშის გამყარება;
- სენსიტიური აგრო საბაზრო ფასის მცირე მასშტაბიანი სტაბილიზაციის მეტი შესაძლებლობა დასაწყობების შესაძლო ეფექტის ფარგლებში;

- ფერმერული გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და განვითარება

მიზანი - მუნიციპალიტეტში სხვადასხვა სახის ფერმერული გაერთიანებების შექმნა და ფერმერთა შორის კომუნიკაციის კულტურის ჩამოყალიბება

პრობლემის აღწერა: აგრარული სექტორის შედარებით მაღალრისკიანობის გამო, აჭარაში და ზოგადად საქართველოში, გართულებულია საბანკო კრედიტების გამოყოფა და სადაზღვეო სისტემის მოცემული დარგით დაინტერესება. ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ აჭარის ა/რ-ში მწვავედ დგას მცირემიწიანობის პრობლემა. აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად საჭიროა ფერმერული გაერთიანებების შექმნა, რაც არსებულ რისკებს მინიმუმამდე შეამცირებს და გაზრდის დაფინანსების მოძიების შესაძლებლობას როგორც საბანკო სექტორიდან, ასევე სხვა დონორი ორგანიზაციებისაგან. ცალკეული ფერმერის წარმოების დანახარჯები საკმაოდ დიდია, ასევე ცალკეული მეურნე ბაზრისათვის არ წარმოადგენს მნიშვნელოვან მიმწოდებელს, რაც მათ ხელს უშლით ბაზარზე დამკვიდრებაში.

ხედვა: ფერმერულმა გაერთიანებებმა უნდა უზრუნველყოს წვრილი გლეხური მეურნეობების პირობებში საწარმოო ხარჯების შემცირება და საბაზრო ინსტრუმენტების გამოყენებისათვის არსებული პოტენციალის კონსოლიდირება, რაც მნიშვნელოვანი წინაპირობაა პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისა და სწორი საბაზრო ქცევის უზრუნველსაყოფად.

საქმიანობების სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ფერმერული გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და მათი განვითარების მხარდამჭერი მუნიციპალური პროგრამების შემუშავება;
- ფერმერებისათვის კოოპერატივების, მათი საქმიანობის ფორმებისა და სარგებლიანობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება;
- ნეგატიური წინასწარგანწყობის თავიდა აცილების მიზნით ზუსტად და ლაკონურად უნდა გამოიკვეთოს და მოსახლეობას უნდა მიეწოდოს ფერმერულ გაერთიანებებსა და კოლმეურნეობებს შორის არსებული არსებითი განსხვავებების შესახებ ინფორმაცია;
- უფასო იურიდიული კონსულტაციების გაწევა ფერმერებისათვის ამხანაგობების შექმნის პროცესში.

მოსალოდნელი შედეგები:

- წარმოების დანახარჯების მნიშვნელოვანი შემცირება;
- ბაზარზე მსხვილ მიმწოდებლად გასვლა;
- საკუთარი ბრენდის შექმნა და ბაზარზე საკუთარი სასაქონლო ნიშნით გასვლა;
- ბანკებისა და სადაზღვევო სექტორის ინტერესის გაზრდა სოფლის მეურნეობის დარგით;
- მცირე ნაკვეთების გამსხვილება ფერმერული გაერთიანებების მიერ, რაც საბოლოო ჯამში განაპირობებს აგრარული წარმოების ზრდას და ხარჯების შემცირებას.

- სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტში ინფრასტრუქტურის გამართვა და სოფლის მეურნეობის დარგის რენტაბელობის გაზრდა;

პრობლემის აღწერა: სოფლის მეურნეობის განვითარების თვალსაზრისით ირიგაციის მნიშვნელობა საკმაოდ მაღალია. მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტში საუბრობენ საირიგაციო სისტემების დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაზე არსებული საირიგაციო სისტემები რეალურად მაინც საჭიროებენ რეაბილიტაციას და მოდერნიზაციას, ისევე როგორც მართვის სისტემის გაუმჯობესებას.

სარწყავ სისტემები არ მოიცავენ მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიას, რიგ შემთხვევებში კი ადგილი აქვს მათ მწყობრიდან გამოსვლასა და მოშლას.

არასახარბიელო მდგომარეობა გვაქვს, როგორც სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებთან მისასვლელ, ასევე სამთო იალაღების საგზაო ინფრასტრუქტურასთან მიმართებაში. რიგ შემთხვევებში მეწყრული პროცესებისა და დიდი ხნის მოუვლელობის გამო სახეზე გვაქვს გზების მნიშვნელოვანი დეგრადირება, რის გამოც სავარგულებთან მისვლა განსაკუთრებით მაღალი გამავლობის ტექნიკის გარეშე რთულია. რაც იწვევს, როგორც შრომითი - ასევე ფინანსური დანახარჯების მნიშვნელოვან ზრდას.

ხედვა: სარწყავი სისტემებით მოცული ფართობების მატება გამოიწვევს პირველადი სასოფლო-სამეურნეო საქონლის პროდუქტიულობისა და რაოდენობის ზრდას. ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება ხელს შეუწყობს ტრანსპორტირების და ზედნადები ხარჯების მნიშვნელოვან შემცირებას, თანხების სოფლის მეურნეობის სფეროში რეინვესტირებას და დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებთან მისასვლელი გზების რეაბილიტაცია;
- საზაფხულო იალაღებზე საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
- ნიადაგისა და წყლის ხარისხობრივი მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი სარწყავი სისტემების დამონტაჟების რეკომენდაციების გაწევა ფერმერებისათვის;
- სპეციალური სამტატო ერთეულის შექმნა რომელიც უზრუნველყოფს საირიგაციო სისტემის პერმანენტულ მონიტორინგს;
- საერთაშორისო გამოცდილებისა და ცოდნის გაცნობა და სპეციალური სახელმძღვანელო ბროშურებში შექმნა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაიზრდება სამთო იალაღების მისაწვდომობა, რაც ხელს შეუწყობს მეცხოველეობისა და მებოსტნეობის დარგის განვითარებას;
- გაიზრდება საირიგაციო სისტემის გამოყენების კოეფიციენტი და ირიგირებული ფართობების რაოდენობა;
- ამაღლდება ნიადაგის ნაყოფიერება;
- სარწყავი მიწის მატების შედეგად გაიზრდება პირველადი სასოფლო სამეურნეო საქონლის პროდუქტიულობა;
- დამატებით ათვისებული იქნება ახალი სახნავი და სათესი ფართობები.

- მეღვინეობის განვითარება

მიზანი - მეღვინეობაში უკვე დაგროვილი გუდვილის ზრდისა და დარგის მიზანსწრაფული სტიმულირებისა და ინვესტიციების გადამისამართების ხარჯზე, დარგის აღორძინება მუნიციპალური ბრენდის ფორმირება-განვითარება და კომერციალიზაციის ხარისხის გაუმჯობესება.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: მეღვინეობის ნიშაში ქედის მუნიციპალიტეტის ასოცირება სიახლე ნაკლებადაა. მეტიც, თავისი განვითარების ერთგვარ პიკს მეღვინეობის შიდა მუნიციპალური სექტორი კოლმეურნეობის ფუნქციონირების დროს აღწევდა. ქედის მუნიციპალიტეტი მეღვინეობის ერთერთი უძველესი და უნიკალური მუნიციპალიტეტია საქართველოში.

ქედაში მეღვინეობის ძირითადი მიმართულებებია მაღლხარისხოვანი სუფრის თეთრი და წითელი ღვინოები. ქედაში მზადდება უნიკალური აბორიგენული ჯიშის ყურძნის ღვინო

ჩხვერისაგან. ამ ჯიშის ყურძენი საკუთრივ მუნიციპალიტეტშიც ძალიან მცირე ტერიტორიაზეა განფენილი. თუმცა, ვენახების ინტენსიური გაფართოება საკმაოდ მკვეთრადაა შეზღუდული ჯიშის კლიმატურ-გეოგრაფიული მაღალმგრძნობელობიდან გამომდინარე.

სტრატეგიული ხედვა - 40-ზე მეტი ადგილობრივი ჯიშის სრულფასოვანი და ჯანსაღი იმიჯის ფორმირება ბაზარზე მნიშვნელოვნად ამოავსებს მუნიციპალური ბრენდპროდუქტების დეფიციტს და პოზიტიურად შეცვლის ქედის კომერციულ ცნობადობას, რაც თავის მხრივ ინვესტიციებისა და საკადრო რესურსის მოზიდვის ერთ-ერთი უცხოელობელი წინაპირობაა.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ჯიშური სიწმინდის კვლევა ენდემურ ჯიშებში;
- ჯიშური სიწმინდის შესანარჩუნებლად გარემო პირობებისა და მოვლის ხერხების დეტალური მოკვლევა და ანალიზი;
- დარგში კვალიფიციური სპეციალისტების გადამზადება ქედის ენდემურ ჯიშებთან მიმართებაში;
- მიწის მესაკუთრეთა მისაწვდომობის გაზრდა თავისუფალ საკრედიტო და ფულად რესურსებზე;
- ღვინის დამზადების ტექნოლოგიური პროცესის ზუსტი იდენტიფიცირება და დაპატენტება ყურძნის ჯიშებსა და ღვინის სახეობებთან მიმართებაში;
- აქტიური სარეკლამო კამპანიის წარმოება ბაზარზე მუნიციპალიტეტთან ასოცირებული კონკრეტული ნიშის ასათვისებლად/გასამყარებლად;
- საერთაშორისო თუ ადგილობრივ გამოფენა-ბაზრობებსა და ღვინის ფესტივალებზე მონაწილეობა;
- ღვინის მარკების ცნობადობის გაზრდაზე საინფორმაციო კამპანიის აქტიურად წარმოება;

მოსალოდნელი შედეგები:

- ქედაში გავრცელებული ყურძნის ჯიშების ზუსტ მახასიათებლებზე კვალიფიციური ინფორმაციის დაგროვება;
- ყურძნის მოსავლის ხარისხისა და მოსავლიანობის ამაღლება კვალიფიციური შრომის გამოყენების მზარდი წილის ხარჯზე;
- შიდა ინვესტიციების სტიმულირება მეღვინეობის დარგში მათ გადადენაზე;
- გარკვეული ჯიშების მიხედვით წარმოების ექსტენსიური გაფართოება;
- საპატენტო საკითხის მოწესრიგება არსებითად მნიშვნელოვანია კონკრეტული სასაქონლო სახეების მიხედვით საბაზრო ნიშის ათვისებისათვის;
- ღვინის მარკების საერთაშორისო ცნობადობაზე ზრუნვა გასაღების ბაზრების გაფართოებას და ზოგადად სასაქონლო ნიშნის გამყარებას განაპირობებს;
- ადგილობრივი წარმოების ღვინოების კონკურენტუნარიანობის გაზრდა;
- აგრო-სამეურნეო მიმართულების სხვა დარგების განვითარებაში მეღვინეობა მნიშვნელოვანი თანაკომპონენტის როლით, ერთგვარი სტიმულატორი გახდება;

- მეფრინველეობის დარგის განვითარება

მიზანი: მეფრინველეობის დარგის მწარმოებლურობის ამაღლება, პროდუქციის ხარისხისა და სასაქონლო სახის სრულყოფა და დივერსიფიცირება.

პრობლემის აღწერა: მეფრინველეობა ქედის მუნიციპალიტეტში ერთ-ერთი ძირითადი და ტრადიციული დარგია. დარგის მიმართ ადგილობრივთა ტრადიციული დამოკიდებულება მისი შენარჩუნების არცთუ მცირე რესურსია, თუმცა ეს არ არის საკმარისი დარგის რენტაბელობის ამაღლებისათვის. არსებულ ხარვეზს ბევრი კომპონენტი განაპირობებს, კერძოდ კი ჯიშთა გამოცდისა და სელექციის არ არსებობა, საკვები ბაზის შემცირება (მარცვლეული კულტურების მოსავლის მკვეთრი ვარდნა ანალიზურ პერიოდში), ფრინველთა დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტური საშუალებების არქონა, გასაღების ბაზრის სტრუქტურის ცვლილება/რღვევა და კვალიფიციური ცოდნის სტაგნაცია შინამეურნეობებში. მეფრინველეობის დარგისადმი ტრადიციული მიდგომისა და საკმაოდ მაღალი რენტაბელობიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია დარგის სტაბილური განვითარების უზრუნველყოფა და სტიმულირება.

ხედვა: მოხდება მეფრინველეობის დარგის განვითარება და მუნიციპალიტეტის შესაბამის კლიმატურ-გეოგრაფიულ პირობებზე მორგებული სელექციური ჯიშების გამოყვანა. მეფრინველეობის დარგის პროდუქტიული თვისებების ამაღლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ფრინველთა ჯიშების სელექცია;
- საკვები ბაზის გაფართოვება;
- კვალიფიციური კადრების მომზადება;
- ბიოპრეპარატების შესყიდვისა და სარეზერვო ფონდის შექმნის მიზნით პერმანენტული პროგრამირების განხორციელება;
- ფრინველთა პერიოდული ვაქცინაციისა და დიაგნოსტიკური გამოკვლევების წარმოება, მუნიციპალური ბიუჯეტის დაფინანსებით;
- მარკეტინგული არხების დამუშავება ბაზარზე მყარი სასაქონლო ნიშის ასათვისებლად.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შინამეურნეობების შემოსავლების სტრუქტურაში მეფრინველეობის დარგობრივი წილის ზრდა;
- მომზადდება კვალიფიციური კადრები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ფრინველთა დაავადებების დროულად აღმოჩენასა და აღმოფხვრის საკითხებზე;
- ჩამოყალიბდება ფრინველთა ვეტერინარული გამოკვლევების კულტურა, რაც უზრუნველყოფს ეპიდემიების და მასობრივი დაავადებების თავიდან აცილებას;
- დარგში ინოვაციებზე მოთხოვნის შექმნა და დაკმაყოფილება;
- წარმოებული პროდუქციის დივერსიფიკაცია, დამატებითი საბაზრო სეგმენტების ათვისება;
- მეფრინველეობის პროდუქციის წარმოების ზრდა და დარგის გაფართოება.

21.1.3 მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის ათვისება

- მუნიციპალიტეტში სამრეწველო-გადამამუშავებელი წარმოების სტიმულირება

მიზანი - სამრეწველო სექტორის ხელშემწყობი პლათფორმის შექმნა და დარგის განვითარების სტიმულირება.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული რესურსები და მათი პოტენციური ზრდის შესაძლებლობა მუნიციპალიტეტის სამრეწველო კუთხით განვითარების საკმაოდ მაღალ საშუალებას იძლევა. ამ ეტაპისათვის მუნიციპალიტეტში არ ფუნქციონირებს არცერთი გადამამუშავებელი საწარმო, ხოლო რესურსების დიდი ნაწილი გამოუყენებელი და აუთვისებელია.

ასევე, მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტში განვითარებულია პირველადი წარმოება არ მიმდინარეობს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მეორადი დამუშავება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულს ემატება კერძო სექტორში დასაქმების მკვეთრად დაბალი დონე, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის მუნიციპალიტეტის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ ფონს.

რაც ყველაზე მთავარია, დღეისათვის თითქმის აღარ არსებობს არანაირი ბიუროკრატიული ბარიერები, გამარტივებულია უძრავი ქონების რეგისტრაცია, ასევე გამარტივებულია ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემა. ყოველივე კი ამარტივებს არსებულ დარგში მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმის შესაძლებლობას.

სტრატეგიული ხედვა - სამრეწველო დარგის განვითარება უპირველესად ხელს შეუწყობს ადგილობრივი სამრეწველო რესურსების ათვისებასა და მოსახლეობის დასაქმების ზრდას. სამრეწველო დარგის განვითარება განაპირობებს საკუთრივ სანედლეულო ბაზის სრულყოფას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის შესწავლა; სამრეწველო წარმოების პოტენციური მიმართულებების რეალიზაციის კონკრეტული გეგმების შემუშავება:
 - სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავების საწარმოო ხაზების ამოქმედება;
 - რძის პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოო ხაზის განვითარება-ხელშემწყობა;
 - ხე-ტყის სამრეწველო რესურსის ათვისება;
 - წყლის რესურსების ათვისება: მინერალური წყლების მოპოვება;
 - სამშენებლო ქვის რესურსების ათვისება.
- დარგის ამოქმედებისა და ფუნქციონირებისათვის საჭირო მინიმალური ინფრასტრუქტურული ღონისძიებების განხორციელება;

- სამრეწველო სექტორის განვითარებისათვის შესაძლო რისკ-ფაქტორების იდენტიფიკაცია და მათი მინიმუმამდე დაყვანა;
- მიწის საკუთრების პრობლემის მოგვარება;
- მეცნიერული კვლევების წარმოება;
- კვალიფიციური კადრების მომზადება-გადამზადება;
- კონკრეტულ სფეროებთან მიმართებაში საპროექტო მონახაზების შემუშავება და პოტენციურ ინვესტორებთან თანამშრომლობა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მრეწველობის განვითარების ხელშეწყობი მეცნიერულად დასაბუთებული მზა პროექტების ბაზის შექმნა;
- არსებული რესურსების შესახებ საინფორმაციო ინტერნეტბანკის შექმნა;
- გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა;
- ადგილობრივი რესურსების ათვისება;
- ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების ხელშეწყობა;
- ბაზარზე საკუთარი სასაქონლო ნიშნით გასვლა და დამკვიდრება;
- მიგრაციული პროცესების შემცირება;
- მიწის პრივატიზების პროცესის დაწყება.

- მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება

მიზანი - სამრეწველო დამუშავებისათვის და ნედლეულის ხარისხის შენარჩუნებისათვის სპეციალური საშუალებად ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: მუნიციპალიტეტში არსებობს რამოდენიმე სამრეწველო დარგის განვითარების პოტენციალი, მიუხედავად ამისა, თითქმის ყველა დარგისათვის საჭიროა სასაწყობო მეურნეობების შექმნა, კვების მრეწველობისათვის კი სამაცივრე საწყობების შექმნა. არსებული ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება ხელს შეუწყობს ამინდთან დაკავშირებული რისკების აღმოფხვრას და ბაზარზე კონკურენტული ბრძოლის მოგებას, ამჟამად კი სეზონურობის ფაქტორის გათვალისწინებით, ვერ ხერხდება სწორი მარკეტინგული არხის გამოძებნა დროსთან მიმართებაში.

აღნიშნული ინფრასტრუქტურა სტიმულს მისცემს და დააზღვევს პოტენციური რისკებისაგან მრეწველობის დარგის წარმომადგენლებს. მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს აგრეთვე

სადაზღვევო კომპანიების დაბალი ინტერესი კვების მრეწველობის სფეროსთან მიმართებაში, მოცემული სტრატეგიის რეალიზაცია კი მათ ინტერესს ერთი-ორად გაზრდის.

სტრატეგიული ხედვა - მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის შექმნა და მოწესრიგება გაზრდის როგორც ინვესტირების ინტერესს მრეწველობის დარგის მიმართ ასევე გამოიწვევს სადაზღვევო ბაზრის განვითარებას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- შეიქმნას ადგილზე (ან მაღალმთიანი აჭარის სივრცეში) სასაწყობე და სამაცივრე მეურნეობები, რომელიც ტექნოლოგიურად სწორად აღიჭურვება და დასაწყობებისა და შენახვისათვის ნორმალურ პირობებს შექმნის;
- მუნიციპალურ საკუთრებაში არსებული კაპიტალური შენობა-ნაგებობების მიყვანა იმ კონდიციამდე, რომ შეჩერდეს მისი დაჩქარებული ამორტიზაცია;
- საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შუამავალი რგოლის ჩამოყალიბება უზრუნველყოფს რისკ-ფაქტორების შემცირებას;
- საინვესტიციო მიმზიდველობის გაზრდა;
- შემცირებული რისკის საფუძველზე სამეწარმეო ინიციატივების ამაღლება;
- დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული „მიტოვებული“ შენობების სამრეწველო მიზნით გამოყენება, რაც ხელს შეუშლის მისი ამორტიზაციის პროცესს.

- ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო დანიშნულებით გამოყენება

მიზანი - სტრატეგიის მაზანს წარმოადგენს ხე-ტყის სამრეწველო რესურსის ათვისება, მინერალური წყლების მოპოვება და სამშენებლო ქვის რესურსების ათვისება. მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოტენციალის რეალიზება.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ქედის მუნიციპალიტეტი ფლობს როგორც სამშენებლო ისე სამთამადნო ხასიათის საკმაოდ მნიშვნელოვან ბუნებრივ რესურსს. ამ რესურსების უმრავლესობა სამრეწველო მოცულობისაა და იმ სიტუაციაში როცა მუნიციპალიტეტში მკვეთრად შეზღუდულია ადგილობრივი შემოსავლები, განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს მათი ათვისება. სამშენებლო რესურსის გამოყენება მცირე მოცულობით და თანაც საკმაოდ ქაოსურად რამდენიმე წელია უკვე მიმდინარეობს, თუმცა ბევრი კარიერი საერთოდ გამოუკვლეველია. არ ხდება ინფორმაციის გავრცელება მათ შესახებ, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა ინვესტიციების მოზიდვის კუთხით.

სტრატეგიული ხედვა - ბუნებრივი რესურსები რაციონალური გამოყენება/ათვისება შესაძლებელს გახდის ადგილზე გაიზარდოს არსებული სამრეწველო რესურსის ლიკვიდურობა და განვითარების სტიმულს მისცემს მსუბუქ და მძიმე მრეწველობას. რაც

მალიან მნიშვნელოვანია ზოგადად მუნიციპალიტეტის ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ სივრცეში და შრომის გადანაწილების პროცესში ჩართვისათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ტყე-კაფვის ზონების იდენტიფიცირება;
- ტყე-კაფვის ზონებში მისასვლელი საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
- მინერალური წყლების საბადოების იდენტიფიცირება;
- მინერალური წყლების მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი საინფორმაციო ბაზის შექმნა (მ.შ. თანდართული რუკების სახით);
- ტენდერების გამოცხადება მინერალური წყლის რესურსების ათვისებაზე;
- სამშენებლო ქვების მოპოვების ადგილების იდენტიფიცირება, მისი მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი საინფორმაციო ბაზის შექმნა (მ.შ. თანდართული რუკების სახით);
- ლიცენზირების საკითხის მოწესრიგება;
- მადანგამოვლინებითი პოტენციალის ზუსტი აღწერილობების დადება და მათზე მისაწვდომობის გაზრდა;
- ლიცენზიების გაცემის საკითხების მოწესრიგება;
- სხვადასხვა ღონისძიებების მეშვეობით უკვე არსებული საწარმოების ხელშეწყობა წარმოების გაფართოებისა და ახალი ბაზრების ათვისების კუთხით;
- რესურსის გამოყენების სოციალურ-ეკოლოგიური ეფექტებისა და რიკების შემფასებელი მუდმივმოქმედი კომისიის ფუნქციონირება და ინფორმაციის განსაჯაროება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა;
- წარმოების მოცულობის ზრდის სტიმულირება;
- მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ზრდა და სავაჭრო ნიშნის ფორმირება;
- მიგრაციული პროცესების შემცირება;
- მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი ბიუჯეტის შემოსულობების ზრდა.

21.1.4 ტურისტული პოტენციალის ათვისება და განვითარება

ტურიზმის განვითარების სტრატეგია წარმოადგენს კონცეპტუალურ ხედვას გარკვეული ხასიათის აქტივობების განსახორციელებლად, რომელთა რეალიზაცია აუცილებელია ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ეფექტური გამოყენებისა და ტურიზმის სხვადასხვა სახეობების განვითარებისთვის.

მდგრადი ტურიზმი ხელს უწყობს ტურიზმის პოზიტიურ ზემოქმედებას ბუნებაზე, კულტურასა და სოციალურ სფეროზე. ტურიზმი ქმნის სამუშაო ადგილებს, როგორც ადგილობრივ ტურიზმის სექტორში, ისე მომიჯნავე სექტორებშიც. ტურიზმის სფეროს განვითარების სტრატეგიების შემუშავება ქედის მუნიციპალიტეტისათვის განხორციელდა მდგრადი განვითარების სამი ძირითადი პრინციპის გათვალისწინებით:

1. ეკოლოგიური მდგრადობა - უზრუნველყოფს საბაზო ეკოლოგიური პროცესების, ბიომრავალფეროვნების და ბიოლოგიური რესურსების ერთობლივ განვითარებას. ამ მხრივ ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარება, სწორი დაგეგმვისა და ეკოლოგიური საკითხების გათვალისწინების შემთხვევაში, დადებითად იმოქმედებს ეკოლოგიურ გარემოზე. ეკოლოგიური გარემო უკეთესად იზიდავს ტურისტებს და შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიის და სათანადო აქტივობების/პროგრამების განხორციელების შემთხვევაში პერიოდულად მოხდება ადგილობრივი მოსახლეობის, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის ეკოლოგიური თვითშეგნების ამაღლება.

2. სოციალური და კულტურული მდგრადობა - უზრუნველყოფს ისეთ მდგრადობას, რომლის დროსაც ადამიანების ცხოვრება, მათი ერთობლივი კულტურა, ღირებულებები ყოველმხრივ დაცულია და კულტურული თვითმყოფადობა კიდევ უფრო მტკიცდება. ამ მხრივ ქედის მუნიციპალიტეტისათვის დადებითი შედეგი იქნება ადგილობრივი კულტურისა და ტრადიციების შენარჩუნების, ისტორიული ძეგლების რესტავრირების და დაცვის ხელშეწყობა. შეიქმნება რეკრეაციული ობიექტები, რომლებითაც სარგებლობის საშუალება ექნებათ არა მარტო ტურისტებს, არამედ ადგილობრივ მოსახლეობასაც.

3. ეკონომიკური მდგრადობა - ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტისათვის რესურს დამზოგავი ეკონომიკური აქტივობების განვითარებას და ეკონომიკურ შედეგებზე პოზიტიურ ზემოქმედებას, რაც თავის მხრივ ზრდის რესურსების ეფექტური გამოყენების და ამ რესურსების მომავალი თაობებისათვის შენარჩუნების გარანტიას. აღნიშნული ფაქტორები განპირობებულია აკონომიკური აქტივობების სპეციფიკით, რადგანაც ეკონომიკური შემოსავლები რესურსების შენარჩუნება /განვითარებაზეა დამოკიდებული.

ზემოაღნიშნული პრინციპების გათვალისწინებით ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს შემდეგ პოზიტიურ შედეგების მიღწევას ქედის მუნიციპალიტეტში:

- შეიქმნება ახალი სამუშაო ადგილები, რაც შეამცირებს უმუშევრობას, ხელს შეუწყობს შრომისუნარიანი მოსახლეობის ადგილზე დამაგრებას;
- ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის განვითარებას - განვითარდება ადგილობრივი მეურნეობა (სასტუმროები, რესტორნები, სატრანსპორტო სისტემა, სუვენირების წარმოება და ხალხური რეწვა, გიდეების მომსახურება და სხვა);

- განაპირობებს ადგილობრივი საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას;
- ტურიზმის სწორად განვითარებისას შესაძლებელია მთიანმა რეგიონმა შესძლოს თვითდაფინანსება და შეინარჩუნოს ბუნებრივი რესურსები;
- გაიზრდება მოთხოვნა სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე;
- ხელი შეეწყობა იმ მიწების პროდუქტიულად ათვისებას, რომლებიც ნაკლებ ვარგისია სოფლის მეურნეობისათვის.

ქედის სტრატეგიული განვითარების კონტექსტში, სიტუაციის და რესურსების ანალიზის შედეგად შეიძლება ჩამოვყალიბოთ ტურიზმის სფეროს განვითარების ორი ძირითადი მიმართულება:

ა) რამდენიმე ძირითადი ტურიზმის სახეობა, რომელზეც მოხდება ფოკუსირება;

ბ) დამხმარე სახეობები/აქტივობები, რომლებიც გაამრავალფეროვნებს ტურისტულ პროდუქტს და კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის ტურისტულ პაკეტს.

ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს პოზიტიურ ეკონომიკურ შედეგებს და ეკონომიკური განვითარების ისეთ პროცესებს, რომლებიც ხელს უწყობენ რესურსების ეფექტურ, რაციონალურ გამოყენებას და მომავალი თობებისათვის მის შენარჩუნებას.

ა) ტურიზმის ძირითადი სახეობები

- **ეკო-ტურიზმი** - ეს მიმართულება გულისხმობს ქედის მუნიციპალიტეტში სამთო კურორტებზე, ბუნებაში დასვენებას. პოტენციური ადგილები - სოფ. გობრონეთი, ხინო და ა.შ. ეკოტურიზმი ასევე თავის მხრივ მოიცავს საცხენოსნო ტურიზმის განვითარებასაც. ამ კუთხით აღასაღნიშნავია ასევე მახუნცეთის ჩანჩქერი, რომელიც საკმაოდ პოპულარულია და მცირე ინფრასტრუქტურული გაუმჯობესების ხარჯზე, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ტურისტული ადგილი იქნება.
- **აგრო-ტურიზმი** - ქედის მუნიციპალიტეტის სოფლებში არსებობს აგრო-ტურისტული ტურების რეალიზაციის მნიშვნელოვანი პოტენციალი. ეს გულისხმობს ერთი ან რამდენიმე დღიანი (რამდენიმე ადგილის მონახულება) ტურის ორგანიზებას, რომლის ფარგლებშიც ტურისტებს შეეძლებათ მონაწილეობა მიიღონ სასოფლო-სამეურნეო საქმეებში, სხვადასხვა ტრადიციული კერძების მომზადებაში და სადაც ამის შესაძლებლობა იქნება ნადირობა-თევზაობაში. ბავშვებისთვის შესაძლებელია სპეციალური პროგრამების შემუშავება, თუ როგორ ხდება რძისა და ყველის მიღება, შინაური ცხოველების ნახვა (ცოცხალი ცხვარი, ძროხა, კურდღელი, ქათმები), სეირნობა ცხენებით.

აგროტურიზმის განვითარებისათვის ხელისშემწყობ ფაქტორებს მიეკუთვნება სოფლის მოსახლეობის ტოლერანტულობა, მიმზიდველი ბუნებრივი სოფლის ლანდშაფტების არსებობა, სოფლის ეთნიკური თავისებურებებისა და მატერიალური კულტურის, ყოფა-ცხოვრების ელემენტების არსებობა.

- **კულტურულ-შემეცნებითი და ეთნოგრაფიული ტურები** - ქედაში არსებობს სხვადასხვა კულტურული ძეგლები როგორცაა - ჯინიშის 8000 წლოვანი

ნამოსახლარი, გამოქვაბული, კორომხეთის საწნახელი, თაღოვანი ხიდი (დანდალო და ა.შ.); ციხეები (კავიანის, ზენდიდის, ცივასულა და ა.შ.), რამდენიმე თაღოვანი ხიდი, ქედის მუზეუმი. ამასთან, რაიონი საინტერესოა ეთნოგრაფიული კუთხით და ფოლკლორული ტრადიციებითაც. შესაბამისად ერთ-ერთი საინტერესო მიმართულება იქნება კულტურული/ეთნოგრაფიული ტურ-პროდუქტების დამუშავება და შეთავაზება ტურისტებისთვის. შესაძლებელია ერთდღიანი და ორდღიანი ტურების ორგანიზება.

კულტურულ-შემეცნებითი ტურისტული პროდუქტების შემადგენელ კომპონენტად შეიძლება ასევე განხილული იქნეს შემდეგი:

- **სახალხო დღესასწაულების ჩართვა ტურისტულ პროდუქტებში** - ქედაში ყოველწლიურად ტარდება რამდენიმე საინტერესო სახალხო დღესასწაული - მერისობა, ქედელობა, შუამთობა და ა.შ. ტურების ფორმირების დროს. დღესასწაულების პერიოდი შეიძლება გამოყენებული იქნეს სხვადასხვა ტურების ფორმირების დროს. მრავალი ადგილობრივი თუ უცხოელი ტურისტისთვის საინტერესო იქნება ქედაში განხორციელებული ტურის ფარგლებში რომელიმე დღესასწაულზე დასწრება.
- **ფოლკლორული ელემენტების კულტურულ-შემეცნებითი ტურისტულ პროდუქტებში ჩართვა.** ადგილობრივი ფოლკლორი - ცეკვა, მუსიკა და ა.შ. შეიძლება განვიხილოთ ტურისტული პროდუქტის ნაწილად. ამ მხრივ, საჭიროა ში არსებული ფოლკლორული ანსამბლების, მოცეკვავეების და მუსიკოსების მონაცემთა ბაზის შედგენა და მცირე ფოლკლორული წარმოდგენების (შოუს) შემუშავება, რომლის ჩართვაც შეიძლება სხვადასხვა ტურის ფარგლებში, რაც ტურს კიდევ ფრო საინტერესოს და მრავალფეროვანს გახდის.

ბ) ტურიზმის დამატებითი სახეობები, რაც შეავსებს ძირითად სახეობებს და კომპლექსში საინტერესო ტურისტული პაკეტი ჩამოყალიბდება:

- **სათავგადასავლო და ექსტრემ ტურიზმი** - ამ კუთხით შესაძლებელია ტურიზმის ალტერნატიული ფორმების ორგანიზება, რაც მოიცავს: ჰელიკოპტერ-ტური - შვეულმფრენებით ტურის ორგანიზება აჭარის მთიანეთში და მათ შორის ქედის მუნიციპალიტეტში); ჯიპ-საფარი - მთიან ადგილებში ჯიპ-ტურის ორგანიზება; კვადროციკლების ტური და ა.შ.
- **საზაფხულო ბანაკები** - სხვადასხვა ინსტიტუტებთან, სკოლებთან აქტიური თანამშრომლობით შესაძლებელია ერთ-ერთი მიმართულება იყოს ახალგაზრდული ბანაკების ორგანიზება მთიან ადგილებში.
- **სუვენირების და ხალხური რეწვის წარმოების განვითარება** - როგორც წესი, ადგილობრივი სუვენირები, ხალხური რეწვის ნიმუშები, ტრადიციული ნაკეთობები - საკმაო პოპულარულობით სარგებლობს ტურისტებში და გარკვეულწილად ტურისტული პროდუქტის ნაწილადაც შეიძლება განვიხილოთ. ამ კუთხით საჭიროა - მონაცემთა ბაზის ფორმირება მუნიციპალიტეტში არსებული ხალხური რეწვის ოსტატების, სუვენირების მწარმოებლების შესახებ და მათი ხელშეწყობა, რომ განავითარონ ეს საქმე. ამისთვის - შეიძლება შეიქმნას მიზნობრივი პროგრამები, შეღავათიანი სესხები მცირე მეწარმეობის განვითარებისთვის და ტურისტულ

ადგილებში სპეციალური ადგილების მოწყობა სადაც შესაძლებელი იქნება მსგავსი ნაწარმის რეალიზაცია ტურისტებზე.

- ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო პოლიტიკის/გეგმის შემუშავება და ტურისტული პროდუქტების ფორმირება.

მიზანი: სტრატეგიის მთავარი მიზანია ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის პერსპექტიული სახეობების იდენტიფიკაცია და მათი განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავება.

პრობლემის აღწერა: დღეისათვის ქედის მუნიციპალიტეტში ტურისტულ აქტივობები არაორგანიზებულ ხასიათს ატარებს. არ არის განსაზღვრული ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი პრიორიტეტები, არ არსებობს სამოქმედო გეგმა, ნაკლებად არის დამუშავებული სხვადასხვა ტიპის ტურ-პაკეტები.

არსებული მდგომარეობა ართულებს ტურიზმის სფეროს ორგანიზაციული ფორმით ჩამოყალიბებას, სათანადო დონის ორგანიზებული ტურისტული სერვისების შეთავაზებას და განვითარებას.

ხედვა: ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი პრიორიტეტების და სამოქმედო გეგმის ფორმირების მეშვეობით შესაძლებელი გახდება ყველაზე ოპტიმალური ტურისტული მიმართულებების იდენტიფიცირება და ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი კონკრეტული ნაბიჯების განსაზღვრა. ეს უზრუნველყოფს ტურიზმის განვითარების წარმართვას ორგანიზებულად და ეფექტურად. საქმიანობები გაწერილი იქნება დროში, განისაზღვრება მოკლევადიანი და გრძელვადიანი პრიორიტეტები და აქტივობები, შესრულებაზე პასუხისმგებელი პირები/ორგანიზაციები.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროში არსებული მდგომარეობის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი ტიპის საქმიანობების განხორციელების აუცილებლობა:

- **ტურიზმის განვითარებაზე ორიენტირებული სამუშაო ჯგუფის ფორმირება** - საჭიროა ჩამოყალიბდეს სამუშაო ჯგუფი, რომელშიც შევა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების წარმომადგენლები, ტურისტული ადგილების თემის წარმომადგენლები და მოწვეული ტურიზმის ექსპერტები. ამ ჯგუფმა უნდა უზრუნველყოს როგორ დეტალური სამოქმედო გეგმის შემუშავება ისე მისი პრაქტიკაში რეალიზაცია.
- **გრძელვადიანი და მოკლევადიანი აქტივობების სამოქმედო გეგმის ჩამოყალიბება** - აუცილებელია ზოგადი ტურისტული სტრატეგიის ბაზისზე (რომელიც მოიცავს სიტუაციური ანალიზის შედეგად იდენტიფიცირებული ძირითად სტრატეგიულ მიმართულებებს), ჩამოყალიბდეს ცალსახად განსაზღვრული კონკრეტული ნაბიჯები, რომლებიც უნდა გადაიდგას სამოქმედო გეგმის ცალკეული კომპონენტების განხორციელებისათვის.
- **მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და პრიორიტეტულობის მიხედვით ფინანსირება** სტრატეგიის საფუძველზე, სამოქმედო გეგმის შემუშავების შემდეგ,

- აუცილებელია შესაბამისი მიზნობრივი პროგრამების შედგენა და მათი რეალიზაციისთვის საჭირო დაფინანსების წყაროების მოძიება (ადგილობრივი, ცენტრალური ბიუჯეტი, დონორი ორგანიზაციები, ინვესტორები და ა.შ.);
- **ტურისტული პროდუქტების ფორმირება** - ზემოჩამოთვლილი ტურიზმის სახეობების პოტენციალის დეტალური ანალიზის საფუძველზე უნდა ჩამოყალიბდეს ტურისტული პროდუქტები მზა სახით (ტურ-პაკეტი, ტურისტული მარშრუტები) რომლის გამოყენებასაც შესძლებს კერძო სექტორი. საჭიროა ფორმირებული იქნეს კომბინირებული ტურები, რაც უფრო მრავალფეროვანს გახდის ტურისტულ პროგრამას. შესაძლებელია სხვადასხვა პერიოდულობის ტურების ორგანიზება - ერთდღიანი, რამდენიმედღიანი, ერთკვირიანი და ორკვირიანი ტურები. მაგ: ეკოტურისტული, აგრო-ტურისტული და კულტურულ-შემეცნებითი ტურის ელემენტების გაერთიანებით შესაძლებელია საკმაოდ საინტერესო რამდენიმედღიანი ან ერთკვირიანი ტურის ორგანიზება, რომლის ფარგლებშიც ტურისტები მოინახულებენ კულტურულ ძეგლებს, გაეცნობიან ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორულ ტრადიციებს, დაისვენებენ ეკოტურისტულ ადგილებში, გაეცნობიან სოფლის გარემოს.
 - ასევე მაღალი ეფექტის მიღებაა შესაძლებელი ქედის ტურების კომბინირებით აჭარის რეგიონის და/ან სხვა რეგიონების/ების ტურ-პროდუქტებთან. მაგ: ზღვაზე დასასვენებლად ჩამოსული ტურისტებისთვის მიზანშეწონილია მაქსიმუმ 1-2 დღიანი ტურის ორგანიზება აჭარის მთიანეთში, სადაც ქედა შეიძლება იყოს ორდღიანი ტურის ნაწილი. ამ მხრივ შეიძლება დაიგეგმოს რამდენიმედღიანი ტური - ქედის და მტირალას მთის ეროვნულ პარკში, რომელიც ქედას ესაზღვრება ხინოს მთის მხრიდან. ასევე - გოდერძის უღელტეხილიდან ახალქალაქი/ახალციხეს მიმართულებით ცენტრალური მაგისტრალის რეკონსტრუქცია ხელს შეუწყობს ამ მიმართულებით ტურისტების ნაკადის გაზრდას (მაგ: სომხეთიდან მომავალი ტრანსპორტი), რაც შეიძლება გამოყენებული იქნეს ტრანზიტული ტურისტების ქედის ტურისტული პოტენციალით დაინტერესებისთვის. შესაძლებელია ამ ტურისტების ნაწილის დაინტერესება ბათუმში ჩასვლამდე (ან უკან დაბრუნებისას) ერთი დღით (ან თუნდაც ნახევარი დღით) ქედაში დარჩენით.
 - **ტურისტული პაკეტების ფორმირებისთვის დამატებითი აქტივობების განვითარების ხელშეწყობა.**

აქტივობა თავის მხრივ მოიცავს:

- სახალხო დღესასწაულების ორგანიზების გაუმჯობესება და მათ შესახებ ტურისტული კომპანიების ინფორმირება;
- ფოლკლორული ელემენტების ტურისტულ პროდუქტებში ჩართვის მიზნით მუნიციპალური ფოლკლორული ანსამბლების მობილიზირება, მცირე ფოლკლორული წარმოდგენების დამუშავება და ტურისტულ კომპანიებისთვის ამ შესაძლებლობების გაცნობა;
- სუვენირების და ხალხური რეწვის წარმოების განვითარების ხელშეწყობის მიზნობრივი პროგრამები - რეგიონში არსებული ხალხური რეწვის ოსტატების და მათ

მიერ წარმოებული პროდუქციის ჩამონათვალის დეტალური ბაზის შექმნა, მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის სარეალიზაციო სავაჭრო ადგილის იდენტიფიცირება (საჭირო შემთხვევაში არსებულის მოდერნიზაცია ან ახლის შექმნა) - ეს შეიძლება იყოს ქედის ცენტრში არსებული ტურისტულ-საინფორმაციო ცენტრი.

მოსალოდნელი შედეგები:

- სამუშაო ჯგუფის ფორმირება უზრუნველყოფს დაგეგმვის და განხორციელების პროცესის ეფექტურ კოორდინაციას; სამუშაო ჯგუფში უნდა შედგებოდეს ქედის მუნიციპალიტეტის სტეიკჰოლდერების წარმომადგენლებისა და თვითმმართველობის ორგანოების, ტურიზმის სფეროს ექსპერტებისაგან;
- გრძელვადიანი და მოკლევადიანი დეტალური სამოქმედო გეგმის ფორმირება უზრუნველყოფს ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი პრაქტიკული ნაბიჯების ორგანიზებულად, პრიორიტეტულობის მიხედვით თანმიმდევრულ განხორციელებას;
- მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და დაფინანსების წყაროების დივერსიფიცირებით შესაძლებელი გახდება სტრატეგიული გეგმით განსაზღვრული აქტივობების რეალიზაცია, მათ შორის არასაბიუჯეტო ფინანსური რესურსების გამოყენებით, რაც აუცილებელია ტურიზმის განვითარების გეგმის განხორციელებისთვის;
- არსებული ტურისტული რესურსების შესაბამისი ტურ-პროდუქტების ფორმირება, ხელს შეუწყობს ორგანიზებული ფორმის ტურისტული სერვისის შეთავაზებას, კერძო სექტორის ჩართულობის ამაღლებას და შესაბამისად ტურისტების მოზიდვას. ტურ-პაკეტები შეიძლება იქნეს შეთავაზებული როგორც ტურ-კომპანიებისთვის ისე ცალკეული ტურისტებისთვის;

ტურისტული პაკეტების ფორმირებისთვის დამატებითი აქტივობების განვითარების ხელშეწყობა კიდევ უფრო საინტერესოს და მრავალფეროვანს გახდის ტურისტულ პაკეტებს, და გაზრდის ტურისტების დაინტერესების შესაძლებლობებს.

- ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება, რაც გულისხმობს გზების, ტრანსპორტის, კომუნალური სისტემების და ა.შ. მოწესრიგებას, ტურისტების მიღება-განთავსების, დასვენებისა და გართობის ობიექტების მშენებლობა-რეაბილიტაციას.

პრობლემის აღწერა: გარდა ტურისტული რესურსების არსებობისა, ტურიზმის განვითარებისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სათანადო ტურისტული ინფრასტრუქტურის არსებობას. როგორც სიტუაციის ანალიზი გვიჩვენებს, ამ ეტაპზე ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა საკმაოდ დაბალ დონეზეა წარმოდგენილი და მოითხოვს მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას. ტურისტული

ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება აუცილებელია როგორც ტურისტების მოზიდვის, ასევე კერძო სექტორის გააქტიურების მიზნითაც.

ხედვა: ტურისტული ინფრასტრუქტურის სხვადასხვა ელემენტების გაუმჯობესება შექმნის სათანადო მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას ხარისხიანი ტურისტული სერვისის შეთავაზებისთვის. აღნიშნული ხელს შეუწყობს ტურისტული კომპანიების დაინტერესებას, დაიწყონ არსებულ ტურისტულ ადგილებში ტურისტული ჯგუფების ორგანიზებული შემოყვანა. მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება ასევე დადებითად იმოქმედებს ინდივიდუალური ტურისტების მოზიდვაზე.

აქტივობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება მოიცავს შემდეგ მიმართულებებს:

- **გზების მოწესრიგება.** გარდა მთავარი მაგისტრალისა, აუცილებელია შიდა გზების, ტურისტულ ძეგლებთან მისასვლელი გზების და ბილიკების მოწესრიგება. ხშირ შემთხვევაში მოწესრიგებული გზების არ არსებობა მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია ტურისტების გაკრვეული კატეგორიისთვის;
- **საგზაო ნიშნები.** აუცილებელია თანამედროვე სტანდარტების გზის მანიშნებლები ფირნიშების დადგმა, რომელიც შესრულებული იქნება ორ ენაზე (ქართულ-ინგლისური). ამასთან, მსგავსი ნიშნები უნდა იყოს როგორც მთავარ მაგისტრალზე ისე შიდა გზებზეც, ტურისტებისთვის ორიენტაციის გამარტივებისათვის;
- **ტურისტულ-საინფორმაციო დაფები (მასზე დატანილი ტურისტული რუკით).** აუცილებელია საინფორმაციო დაფების რამდენიმე საკვანძო ადგილზე განთავსება (მაგ: ქედის ცენტრი და ა.შ.), რაც ხელს შეუწყობს ტურისტებს ადგილზე ორიენტაციაში და ამავე დროს ექნება საინფორმაციო/სარეკლამო დანიშნულებაც;
- **საინფორმაციო აბრები.** კულტურულ-ისტორიულ ძეგლებთან საჭიროა ორენოვანი საინფორმაციო აბრების/დაფების განთავსება, რომელიც გარკვეულ ინფორმაციას იძლევა ამ ძეგლების შესახებ;
- **სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების უზრუნველყოფა.**
 - ნაგვის ყუთები ტურისტულ ადგილებში - აუცილებელია ძირითად ტურისტულ ადგილებში;
 - ეკო-ტუალეტები/საპირფარეშოების მოწესრიგება - მეტად მნიშვნელოვანი პრობლემაა და აუცილებელია მისი მოგვარება. საჭიროა მთავარ მაგისტრალზე, მნიშვნელოვან ტურისტულ ადგილებსა და კულტურულ-ისტორიულ ძეგლებთან თანამედროვე სტანდარტების საზოგადოებრივი საპირფარეშოების მოწყობა, ხოლო იმ ადგილებში, სადაც შეუძლებელია სტაციონალური საპირფარეშოების მშენებლობა და ფუნქციონირება, ეკო-ტუალეტების განთავსება.
- **ტრანსპორტი.** ამჟამად არსებული, მოძველებული და გაუმართავი სამარშრუტო ტაქსების ჩანაცვლება ახალი სატრანსპორტო საშუალებებით, რაც მგზავრობას უფრო კომფორტულს გახდის;

- **განთავსების ობიექტები.** ტურისტების მოზიდვისა და განთავსებისათვის აუცილებელია ადგილობრივი ტრადიციების შესაბამისი სახლების ქსელის განვითარება და მსგავსი, მცირე ტიპის რამდენიმე სასტუმრო სახლის მთავარ მაგისტრალზე განთავსდება. განთავსების ობიექტების მოწესრიგების მიმართულებით, საჭიროა ერთის მხრივ მუნიციპალიტეტში არსებულ სხვადასხვა ტურისტულ ადგილებში სასტუმრო სახლების/კოტეჯების ქსელის განვითარების ხელშეწყობა კერძო ინვესტიციების მოზიდვის/დაინტერესების მეშვეობით. მეორეს მხრივ კი, გარდა ახალი კოტეჯების/სასტუმრო სახლების მშენებლობისა გათვალისწინებული უნდა იქნეს შესაბამის ტურისტულ ადგილებში ადგილობრივი მოსახლეობის (ვინც დაინტერესებულია ტურისტების მიღებით) სახლების გამოყენებაც ტურისტული მიზნებით. ამისთვის საჭიროა სახელმწიფოს/დონორების მხრიდან გარკვეული ფინანსური დახმარება, რომ სახლებს დაუბრუნდეს ტრადიციული ისტორიული, არქიტექტურული იერსახე, როგორც ექსტერიერის, ასევე ინტერიერის მხრივ. მსგავს კერძო ტიპის სასტუმრო სახლებს აუცილებლად უნდა ქონდეს შემდეგი ელემენტები - ცალკე საძინებელი ტურისტებისთვის, საშხაპე და ტუალეტი.
- **კვების ობიექტები.** მთავარ მაგისტრალზე და ტურისტულ ადგილებში რამდენიმე რესტორნის ან კაფეს გაკეთება, მიზანშეწონილია მათი დიზაინის ტრადიციულ სტილში გადაწყვეტა.
- **საპინკიკე და კემპინგის ადგილების კეთილმოწყობა.** მნიშვნელოვან ტურისტულ ადგილებში (მახუნცეთის ჩანჩქერი და ა.შ.) კემპინგის და პინკინის ორგანიზებისთვის აუცილებელი მინიმალური ინფრასტრუქტურის შექმნა. ეს გულისხმობს - საპინკიკე ადგილებში ხის მაგიდების და სკამების გაკეთება, კემპინგისთვის ადგილების გამოყოფა სადაც იქნება ასევე საშხაპეები, ნაგვის ჩასაყრელი ურნები და ა.შ. ასევე კარგია თუ რამდენიმე ადგილას მაგ: ქედის მუნიციპალურ ცენტრში ორგანიზებული იქნება კემპინგისთვის საჭირო მოწყობილობის არენდის სერვისი.
- **ტურისტული საინფორმაციო ცენტრის გაუმჯობესება.** მიზანშეწონილია არსებული ტურისტულ-საინფორმაციო ცენტრის მოდერნიზაცია, რაც გულისხმობს შემდეგს:
 - ვიზუალური მხარის გაუმჯობესება - აქცენტი გაკეთდეს ადგილობრივი რეგიონისთვის დამახასიათებელ დიზაინზე;
 - რეალური და ზუსტი საინფორმაციო ბაზის ფორმირება - ტურისტს უნდა შეეძლოს მიიღოს ამომწურავი ინფორმაცია რეგიონის, მარშრუტების, სასტუმრო სახლების, მთის კულტურისა და ყოფის შესახებ;
 - ცენტრების მომსახურების სახეობების გამრავალფეროვნება -საჭიროების შემთხვევაში ტურისტს უნდა შეეძლოს დაიქირაოს ცხენი, კარავი ან საძილე ტომარა, მოძებნოს გამყოლი, შეიძინოს ადგილობრივი პროდუქტები და ადგილობრივი რეწვის ნიმუშები: ნაქსოვი, ნაქარგი, ჭედური, ხის საოჯახო ნაკეთობები და ა. შ. ცენტრის თანამშრომლები უნდა ფლობდნენ სალაპარაკო დონეზე მაინც 1-2 უცხო ენას. ცენტრის შენობაზე უნდა იყოს აბრა/საინფორმაციო აბრა - სადაც მითითებული იქნება საკონტაქტო

ტელეფონი/ელ.ფოსტა იქ მომუშავე თანამშრომლების, რათა ნებისმიერ ტურისტს თუნდაც არასამუშაო საათებში შეეძლოს საჭირო ინფორმაციის მიღება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაუმჯობესდება შიდა გზების სისტემა;
- მოწესრიგდება სატრანსპორტო სისტემა;
- მოწესრიგდება კომუნალური სისტემა;
- საგზაო ნიშნების, ტურისტულ საინფორმაციო დაფები და საინფორმაციო განთავსება ხელს შეუწყობს ტურისტების ინფორმირებას საინტერესო ტურისტული ადგილების შესახებ;
- გზებზე და ტურისტულ ადგილებში ნაგვის ყუთების, საპირფარეშოების მოწესრიგება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ეკოლოგიურ სისუფთავის და ტურისტებისთვის საჭირო ნორმალური სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების დაცვას;
- ტურისტული საინფორმაციო ცენტრის საქმიანობის გაუმჯობესება ხელს შეუწყობს ტურისტების ინფორმირების გაუმჯობესებას და დამატებითი სერვისების მიწოდებას;
- ტურისტებისთვის აუცილებელი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ჩამოყალიბება (სასტუმრო სახლები, კვების ობიექტები, კემპინგი/საპიკნიკე ადგილები) მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ტურისტებისთვის საჭირო დასასვენებელი ინფრასტრუქტურას და პოზიტიურად იმოქმედებს ტურისტების დაინტერესების გაზრდაზე;
- გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის ტურისტებისთვის ქედის მუნიციპალიტეტში დასვენებას, რაც თავის მხრივ გაზრდის დასვენების ხანგრძლივობას.

- კვალიფიციური კადრების ფორმირება ტურისტულ სექტორისათვის

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტში მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადება ტურისტული სერვისების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით.

პრობლემის აღწერა: ტურიზმის შემდგომი განვითარება დამოკიდებულია შესაბამისი დონის ტურისტული სერვისის ფორმირებაზე, რის მთავარ წინაპირობასაც ტურიზმის სფეროში კვალიფიციური კადრების არსებობა წარმოადგენს. ქედის მუნიციპალიტეტში დღეისათვის კვალიფიციური კადრების დეფიციტია - არ არსებობს კადრები, ვინც კარგად იცნობს ტურისტული სერვისების სპეციფიკას, ტურისტული ბიზნესის მართვის თავისებურებებს და ა.შ. არსებული მდგომარეობა სერიოზულ პრობლემას ქმნის ტურიზმის შემდგომი განვითარების კუთხით. შესაბამისად, აუცილებელია მიზანმიმართული აქტივობების განხორციელება ტურიზმის სფეროში კადრების მომზადებისთვის.

ხედვა: ქედის მუნიციპალიტეტში კვალიფიციური კადრების მომზადება ხელს შეუწყობს ტურისტული სერვისების გაუმჯობესებას, რაც თავის მხრივ კიდევ ერთი დამატებით პოზიტიური ფაქტორი იქნება ტურიზმის განვითარებისა და ტურისტების მოზიდვისათვის. პროგრამა ხელს შეუწყობს ასევე ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ტურისტული ბიზნესის ორგანიზების შესახებ საჭირო ცოდნის მიღებას, რის შედეგადაც ისინი შემდგომ ტურიზმის სფეროში მცირე ბიზნესის წამოწყებას. საბოლოო ჯამში კი ეს ყველაფერი ხელს შეუწყობს სოციალურ-ეკონომიკური ფონის გაუმჯობესებას დასაქმების ზრდის და ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების ხარჯზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ტურიზმის განვითარებისათვის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია შესაბამისი სერვისის დონის შეთავაზება ტურისტებისთვის, რაც თავის მხრივ პირდაპირ კავშირშია კვალიფიციური კადრების არსებობასთან. ამ კუთხით მიზანშეწონილია შემდეგი აქტივობების განხორციელება:

- კადრების მომზადება/ტრენინგი - შესაბამისი სასწავლო პროგრამის განხორციელება, რომლის ფარგლებშიც ში არსებული გესტჰაუზების მფლობელებისთვის და ტურიზმის სფეროში დაინტერესებული ახალგაზრდებისთვის ჩატარდება ტურისტულ სერვისის სფეროში მოკლევადიანი, პრაქტიკული ხასიათის ტრენინგები და მოხდება მათი გიდებად მომზადება და ტურისტული მომსახურებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების შესწავლა;
- ტრადიციული-ეთნოგრაფიული უძველესი ხელობების აღდგენა - მაგ. მეთურნეობა, მედურგლეობა, ქსოვილის დამზადება, ფარდაგებისა და ხალიჩების მოქსოვა, თექის დამზადება და სხვა. რისთვისაც აუცილებელია ადგილზევე ახალგაზრდებისთვის სასწავლო კურსების ორგანიზება.
- ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების კოორდინატორის შტატის შექმნა - აუცილებელია მინიმუმ 1 ან 2 საშტატო ერთეულის შექმნა, რომლებიც კოორდინაციას გაუწევდნენ ყველა იმ საქმიანობას, აქტივობას, შეხვედრებს და ა.შ., რაც დაკავშირებულია ტურიზმის განვითარებასთან. ტურიზმის კოორდინატორი იქნებოდა შუალედური რგოლი - ადგილობრივ თვითმმართველობას, კერძო სექტორს, მედიას, მოსახლეობას და სხვა სტიქჰოლდერებს შორის.

მოსალოდნელი შედეგები

- ქედის მუნიციპალიტეტში მომზადდება კვალიფიციური კადრები ტურისტული სერვისის სფეროში;
- გაუმჯობესდება ტურისტული სერვისის ხარისხი;
- ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ტურისტული ბიზნესის მართვის თავისებურებების გაცნობა დაეხმარება მათ ბიზნეს აქტივობების წამოწყებაში;
- ტრადიციული-ეთნოგრაფიული ხელობების შენარჩუნება-აღდგენა დამატებით საინტერესო კომპონენტს შექმნის ტურისტებისთვის;
- ტურიზმის განვითარების კოორდინატორის შტატის შექმნა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ტურიზმის განვითარების პროგრამების ეფექტურ კოორდინაციას, რაც აუცილებელია სათანადო შედეგების მისაღწევად.

- **ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი და სარეკლამო-საინფორმაციო საქმიანობის სამოქმედო გეგმა**

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის აქტიური პრომოუშენი ეფექტური მარკეტინგულ-სარეკლამო გეგმის შემუშავების და რეალიზაციის გზით.

პრობლემის აღწერა: ტურიზმის შემდგომი განვითარებისთვის, გარდა ტურისტული პროდუქტის ფორმირების, შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების და სათანადო ტურისტული სერვისის შეთავაზებისა, აუცილებელია აქტიური სარეკლამო-საინფორმაციო კამპანიის განხორციელება. როგორც არსებული სიტუაციის ანალიზი გვიჩვენებს, ქედის ტურისტული პოტენციალის შესახებ საკმარისი ინფორმაციას არ ფლობენ არც ტურისტული კომპანიები და არც პოტენციური ტურისტები (როგორც ადგილობრივი ისე უცხოელი).

ხედვა: ქედის მუნიციპალიტეტის შესახებ საინფორმაციო-სარეკლამო მასალების შექმნა, ეფექტური საინფორმაციო-სარეკლამო კამპანიის დაგეგმვა (ტრადიციული მედია და ინტერნეტ/სოციალური მედია) და რეალიზაცია უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის აქტიურ რეკლამირებას, პოტენციური ტურისტების და სტეიქჰოლდერების ინფორმირებას ტურისტული პროდუქტების შესახებ. ეს კი თავისი მხრივ მნიშვნელოვან გავლენას იქონიებს ქედის, როგორც ტურისტული ის იმიჯის ფორმირებაზე, ტურისტების მოზიდვაზე და კერძო სექტორის (ტურკომპანიები, ინვესტორები) დაინტერესებაზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის: ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენის და რეკლამირების გეგმა მოიცავს შემდეგ ძირითად ელემენტებს:

- **სარეკლამო/PR სტრატეგია** - ქედის შესახებ შემდეგი სახის პრეზენტაციების მომზადება:
 - **ვიდეო-პრეზენტაცია** - რამდენიმე წუთიანი ვიდეო-რგოლის დამზადება, რომელიც სრულად ასახავს ქედის ტურისტულ პოტენციალს;
 - **Power point პრეზენტაცია** - პრეზენტაცია ფოტოებით/ტექსტებით მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის შესახებ;
 - **ფოტო-ბანკის ფორმირება** - ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული ტურისტული ადგილების შესახებ გადაღებული ფოტო-კოლექციის ფორმირება. ფოტოები შეიძლება გამოყენებული იქნეს მრავალი დანიშნულებით - ვებ-გვერდისათვის, Power point პრეზენტაციებისათვის, სოციალურ ქსელებში განთავსებისათვის და ა.შ. ფოტო-კოლექციის ფორმირებისთვის მიზანშეწონილია შესაბამისი ფოტო-კონკურსის ორგანიზება, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ ფოტოგრაფები როგორც აჭარის, ისე საქართველოს სხვა რეგიონებიდან. ფოტო-კონკურსი შესაძლებელია მოიცავდეს ნომინაციას რამდენიმე მიმართულებით - ტურისტული ადგილები, პეიზაჟები და პორტრეტების ტიპის ფოტოები. ფოტოკონკურსის ფარგლებში მიზანშეწონილია პოპულარულ ქართულ ფოტოსაიტებთან (მაგ: www.boke.ge, www.graf.ge) თანამშრომლობა.

- ტურისტული ბუკლეტების და სამარშრუტე რუკების მომზადება - ქედის მუნიციპალიტეტის შესახებ რამდენიმე-ენოვანი (ქართული-ინგლისური-რუსული-თურქული) ბუკლეტების მომზადება. ბუკლეტების მომზადება უნდა მოხდეს უცხოური ანალოგების გათვალისწინებით. როგორც წესი, სოფლის ტურიზმის სარეკლამო მასალები უხვად არის ილუსტრირებული გლების კარმიდამოს ამსახველი ფერადი ფოტოებით, მიმღები მუნიციპალიტეტის შესახებ ვრცელი ინფორმაციით, განსაკუთრებით ადათ-წესებისა და ტრადიციების შესახებ. მომზადებული საინფორმაციო-სარეკლამო მასალები ფართოდ უნდა გავრცელდეს ტურისტულ კომპანიებს, ტურიზმის დეპარტამენტის საინფორმაციო ცენტრებს შორის და ტურისტულ გამოფენებზე.
- **PR აქტივობები** - გარდა სარეკლამო მიმართულებისა, საჭიროა შესაბამისი PR აქტივობების ორგანიზებაც, რაც გულისხმობს შემდეგს:
 - რამდენიმე ადგილობრივ ან ცენტრალურ ჟურნალ-გაზეთებთან თანამშრომლობა ქედის ტურისტული ადგილების შესახებ საინფორმაციო-საიმიჯო სტატიების გამოქვეყნების მიზნით. მაგ: გაზეთი „აჭარა“, „ბათუმელები“, ტურისტული გამოცემა „ტურიზმი და დასვენება“ (www.davisvenot.ge);
 - სხვადასხვა ტიპის გამოფენებზე (ტურისტული და ა.შ.) პრეზენტაციების წარდგენა ქედის მუნიციპალიტეტის შესახებ;
 - საგანმანათლებლო დაწესებულებებში პრეზენტაციების ორგანიზება ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული ადგილების პოპულარიზაციის მიზნით.
- **ინტერნეტ მარკეტინგი/სოციალური მედია მარკეტინგის სტრატეგია.**

დღეისათვის ტურიზმის სფეროში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მარკეტინგის და სარეკლამო/საინფორმაციო მიმართულებით ინტერნეტის და სოციალური მედიის გამოყენებას. სოციალურ ქსელებში (Facebook, Twitter, YouTube...) ადამიანთა რაოდენობა დღითიდღე მატულობს. სოციალური ქსელი facebook დღესდღეობით საქართველოში ყველაზე პოპულარული ვებ-სივრცეა და პოპულარულ საიტებს შორის პირველ ადგილს იკავებს. ზოგადად facebook ინფორმაციის მიღება-გაცემასა და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში უდიდეს როლს თამაშობს. 2011 წლის ივნისის მონაცემების მიხედვით, facebook-ის საქართველოში დარეგისტრირებულ მომხმარებელთა საერთო რაოდენობა 615'960 იუზერს შეადგენს. მსოფლიო მასშტაბით კი საერთო ჯამში სოციალური ქსელი 700 მილიონზე მეტ მომხმარებელს ითვლის. აქედან 300 მილიონი ადამიანი ყოველდღიურად შემოდის ქსელში. შესაბამისად, მიზანშეწონილია ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის შესახებ სრული ინტერნეტ/სოციალური მედია მარკეტინგის პაკეტის შექმნა, რაც გულისხმობს შემდეგს:

- ვებ-გვერდი. რამდენიმე ენოვანი (ქართული, ინგლისური, რუსული) ტურიზმზე ორიენტირებული ვებ გვერდის შექმნა, რომელიც ასახავს ქედის ტურისტულ პოტენციალს და წარმოდგენილი იქნება ტურისტებისთვის საჭირო ყველა ტიპის ინფორმაცია;

- Facebook გვერდი - ფეისბუქზე ქედის ტურისტული პოტენციალის ამსახველი გვერდის არსებობა სოციალური მედია მარკეტინგის აუცილებელი კომპონენტია. მომხმარებლები, რომლებიც „დაალაიქებენ“ ფეისბუქის გვერდს (ანუ გახდებიან ე.წ. „გვერდის ფანი“) თავის ფეისბუქ გვერდის კედელზე მიიღებენ ინფორმაციას მის მიერ მოწონებული გვერდებიდან. შესაბამისად რაც მეტი „ფანი“ ჰყავს გვერდს - სიახლე მით უფრო მეტ ადამიანს მიეწოდება. ამასთან საინტერესო სიახლეებს, ფოტოებს, ვიდეო-მასალას ადამიანები როგორც წესი თავის მეგობრებსაც უზიარებენ და შესაბამისად საკმაოდ ბევრი ადამიანი ნახულობს. გამოქვეყნებულ ნებისმიერ მასალას (ფოტო, ვიდეო თუ ტექსტურს) იღებს იგივე პრიორიტეტით, რასაც თავისი მეგობრებისგან. ეს ხელს შეუწყობს ასევე პოტენციურ ტურისტებთან/მომხმარებელბთან პირდაპირი კონტაქტის განვითარებას - მათი მოსაზრებების, შენიშვნის გათვალისწინებას.
- Flickr - ფოტოალბომის შექმნა პოპულარულ ფოტო-საიტზე Flickr-ზე. ესეც ერთგვარი დამატებითი საშუალებაა ფოტოების განთავსების მეშვეობით პოტენციური ტურისტების დაინტერესებისთვის.
- Youtube - ქედის ის შესახებ ოფიციალური Youtube არხის მომზადება, სადაც განთავსდება როგორც ოფიციალური პრომო-ვიდეო რგოლები, ასევე ქედის შესახებ სატელევიზიო გადაცემების ვიდეო-რგოლები, ტურისტების ან მოყვარულების მიერ გადაღებული საინტერესო ვიდეო-მასალები და ა.შ.
- ბლოგი - ქედის შესახებ ინტერნეტ-ბლოგის (ინტერნეტ ჟურნალი/დღიური) შექმნა. ტურისტული პოტენციალის შესახებ მოხდება პოსტების/სტატიების გამოქვეყნება (თანდართული ფოტო-ვიდეო მასალებზე ბმულების მითითებით). ეს ხელს შეუწყობს ერთგვარი ვირტუალური „ქომუნიტის“ (ჯგუფის) ფორმირებას და ინფორმაციის გავრცელებას. ამ მიზნით ეფექტური იქნება რომელიმე პოპულარული ქართველი ბლოგერის გარკვეული პერიოდით ჩართულობა ბლოგის პოპულარიზაციის მიზნით.

სოციალური მედია მარკეტინგის საკითხი კრიტიკული მნიშვნელობისაა შემდეგი მიზეზის გამო: ტურისტული პროდუქტები, როგორც არამატერიალური პროდუქტი, შეუძლებელია შეფასებული იქნეს მის გამოყენებამდე. შესაბამისად, ტურისტებისთვის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ძალიან მნიშვნელოვანია მოცემული ტურისტული პროდუქტის სხვა მომხმარებლების შეფასებები. სოციალური მედია ხელს უწყობს მომხმარებლებს შორის ტურისტულ პროდუქტების შესახებ მოსაზრებების და შეფასებების გაზიარებას. ამ ურთიერთობებმა შეიძლება არ მიგვიყვანოს გაყიდვების უცებ გაზრდამდე, მაგრამ რადგანაც ნდობა, იმიჯი იზრდება ამ ინდუსტრიაში პოზიტიური ურთიერთობების ფორმირების საშუალებით, გარკვეული პერიოდის შემდეგ მოხდება ახალი ტურისტული ადგილების მიმართ დაინტერესების ზრდა. სხვადასხვა სოციალური არხების აქტიური გამოყენება (Facebook, Twitter, Youtube, Blogs და ა.შ), კარგად დაგეგმილ მარკეტინგულ სტრატეგიასთან კომბინირებაში, წარმატების მნიშვნელოვანი საფუძველი იქნება ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული ადგილების შესახებ პოზიტიური ინფორმაციის გავრცელების, დაინტერესების და პოზიტიური/მიმზიდველი იმიჯის ფორმირების საქმეში.

- საინფორმაციო/მონაცემთა ბაზის ფორმირება

საქმიანობის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმთან დაკავშირებული ობიექტების და სერვის პროვაიდერების შესახებ საინფორმაციო ბაზის ჩამოყალიბება, რაც უზრუნველყოფს მაქსიმალურად დეტალური მონაცემების მოგროვებას, ისეთ მიმართულებებზე, როგორიცაა:

- სასტუმრო ობიექტები / სასტუმრო სახლები „გესტჰაუზები“;
- რესტორნები;
- ტურ-გიდები;
- ფესტივალები და სახალხო დღესასწაულები;
- მნიშვნელოვანი სამთავრობო, კერძო და საზაგადოებრივი დანიშნულების ორგანიზაციები (მათ შორის - ბანკები, საავადმყოფოები, მაღაზიები და ა.შ.);
- ტურისტებისთვის საჭირო ყველა სახის სხვა ნფორმაცია.

მონაცემთა ბაზა განთავსებული უნდა იქნეს ინტერნეტ-გვერდზე და გამოცემული ბეჭდური სახით.

- **საზოგადოებრივი ინფორმირების კამპანიის წარმოება.**

მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროს განვითარება წარმოუდგენელია მოსახლეობის ფართო მასების მონაწილეობის გარეშე. შესაბამისად, მათი ჩართულობის მიღწევის მიზნით აუცილებელია მოსახლეობის ინფორმირებულობისა და ცოდნის დონის ამაღლება ტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე.

საინფორმაციო კამპანია უნდა წარიმართოს ორი ძირითადი მიმართულებით:

- ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის, მისი რეალიზაციის მეთოდების და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება. კამპანია გულისხმობს ტურისტული პოტენციალის მქონე ადგილებში ადგილობრივ მოსახლეობასთან შეხვედრების ორგანიზებას, რომლის დროსაც მოხდება დეტალური ინფორმაციის მიწოდება - თუ რა იგეგმება ტურიზმის განვითარების კუთხით ქედის მუნიციპალიტეტში, როგორ არის შესაძლებელი მოსახლეობის ჩართვა ტურიზმის სფეროში, რა დადებითი შედეგები მოყვება ამ დარგის განვითარებას შემოსავლების ზრდის და დასაქმების კუთხით, რა მიზნობრივი პროგრამები იგეგმება ადგილობრივი თუ რეგიონალური მთავრობის მიერ კადრების გადამზადების ან მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის კუთხით და სხვა ინფორმაცია;
- ეკოლოგიურ საკითხებზე საზოგადოებრივი ინფორმირების კამპანია (Public awareness campaigns). კამპანიის ფარგლებში უნდა ჩატარდეს საგანამანათლებლო შეხვედრები ეკოლოგიის დაცვის, ბუნების დანაგვიანების პრობლემების, ტურიზმის განვითარებაზე ეკოლოგიური მდგომარეობის გავლენის შესახებ და ა.შ.; კამპანიის ფარგლებში მიზანშეწონილია ერთგვარი „დასუფთავების“ აქციების პერიოდული ორგანიზება ტურისტულ ადგილებში, რომელიც მიმართული იქნება საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით ბუნების დანაგვიანების წინააღმდეგ.

- **ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა.**

მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის პოპულარიზაციის მიზნით უნდა განხორციელდეს სხვადასხვა ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა, მათ შორის - თბილისში და ბათუმში ორგანიზებულ საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში. უცხოეთში ორგანიზებულ გამოფენებში მონაწილეობა დიდ ფინანსურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული და ნაკლებად რეალიზებადია, თუმცა შესაძლებელია აჭარის ა.რ. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან თანამშრომლობა საერთაშორისო გამოფენებზე ქედის მუნიციპალიტეტის წარდგენისათვის.

მოსალოდნელი შედეგები :

- შეიქმნება ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ამსახველი ელექტრონული და ბეჭდვითი საინფორმაციო-სარეკლამო მასალები;
- აქტიური სარეკლამო/მარკეტინგული გეგმა უზრუნველყოფს არსებული ტურისტული პოტენციალის წარმოჩენას და პრომოუშენს როგორც ადგილობრივ ისე საერთაშორისო ბაზარზე;
- ჩამოყალიბდება ინტერნეტ სივრცეში და სოციალური მედიაში ქედის ტურისტული ადგილების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებისა და ტურისტული პროდუქტების პრომოუშენის პრაქტიკა, რაც უზრუნველყოს ინფორმაციის გავრცელებისა და უკუკავშირის მაღალეფექტური მექანიზმების ამოქმედებას;
- გაიზრდება ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის საინფორმაციო უზრუნველყოფის ხარისხი. მუნიციპალიტეტის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდება ყველა შესაძლო დაინტერესებულ მხარეს - კერძო სექტორი/ტურ-კომპანიები, ტურისტები, სტუდენტები, მედია და ა.შ., რაც გამოიწვევს მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ამაღლებას და მათ დაინტერესებას ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალით.

- თანამშრომლობა სხვადასხვა სტეიქჰოლდერებთან

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ეფექტური გამოყენების და ტურიზმის განვითარებისთვის საჭირო აქტივობების განხორციელების მიზნით სხვადასხვა სტეიქჰოლდერებთან აქტიური თანამშრომლობა და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: არსებულ ეტაპზე, მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი შემაფერხებელი ფაქტორია სტეიქჰოლდერებთან თანამშრომლობის ნაკლებობა. ტურიზმის განვითარება მოითხოვს აქტიურ თანამშრომლობას სხვადასხვა მხარეებთან - რეგიონალური/ცენტრალური მთავრობა, ბიზნეს სექტორი, ადგილობრივი მოსახლეობა და ა.შ., რაც ამ ეტაპზე არ მიმდინარეობს, ან მიმდინარეობს განცალკევებულად, მხოლოდ ერთ ან ორ სტეიქჰოლდერთან.

ხედვა: თანამშრომლობის გააქტიურება სხვადასხვა ორგანიზაციებთან, და მათი ჩართულობის დონის ამაღლებით ქედის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარებაზე ორიენტირებული აქტივობების და პროგრამების განხორციელება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

ბიზნეს სექტორთან თანამშრომლობა. ტურიზმის სფეროს განვითარებისა და ტურისტების მოზიდვისათვის აუცილებელია მჭიდრო თანამშრომლობა ბიზნეს სექტორის იმ წარმომადგენლებთან, რომლებსაც გააჩნიათ შესაბამისი რესურსები (მატერიალური, ფინანსური, ორგანიზაციული) და შეუძლიათ დადებითი გავლენა იქონიონ ქედის მუნიციპალიტეტში ტურისტების მოზიდვაზე და ტურისტული სფეროს განვითარებაზე. ბიზნეს სექტორის ეს სეგმენტი მოიცავს ტურისტულ კომპანიებს და ტურისტულ ასოციაციებს, საბანკო სექტორს, საინვესტიციო კომპანიებს და ა.შ. ბიზნეს სექტორთან თანამშრომლობის გაღრმავებისათვის უნდა განხორციელდეს:

- ამომწურავი ინფორმაციის მიწოდება ტურ-კომპანიებისთვის ტურისტული ადგილების, ტურისტული ობიექტების შესახებ;
- ტურ-კომპანიებისთვის ინფო-ტურების ორგანიზება. რამოდენიმე დღიანი ინფო-ტური, რომლის ფარგლებშიც მოხდება ტურისტული ადგილების დეტალური მონახულება, საოჯახო სასტუმროებთან დაკავშირება და ა.შ.
- გარკვეული შეღავათების დაწესება. მაგ. ადგილობრივი მოსაკრებლების გაუქმება გარკვეულ ტურისტულ ობიექტებზე კონკრეტული პერიოდისთვის;
- საბანკო სექტორთან თანამშრომლობა/მოლაპარაკება ქედის მუნიციპალიტეტში ტურისტულ სფეროში სხვადასხვა მცირე ბიზნეს პროექტების (სასტუმრო სახლები, ტურისტული სერვისების ორგანიზება) განხორციელებისთვის კრედიტების გაცემის შესახებ.

სამთავრობო სექტორთან თანამშრომლობა - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა, საქართველოს რეგიონალური განვითარების სამინისტრო.

- აჭარის არ განათლებისა და კულტურის სამინისტრო - ქედის და/ან მის მოსაზღვრე მუნიციპალიტეტებში ტურიზმსა და მასთან მომიჯნავე დარგებში კადრების მომზადება-გადამზადების ინსტიტუციონალური საფუძვლის ჩმოყალიბება;
- ტურიზმის დეპარტამენტი - მჭიდრო თანამშრომლობა მარკეტინგის, პრომოუშენის, საინფორმაციო-სარეკლამო მასალების, ინფო და პრეს ტურების მომზადების, გამოფენების ორგანიზების მიმართულებით.

უნივერსიტეტები - აჭარის და საქართველოს სხვა რეგიონებში არსებულ უნივერსიტეტებთან თანამშრომლობა სტუდენტების მოზიდვისათვის.

- პრეზენტაციების ორგანიზება - ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის, ტურისტული ადგილებისა და მარშრუტების შესახებ;

- უნივერსიტეტებთან ერთობლივად სხვადასხვა ტიპის აქტივობების დაგეგმვა ქედის მუნიციპალიტეტში - ფოტო-გადაღება/ფოტო-კონკურსი, სტუდენტური კონფერენციები უნივერსიტეტების შესაბამისი სპეციალობის სტუდენტებისთვის (მაგ. ტურიზმი, ისტორია, ჰუმანიტარული სპეციალობები და ა.შ.) საინფორმაციო ტურების ერთობლივად ორგანიზება (თანა-დაფინანსების სახით) და ა.შ.

მედია - მედიის როლი უმნიშვნელოვანესია ტურისტული ადგილების პოპულარიზაციის კუთხით. მედიასთან თანამშრომლობის ფარგლებში შესაძლებელია შემდეგი:

- **აჭარის ტელევიზია და საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი** - გარკვეული პერიოდულობით ქედის მუნიციპალიტეტის ისტორიის, ტურისტული პოტენციალის, ეთნოგრაფიული-კულტურული ტრადიციებისა და ინფრასტრუქტურის შესახებ საინფორმაციო ჩანართების მომზადება, რეკლამის გაშვება „სოციალური რეკლამის“ სტატუსით და ა.შ.;
- **ადგილობრივი და ცენტრალური პრესა** - სტატიების და საინფორმაციო ჩანართების პერიოდული გამოქვეყნება ტურისტული ადგილების/პოტენციალის პრომოუშენის მიზნით.
- **პრეს-ტურები** - მიზანშეწონილია პერიოდულად (წელიწადში ერთჯერ ან ორჯერ) ჟურნალისტებისთვის პრეს-ტურის ორგანიზება - რომლის დროსაც მოხდება ყველა საინტერესო ტურისტული ადგილების, ტურისტული ინფრასტრუქტურის დათვალიერება და შემდგომში უკვე მოწვეული ჟურნალისტების მიერ შესაბამის მედია საშუალებებში ინფორმაციის გავრცელება. ხარჯების ეკონომიის მიზნით ეს შეიძლება გაკეთდეს ტურ-კომპანიებისთვის ორგანიზებული ინფო-ტურის დროს.
- **სოციალური მედია/ბლოგერები** - სოციალური მედიის მიერ ინფორმაციის გავრცელების მასშტაბურობის და მისი საზოგადოებრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან მუნიციპალიტეტში პოპულარული/აქტიური ბლოგერების მოწვევა რამდენიმე დღით. ბლოგერების მოწვევა შეიძლება ორგანიზებული იქნეს იგივე ზემო-ხსენებული პრეს ტურის ფარგლებში.

პრეს-ტურების/ინფო ტურების ორგანიზება სასურველია წელიწადში ორჯერ - ერთი რომელიმე მასობრივი სახალხო დღესასწაულის დროს და მეორე წელიწადის სხვა დროს.

- **მოსალოდნელი შედეგები**
- ბიზნეს სექტორის ჩართულობა უზრუნველყოფს ტურიზმის სფეროს ძირითადი მოთამაშეების დაინტერესების ამაღლებას ქედის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალით, არსებული ტურისტული მარშრუტების ჩართვას საკუთარ ტურისტულ პაკეტებში, პრაქტიკული ხასიათის დახმარების აღმოჩენას მუნიციპალიტეტისათვის საინტერესო და პერსპექტიული ტურისტული მარშრუტების შემუშავებისა და მათი პოპულარიზაციის საკითხებში, ინვესტიციების

მოზიდვას ტურისტულ სფეროში, საბანკო სექტორის დაინტერესების ამაღლებას მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროს დაკრედიტების საკითხებით;

- სამთავრობო სექტორის ჩართულობის გაძლიერება - ინფრასტრუქტურული ელემენტების განვითარებას, ტურიზმის სფეროს განვითარებაზე ორიენტირებულ მიზნობრივი პროგრამების ფინანსირებას;
- მედიის ჩართულობით მიღწეული იქნება მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, საზოგადოების ინფორმირებულობის დონის ამაღლება;

უნივერსიტეტები/ინსტიტუტებთან თანამშრომლობა განაპირობებს სტუდენტების, საზოგადოების ამ ყველაზე აქტიური ნაწილის დაინტერესებას ტურისტული ადგილებით და მათ მოზიდვას მუნიციპალიტეტში.

21.1.5 ინფრასტრუქტურის განვითარება

- საგზაო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია

მიზანი: საგზაო არტერიების სრულფასოვანი ქმედუნარიანობა წელიწადის ნებისმიერ დროს, როგორც ცენტრალური, ისე შიდა მუნიციპალური და შიდა სათემო მიმართულებებით. მუნიციპალიტეტში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის შექმნა.

პრობლემის აღწერა: ქედის მუნიციპალიტეტში გამავალი ადგილობრივი მნიშვნელობის გზის ძირითადი ნაწილი გრუნტოვანი საფარისაა. გზის აღნიშნული ტიპი განსაკუთრებით მგრძნობიარეა კლიმატური ცვლილებებისადმი, რაც ქედის მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიის გათვალისწინებით, სავსებით ბუნებრივი გარემოებაა. ძალიან ხშირად გზის ცალკეული მონაკვეთი ავტოტრანსპორტირებისათვის გაუვალია. ასფალტოვანი საფარით სრულად არც სახელმწიფო მნიშვნელობის საგზაო მონაკვეთია დაფარული. კიდევ უფრო ცუდი მდგომარეობაა შიდასათემო და შიდასასოფლო გზებზე, რომლებიც ჩვეულებრივ გრუნტის საფარისაა და ფუნქციონირებისათვის ინტენსიურ მზურნველობას საჭიროებს. ხშირია გზების მოღვარვა, ჩამოშლა და სხვა ტიპის დაზიანებები.

მუნიციპალიტეტში არსებული სატრანსპორტო საშუალებების ძირითადი ნაწილი მოძველებულია, რაც სატრანსპორტო ხარჯებს მნიშვნელოვნად ზრდის. ხშირია სამგზავრო ტრანსპორტის მოძრაობის გრაფიკის დარღვევის შემთხვევებიც.

იმ პირობებში, როდესაც მუნიციპალიტეტს ყველაზე ხელშესახები რესურსი, რითაც შეუძლია ბაზარზე გამოვიდეს, სოფლის მეურნეობა და ტურისტული პროდუქტებია, საგზაო ინფრასტრუქტურის არადამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა ერთ-ერთი არსებითი ხელისშემშლელი ფაქტორი ხდება. იზრდება სოფლის მეურნეობის პროდუქტების რეალიზაციის ფულადი და დროითი დანახარჯები. საგზაო და სატრანსპორტო

ინფრასტრუქტურის არსებული მდგომარეობა არამიმზიდველს ხდის ტურიზმთან მიმართებაში ადგილობრივ პოტენციალს კომფორტის შეთავაზების რესურსის დაქვეითების ხარჯზე.

ხედვა: გაზრდილი ეკონომიკური მოთხოვნების დაკმაყოფილებისა და მეტი სტიმულირებისათვის გამართული, მოწესრიგებული საგზაო ინფრასტრუქტურა იქნება ერთ-ერთი ყველაზე მოქნილი ეკონომიკური ბერკეტი.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- შიდასათემო გზების რეაბილიტაცია, გამაგრება და/ან ასფალტირება;
- შიდასათემო გზების, მ.შ. საკურორტო ზონებში, საგზაო სანიშნებით აღჭურვა;
- შიდასასოფლო გზების პერიოდული მოვლა-გაწმენდითი სისტემის ამოქმედება;
- ხიდების მშენებლობა/რეაბილიტაცია;
- საკურორტო ადგილებისაკენ მყარსაფარიანი საგზაო მიმოსვლის უზრუნველყოფა;
- სამგზავრო გადაზიდვების მარეგულირებელი სისტემის ჩამოყალიბება, მოძრაობის გრაფიკისა და მარშრუტების შემუშავება და კონტროლი;
- საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მოსაცდელების მშენებლობა/არსებულის რეაბილიტაცია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შემცირდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის რეგიონულ ბაზრებამდე მიწოდების ხარჯები და დრო;
- მიღწეული იქნება ავტო-სატრანსპორტო უსაფრთხოების ხარისხის პოზიტიური ცვლა;
- გამარტივდება თემთაშორისი კავშირ-ურთიერთობები, გაიზრდება მოსახლეობის მობილობა;
- გაიზრდება მგზავრთა გადაყვანა და ტვირთბრუნვა;
- გაიზრდება ტურისტთა რაოდენობა, ამალდება ტურისტული პროდუქტების შეძენის სტიმულები;
- გაუმჯობესდება ჰაერის ეკოლოგიური მდგომარეობა.

- **მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემით**

მიზანი: წყალმომარაგების 24 საათიანი გრაფიკის უზრუნველყოფა და საკანალიზაციო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება როგორც დაბის, ასევე საკურორტო ზონებსა და თემების ცენტრალურ უბნებში.

პრობლემის აღწერა: ქედის მუნიციპალიტეტი მდიდარია წყლის რესურსებით. მიუხედავად წყლის რესურსების სიუხვისა, დაბის მოსახლეობას წყალი გრაფიკით მიეწოდება. სასმელი წყლის მიმწოდებელი სისტემები არასრულფასოვან რეჟიმში ფუნქციონირებს თემებშიც. მათი უმეტესი ნაწილი შენდება სრულფასოვანი საპროექტო სამუშაოების შესრულების გარეშე,

კუსტარულად. შედეგად, ხშირია სტიქიური მოვლენების, წყალდიდობების, ჭარბი ნალექიანობის დროს წყალსადენებისა და სათაო ნაგებობების დაზიანება, რაც იწვევს წყლის მიწოდების შეწყვეტას, სასმელი წყლის დაბინძურებას. სასმელი წყლის ბიოლოგიური კონტროლი კი არასრულად და დაბალი სიხშირით მიმდინარეობს.

არასრულფასოვანია მუნიციპალიტეტში არსებული საკანალიზაციო წყლების გამწმენდი სისტემებიც. წინამდებარე გეგმის შემშავების პროცესში მუნიციპალიტეტში ვერ იქნა მოპოვებული ინფორმაცია გამწმენდი ნაგებობების ტექნიკური მახასიათებლების, წარმადობის და მისი ფუნქციონირებისთვის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან გარკვეული ფინანსური სახსრების გამოყოფის შესახებ. ყველაფერი ეს მიუთითებს, რომ საკანალიზაციო წყლების გაწმენდას არასათანადო ყურადღება ექცევა, რაც უარყოფითად აისახება ქედის მუნიციპალიტეტის ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე.

ხედვა: დაბა ქედის, არსებული საკურორტო ადგილების, თემების 24 საათიანი წყალმომარაგებით უზრუნველყოფა, საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაცია და გამართული ფუნქციონირება არსებითი ძვრა იქნება სოციალური ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების მიმართულებით, ხელს შეუწყობს ეკოლოგიური გარემოს შენარჩუნებას, ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- წყლის რესურსის შესწავლა და ათვისების პოტენციალის კვალიფიცირებული შეფასება;
- წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურული რუკების შექმნა (რუკების და მონაცემთა ბაზების სისტემის შექმნა, რომელიც მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში მყოფი ყველა ობიექტის, დანადგარისა და მილსადენების გრაფიკული ვიზუალიზაციის საშუალებას იძლევა);
- წყლის სათავე ნაგებობების მშენებლობა/რეაბილიტაცია;
- წყალმომარაგების ქსელების სამშენებლო ნორმატივების და გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობების გათვალისწინებით პროექტირება და მშენებლობა;
- წყლის სანიტარული მოთხოვნების უზრუნველყოფა;
- სასმელი წყლის ხარისხის მუდმივი კონტროლის და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება;
- დაბაში, კურორტებსა და საკურორტო ადგილებში საკანალიზაციო სისტემის რეაბილიტაცია;
- მდინარეების გაწმენდა საყოფაცხოვრებო ნარჩენებისაგან - სპეციალური ნაგვის სამარხი ადგილების მოწყობა;
- ინფრასტრუქტურული პროექტების რეაბილიტაციისათვის დონორებთან თანამშრომლობის პრაქტიკის ამოქმედება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შეიქმნება წყალმომარაგების თანამედროვე, ტექნიკური სტანდარტების შესაბამისი წყალმომარაგების სისტემა დაბაში, კურორტებსა და საკურორტე ადგილებში, თემებში;

- შეიქმნება ეფექტური საკანალიზაციო სისტემა;
- მოსახლეობა უზრუნველყოფილი იქნება უწყვეტი და ხარისხიანი წყალმომარაგებით;
- შეიქმნება წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურული რუკები, რომელიც მნიშვნელოვნად გაამარტივებს წყალსადენების მშენებლობისა და ექსპლოატაციას, მისცემს საშუალებას პოტენციურ ინვესტორებს ობიექტების დაგეგმვისა და ხარჯების, რისკების შეფასების თვალსაზრისით;
- შემცირდება წყლის დაბინძურების ხარისხი;
- შემცირდება უკანონო ნაგავსაყრელების რაოდენობა;
- გაუმჯობესდება ტურისტული ინფრასტრუქტურა.

- მუნიციპალიტეტის უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროფიკაციის უზრუნველყოფა

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტში არსებული სოციალური და ეკონომიკური პოტენციალის რეალიზაციისთვის უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტრომომარაგებით უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: ელექტროენერგიით მომარაგების კუთხით მუნიციპალიტეტში არსებული პრობლემები ორ ძირითად ჯგუფად შეიძლება დავყოთ:

1. მოსახლეობის მომარაგება უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროენერგიით, მიწოდებული ელ. ენერგიის სამართლიანი და გამჭვირვალე, ტექნიკურად დასაბუთებული აღრიცხვისა და გადახდის მექანიზმების ჩამოყალიბება.

არსებულ პრობლემებს განაპირობებს არსებული ელექტრო სადენების, საყრდენი ბოძების, სატრანსფორმატორო ქვესადურების არსებობა. მათი ექსპლოატაციის ვადები ამოწურულია. შესაბამისად, ხშირია მათი მწყობრიდან გამოსვლის შემთხვევები. მიწოდებული ელ. ენერგიის ტექნიკური პარამეტრები (ძაბვა, სიხშირე) არ შეესაბამება ტექნიკურ სტანდარტებს, რაც იწვევს ელექტროტექნიკური მოწყობილობების მწყობრიდან ხშირ გამოსვლას.

არსებული დაბალი დატვირთვების პირობებში სატრანსფორმატორო ქვესადგურები უძლებს არსებულ დატვირთვებს. ენერგომოხმარების გაზრდის შემთხვევაში მოსალოდნელია მათი ხშირი გამოსვლა მწყობრიდან.

არსებულ მდგომარეობას ართულებს ის ფაქტიც, რომ „ენერგოპროჯორჯია“ წარმოადგენს მუნიციპალიტეტში ელ. ენერგიის მიმწოდებელ მონოპოლისტ კომპანიას, რომელიც ხარჯების ეკონომიის მიზნით პერიოდულად ამცირებს ტექნიკური პერსონალის რაოდენობას ადგილებზე. შესაბამისად, შეუძლებელი ხდება პროფილაქტიკური სამუშაოების პერიოდული განხორციელება და დაზიანებების ოპერატიული აღმოფხვრა.

2. ელ. ენერგიის მიწოდების სქემების მოდერნიზაცია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სივრცითი მოწყობის და ამ ტერიტორიების ფუნქციონალური დანიშნულების შესაბამისად, აქ არსებული ეკონომიკური პოტენციალის სრულად ათვისების მიზნით.

არსებული ენერგომომარაგების ქსელები დაპროექტებულია გასული საუკუნის 60-70-იან წლებში. მიუხედავად იმისა, რომ განვლილ პერიოდში ენერგომომარაგების მოცულობა და გეოგრაფია მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა, არსებული სქემები აღარ პასუხობს შემდგომი სოციალური და ეკონომიკური განვითარების წინაპირობების არსებობის მოთხოვნებს.

აუცილებელია ელექტრომომარაგების სქემების მოდერნიზაცია, მისი ადაპტაცია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიულ ზონირებასთან და ტერიტორიების ფუნქციონალურ დანიშნულებასთან (საცხოვრებელი ზონები, კურორტები და საკურორტო ადგილები, სამრეწველო ზონები და ა.შ.).

არსებულ მდგომარეობას ართულებს ისიც, რომ ენერგოპროგნოზი წარმოადგენს კერძო კომპანიას, რომელიც არ არის ანგარიშვალდებული მუნიციპალიტეტის წინაშე. შესაბამისად, მუნიციპალიტეტს არ გააჩნია კომპანიაზე ზემოქმედების ეფექტური ბერკეტები.

ხედვა: მეზობელ მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ქვეყნის უმაღლეს სახელისუფლებო ორგანოებში საკითხის ლობირებით მიღწეული იქნება ენერგომომარაგების სისტემის თანამედროვე მოთხოვნების მიხედვით მოდერნიზაცია, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ხარისხიან და უწყვეტ ელექტრომომარაგებას, მის მიზმას მუნიციპალიტეტის სივრცითი მოწყობის გეგმაზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

- თემებში არსებული ელექტროგადამცემი ქსელების სრული რეაბილიტაციის გეგმის შემუშავება და მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოებთან შეთანხმება.
- მუნიციპალიტეტების თემებში გამრიცხველიანების გეგმა-გრაფიკის შემუშავება, მისი საჯაროობის უზრუნველყოფა. მუნიციპალიტეტის მიერ გეგმის რეალიზაციის მონიტორინგის განხორციელება;
- მუნიციპალიტეტის ელექტრომომარაგების სქემის (სქემების) შემუშავება, მათი მისადაგება მუნიციპალიტეტის სივრცითი მოწყობის გეგმით განსაზღვრულ ფუნქციონალურ დანიშნულებებთან;
- საზაფხულო იალაღებზე არსებული დასახლებების სრული ელექტროფიკაციის გეგმის შემუშავება. მუნიციპალიტეტის მხრიდან გეგმის რეალიზაციის მონიტორინგი;
- მუნიციპალიტეტში მიწოდებული ელ. ენერგიის ხარისხის მონიტორინგის სისტემის ამოქმედება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსახლეობა შესძლებს მიიღოს უწყვეტი და ხარისხიანი ელ. მომარაგება მთელი წლის განმავლობაში, მათ შორის საზაფხულო იალაღებზეც, კლიმატური პირობების მიუხედავად;
- შემუშავდება მუნიციპალიტეტის ელექტრომომარაგების თანამედროვე მოთხოვნებზე ორიენტირებული სისტემა, მუნიციპალიტეტის ცალკეული ზონების ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით;
- ჩამოყალიბდება წინაპირობები მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სამრეწველო ობიექტების მშენებლობისა და ფუნქციონირებისათვის;

- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო მიმზიდველობა;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის მიმზიდველობა ტურისტებისათვის.

- კვებისა და დასვენების ინფრასტრუქტურის შექმნა

მიზანი - ეკონომიკური აქტივობის ხარისხისა და მასშტაბის პოზიტიური ცვლილებისათვის მუნიციპალიტეტში ბიზნეს გარემოს გაჯანსაღება და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ქედამი (მ.შ. დაბასა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე) პრაქტიკულად არ მოიპოვება საშუალოდ გამართული სესრვისისა და ინფრასტრუქტურის მქონე კვების ობიექტი და სასტუმრო. მეზობელ მუნიციპალიტეტში მდებარე ანალოგიური ობიექტები კი რელიეფისა და მანძილის გათვალისწინებით ძალიან მოუხერხებელია და ვერ ცვლის სოციალური ინფრასტრუქტურით მუნიციპალიტეტის თვითუზრუნველყოფის რეალურ სურათს. ხსენებული ტიპის ობიექტების არარსებობა კი მნიშვნელოვანი ბარიერია ბიზნესგარემოს აქტიურობისათვის. აღნიშნული ინფრასტრუქტურის არ არსებობა გვევლინება ტურიზმის სფეროს ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ ფაქტორად.

სტრატეგიული ხედვა - სტრატეგიის რეალიზება უზრუნველყოფს დაბისა და მისი მიმდებარე სივრცის კვებისა და განთავსების ობიექტების საჭირო რაოდენობით დაკმაყოფილებას, რომელთაც ექნებათ საშუალო დონის გამართული მომსახურება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე იმ ადგილების იდენტიფიცირება სადაც შესაძლებელი იქნება შესაბამისი ინფრასტრუქტურული პროექტების რეალიზება;
- მდინარეების პოტენციალის შესწავლა და მათი პოპულარიზაციის კამპანიის დაგეგმვა;
- პოტენციური ინვესტორებისათვის ინფორმაციის მაღალი ინტენსივობითა და სიზუსტით მიწოდება;
- შესაბამისი სპეციალისტების მომზადება/სასწავლებლებთან შუამდგომლობა შემდგომში დასაქმების პერსპექტივით;
- გარკვეული საჩვენებელი/საინფორმაციო შინაარსის ვიზუალური მასალის მომზადება და გავრცელება;
- მუნიციპალიტეტის მიერ, გარკვეული ვადით საგადასახადო შეღავათებზე ორიენტირებული საპროექტო წინადადებების დამუშავება;
- საწყის ეტაპზე საინფორმაციო და სარეკლამო მხარდაჭერა თვითმმართველობის მიერ.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მშენებლობის პროცესში ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმება;
- შექმნილი ინფრასტრუქტურის ხარჯზე სტაბილური სამუშაო ადგილების შექმნა;
- სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- ბიზნესგარემოს შემადგენელი კომპონენტების თანდათანობით შექმნა და შემდგომი განვითარების სტიმულირება;

- ტურიზმის სფეროს განვითარების დამაბრკოლებელი ფაქტორების მნიშვნელოვანი შემცირება;
- მასტიმულირებელი ფონის ჩამოყალიბება სამეწარმეო და კომერციული სექტორებისათვის;

21.1.6 ბუნებრივი რესურსების გამოყენება

- სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გაფართოება

მიზანი - მუნიციპალიტეტის ლანდშაფტის მაღალრისკიანი სპეციფიკიდან გამომდინარე, სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოს დაცვისათვის ბუფერული წინააღობების უზრუნველყოფა ბუნებრივი და ხელოვნური მექანიზმების გამოყენებით.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ქედის მუნიციპალიტეტში გარემოს დაზიანების არსებით წყაროს მეწყერი და ღვარცოფი წარმოადგენს. ბევრ შემთხვევაში სტიქიის ხელშემწყობი ხდება არასწორად განვითარებული ანთროპოგენური პროცესები. მეწყრული და ღვარცოფული საშიშროებები ძალიან მაღალია, იმ სოფლებში, სადაც ამგები გრუნტების დაბალი ფიზიკურ-მექანიკური თვისებები ხელსაყრელია ეროზიული და მეწყრული პროცესების განვითარებისათვის.

ნიადაგდაცვითი სამუშაოების განხორციელება მნიშვნელოვანია, როგორც საცხოვრებელი გარემოს შენარჩუნების, ასევე ეკონომიკური თვალსაზრისით. მიწის რესურსის შენარჩუნება ერთერთი აუცილებელი ღონისძიებათაგანია. მიწის შეზღუდული რესურსიდან გამომდინარე, პრიორიტეტულად მნიშვნელოვანია შენარჩუნდეს მიწის ის ფართობებიც რომლებიც ეროზიისკენ მიდრეკილია და ღვარცოფებისა და დამეწყრის მაღალ რისკიან ჯგუფებს მიეკუთვნება.

სტრატეგიული ხედვა - მუნიციპალიტეტის გარემოსდაცვითი გრძელვადიანი ეფექტის უზრუნველყოფით სამეურნეო პროგნოზირების ხარისხის ამაღლება და სტიქიის შედეგების მობილური პრევენცია.

სტრატეგიის რეალიზაციის გზები:

- პოტენციური საფრთხის შემსწავლელი სპეციალური ჯგუფის/კომისიის ჩამოყალიბება;
- მაღალრისკიანი ზონების იდენტიფიცირება მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიაზე;
- არასწორი ანთროპოგენური ქმედებების გამოვლენა;
- საფრთხის ტიპების გამოკვლევა;
- საფრთხის ლოკალიზების უზრუნველმყოფი შესაძლებლობების მოკვლევა;
- პოტენციური კლიმატური რისკებისაგან ბუნების დაცვის საკითხებზე ორიენტირებული გრძელვადიანი პროგრამის ჩამოყალიბება და რეალიზაციის დეტალური გეგმის დამუშავება;
- ქარსაცავი ზოლების გამოყოფა და საჭიროების შემთხვევაში მის შექმნაზე პროექტის მომზადება შესაბამისი სამთავრობო უწყებებისათვის;

- სტიქიური უბედურებების ზონების ამსახველი გრაფიკული გამოსახულების დატანა მუნიციპალიტეტის რუკებზე;
- ნიადაგების კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით სამეურნეო რისკების შეფასება და სივრცითი დაგეგმარების სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის პროცესში რისკების შემსწავლელი კომისიის ინტენსიური ჩართვა.

შედეგი

- არასწორი ანთროპოგენური ქმედებების შედეგების დაძლევა და ეტაპობრივად მისი აღმოფხვრა;
- სწორად და ზუსტად იდენტიფიცირებული სტიქიური საშიშროებები და მის ქვეშ მდგომი რისკ-ზონები.
- რისკ-წინაღობის წინასწარ, ფაქტის დადგომამდე გათვლილი ღონისძიებები;
- კლიმატური საფრთხის შედეგების პრევენციის ერთიანი გეგმა;
- გრძელვადიანი გარემოსდაცვითი სტრატეგიული გეგმა-გრაფიკის შემუშავება და მისი რეალიზაციით ბუნებრივი რისკებისადმი მუნიციპალიტეტის მდგრადობის ამაღლება;
- სტიქიური უბედურებების ზონების ამსახველი გრაფიკული გამოსახულების მეშვეობით რისკის ზონებზე მეტად აღქმადი წარმოდგენის შექმნა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის და ინფორმაციული უზრუნველყოფა მუნიციპალიტეტის გარემოსდაცვითი მდგომარეობით დაინტერესებული მხარეებისათვის;
- გლეხის ინფორმირებულობის ხარისხის ამაღლება საკუთარი საცხოვრებელი და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებთან მიმართებაში;
- სამეურნეო აგენტებისათვის დაგეგმვისა და პროგნოზირების პროცესის ხარისხის ამაღლების თვალსაზრისით მეტად ინფორმაციული სივრცის უზრუნველყოფა;
- რისკების სწორი შეფასებისა და პრევენციის ხარჯზე მუნიციპალიტეტის განვითარების ერთიანი გეგმის ეფექტურობის ამაღლება.

21.1.7 კომუნიკაცია

- მუნიციპალიტეტის ინტეგრაცია თანამედროვე საკომუნიკაციო და საინფორმაციო სივრცეში

მიზანი: ქედის მუნიციპალიტეტში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი ელექტრონული კომუნიკაციების სისტემების განვითარება.

პრობლემის აღწერა: თანამედროვე საკომუნიკაციო სისტემები მუნიციპალიტეტში მეტ-ნაკლებად წარმოდგენილია. კერძოდ, დაბა ქედაში არსებობს სტაციონარული სატელეფონო ქსელი, მუნიციპალიტეტის ტერიტორია სრულად არის დაფარული მობილური კავშირგაბმულობის ქსელებით. მობილური კავშირგაბმულობის ოპერატორების საშუალებით მოსახლეობისთვის ასევე ხელმისაწვდომია ინტერნეტიც. მუნიციპალიტეტში არსებული ყველა საჯარო სკოლა ჩართულია ინტერნეტში განათლების სამინისტროს ქსელების საშუალებით. ძირითადი პრობლემას წარმოადგენს ინტერნეტის დაბალი ხელმისაწვდომობა მოსახლეობისა და ბიზნეს სტრუქტურებისათვის მობილური ოპერატორების საშუალებით ინტერნეტში წვდომის მაღალ ღირებულებასა და ინფორმაციის მიღება-გადაცემის დაბალ სიჩქარეებთან დაკავშირებით. აღნიშნული ფაქტორები საბოლოო ჯამში, ინტერნეტით სარგებლობას მოსახლეობის უმეტესი ნაწილისთვის მიუწვდომელს ხდის. ინტერნეტის არ არსებობა განაპირობებს მოსახლეობის და ბიზნეს სტრუქტურების ამოვარდნას საინფორმაციო სივრციდან, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს როგორც სოციალური, ასევე ეკონომიკური განვითარების პროცესებს.

მუნიციპალიტეტის ფართომასშტაბიანი ინტერნეტიზაციის პროცესს დამატებით აფერხებს რთული რელიეფი და მოსახლეობის დიდი განშლადობა. საცხოვრებელი სახლები მნიშვნელოვნად არის დაშორებული ერთმანეთისგან, თემები დიდ ფართობზეა გაშენებული. ასეთი დასახლებებისათვის სტაციონარული ქსელების მშენებლობა დიდ კაპიტალდაბანდებებს მოითხოვს. ამავე დროს მოსახლეობის სიმცირის გამო, მიღებული შემოსავლები გაცილებით ნაკლები იქნება მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებთან შედარებით (დაბალი რენტაბელობა). შესაბამისად, კომერციული თვალსაზრისით, საკომუნიკაციო კომპანიებისთვის ქედის მუნიციპალიტეტი მიეკუთვნება არამიმზიდველ რეგიონს ინვესტიციების განხორციელებისათვის.

ხედვა: სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის პერიოდში მიღწეული უნდა იქნეს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სრული დაფარვა მაღალსიჩქარიანი ინტერნეტით, ინტერნეტ წვდომისათვის მისაღები ტარიფებით, მოსახლეობის ეკონომიკური შემოსავლების გათვალისწინებით.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი ინტერნეტ კავშირის საშუალებებით მუნიციპალიტეტების ტერიტორიის დაფარვის პრობლემა საერთოა აჭარის რეგიონის ყველა მუნიციპალიტეტისათვის. ცალკეული მუნიციპალიტეტებისათვის, მათი ბიუჯეტების დოტაციური ხასიათის გათვალისწინებით, აღნიშნული სტრატეგიის რეალიზაცია მეტად

რთულია როგორც ფინანსური, ასევე ტექნიკური პირობების შემუშავებისა და სტრატეგიის პრაქტიკული რეალიზაციის თვალსაზრისით. შესაბამისად აუცილებელია:

- რეგიონის სხვა მუნიციპალიტეტებთან და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის უწყებებთან თანამშრომლობით ერთიანი პროგრამის შემუშავება რეგიონის მუნიციპალიტეტებში ფართოზოლოვანი ინტერნეტის ამოქმედებისათვის;
- ტექნიკური პირობების (მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიის გათვალისწინებით) და სამუშაოთა ღირებულების კომპენსაციის პირობების შემუშავება იმ კომპანიებისთვის, რომლებიც განახორციელებენ მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ლოკალური ქსელების მშენებლობას და ინტერნეტის მიწოდებას;
- სტრატეგიის რეალიზაციის დაფინანსების წყაროების იდენტიფიკაცია (რეგიონალური და ცენტრალური ბიუჯეტები, დონორები, ბიზნეს სტრუქტურები);
- საინფორმაციო-საგანმანათლებლო ინტერნეტ რესურსის(ების) შექმნა, რომლებიც დაეხმარება მუნიციპალიტეტების მოსახლეობას მათთვის საჭირო ინფორმაციისა და ცოდნის მიღებაში სხვადასხვა თემატიკაზე (მაგ. მუნიციპალიტეტში გავრცელებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოყვანის აგროტექნოლოგიები, ინფორმაცია პერსპექტიულ ჯიშებსა და კულტურებზე, მათ ადგილზე საბაზრო სეგმენტებში, ბიზნესის ორგანიზების საფუძვლები, როგორ მოვაწყოთ მეურნეობა ტურისტების მოსაზიდად და ა.შ.) და რომლებსაც ექნებათ მაღალი პრაქტიკული ღირებულება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის თემების მოსახლეობა და ბიზნეს სტრუქტურები შესძლებენ მაღალსიჩქარიანი ინტერნეტით სარგებლობას მისაღებ ფასებში უშუალოდ თავისი საცხოვრებელი და საქმიანობის ადგილის მიხედვით;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის ქვეყნის და საერთაშორისო საინფორმაციო სივრცეში ინტეგრაციის ხარისხი;
- ამაღლდება მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ხარისხი;
- ჩამოყალიბდება ხელსაყრელი საინფორმაციო ველი მუნიციპალიტეტის ტურისტული და სამრეწველო პოტენციალის პრომოუშენისთვის;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო მიმზიდველობა;
- გაიზრდება მოსახლეობის წვდომა საგანმანათლებლო ხასიათის რსურსებთან, რომელიც შეასრულებს მნიშვნელოვან როლს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ზრდისა და მისი ხარისხის ამაღლების სფეროში.

21.1.8 ჯანდაცვისა და სოციალური დაცვის სისტემის გაუმჯობესება

- მუნიციპალიტეტში სამედიცინო ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების მიწოდების განვითარების ხელშეწყობა

მიზანი: მუნიციპალურ სამედიცინო დაწესებულებებში მოსახლეობისათვის მაღალი ხარისხის, პაციენტზე ორიენტირებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდება, რომელიც ორიენტირებული იქნება პაციენტის ჯანმრთელობაზე და არა მის გადახდისუნარიანობაზე.

პრობლემის აღწერა: ქალაქს საკმაოდ მოშორებული მაღალმთიანი მუნიციპალიტეტის სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების თვალსაზრისით მუნიციპალური საავადმყოფოს სერვისის ხარისხის ამაღლება აუცილებელი წინაპირობაა. ქედის მუნიციპალიტეტში მოქმედი კლინიკის მიმართ ნდობის ხარისხი, მოსახლეობის სოციოლოგიური კვლევის (2011 წელი) თანახმად, ძალიან მიზეზურია. ხშირად, სწორედ, ამ გარემოებით იყო განპირობებული უნდობლობა ჯანდაცვის ადგილობრივი მომსახურების მიმართ. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ კლინიკის გარე სერვისის ეფექტურად უზრუნველყოფა ვერ ხერხდება თუნდაც საგზაო ინფრასტრუქტურის ხარვეზების გამო. თუმცა, სამედიცინო სერვისის არადამაკმაყოფილებელი ხარისხი არ არის მხოლოდ ინფრასტრუქტურის გაუმართაობის შედეგი. ძალიან მნიშვნელოვანია საკადრო პრობლემა. ჩვენივე კვლევის შედეგებითაც დადასტურდა, რომ მუნიციპალტეტის მოსახლეობა უკმაყოფილოა პერსონალის პროფესიონალიზმით, სირთულეა შესაბამისი სპეციალიზაციის სამედიცინო სპეციალისტების ფიზიკურად არ არსებობა მუნიციპალიტეტის შიგნით.

ჯანდაცვის სისტემა ზოგადად ქვეყანაში ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით მასშტაბურ სისტემურ ნაკლოვანებებს განიცდის. მუნიციპალიტეტისათვის მნიშვნელოვანია პრობლემის სიხისტის შემცირებაზე აქტიური მუშაობა და თემის ლობირება.

ძალიან ხშირად ხდება ისე, რომ ადამიანებს აქვთ არასწორი წარმოდგენა საკუთარი სამედიცინო მომსახურების ირგვლივ, ეს ეხება როგორც ზოგადად სერვისის შინაარსს, ასევე მისი მიღების გზებს. უფლებების რეალური საფუძვლების არასწორ გააზრება განაპირობებს მეტწილად მომხმარებელთა უფლებების შელახვას. ჩვეულებრივ, არ აქვს პაციენტს (მითუფრო პოტენციურს) ინფორმაცია, რომელიც დროის სანდო ინტერვალში მნიშვნელოვანი ცვლილების მოლოდინს არ შეიცავს, ანუ მყარი ინფორმაცია შედარებით დეფიციტურია. ამასთან, სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური მიზეზებით ფაქტამდელი და ფაქტის დადგომის მომენტის შესატყვისი სამედიცინო მომსახურების ღირებულება იდენტური არაა. ეს ნაწილი განსაკუთრებით სადაზღვეო პაკეტების პირობებს ეხება. აუცილებელია მომხმარებელს ქონდეს მხოლოდ ზუსტი წარმოდგენა მის წინაშე არსებული მომსახურების შინაარსობრივ და ფინანსურ მხარეზე.

პრობლემები, რომლებიც ჯანდაცვის სექტორში დგას მუნიციპალურ დონეზე, მოითხოვს სხვადასხვა სამსახურების ეფექტურ ურთიერთანამშრომლობას და კოორდინირებულ საქმიანობას ერთი მხრივ სამთავრობო და ადგილობრივ უწყებებსა და მეორეს მხრივ კერძო სექტორს შორის.

ხედვა: მუნიციპალური კლინიკის მიმართ დადებითი საზოგადოებრივი იმიჯის ფორმირება ხელს შეუწყობს ადგილზე მაღალპროფესიული სამედიცინო გუნდის ჩამოყალიბებას და დაბალი პრესტიჟი, როგორც ექიმების მიგრირების ფაქტორი აღმოიფხვრება.

სტრატეგიის რეალიზაციის გზები:

- თანამშრომლობა კერძო და არასამთავრობო სექტორებთან, დონორ ორგანიზაციებთან და საქმიანობების კოორდინაცია;
- ადგილობრივი მოთხოვნის შესაბამისად საავადმყოფოს რეორგანიზაციის პროცესში მოსახლეობის ინტერესების მაქსიმალურად გათვალისწინება, როგორც პროფილური, ისე გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის შენარჩუნების მიმართულებით;
- გეოგრაფიული მისაწვდომობის თვალსაზრისით პრობლემური პერიფერიების იდენტიფიცირება და მათთვის პირველადი სამედიცინო მომსახურების პროდუქტზე წვდომის უზრუნველყოფა;
- სოციალურად დაუცველ ფენებზე ინფორმაციის აღწარმოების უფრო მობილური სისტემის შექმნა ტერიტორიული სიმცირის ეფექტის ხარჯზე და სამედიცინო პროდუქტების მისაწვდომობის მიმართულებით შუამავლობა;
- მოსახლეობის ინფორმირებულობის საკითხებზე ინტენსიური მუშაობა;
- შეუფერხებელი საგზაო მიმოსვლისათვის ინფრასტრუქტურის პარალელური განვითარება;
- ცხოვრების ჯანსაღი წესის პროპაგანდა და აქტიური მხარდაჭერა;
- სამედიცინო მომსახურების ხარისხისა და მოცულობის შესახებ ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- ლობირება ჯანდაცვის საკითხებზე ზემდგომ სტრუქტურებში მუმიციპალიტეტის თვითმმართველობის მიერ.

მოსალოდნელი შედეგები

- ზრუნვის და დაცულობის სამოქალაქო შეგრძნების მზარდი ტენდენცია;
- მწვავე სოციალური ფონის დინამიკის შერბილება;
- ადგილობრივი სამედიცინო დაწესებულებების მიმართ ნდობის კორექცია;
- სოციალურად დაუცველთა მიმართ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის გაზრდა;
- ადგილზე კვალიფიციური სამედიცინო სპეციალისტების ნაკადის შენარჩუნების პროცესისათვის პოზიტიური ტონის მიცემა;
- პოტენციური ტურისტებისათვის სამედიცინო ინფრასტრუქტურით გამოწვეული დისკომფორტის მოხსნა;
- მუნიციპალიტეტის იმიჯის სამედიცინო მიმართულებით განვითარებისათვის სასტარტო პოზიციის მიზნობრივი გაუმჯობესება;
- სამედიცინო სერვისის, როგორც სამეწარმეო გარემოს უზრუნველმყოფი სოციალური და კომერციული ელემენტის ხარჯზე ბიზნესის განვითარების წახალისება, მათ შორის სააფთიაქო ქსელის გაფართოება და კონკურენციის გაზრდა;
- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ზოგადი ავადობისა და ასოცირებული უნარშეზღუდულობის დონის შემცირებით სიცოცხლის ხარისხის ამაღლება;
- ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვირდება;

- მომსახურების მიწოდების კორექტირების მოქნილი მექანიზმის ოპტიმალურ დროში შემუშავებისათვის რესურსის კოორდინირება;
- მოსახლეობისათვის მიწოდებული სამედიცინო მომსახურების ხარისხისა და მოცულობის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა;
- მოსახლეობის ინფორმირებულობის ადეკვატურობა სამედიცინო უზრუნველყოფის საკითხების ირგვლივ, როგორც ადგილობრივ, ისე რეგიონულ სამედიცინო დაწესებულებებში, რაც გამორიცხავს მომსახურების მიღებისას არსებულ გაურკვევლობებსა და უხერხულობებს.

21.1.9 განათლების სისტემის ხელშემწყობი გარემოს ფორმირება

- მოზარდებისა და ახალგაზრდების განათლების და სოციალური ინტეგრაციის ხარისხის ამაღლება

მიზანი: სოციალიზაციის პროცესის გაფართოებით მოზარდებისა და ახალგაზრდების სოციალური ჩართულობის ზრდის ხარჯზე, მათი თვითრეალიზაციის ხელშეწყობა და განვითარება.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტის განათლების სფეროს მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს კვალიფიცირებული კადრების დეფიციტი, რიგ შემთხვევაში დიდი ხნით შეუვსებელი ვაკანტური ადგილები, რაც საბოლოო ჯამში მოქმედებს სკოლებში განათლების ხარისხზე. მასწავლებელთა კონტიგენტის შევსებისას წარმოქმნილი პროფესიულ შესაბამისობისა და კვალიფიკაციის პრობლემები მტკივნეულად აისახა სასწავლო პროცესის ხარისხზე. ამ უკანასკნელის ვარდნა უკვე ორ ათწლეულზე მეტი ხნის განმავლობაში გრძელდება და სელექციური მიგრაციის მზარდი პროცესისა და სოციალური ფონის დამძიმების კვალად, მნიშვნელოვნად გაღრმავდა. განათლების ხარისხის დაქვეითების ფონზე მინიმუმამდე შემცირდა სოციალური აქტიურობა. ეკონომიკურად სტაგნირებულ გეოგრაფიულ არეალში ახალგაზრდებისათვის სოციალური აქტიურობის ერთადერთ მასშტაბურ სივრცედ სოფლის მეურნეობის დარგობრივ სექტორში კონსერვატიული და ინერციული მიწათმოქმედება რჩება. ეს დარგი არსებულ პირობებში არამარტო კომერციული ინტერესების თვალსაზრისით, არამედ ინოვაციების გამოყენებითაც ერთობ არამიმზიდველია.

სასკოლო ბიბლიოთეკების წიგნადი ფონდების განახლება შესაბამისი ლიტერატურით არ მიმდინარეობს. სკოლებში ჩვეულებრივ ან არ მოქმედებს, ან მხოლოდ შეზღუდული შინაარსობრივი დატვირთვით ფუნქციონირებს სხვადასხვა ტიპის სახელოვნებო წრეები.

მოზარდების, ახალგაზრდების წინაშე ცალსახად დგას შემეცნების და თვითრეალიზაციის პრობლემები. ის საშუალებები, რომლებსაც საჯარო სკოლა ტრადიციულად იყენებს, საკმაოდ კონსერვატიულია. აკადემიურ სივრცეში უშუალო ურთიერთობა და საკუთარი აზრის გამოხატვა, კითხვების დასმა და არგუმენტირებული აზრთა გაცვლა სოციალურად აქტიური თემატიკის ირგვლივ ყოველთვის ვერ ხერხდება. ამ მხრივ სოციალური მედია გაცილებით

მეტი შესაძლებლობის მქონე მედიუმია, სადაც ადამიანები თავად საუბრობენ, იმის ნაცვლად, რომ ინფორმაციის პასიური მიმღებნი იყონ. ეს მედიუმი შედარებით უკეთესადაა ჩართული ქალაქის სკოლებში, მაგრამ ქედის მუნიციპალიტეტში ინტერნეტიზაციის ხარისხიდან გამომდინარე ეს ვერ ხერხდება. ადგილობრივ თვითმმართველობას აქვს შესაძლებლობა თავის გამოვლენის საშუალება მისცეს ახალგაზრდების ამ ჯგუფს და გაუკეთოს ორგანიზება დისკუსიებს სხვადასხვა საკითხებზე (გარემოს დაცვისა და დემოკრატიის საკითხებზე, განათლებისა და ჯანდაცვის სისტემების პრობლემებზე და სხვა) როგორც მუნიციპალიტეტის მასშტაბით ასევე სხვა მუნიციპალიტეტების მონაწილეობითაც.

ხედვა: ქალაქის მიმართულებით ახალგაზრდების სელექციური მიგრაციის შემცირება უზრუნველყოფს კრიტიკულად მოაზროვნე, აქტიური ფენის ხარჯზე მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი სოციალური პროცესის პროვოცირებას და სკოლის რეგენერაციის უნარიანობას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მოზარდ-ახალგაზრდებზე გარკვეული საკადრო რესურსის ორიენტირება;
- ფოკუს-ჯგუფების ინტერესებისა და საჭიროებების კვლევა;
- მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამისი სამსახურების მიერ საჯარო დისკუსიის ქვეშ მოქცევადი საკითხების თემატიზება და დისკუსიების ორგანიზება;
- სოციალიზაციის პროცესის გრძელვადიანი გეგმის შემუშავება და საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- სკოლის გარე აქტივობის ფარგლებში ახალი უნარ-ჩვევების ათვისებისა და რეალიზაციისათვის მიზნობრივი არეალის მომზადება;
- ახალგაზრდების ინტეგრაციისა და სამოქალაქო ჩართულობის გასაზრდელად პროექტების მომზადება და ლობირება, როგორც სხვადასხვა დონის სამთავრობო ერთეულებში, ისე არასამთავრობო და კომერციულ სექტორებთან;
- სოციალიზაციის პროცესის გაინტენსიფიკაციით განვითარების შექმნილი შესაძლებლობების ეფექტურად ათვისების ხელშეწყობა;
- საბიბლიოთეკო ფონდის შევსებისათვის მუნიციპალური ფინანსების მიმართვა;
- სკოლების მიერ მართვასა და სასწავლო პროცესში მაღალი ტექნოლოგიებისა და თანამედროვე კომუნიკაციების მეტი ინტენსივობით გამოყენება;
- სკოლის ფუნქციონირებაში მოსწავლეების სწავლისგარე ჩართულობის გაზრდა;
- მოსწავლეთა სასკოლო კლუბების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა და ფუნქციონირების მხარდაჭერა;
- შიდა მუნიციპალური სასკოლო კონკურსების ჩატარება საუკეთესო სკოლის, მოსწავლელის მოსწავლის, კლუბის, ჯგუფის და სხვათა გამოსავლენად;
- სხვადასხვა ორგანიზაციულ საკითხებში მოსწავლე-ახალგაზრდობის ჩართვა;
- კონკურსების, კონფერენციებისა და ოლიმპიადების შესახებ სკოლებზე ინფორმაციის მიწოდება და მონაწილეობის ხელშეწყობა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ცოდნის აკადემიური დონის ამაღლება;
- სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებისათვის ნიადაგის მომზადება;

- მიგრაციის (განსაკუთრებით კი სელექციური მიგრაციის) ტემპის შენელება;
- სოციალურად აქტიური, ჯანსაღი შრომითი რესურსის ჩამოყალიბების შესაძლებლობა მუნიციპალიტეტის შიგნით;
- მოსწავლე-ახალგაზრდების თვითშეფასების კორექცია და ახალი უნარ-ჩვევებით განვითარება;
- კონკურსებში, კონფერენციებში და ოლიმპიადებში მონაწილეობით (მითუფრო წარმატებულად მონაწილეობით) მუნიციპალიტეტის სოციალური და ეკონომიკური ინტეგრაციის შესაძლებლობების გაფართოება;
- კონკურენციის პირობებში ზოგადად სკოლის და საკუთრივ მასწავლებელთა და მოსწავლეთა მოტივაციის ზრდა და განვითარება;
- მუნიციპალიტეტში, მ.შ. სკოლებში არსებული დეფიციტური კადრების შევსება;
- სასკოლო ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- სასკოლო და სკოლამდელი განათლების თვით აღწარმოების უნარის ზრდა და კვალიფიკაციური რესურსის დაგროვების გაზრდილი შესაძლებლობები.

21.1.10 მუნიციპალიტეტის კულტურული განვითარება

- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა

მიზანი - მეზეუმ-ნაკრძალების, კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი და მოძრავი ძეგლებისა და ობიექტების დაცვა, მოვლა-პატრონობა და პოპულარიზაცია.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე კულტურული და ისტორიული ძეგლების საკმაოდ მნიშვნელოვანი რაოდენობაა წარმოდგენილი. მათგან სანახაობრივი იერ-სახე მხოლოდ ერთ ნაწილს აქვს შენარჩუნებული. ძეგლების უმრავლესობა საჭიროებს სარესტავრაციო და აღდგენით სამუშაოებს. საგზაო სანიშნები ტურისტული მარშრუტებისათვის ძეგლის მდებარეობის მითითებით ძირითადად განთავსებულია. თუმცა, საკუთრივ ძეგლების ცნობადობა ცალკეული გამონაკლისების გარდა, საკმაოდ დაბალია. ცნობადობის ნაკლებობა პოტენციური მნახველების რიცხვს ამცირებს. ერთიანი ბაზა აღნიშნულ ძეგლებზე არ მოიპოვება ელექტრონულ სივრცეში და ზოგადად ამ ტიპის ხარისხიანი ინფორმაციის საჯაროობა დაბალია. არსებული საინფორმაციო ბაზა არ იძლევა ძეგლების სტატიკურ მდგომარეობაზე სრულფასოვანი წარმოდგენის ქონის შესაძლებლობას. დაბალია ახალგაზრდების, მათ შორის ადგილობრივების მხრიდან, ძეგლების მიმართ ინფორმირებულობა და ტურისტული ინტერესი.

მუნიციპალიტეტის ლანდშაფტური თავისებურებებიდან გამომდინარე ძეგლები უმრავლეს შემთხვევაში რთულად მისავალ ნაწილში მდებარეობს. არ აკრავს გარს ადეკვატური მინიმალური ინფრასტრუქტურაც კი. არაა შექმნილი საინფორმაციო გზამკვლევები. ამ და სხვა მიზეზთა ტურისტული კომპანიების ინტერესი უმრავლესად ძალიან დაბალია და შესაბამისად მათ მიერ ტურისტულ მარშრუტებში ასახვას არ პოულობს. თავისუფალი გიდების დაქირავებაც აღნიშნული მიმართულებებით არსებით სირთულეს წარმოადგენს.

ხედვა - კულტურული მემკვიდრეობისადმი მოსახლეობის ცნობადობისა და მისდამი სოციალური პასუხისმგებლობის გაზრდით შეიცვლება კულტურულ-ისტორიული

თვითშეფასება და ჩამოყალიბდება ისტორიული მემკვიდრეობის დაცვის სამოქალაქო მოთხოვნილება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- არქიტექტორული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების შესწავლა, მათი ისტორიული, მეცნიერული და მხატვრული ღირებულებების განსაზღვრა - მათი პასპორტიზაცია;
- მუნიციპალიტეტის არქიტექტურული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების რეაბილიტაციისათვის მეთოდოლოგიური ექსპერტიზა და საპროექტო დოკუმენტაციის მომზადება;
- მუზეუმებისა და მუზეუმ-ნაკრძალების ინტეგრირებული ინფრასტრუქტურის შექმნა;
- კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ სამეცნიერო ნაშრომების მომზადებას მხარდამჭერი სტრატეგიული დოკუმენტის მომზადება და მათი გავრცელების კამპანიის განხორციელება;
- თანამშრომლობა როგორც სხვა მუნიციპალიტეტებთან, ისე ქვეყნის სხვა ერთეულებთან და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა;
- არქიტექტურული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების რესტავრაცია-რეაბილიტაცია;
- ძეგლების მიმდებარე ტერიტორიაზე ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება: მისასვლელი გზებისა და ბილიკების მოწესრიგება, ტუალეტების მშენებლობა, სანაგვე ყუთების დამონტაჟება, საცნობარო აზრების დამონტაჟება;
- კულტურული მემკვიდრეობის ფიქსაცია და ინვენტარიზაცია, მათი მონაცემთა ერთიანი საინფორმაციო ბაზის შევსება;
- პანორამული სურათების შექმნა და მისი განთავსება ინტერნეტში;
- კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციის და შემეცნების მიზნით, კულტურულ-საგანმანათლებლო და ტურისტული პროგრამების მომზადება;
- აქტიური თანამშრომლობა ტურ-ოპერატორებთან;
- სკოლებთან თანამშრომლობა და საბავშვო-საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება;
- სხვადასხვა დონის საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან ორმხრივი თანამშრომლობა კულტურისა და ისტორიული ძეგლების ცნობადობის შესაცვლელად და სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობების საწარმოებლად.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შედეგადა კულტურული მემკვიდრეობის მოძრავ ძეგლთა ინვენტარიზაცია და შეივსება მონაცემთა საინფორმაციო ბაზა;
- შემუშავდება სპეციალური კულტურულ-შემეცნებითი ტურები;
- დაინერგება დარგში აპრობირებული საერთაშორისო სტანდარტები და გამოცდილება;
- მოხდება ძეგლების რესტავრაცია-კონსერვაცია;
- კულტურული და ისტორიული ძეგლების ცნობადობის ამაღლება განაპირობებს ისტორიული ძეგლებისა და მუზეუმების პოპულარიზაციას, რაც თვის მხრივ ვიზიტორთა რიცხვის ზრდაზე პოვნებს ასახვას;

- კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ მეცნიერულ შრომათა და პუბლიკაციათა დაგროვება გააღრმავებს ობიექტებისადმი აკადემიურ ინტერესს და აამაღლებს ამ სივრცეში მათ ცნობადობას;
- მოწესრიგდება მიმდებარე ინფრასტრუქტურა;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე განთავსებული ძეგლების ჩართვით ტურისტული მარშრუტების აგება და პოპულარიზაცია;
- გაიზრდება მოზარდებისა და ახალგაზრდების ინტერესი და სოციალური პასუხისმგებლობა კულტურული მემკვიდრეობის მიმართ.

- მუნიციპალიტეტის კულტურული ცხოვრების გააქტიურება

მიზანი - მრავალფეროვანი პროგრამებით მუნიციპალიტეტის კულტურული ცხოვრების გაჯერება და კულტურული ნოვაციებისათვის სივრცის გამოყოფა.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტი არ გამოირჩევა კულტურული ინფრასტრუქტურის მრავალფეროვნებითა და მაღალი ხარისხით, თუმცა ექსპლუატაციისთვის ვარგისი ინფრასტრუქტურის გარკვეულ რაოდენობას ფლობს მუნიციპალიტეტის პრაქტიკულად ყველა სოფელი. სოფლებში კლუბების უმრავლესობა უმოქმედოდაა დარჩენილი. უმრავლეს მათგანში სკოლებთან არ ფუნქციონირებს დამატებითი კლუბები და წრეები, არცთუ მცირეა იმ სოფლების რაოდენობა, სადაც არ მოღვაწეობენ ფოლკლორული კოლექტივები.

გაქრობა ემუქრება ხალხური რეწვის რამდენიმე სახეობასაც. ახალგაზრდა თაობის, ისევე როგორც საქმიანი წრეების, დაინტერესება ამ მიმართულებით მიზერულია. რეალიზაციისა და თვითგამოხატვის საშუალებების მკვეთრმა დეფიციტმა განაპირობა კულტურულად აქტიური ფენების გადინება მუნიციპალიტეტიდან, მითუფრო მისი სოფლებიდან. შედეგად კულტურული ცხოვრების ხარისხი რეგრესული ტენდენციის სახეს იძენს.

სტრატეგიული ხედვა - მუნიციპალიტეტში კულტურული ფონის გაჯანსაღება გაზრდის ადგილობრივი მოსახლეობის ინტეგრაციის რესურსს და შექმნის სტიმულს მიგრაციული პროცესის დამაგრებისათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- კულტურული პროგრამის დაგეგმარება, როგორც ადგილობრივი, ისე მოწვეული კოლექტივების მონაწილეობით;
- მონაწილეობა მუნიციპალიტეტს გარეთ გამართულ ღონისძიებებში;
- საერთაშორისო ფესტივალების შესახებ ინფორმაციის მოძიება;
- ანსამბლებისათვის ფორმებისა და ინსტრუმენტების შეძენა და განახლება;
- თეატრის დასის ქმედუნარიანობის ხელშეწყობა;
- სხვა თეატრალური დასების მასპინძლობის მხარდაჭერა;
- სოფლის კლუბების არსებული მდგომარეობის შესწავლა მათი განახლება და ამოქმედება;
- კერძო ინიციატივების გამოვლენა და მხარდაჭერა;

- ბიბლიოთეკების წიგნადი ფონდის შევსება და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განახლება;
- მხარდაჭერა სასკოლო კლუბების ჩამოყალიბებაში;
- ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულების ორგანიზება;
- მუნიციპალური კონკურსების ორგანიზება;
- გარკვეული საკადრო რესურსის მომზადება/გადამზადება კულტურული მენეჯმენტის მიმართულებით;

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის თავისუფალი დროის კულტურული ათვისება;
- კულტურის სფეროში მოღვაწეთა სტიმულირება;
- მოზარდებისათვის კულტურული შემეცნებისა და არჩევანის გაფართოება;
- ცხოვრების წესის კულტურული ელემენტებით შევსებაზე მოზარდთა ორიენტირება;
- ხელი შეუწყობა მოსახლეობის ადგილზე დამაგრებასა და მიგრაციული პროცესების შენელებას;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის ტურისტული მიმზიდველობა;
- დაიხვეწება მუნიციპალიტეტის კულტურული იმიჯი.

21.1.11 მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დანერგვა

- ქედის მუნიციპალიტეტში ფიზიკური აღზრდისა და პროფესიული სპორტის განვითარება

მიზანი - საზოგადოების აქტიურობის გაზრდა და სპორტის სფეროს პოპულარიზაცია.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: მუნიციპალიტეტში სპორტს მეტნაკლებად მასობრივი ხასიათი აქვს და საზოგადოების დიდი ნაწილი აქტიურად არის ჩართული სპორტულ ცხოვრებაში. სწორი სტრატეგიის შემთხვევაში მუნიციპალიტეტს გააჩნია ყველა ის პოტენციალი, რომელიც უზრუნველყოფს წარმატებული სპორტსმენების გაზრდას, რომლებიც ასახელებენ არამხოლოდ მუნიციპალიტეტს, არამედ საქართველოსაც.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სპორტის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა შესაბამისი ინფრასტრუქტურის არსებობა. სპორტის სფეროს ინფრასტრუქტურის მოწყობასა და რეაბილიტაციას სჭირდება საკმაოდ დიდი თანხები, რის დაფინანსებასაც მუნიციპალიტეტი საკუთარი ბიუჯეტით ვერ უზრუნველყოფს, ამიტომ საჭიროა მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და თანამშრომლობა სხვადასხვა დონორ ორგანიზაციებთან.

სტრატეგიული ხედვა - მოხდება მასობრივ სპორტში ჩართულ ადამიანთა და სპორტული მიღწევების რაოდენობრივი ზრდა.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- საჭიროა სკოლების მომარაგება სპორტული ინვენტარით – უნდა გაუმჯობესდეს ზოგადსაგანმანათლებლო და სასპორტო სკოლების ინფრასტრუქტურა;
- უნდა შეიქმნას უმაღესი მიღწევების სპორტის ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება;
- პერიოდულად უნდა ხორციელდებოდეს მწვრთნელთა კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამების განხორციელება;
- შემუშავებული უნდა იქნას სპორტის სხვადასხვა სახეობების განვითარების გეგმა, რომლებიც წარედგინებათ დაინტერესებულ პოტენციურ ინვესტორებს;
- ყველა სპორტული სკოლისათვის უნდა შეიქმნას განვითარების გეგმა;
- საჭიროა მჭიდრო საქმიანი ურთიერთობის დამყარება სპორტის ეროვნულ დეპარტამენტთან, სასპორტო სკოლებთან, ფედერაციებთან, ოლიმპიურ კომიტეტთან, კლუბებთან, მუნიციპალიტეტებთან და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან;
- მწვრთნელებისა და სპორტსმენების წამახალისებელი მექანიზმების ამოქმედება;
- სპორტული ღონისძიებების წლიური კალენდარის შედგენა;
- სპორტის პრიორიტეტული მიმართულებების გამოვლენა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ამაღლება მწვრთნელთა კვალიფიკაცია;
- გაიზრდება სპორტსმენების მოტივაცია სპორტული მიღწევების გაუმჯობესებისათვის;
- უზრუნველყოფილ იქნება სასკოლო სპორტული ღონისძიებებისა და ამ ღონისძიებებში ჩართულ მოსწავლეთა რაოდენობის ზრდა;
- გაიზრდება პროფესიულ სპორტში ჩართულ ადამიანთა რაოდენობა;
- გაიზრდება სპორტულ ღონისძიებებზე დამსწრეთა რაოდენობა;
- საერთაშორისო და ეროვნულ სპორტულ სარბიელზე პრიზიორთა და გამარჯვებულთა რაოდენობის ზრდა;
- სპორტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება;
- ჯანსაღი ცხოვრების პოპულარიზაცია.

22. დანართები

22.1.1 დანართი 1. ქედის მუნიციპალიტეტის მდინარეები და მათი შენაკადები

№	მდინარის (შენაკადის) დასახელება	საზღვაო აუზის კუთვნილება	სათავეს მდებარეობა ზღვის დონიდან (მ)	სიგრძე (კმ)	სიგანე (მ)	სიღრმე (მ)	სიჩქარე (მ/წმ)	საშუალო გარდანა 1კმ-ზე (მ)	წყალშემკვრები აუზის ფართობი (კმ²)	მრავალწლიანი საშუალო ხარჯი (მ³/წმ)	საშუალო წლიური ჩამონადენი (მლნ.მ³)	წლიური ენერგია საქართველოს ელექტროსისტემისათვის (მლნ.კვტ.საათი)
1	აჭარისწყალი	შავიზღვა	23 79	90 (მუნიციპალიტეტის ტერიტორია ზე-42)	სათავე-1-6, ქვემოწელი და შესართავი-40-60		0,8-1,3, ზემო წელში-1,5-2	26,4	1540	51,5	1624,1	
	შენაკადები:											
1.1	აკავრეთა (მერისისწყალი)	შავიზღვა	22 36	19	საშუალო-9, მაქს.-12	0,65, მაქს. -1,84	სოფ.სიხალაი-ძეებთან-2,2, მაქს.3,4	88,2	134	5,51	173,8	
	შენაკადები:											
1.1.1	დიდელე	შავიზღვა										
1.1.2	ლოდნარი	შავიზღვა										
1.1.3	მედიბნისწყალი	შავიზღვა										
1.2	პოსადანისწყალი	შავიზღვა										
1.3	სურნალისწყალი	შავიზღვა										
1.4	ხონისწყალი	შავიზღვა										
1.5	ბზუბზუ	შავიზღვა										
1.6	წონიარისისწყალი	შავიზღვა										
1.7	ქალასკური	შავიზღვა										
1.8	დოლოგანი	შავიზღვა										

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო; შაქრო ფალავანდიშვილი, აჭარის ბუნება და სოფლის მეურნეობა, გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, 2005.

22.1.2 დანართი 2. მინერალური რესურსები

№	საბადოები და წიაღისეულის სახეობები	მადანგამოვლინებები და წიაღისეულის სახეობები	ზომის ერთეული	სამრეწველო მარაგები (კატეგორიების მიხედვით)			პროგნოზული მარაგები	გამოყენება	შენიშვნა
				A+B+C ₁	C ₂	სულ			
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-	-8-	-9-	-10-
I	ფერადი და კეთილშობილი ლითონები:								
1	ფერადი მეტალურგია და ოქროს მოპოვება-გამადნების ოქრო-სპილენძ-პოლიმეტალური ტიპი								
	მერისის მადნიანი კვანძის პოლიმეტალური საბადოები:								
1.1	ობოლო-კანლი-კაია:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	7.47	6.64	14.11			
	ტყვია		ათასი ტონა	-	3.04	3.04			

	თუთია		ათასი ტონა	-	2.43	2.43			
	ოქრო		ტონა	-	-	-	3.5		
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-	35.0		
1.2	წყალბოკვლა:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	18.46	25.29	43.7 5			
	ტყვია		ათასი ტონა	2.61	-	2.61			
	თუთია		ათასი ტონა	1.34	-	1.34			
	ოქრო		ტონა	-	-	-	8.0		
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-	40.0		
1.3	ვარაზა:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	32.45	57.96	90.4 1			
	ტყვია		ათასი ტონა	9.74	-	9.74			
	თუთია		ათასი ტონა	9.40	-	9.4			
	ოქრო		ტონა	-	-	-	5.0		
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-	46.0		
1.4	ვერხნალა:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	8.86	19.54	28.4			
	ტყვია		ათასი ტონა	-	-	-			
	თუთია		ათასი ტონა	-	-	-			
	ოქრო		ტონა	-	-	-			
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-			
1.5	ველიბური:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	-	-	-			
	ტყვია		ათასი ტონა	0.28	1.06	1.34			
	თუთია		ათასი ტონა	0.29	1.11	1.40			
	ოქრო		ტონა	-	-	-			
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-			
1.6	ვაიო:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	0.08	-	0.08			
	ტყვია		ათასი ტონა	0.67	-	0.67			
	თუთია		ათასი ტონა	0.92	-	0.92			
	ოქრო		ტონა	-	-	-	7.5		
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-	60.0		
1.7		გაგნიბეები:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.8		სურნალი:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.9		ბარამ-		-	-	-			

		ოდლი:							
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.10		კვინჩა:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.11		გოდერძისწყალი:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.12		წყალწითელა:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა				1.5		
1.13		საპონა:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.14		საჯოგია:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.15		ნამონასტრევი:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.16		სვენეთი:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
1.17		ლაშე:		-	-	-			
		ოქრო	ტონა						შეუფასებელია
	სულ მერისის მადნიანი კვანძის პოლიმეტალური საბადოები:								
	სპილენძი		ათასი ტონა	67.32	109.43	176.75		ფერადი მეტალურგია	
	ტყვია		ათასი ტონა	13.30	4.10	17.40		ფერადი მეტალურგია	
	თუთია		ათასი ტონა	11.95	3.54	15.49		ფერადი მეტალურგია	
	ოქრო		ტონა	-	-	-	25.5	ოქროს მრეწველობა	
	ვერცხლი		ტონა	-	-	-	181.0	ვერცხლის ნაკეთობების წარმოება	
2.	ოქროს გამადნების კვარც-ძარღვული მცირესულფიდიური ტიპი:								
2.1		თელნარი							შეუფასებელია
3.	ძარღვთაშორისი ოქროს მატარებელი სომატიტები:								
3.1		მედიზნალოდნარის მადნიანი ველი	ტონა				35.0	ოქროს მრეწველობა	
3.2		ვაიო-სურნალის მადნიანი ველი	ტონა				10.0	ოქროს მრეწველობა	
II	სამშენებლო მასალები:								
	მოსაპირკეთებელი მასალა-მაგმური ქანები:								
1.1		ნამონასტრევი (სიენიტ-დიორიტი)	ათასი მ³	-	-	-	600.0	მოსაპირკეთებელი და ინერტული მასალების წარმოება	
2	ღორღის ქანები:	ნედლეული-ვულკანოგენური							

2.1	დოლოგნის ანდეზიტ- პორფირიტების საბადო		ათასი გ³	1 330.0	6 030.0	7 360. 0	4 620.0	ინერტული მასალები და ფილაქსის ქვაგზის საფარისათვის	
III	ქიმიური მრეწველობა:								
1	გოგირდისკოლჩედანი (პირიტი):								
		დიდელი ს მადნიანი ველი:							
1.1		გოგირდის კოლჩედანი (პირიტი)	ათასი ტონა				56 000.0	გოგირდმჟავას, გოგირდის ანჰიდრიდის, ელემენტარული გოგირდის, ოლეუმის, რკინის ოქსიდის წარმოება	
		გოგირდი	ათასი ტონა						
2	ალუნიტები და ალუნიტიზირებული ქანები:								
2.1		დიდელი სმადნიანი ველი	ათასი ტონა				80000.0	საფეიქრო მრეწველობა, ტყავისწარმოება, პროდუქტებისდაკ ონსერვება, წყლისგაწმენდა (კოაგულანტი), აბსორბენტების, გოგირდმჟავასდამ ისიმარილების, შაბის (სისხლისშემწყვე ტი, ანტისეპტიკურისა შუალეობა), კალიუმისსულფა ტის, სოდის, აბრაზივების, მოსაპირკეთებელ იფილების, საოჯახოდატექნიკ ურიფაიფურის, არაფეთქებადიმრ ღვევიმასალის, სპეციალურიცემენ ტების (სწრაფადმყარება დი, გაფართოებადი, შეუკლებადი, დამმაზავი, წყალგაუმტარი), მეტალურგიისათვ ისფლუსისმიღება, ალუმინისწარმოე ბა (ალუმინისმიღება მვირადღირებულ იდაენერგოტეკად ია)	

შენიშვნა:

A კატეგორიის მარაგები-დეტალურად შესწავლილი და დადგენილი
მარაგები

B კატეგორიის მარაგები-წინასწარი ძიებით საკმარისად შესწავლილი და

დადგენილი მარაგები

C₁ კატეგორიის მარაგები-დაძიებული უბნების მიმდებარე სავარაუდო მარაგებიდან საზღვრული გეოლოგიური მონაცემების მიხედვით

C₂ კატეგორიის მარაგები-ცალკეული საბადოს მარაგები განსაზღვრული გეოლოგიური მონაცემების მიხედვით

საინფორმაციო წყაროები:

- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო;
- გურამ ხომერიკი, ტარიელ ტუსკია, აჭარის გეოლოგიური აგებულება და სასარგებლო წიაღისეული, გამომცემლობა „ალიონი“, ბათუმი, 2005.

22.1.3 დანართი 3. მოსახლეობის განაწილება სქესისა და ასაკის მიხედვით

	ორივე სქესი	კაცი	ქალი	%–ული წილი	
				კაცი	ქალი
სულ	20024	9951	10073	49.7	50.3
0-4	1428	748	680	52.38	47.62
05-9	1733	893	840	51.53	48.47
10-14	1938	1024	914	52.84	47.16
15-19	1845	934	911	50.62	49.38
20-24	1608	782	826	48.63	51.37
25-29	1556	798	758	51.29	48.71
30-34	1532	785	747	51.24	48.76
35-39	1500	797	703	53.13	46.87
40-44	1176	562	614	47.79	52.21
45-49	977	488	489	49.95	50.05
50-54	842	402	440	47.74	52.26
55-59	691	309	382	44.72	55.28
60-64	977	453	524	46.37	53.63
65-69	850	410	440	48.24	51.76
70-74	611	275	336	45.01	54.99
75-79	394	171	223	43.4	56.6
80-84	203	74	129	36.45	63.55
85-89	91	26	65	28.57	71.43
90-94	36	10	26	27.78	72.22
95-99	21	8	13	38.1	61.9
100 +	15	2	13	13.33	86.67

22.1.4 დანართი 4. შიდასახელმწიფოებრივი გზები

№	საავტომობილო გზების დასახელება	გზის (მონაკვეთის) სიგრძე (კმ)	მათ შორის			ხიდი		გვირაბი		მუნიციპალიტეტში გზის მონაკვეთის სიგრძე				
			ა/ბეტონის საფარი (კმ)	ხრეშოვანი საფარი (კმ)	ყამიროვანი პროფილირებული (კმ)					ქობულეთი	ქედა	ხულო	ხელვაჩაური	შუაქვი
			ცალი	გრ/მ	ც	გრ/მ								
საერთაშორისო მნიშვნელობის														
1	სენაკი–ფოთი–სარფი (კმ64+700 - კმ 96+500, კმ 105+კმ 119)	46	46			14	841	1	657	26				20
შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის														
2	ბათუმი (ანგისა)–ახალციხე (კმ0-კმ117)	117	80	37		39	990				40	48	19	10
3	საჯავახო–ჩოხატაური–ოზურგეთი–ქობულეთი (კმ54+400-კმ73+400)	19	19			10	109			19				
4	ქობულეთი–ჭახათი–დიდვაკე (მამათა მონასტერი) (კმ0-კმ42)	42	5	37		21	179			42				
5	ბათუმი (ანგისა)–ახალციხე ს/გზის კმ15-ს.კირნათი (კმ0-კმ10+500)	10,5	3,3	7,2		9	261						10,5	
6	ქედა–მერისი–სალიზაური (კმ0-კმ15)	15	1	14		1	10				15			
7	ხიჭაური–ნაღვარევი (კმ0-კმ28+500)	28,5		24,6	3,9	5	96							29
8	შუახევი–ჩირუხი (კმ0-კმ41+500)	41,5		25,7	15,8	7	137							42
9	ზამლეთი–ხიხამირი (კმ0-კმ28)	28		28		10	192					28		
10	გოდერძის უღელტეხილი–ბეშუმბი (კმ0-კმ10)	10		8	2	2	23					10		
11	ჩაქვი–მახინჯაურის გვირაბის შემოვლითი გზა (კმ0-კმ6+200)	6,2	6,2											

„საქართველოს ს/გზების დეპარტამენტის ტერიტორიული ორგანოს აჭარის არ. ს/გზების დირექცია“

22.1.5 დანართი 5. საავტომობილო გზების ნუსხა

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზების ნუსხა ქედის მუნიციპალიტეტში		
	საავტომობილო გზების დასახელება	სიგრძე (კმ)
1	დანდალო-ბალაძეები	1.40
2	დანდალო-მოსიაშვილები	1.00
3	დანდალო-ხარაულა	5.20
4	ჯალაბაშვილები-ზ. ჯალაბაშვილები	0.85
5	დანდალო-ტაკიძეები	3.40
6	დანდალო-არძენაძეები	3.60
7	ცხმორისი-კოკოტაური-მანაძეები	2.80
8	ცხმორისი-გეგელიძეები	2.70
9	ცხმორისი-ახო-ჩეტკიძეები	3.40
10	გობრონეთი-ზ. გობრონეთი	4.95
11	ცხმორისი-ზ. ცხმორისი	3.70
12	ზვარე-ზესოფელი	3.30
13	ზვარე-ვაიო	1.50
14	წონიარისი-აბუქეთა-ნაომვარი	5.00
15	წონიარისი-კანტაური-ტიბეტა	2.50
16	წონიარისი-ზ. წონიარისი	5.50

17	წონიარისი-ვარჯანისი	4.80
18	ზვარე-ზ.ზვარე	1.90
19	ქედა-ზ. აქუცა	4.00
20	ქედა- ხუნკუდა	1.50
21	ქედა-გულეზი	2.00
22	ქედა-ზენდიდი	3.10
23	ცხემნა-ორცვა	4.00
24	ცხემნა-მენწმანი	1.50
25	ცხემნა-კორომხეთი	2.10
26	ორცვა-დიდვაკე	2.00
27	ქედა-ქვედა ზენდიდი	1.00
28	ქედა-ოქტომბერი-გოგინიძეები	7.30
29	ოქტომბერი-მეძიბნა-აგოთა	7.20
30	კუჭულა-ასამბაძეები	0.80
31	ოქტომბერი-კუჭულა-ინაშარიძეები	5.00
32	სალიბაური-ნამონასტრევი	1.60
33	მერისი-ინაშარიძეები	3.00
34	მერისი-სიხალიძეები	2.00
35	მერისი-გუნდაური-ჭალათი	5.60
36	გუნდაური-გარეტყე	3.00
37	ცივასულა-აგარა-ქვ.აგარა	5.30
38	პირველი მაისი-კოლოტაური	2.40
39	პირველი მაისი-სამნიძეები	5.60
40	პირველი მაისი-კორომხეთი	2.00
41	მახუნცეთი-ზუნდაგა	3.10
42	მახუნცეთი-უჩხითი	7.90
43	მახუნცეთი-ზ. მახუნცეთი	2.40
44	მახუნცეთი-ზზუზუ	6.30
45	ნამლისევი-მილისი	2.00
46	ნამლისევი-ქოსოფელი	1.50
47	დოლოგანი-საფარიძეები	1.10
48	დოლოგანი-დოხაძეები	1.00
49	დოლოგანი-ჭინკაძეები	6.80
50	მალაკონი-ჭალახმელა	1.70
51	მახუნცეთი-ქვედა მახუნცეთი	1.20
52	მერისი-ზედა მერისი-სალიბაური	2.50
53	ოქტომბერი-შევაბური-ორცვა	1.50
54	ცხემნა-სოფელი ცხემნა	1.00
55	პირველი მაისი-ორთახოხნა	1.00
56	პირველი მაისი-ჯინისი	3.00
57	ქედა-ქვედა აქუცა	3.00
58	ვაიო-კვაშტა	4.50
59	აბუქეთა-ცხმორისი	1.00
60	სოფ. კუჭულა-სოფ. აქუცა	1.60
61	სოფ. კუჭულა-ბოლქვაძეების უბანი	0.70
62	ოქტომბერი-დიდვაკე	11.00

63	ოქტომბერი-აგოთა	3.00
64	აგოთა-ვებურ	5.00
65	მედიზნა-კვინჩხა	1.00
66	კვინჩხა-ნაკონადვარი	10.00
67	მედიზნა-გარეტყე	2.50
68	ქვედა აქუცა-ზედა აქუცა	2.50
69	ორცვა-უკანტეხილი-ღარათი	10.00
70	დიდვაკე-ზედა ღარათი	3.00
71	ორცვა-ქვეტაბლა	3.00
72	ორცვა-შევაბური	1.50
73	ძენწმანი-უკანტეხილი	4.00
74	კორომხეთი-ზ. კორომხეთი	0.70
75	ცხემნა-სათიხე	1.00
76	სოფ. ზენდიდი-ქალასკური	3.00
77	ხუნკუდა-ზეკალო	1.50
78	გულები-ქილისა-ბეთლემი	12.00
79	ქვითკირი-გულები	2.50
80	შევაბური-აბულაძეების უბანი-სამზიარი	1.50
81	შევაბური-ბასილაძეების უბანი	1.00
82	სიხალიძეები-გუნდაური	2.50
83	სიხალიძეები-გარეტყე	2.00
84	სიხალიძეები-მედიზნა	1.50
85	გარეტყე-ერგელური-მედიზნა	1.50
86	გუნდაური-მალაყანა	1.50
87	გუნდაური-კაპარტყის უბანი	0.50
88	ჭალათი-სასადილო-კოსლითავი	21.00
89	ვარაზა-მთა ლოდნარი	5.50
90	მერიახევი-ბარამოლლები	0.70
91	მერისის ცენტრიდან ლუნტურის უბანში მისასვლელი გზა	0.80
92	მერისი-წითელაძეების უბანი	1.00
93	ინაშარიძეები-ტყია-ვერხნალა	3.00
94	ინაშარიძეები-სანიდელე	1.50
95	კაციტავის უბანი-ზედა კაციტავი	1.00
96	ზედა მერისი-საწუმპია	2.50
97	ზედა მერისი-ნაბოსლავი	3.00
98	სალიბაური-საყავრია-ხევზნარა-თივნართავი	9.00
99	ნამონასტრევი-ლაშეს მთა	19.00
100	ნამონასტრევი-გვირაბი	3.00
101	ნამონასტრევი-სეფეთტყე	2.00
102	კუჭულა-გუბათი-კაციტავი	2.50
103	კოლოტაური-წიფეკევანი	4.00
104	წიფეკევანი-შავკილდე	5.50
105	ჯინისი-მარქინა	1.00
106	ორთახონა-სალაძეების უბანი	1.00
107	საღორეთი-ტბათი	5.00
108	სამნიძეების უბანი-გუფთი	1.50

109	ზედა აგარა-ჭინკისტყე	2.00
110	აგარა-სანისლია	1.50
111	აგარა-საქოროახევი-ქალასკური	4.70
112	აგარა-სათიხე	1.00
113	სოფ. ზვარე-ტიბარტყელი	9.50
114	ზვარე-ქობულაძეების უბანი-ზეკალო	3.00
115	ზვარე-ჯაბნიძეების უბანი-ნაბელლავი	1.50
116	ზესოფელი-საბუქარა	1.80
117	ზესოფელი-ქორთას მიმართულებით	2.50
118	ვაიოს ცენტრი-ყელობა-კოპატაური	1.50
119	ვაიო-ნაგომვარი	4.50
120	ვაიო-ბალბანის თავი	1.00
121	ვაიო-ჩარგულავრი	1.00
122	სირაბიძეები-ტაბაივაკე	3.50
123	კვაშტა-ბოსტნები-ორღანია	6.00
124	სოფ. ტიბეთა-სოფ. სირაბიძეები	2.00
125	სოფ. კანტაური-საბადური	4.00
126	სოფ. ნაომვალი-საბადური	3.00
127	ცენტრი-წონიარისი-კესივრი	3.50
128	წონიარისი-საცხოვრია	7.50
129	წონიარისი-ცხამათი	3.00
130	სასადილოყელი-კურვა	6.00
131	ვარჯანისი-ზეყანა	2.50
132	ბაიძეები-ვანი	2.50
133	სოფ. ჭინკაძეები-სამშვილვაკე	11.00
134	სოფ. საფარიძეები-მელიეთი	3.20
135	სოფ. დოხოძეები-მელიეთი	2.50
136	დოლოგანი-მამულისუბანი	1.00
137	ქვედა ბზუბზუ-ყორყვეთი	6.00
138	ზედა ბზუბზუ-თეთრობი	9.60
139	ქვედა ბზუბზუ-წყაროთის უბანი	2.00
140	ქვედა ბზუბზუ-ბოლქვაძეების უბანი	1.50
141	სოფ. უჩხითი-ჩალეწილები	6.50
142	ზედა მახუნცეთი-საქერქისთავი	7.00
143	სოფ. ზედა მახუნცეთი-ხაბაძეების უბანი	1.00
144	ზედა ბზუბზუ-გობათქედი	1.60
145	ქვედა მახუნცეთი-შარაბიძეები	1.00
146	სოფ. ზუნდაგა-ტირალა	9.00
147	ცხმორისი-ნაკაფი	8.00
148	ცხმორისი-ვანი-მოცნარა	11.00
149	ვანი-ფერადი	2.00
150	ცხმორისი-ნაწილისქვაკა	1.50
151	ჩეტკიძეები-საბადური	8.00
152	სოფ. ჩეტკიძეები-საღორეთი-წყარვა	7.10
153	სოფ. ახო-სოფ. გობრონეთი	3.00
154	სოფ. ახო-სოფ. გეგელიძეები	3.00

155	სოფ. გობრონეთი-ლატკერი	7.50
156	სოფ. გეგელიძეები-ბალაძეები	2.00
157	სოფ. გეგელიძეები-ნაბაკევი	3.50
158	სოფ. ძანაძეები-სოფ. ტაკიძეები	2.00
159	სოფ. ძანაძეები-ქვაკაცა	3.00
160	სოფ. კოკოტაური-გოლაფერდი	1.50
161	სოფ. ცხმორისი-საბადური-ნაომვარი	5.00
162	დანდალო-გორგილი	0.50
163	სოფ. მოსიაშვილების გზა	1.20
164	სოფ. ბალაძეები-ზედა ბალაძეები	1.50
165	ჯალაბაშვილები-ღვანტაური	1.40
166	ჯალაბაშვილები-მოდულები	2.50
167	ხარაულა-ფინავლები	2.00
168	ხარაულა-არძენაშვილები	3.00
169	არძენაძეები-ტაკიძეები	1.00
170	არძენაძეები-კიბიაკილდე	6.20
171	ტაკიძეები-ყალივაკე	5.00
	სულ ქედის მუნიციპალიტეტში	601.30

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საავტომობილო გზებისა და სამელიორაციო სისტემების მართვის დეპარტამენტი

22.1.6 დანართი 6. საავტომობილო სამგზავრო გადაყვანების მოცულობა

საავტომობილო სამგზავრო გადაყვანები ქედის მუნიციპალიტეტში				
№	მარშრუტის დასახელება	მარშრუტზე არსებული სატრანსპორტო საშუალებების რაოდენობა	სამგზავრო გადაყვანების ტიპი	გადაყვანილ მგზავრთა რაოდენობა მარშრუტზე (დღეში)
1	ხარაულა-ბათუმი	2	საგარეუბნო	28
2	ჯალაბაშვილები-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
3	ბალაძეები-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
4	ახო-ბათუმი	2	საგარეუბნო	28
5	სოფ.ცხმორისი-ბათუმი	3	საგარეუბნო	42
6	წონიარისი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
7	სოფ.დანდალო-ბათუმი	2	საგარეუბნო	28
8	გეგელიძეები-ბათუმი	2	საგარეუბნო	28
9	კოკოტაური-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
10	ნამონასტრევი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
11	მერისი-ბათუმი	2	საგარეუბნო	28
12	გუნდაური-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
13	ტაკიძეები-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
14	კვამტა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
15	მეძიბნა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
16	აბუქეთა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
17	ინაშარიძეები-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14

18	ვარჯანისი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
19	გობრონეთი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
20	მილისი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	12
21	სოფ.პ/მაისი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
22	აგარა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
23	უჩხიტი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
24	ზესოფელი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
25	აქუცა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
26	ოქტომბერი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
27	კუჭულა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
28	ვაიო-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
29	ქედა-ბათუმი	26	საგარეუბნო	188
30	ბზუბზუ-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
31	ზედა მახუნცეთი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
32	ორცვა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
33	ძენწმანი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
34	ქვედა ბზუბზუ-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
35	ზუნდაგა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
36	კოლოტაური-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
37	სიხალიძეები-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
38	ტიბეთა-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
39	ც.ცხმორისი-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
40	ც.დანდალო-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
41	ხიჭაური-ბათუმი	1	საგარეუბნო	14
		73		844

22.1.7 ანართი 7. მუნიციპალური ბიბლიოთეკები

№	დასახელება	საბიბლიოთეკო ფონდი	მკითხველთა რაოდენობა	გაცემული წიგნების რაოდენობა
2006				
1	ცენტრალური	24043	840	15245
2	საბავშვო	13842	641	10995
3	მახუნცეთის	7655	300	5236
4	ზუნდაგას	3914	243	2585
5	დოლოგნის	5181	304	4161
6	აწკესის	6277	230	3176
7	ზ. ბზუბზუს	3690	270	3438
8	ნამსილევის	4743	252	5000
9	უჩხიტის	3301	295	3010
10	პ/მაისის	7072	216	3720
11	კოლოტაურის	5125	216	3190
12	აგარის	3114	208	2270

13	ბენწმანის სკ შერთებული	3022	282	2958
14	ორცვის	5873	200	3225
15	აქუცის	4075	200	2570
16	ოქტომბრის	4522	308	5510
17	მეძიზნის	3117	255	3655
18	ც. მერისი	5987	260	3975
19	სიხალიძეების	4724	241	3533
20	სალიბაურის	5126	269	3197
21	წონიარისის	7481	450	4608
22	ვაიოს	3597	260	3366
23	კვამტის	3974	255	4400
24	ზესოფლის	3841	184	2472
25	ც. ცხმორისის	3624	240	4460
26	ს. ცხმორისის	5686	458	6138
27	ახოს	3644	225	3815
28	გეგელიძეების	3987	240	4190
29	კოკოტაურის	2795	250	2800
30	ც. დანდალოს	7039	276	4511
31	ჯალაბაშვილების	2808	232	2408
32	ხარაულის	3890	295	4737
2007				
1	ცენტრალური	37875	410	16000
2008				
1	ცენტრალური	38109	900	10000
2009				
1	ცენტრალური	38292	950	10300
2010				
1	ცენტრალური	43113	820	10000

22.1.8 დანართი 8. სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებათა სტატისტიკა

№	ბაღების დასახელება	მდებარეობა	აღსაზრდელო რაოდენობა	სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები ს საერთო ბიუჯეტი წლების მიხედვით	დასაქმებულთა რაოდენობა	მომსახურების ტარიფები
2006						
1	ქედის ბაგა-ბაღი	დაბა ქედა	55	51000	23	5
2	მახუნცეთის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. აწჳესი	35	28000	16	5
2007						
1	ქედის ბაგა-ბაღი	დაბა ქედა	55	53000	23	5
2	მახუნცეთის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. აწჳესი	35	28500	16	5
2008						
1	ქედის ბაგა-ბაღი	დაბა ქედა	58	80300	23	5
2	მახუნცეთის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. აწჳესი	35	40000	16	5
2009						
1	ქედის ბაგა-ბაღი	დაბა ქედა	70	99570	23	10
2	მახუნცეთის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. აწჳესი	24	61250	16	5
3	მერისის ბაგა-ბაღი	მერისის თემი. სოფ. მერისი	30	57700	21	5
4	ზუნდაგის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. ზუნდაგა	30	11500	17	10
5	წონიარისის ბაგა-ბაღი	წონიარისის თემი. სოფ. წონიარისი	30	11700	21	10
6	ცხმორისის ბაგა-ბაღი	ცხმორისის თემი. სოფ. ცხმორისი	30	11900	20	10
7	ხარაულის ბაგა-ბაღი	დანდალოს თემი. სოფ. ხარაულა	25	11200	21	10
2010						
1	ქედის ბაგა-ბაღი	დაბა ქედა	85	129100	23	10
2	მახუნცეთის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. აწჳესი	35	64400	16	5
3	მერისის ბაგა-ბაღი	მერისის თემი. სოფ. მერისი	30	61000	21	5
4	ზუნდაგის ბაგა-ბაღი	მახუნცეთის თემი. ზუნდაგა	30	45600	17	10

5	წონიარისის ბაგა-ბაღი	წონიარისის თემი. სოფ. წონიარისი	30	54000	21	10
6	ცხმორისის ბაგა-ბაღი	ცხმორისის თემი. სოფ. ცხმორისი	30	57500	20	10
7	ხარაულის ბაგა-ბაღი	დანდალოს თემი. სოფ. ხარაულა	25	54000	21	10

22.1.9 დანართი 9. ხალხური რეწვის ოსტატები

ქვედა ბზუბზუ

1. ბადის ქსოვა - ოთარ თავდგირიძე-სოფელი დოლოგანი;
2. მჭედელი - ლევან და მუსტაფ-ბარამიძეები-სოფელი ქვედა ბზუბზუ;
3. ხეზე კვეთა - ფრიდონ და ზვიად ცეცხლაძეები-სოფელი ზუნდაგა;
4. ხეზე კვეთა - დურსუნალ აბესლამიძე-სოფელი მილისი;
5. სალამურის დამზადება - ისმეთ და ოთარ ღოღობერიძეები-სოფელი ქვედა ბზუბზუ;
6. ფანდურის დამზადება - მუხამედ ჟოჟაძე-სოფელი უჩხითი.

პირველი მაისის თემი

1. მჭედელი - ალი სამნიძე-სოფელი პ/მაისი;
2. ხეზე კვეთა - სერგო სამნიძე-სოფელი პ/მაისი;
3. გოდრის ქსოვა - მურად თებიძე-სოფელი აგარა.

ზვარის თემი

1. ჭიბონის დამზადება - ბიჭიკო დიასამიძე-სოფელი კვამტა;
2. ფანდურის დამზადება - ილია ჯაბნიძე-სოფელი ზვარე;
3. ფანდურის დამზადება-რევაზ სირაბიძე-სოფელი კვამტა;
4. გოდრის ქსოვა-მამუდ ჩხეიძე-სოფელი ზესოფელი;
5. ხეზე კვეთა-კობა ჯაბნიძე-სოფელი ზვარე;
6. ფანდურის დამზადება-მუხამედ ჟოჟაძე – სოფელი უჩხითი.

წონიარისის თემი

1. გოდრის ქსოვა-ხასან ხალვაში;
2. ქარგვა-მზია ბარამიძე, ნაზი ბარამიძე-სოფელი წონიარისი.

ცხმორისის თემი

1. ჭიბონის დამზადება-ილია ირემაძე-სოფელი ცხმორისი;
2. ჭიბონის დამზადება-მურად თავართქილაძე-სოფელი კოკოტაური;
3. გოდრის ქსოვა-მემედ ნაკაშიძე-სოფელი ახო;
4. ხეზე კვეთა-ნოდარ გეგიძე-სოფელი ახო;
5. სულიკო ბოლქვაძე-სოფელი ახო;
6. გენადი თავდგირიძე-სოფელი ახო;

7. მჭედელი-მუხამედ მიქელაძე-სოფელი ცხმორისი.

დანდალოს თემი

1. ჭიბონის დამზადება - თემურ არძენაძე- სოფელი დანდალო.

ოქტომბრის თემი

1. მჭედელი- ხუსეინ დუმბაძე;
2. ხეზე კვეთა- ასლან მახარაძე;
3. გოდრის ქსოვა- ჯემალ ჩხიკვაძე.

მერისის თემი

1. ფანდურის დამზადება- რეზო ლამპარაძე- სოფელი გარეტყე;
2. ფანდურის დამზადება- ნოდარ დიასამიძე-სოფელი გარეტყე;
3. გოდრის ქსოვა- გურამ კაკაბაძე-სოფელი სილიბაური.
4. მჭედელი- ვაჟა შარაძე-სოფელი ინასარეძეები;
5. ხეზე კვეთა-ოთარ თურმანიძე-სოფელი ნამონასტრევი;
6. ფანდურის დამზადება-დავით დიასამიძე – სოფელი მერისი.

დაბა ქედის თემი

ხეზე კვეთა (მხატვრული დამუშავება):

1. თამაზ თურმანიძე;
2. ნაზიმ ჩიკვაძე;
3. რეზო თურმანიძე.

ქსოვა, ქარგვა, კინთვა, გობელენის დამზადება:

1. მარო თურმანიძე;
2. გულნაზ ხაბაძე;
3. ხათუნა ჯოჯუა;
4. იზოლდა ზაქარაძე.

22.1.10 დანართი 10. მუზეუმები**ქედის ისტორიული მუზეუმი**

მუზეუმის მისამართი: დაბა ქედა, ტბელ აბუსერიძის ქ. 10

ექსპონანტების რაოდენობა: 823

მოზეუმის კოლექციის მოკლე აღწერა: მუზეუმში დაცულია მოსახლეობის მიერ შემთხვევით აღმოჩენილი აქეოლოგიური მასალა – ძირითადად, შრომის იარაღები, ნუმიზმატიკა, გეოლოგიური კოლექცია, ადგილობრივ მხატვართა ნამუშევრები, გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმი, აჭარული ყოფისა და ეთნოგრაფიის მასალები, მუნიციპალიტეტის ცხოვრების ამსახველი დოკუმენტური და ფოტომასალა

დამთვალიერებელთა წლიური აღწერა: 1 500

22.1.11 დანართი 11. ტურისტული მარშრუტები:**I. ბათუმი – აჭარისწყალი – ქედა – მერისი – ბათუმი**

მარშრუტის სიგრძე: 120 კმ. მათ შორის ქვეითი 2 კმ;

მოქმედების ვადა: მთელი წელი;

ხანგრძლივობა: 2 დღე;

ხალხური რეწვის ოსტატები: ილია ასამბაძე (გოდორი, გიდელი და სხვა საყოფაცხოვრებო ნივთები); ჯემალ ასამბაძე (ნაქსოვი სკამები და მაგიდები) მერისი: რეზო ლამპარაძე, დავით დიასამიძე, ნოდარ დიასამიძე – ფანდურების დამზადება; გურამ კაკაბაძე – გოდორის ქსოვა; ვაჟა შარაძე – მჭედელი;

ფლორა: ავსტრალიური ევკალიპტი, ფლორის რელიქტი წყავმაზა, წაბლი, წყავი, ჭადარი, ანწლი, თხემლა, კაკალი, ეწერის გვიძრა, პონტოს მუხა, უნგერნის შქერი, კოლხური ბზა, პონტოური მუზარადა, ვირისტერფა, კატაბალახა, ნუგო, ასკილი, პონტოური შროშანი, მთის ცერეცო;

ფაუნა: შაშვი, ქორი, ციყვი, მთის არწივი, კავკასიური როჭო, ორბი, კავკასიური სალამანდრა, კავკასიური ფოცხვერი, მგელი, კავკასიური მურა დათვი, არჩვი.

საპიკნიკე ადგილები: მახუნცეთის ჩანჩქერის მიმდებარე ტერიტორია, რესტორანი ჭადრები;

II. ბათუმი – მახუნცეთი – ჭალა – ქედა – მერისი – ბათუმი

სიგრძე: 120 კმ. მათ შორის 2 კმ. ქვეითი

პერიოდი: მთელი წელი

ხანგრძლივობა: 2 დღე.

მოსანახულებელი ადგილები: ბათუმი, სოფელი მახუნცეთი, ქედა, სოფელი მერისი, ცივასულას ციხე.

III. ბათუმი – მახუნცეთი – ჭალა – ქედა – მერისი – ბათუმი

სიგრძე: 120 კმ. მათ შორის 2 კმ. ქვეითი

პერიოდი: მთელი წელი

ხანგრძლივობა: 2 დღე.

მოსანახულებელი ადგილები: ბათუმი, სოფელი მახუნცეთი, ქედა, სოფელი მერისი, ცივასულას ციხე.